

Türkiye Öğretmenler Sendikası (TÖS) ve Eğitimciler Derneği

TÖS TARİHİNDEN ESİNTİLER-I

FEYZULLAH ERTUĞRUL

TÖS ve EĞİT-DER Eski Genel Başkanı

EĞİTİM SEN

(Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası)

Adına Sahibi: Feray Aytekin Aydoğan

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Keskin Bayındır

Sayfa ve Kapak Düzeltme: Gülüzar Ünver

Sayfa ve Kapak Dizgi: Gülendem Gültekin

Kitabın Basım ve Yayın Hakkı Eğitim Sen'e Aittir.

500 Adet 1. Basım Aralık 2017

ISBN: 978-975-535-031-8

Yazışma Adresi: Cinnah Cad. Willy Brandt Sk. No:13

Çankaya / ANKARA 06680

Tel: (0.312) 439 01 14 (pbx) Fax: (0.312) 439 01 18

E-posta: bilgi@egitimsen.org.tr Web: www.egitimsen.org.tr

Baskı: Özdoğan Matbaa

Matbaacılar Sanayi Sitesi 558 Sokak. D/29 / İvedik Organize Sanayi

Yenimahalle / Ankara Telefon: 0312395 85 00

İÇİNDEKİLER

Başlarken	5
-----------------	---

I. KESİM : Sendikal Etkinlikler.....	7
1- İlköğretim Bildirisi / 19 Eylül 1966.....	7
2- Emperyalizme Karşı Bir Mahkemelik Bildiri / 15 Kasım 1966.....	10
3- Öğretmen Kırımına Tepki / 12 Aralık 1966	12
4- Bir Başka Öğretmen Kırımını Daha / 27 Aralık 1966	13
5- Horasan Olayı Üzerine Bir Açıklama / 17 Ocak 1967.....	15
6- Yine Bir Öğretmen Kırımını Bildirisi / 21 Ocak 1967.....	17
7- Sayın Bakan! Yaptığınız Yanınıza Mı Kalacak? / 19 Şubat 1967... 19	
8- Amaç, TÖS'ü Dağıtarak Öğretmeni Bir Kaşık Suda Boğmaktır / 20 Şubat 1967.....	21
9- TÖS Genel Merkezinden Basına Haber / 21 Şubat 1967.....	23
10- Basın Toplantısı / 2 Mart 1967.....	24
11- Temel Hak ve Özgürlükler Tasarısı'na Tepki / 9 Mart 1967.....	28
12- Bölge Toplantılarına Mesaj / 22 Mart 1967.....	31
13- Türkiye'de Eğitim Sorunları / 28 Mart 1967.....	39
14- Köy Enstitüleri'nin Kuruluş Yıldönümlerini Köylerde Şenliklerle Kutlamanın İlk Adımına Doğru / 7 Nisan 1967	45
15- Yeni Atanan Milli Eğitim Bakanı Sayın İlhami Ertem'e Muhtıra / 15 Nisan 1967.....	47
16- Gençlikle İlgili 27 Mayıs Bildirisi / 27 Mayıs 1967.....	61
17- Yasalardan Ödün Vermemek / 15 Mayıs 1967.....	62
18- Sürgün Yeri Karagedik'den Tüm yelere Mesaj / 17 Mayıs 1967....	64
19- Eğitim Açısından İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Eleştirisi / 27 Haziran 1967	66
20- Birinci Olağanüstü Genel Kurul Toplantısını Açış Konuşması / 22 Ağustos 1967.....	68
Meslekten İstifa Mektubu / 16 Eylül 1967	93

II. KESİM: Özellikle TÖS Ekseninde Sendikal Savaşımmlarla

İlgili Görüşler, Söyleşiler, Tartışmalar... / 24 Ekim 1967.....	95
1- TÖS Üstüne Zorunlu Bir Açıklama / Kasım 1967.....	95
2- Zorunlu Bir Eleştiri / Eylül 1968.....	103
3- Devrimci Eğitim Şûrası'nın Ardından / Ekim 1968.....	107
4- Devrimci Eylem Deyince / 3 Kasım 1968.....	112
5- Halkımıza Arzuhal / 3 Kasım 1968.....	119
6- Politika Fobisi / 5 Kasım 1968.....	125
7- Görüş ve Eylem Birliği / Aralık 1968.....	129
8- TÖS'ün Devrimci Yolu / 1 Mayıs 1969.....	132
9- Halkın Desteğini Kazanmak / 1969.....	136
10-TÖS'ün İkinci Olağan Genel Kurulu (Kayseri)/15 Temmuz 1969.....	139
11- TÖS ve Sosyalizm.....	147
12- Genel Öğretmen Boykotu ve Ötesi / 11 Ağustos 1969.....	150
13- Feyzullah Ertuğrul Konuşuyor / 12 Ocak 1970.....	163
14- Genel Öğretmen Boykotu'nun Yönü / 21 Nisan 1970.....	169
15- TÖS İlk-Sen Ortak Kurultayı Üzerine	
16- 8. Milli Eğitim Şûrası'nın Düşündürdükleri / Kasım 1970.....	174
17- Devrim İçin Hangisi Daha Önemlidir? / 8 Ocak 1971.....	189
18- Öğretmenlerin Savaşımı / 30 Temmuz 1976.....	194
19- TÖS: Bir Demokrasi Bayrağı / Haziran -Temmuz 1993.....	197
20- 30. Kuruluş Yıldönümünde TÖS ve İlkse... (1) / Temmuz 1995.....	202
21-30. Kuruluş Yıldönümünde TÖS ve İlkse... (2) / Ağustos 1995.....	211
22-Genel Öğretmen Boykotu ve Öğrettikleri / Şubat -Mart 1996.....	224
23-Tös'ün Devrimci Eğitim Şûrası (DEŞ)'na Genel Bir Bakış (1) / Aralık 2004.....	250
24- TÖS'ün Devrimci Eğitim Şûrası (DEŞ)'na Genel Bir Bakış (2) / Ocak 2005.....	255
25- TÖS'ün Devrimci Eğitim Şûrası (DEŞ)'na Genel Bir Bakış (3) / Mayıs 2005.....	267
26- TÖS'ün Devrimci Eğitim Şûrası (DEŞ)'na Genel Bir Bakış (4) / Haziran 2005.....	278
27- Genel Öğretmen Boykotu'nu Anarken / Ocak - Şubat 2014.....	291

BAŞLARKEN

Sanırım girişte bir bakıma önsöz yerine kısaca şunları söylemeliyim.

1965-1971 yıllarına rastlayan TÖS dönemi, yaklaşık olarak **Adalet Partisi** hükümetleri dönemidir, (27 Ekim 1965-12 Mart 1971) ve bu hükümetlerde **Başbakan Adalet Partisi Genel Başkanı Süleyman Demirel**'dir. Şu da anımsanmalıdır ki **Adalet Partisi**, yaklaşık 10 yıl süren **Menderes** hükümetlerinden sonra 27 Mayıs 1960 darbesiyle başlayan askersel yönetimlerin ardından siyasal bir tepki devinimi olarak doğmuştur. Onun içindir ki 65-71 dönemi, özgürlükçü bir sivil toplum örgütü ve günümüzde EĞİTİM SEN ile KESK'in kökeni diyebileceğimiz TÖS için zorlu bir dönemdir.

Elimde TÖS'le ilgili önceleri yayımlanmış üç kitap vardır. Onların biri **Fakir Baykurt**'un özyaşamını da kapsayan "**Bir TÖS Vardı**" adlı yapıtıdır.¹ İkincisi **Yıldırım Koç**'un "**TÖS Antiempyalist Bir Öğretmen Örgütü**" adındaki kitabı², Üçüncüsü de "**İlk İki Yılda TÖS (1965-1967)**" adlı kitabımdır³ ama TÖS'ün hiç unutulmaz ve hep özlenen rahmetli değeri **Fakir Baykurt**'un **Genel Başkanlığı** döneminde daha çok yaşanan; Türkiye'nin toplumsal, siyasal geçmişinde izleri bulunan, günümüzde **Eğitim Sen** tarafından simgelenen savaşimleri, onlardan ve burada ancak esinti boyutlarında sunabildiğim bu çalışmadan çok daha kapsamlıdır ve başlı başına incelenmeye değerdir.

¹ Papirüs Yayınları 1999.

² Kaynak Yayınları 2012.

³ F. E. Türkiye Öğretmenler Sendikası (TÖS) Yayınları 1967.

Bitirirken bu kitabın dizgisine gönülden emek veren saygıdeğer kardeşim Gülendem Gültekin'e teşekkürlerimi sunuyorum...

I. KESİM: Sendikal Etkinlikler¹

1. İLKÖĞRETİM BİLDİRİSİ

İlköğretim haftası başladı. Radyolarda, kürsülerde, hafta boyunca söylevler verilerek, iyi giyimli karnı tok çocuklara, alanlarda şiirler okutulacak; şarkılar, türküler söyletilecek...

Hemen belirtelim ki, ille de olacaksa, *Türkiye*'de İlköğretim Haftası bir bayram haftası olamaz. Çünkü ilköğretimin manzarası, *Köy Enstitüleri*'nin kapatılışından beri bayram yapmaya değil, gitgide ağıt yakmaya daha çok yakışan görünüştedir:

Sayısal açıdan okuryazar oranı, *Cumhuriyet* tarihinde ilk defa son yıllarda düşüşler göstermektedir. Okul ve öğretmen artışı nüfus artışından her yıl biraz daha geri kalmakta, ilköğretimden yoksun çocukların sayısı, üç milyona doğru artmaktadır.

İlkokula dayalı parasız yatılı devlet okullarının ve bu okullardaki öğrenci sayısının yükseliş oranı, ilkokulları bitiren çocukların artış oranı yanında kat kat yetersiz kalmakta, ilkokulu bitirebilen çocukların çoğu, böylece çobanlığa, ırgatlığa dönmektedir.

¹ I. KESİM'deki ilk 6 etkinlik *Genel Sekreter*, ondan sonrakiler ise Genel Başkan sıfatımladır.

Anayasamızın 50.maddesine göre ilköğretim devlet okullarında parasızdır ama Anayasa'nın bu hükmünün yüzde yüz uygulanacağını müjdeleyen bir tek umut ışığı yakında ve de uzakta yoktur. Kaldı ki kitap, kalem, defter gibi öğrenim araçlarının fiyatları her yıl biraz daha yükselmekte, çocuk okutmak, ilkokul birinci sınıflarında bile zorlaşmaktadır.

Nitelik yönünden de manzara acıklıdır:

İlkokul öğretmenliği meslek olmaktan adeta çıkarılmak üzeredir. İlköğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerin bir haylisi ya vekil öğretmendir, ya geçici öğretmendir ya da yedek subay öğretmendir. Bunların hiçbirisi, şimdiye kadar en küçük bir meslek bilgisi almamışlardır. Çünkü ya imam-hatip okullarından, ya sanat okullarından ya da ortaokullardan çıkmışlar, geçinmenin yolunu ancak ilkokul öğretmenliğinde bulabilmişlerdir.

Üç yıllık sürenin meslek kültürü kazanmaya yetmeyeceği ortadayken, üç yıl süreli ortaokula dayalı ya da üç yıl süreli öğretmen okulları açılışına devam edilmektedir.

İlköğretimde bir de program sorunu vardır. 1962 de başlayan sistemsiz denemeler hâlâ devam etmekte ve iki program arasında kalmanın tedirginliğini ilkokul öğretmeni daha da çekeceğe benzemektedir.

Bunun içindir ki ilköğretimde, bir de nitelik buhranı vardır ve bu yüzden ilkokul diploması, bu diplomaya sahip olanla olmayanı ayırmaya yarayacak bir ölçü değildir.

Bütün bunlara, bir de öğretmen kıyımını eklemek zorundayız.

Halka en yakın aydın öğretmendir, özellikle ilkokul öğretmenidir. Bunun için, doğruların halka iletilmesini istemeyen çevrelerin hedefi, özellikle ilkokul öğretmenidir. Ne yazık ki bu çevreler, son yıllarda *Milli Eğitim Bakanlığı* eliyle murada

erişebilmekte, öğretmenin ya naklini, ya açığa alınmasını ya da meslekten çıkarılmasını, varlığını öğretmene borçlu bir *Bakanlığın* yardımıyla sağlayabilmektedirler. Bu konuda *Türkiye Öğretmenler Sendikası*'na bildirilen olaylar, hele son aylarda birdenbire artmıştır. Ve Türkiye Öğretmenler Sendikası, öğretmene yapılan ve gittikçe yoğunlaşan bu hukuk dışı işlemlerin hesabını sorumlularından isteyecektir.

1966 yılı İlköğretim Haftası'nda manzara budur ve *Türkiye Öğretmenler Sendikası* inanır ki, başta ilkokul öğretmenini üzen bu manzaranın iyiye dönüşmesi, İlköğretim Haftaları düzenlemekle değil, sorunların üstüne iyi niyetle ve halkçı anlayışlardan geçerek, doğrudan yürümeyle mümkün olacaktır /19 Eylül 1966.

Genel Sekreter

2. EMPERYALİZME KARŞI BİR MAHKEMELİK BİLDİRİ¹

“Türkiye Öğretmenler Sendikası olarak 12 Kasım 1966 günü Tandoğan Meydanı’ndan başlayan antiemperyalist hareketin fikren içindeyiz. Çünkü Türk Öğretmeni, Amerikan emperyalizminin siyasal ve ekonomik etkilerinin eğitim düzenimize yansıyan uygulamaları karşısında ulusal bir fevran içindedir. Amerikan Barış Gönüllüleri, Amerikan tipi beslenme eğitimi çileden çıkaran konulardan sadece birkaçıdır. Öte yandan, inanıyoruz ki, gittikçe yoğunlaşan ve karmaşıklaşan, öğretmeni bölme gayretlerinin de temelinde Amerikan emperyalizmi ve onun Türkiye’deki ittifak ortamı vardır. Keza, Anayasa düzeninin yerleşmesi yönünde etkinlik gösteren meslektaşlarımıza uygulanan sürgün, açığa alma, kıdem indirme gibi cezaların da kökeninde, geri kalmış ülkelerin uyanışından korkan Amerikan emperyalizmi vardır.

Son olarak özetle diyoruz ki, Türk Milli Eğitimi’ni ulusal niteliğe kavuştuktan yıllardır alıkoyan başlıca neden, Amerikan emperyalizmi ve Amerikan emperyalizmine alkış tutan ve yol açan eğitim çombeleridir.

İşte bunun içindir ki, emperyalizmin her türlüşüne nefret duyan Türk öğretmeni ve onun en yetkili örgütü olan Türkiye

¹ Bu bildiri mahkemelik olmuştur. 24 Ocak 1967’de başlayan ve yaklaşık bir yıl süren bu bildiriyle ilgili dava sürecindeki eylemci kuruluşların bildirisi, iddianame, mahkeme kararları, bilirkişi raporu ve savunmaların özeti II. Kitap 1.Kesim, Sıra No: 1. dedir.

Öğretmenler Sendikası, bugün ulusal bağımsızlığımıza sadece Amerikan emperyalizmi musallat olduğu için, girişilen Amerikan aleyhtarı kampanyanın içindedir.

Türkiye Öğretmenler Sendikası olarak, ulusal bağımsızlık cephesi demek olan antiemperyalist cephedeki yerimizden sesleniyoruz:

Bizi mahvetmek isteyen emperyalizme ve bizi yutmak isteyen kapitalizme karşı ‘çıktık açık alınla’ savaşa... Ve elimizde tebeşir, kalem, gönlümüzde kuvayi milliye havası ile...” /15 Kasım 1966.

3. ÖĞRETMEN KİYİMİNA TEPKİ

Atatürk'ü anma günlerinde O'nun *Bursa Nutku*'nu okudukları için *Anamur*'da 8 öğretmenin işine son veren ve *Boğazlıyan*'da bir öğretmeni sigaya çeken *Milli Eğitim Bakanlığı*, tam 10 Kasım günü, 20 yıldır *Atatürkçülük* savaşı veren *Mahmut Makal*'ın da işine son vermiştir.

Türkiye Öğretmenler Sendikası, *Atatürkçülüğe*, *halkçılığa* dış bileyen ve böylelikle Anayasa dışına düşen *Milli Eğitim Bakanlığı* yetkililerine, bütün bu işlemlerin hesabını sendikal biçimde soracaktır.

Milli Eğitim Bakanlığı yetkililerinin kıydığı öğretmen sayısı 5-10 değildir.

Anamurlu 8 öğretmenle, *Mahmut Makal*'ın dışında kalan onca öğretmenden bazıları şunlardır:

Talip Apaydın, Hasan Kıyafet, Ali Koçak, Avni Aytan, Hasan Girit, Tevfik Uğurlu, Fidan Girit, Ülker İnce, Kemal Eke, Mehmet Karaduman, Murat Çalışkan, Mehmet Aydemir, Hüseyin Taban.

Türkiye Öğretmenler Sendikası işine son verilen üyelerinin kesilen maaşlarını ödemekte, idari ve kazai merciler önünde haklarını aramaktadır. *Mahmut Makal* için de şu günlerde *Milli Eğitim Bakanlığı Danıştay*'a dava edilecektir.

Türkiye Öğretmenler Sendikası, hele *Anayasa*'nın tastamam uygulanması yönünde savaş veren üyelerini, imkânlarının son kurşuna kadar desteklemeye kesinlikle karardır/12 Aralık 1966.

4. BİR BAŞKA ÖĞRETMEN KİYİMİ DAHA

27 Aralık 1966 günlü *Cumhuriyet*'te bulunan “Zarara Uğrayan Gerçekte Halkımızdır” başlıklı haber ile aynı günün *Ulus Gazetesi*'ndeki “Eğitim Kesiminde 5 Zayıt Daha” başlıklı haberden:

“Türkiye Öğretmenler Sendikası tarafından yayımlanan bildiride ‘genel suçlu halka sahip çıkmak, Anayasa hükümlerini halka tanıtmak’ olan öğretmenlerin görevlerinden alınmaları ‘öğretmen kıyımı’ olarak adlandırılmıştır.

Sendika Genel Sekreteri Feyzullah Ertuğrul’un imzasını taşıyan bildiriye şöyle denilmektedir:

‘Son iki günde halkımız eğitim kesiminde beş zayıt daha vermiştir. Amasya Valisi tarafından okuldan atılan öğretmenler şunlardır:

Amasya Lisesi Müdürü Necdet Eren, Müdür Yardımcısı Halis Keleş, Öğretmen Faik Günaltay, Öğretmen Hami Erol.

Adana Valisi tarafından ise Adana Rehberlik Merkezi öğretmenlerinden Ali Dünder işinden atılmıştır. Isparta TÖS Başkanıımız İlhan Alkan da geçtiğimiz hafta meslekten kopartılmıştır. Öte yandan Tavşanlı TÖS yöneticileri şu günlerde sigaya çekilmekte, Denizli’den dört öğretmen de kıyım kararını beklemektedir.

Öğretmen darlığında öğretmen kıyımına hız vermenin elbette ki bir anlamı vardır. İşinden atılan, atılmaya devam edilen öğretmenlerin genel suçlu, halka sahip çıkan Anayasa hüküm-

lerini halka tanıtmak çabasında bulunmalarıdır. Onun için, gemi aزیya alan öğretmen kıyımında zayıata uğrayan gerçekte halkımızdır.

Türkiye Öğretmenler Sendikası, Anayasamızı kâğıttan hayata geçirmek amacıyla savaş veren gözü pek üyelerinin ekonomik garantisi olmaya ısrarla devam edecek, halk fobisinin bir gün mutlaka ortadan kalkmasında kendine düşen ödevi kusursuz yapacaktır.”

Haberde bir de Amasya Valisi'nin bu haberle ilgili açıklaması özetleniyor:

“Amasya Valisi Ertuğrul Süer, lise müdürü ile 3 öğretmenin işten el çektilmesiyle ilgili olarak dün açıklama yapmış, öğretmenlerin haklarında ihbar bulunması sebebiyle Memurin Kanunu'na uygun olarak işten el çektilildiklerini, bundan tedirgin olunmaması icap ettiğini belirttikten sonra ilgili dosyanın Bakanlık Müfettişlerine verildiğini açıklamıştır.” / 27 Aralık 1966.

5. HORASAN OLAYI ÜZERİNE BİR AÇIKLAMA

Kubilay olayını hatırlatan *Horasan* olayını incelemek üzere olayın ilk günlerinde *Horasan*'a gönderilen *Türkiye Öğretmenler Sendikası* temsilcisi dönmüştür. Aşağıda sunulan inceleme sonuçları korkunç denecek kadar ciddidir:

1. Olay, dini safsata ile karıştıran bir imamın camideki öğretmenleri tahkir etmesinden doğmuştur.

2. Olay üzerine mahalli politikacıların hemen Ankara'ya telefon ettikleri, bir AP'li milletvekilinden talimat aldıkları söylenmiştir.

3. Arkasından T.C. Hükümet Konağı cemaat tarafından kuşatılmış, cemaat: "kelle istiyoruz" naralarıyla kuşatmayı üç saat sürdürmüştür.

4. Erzurum Valisi olay için Ankara ile daha çok resmi olmayan temaslarda bulunmuş, *Horasan Hükümet Konağı* önünde "kelle isteriz" diye bağırان cemaate Vali "bütün öğretmenleri cezalandıracağım" diyerek konuşmasına başlamış "yaşa-varol" sesleri arasında bitirmiştir.

5. Öğretmenler Sendikası'na ve Ortaokul Müdürü'nün evine yapılan baskınlarla devam eden olayın korkunç gelişmesi karşısında Cumhuriyet savcısı harekete geçmemiştir. Bu konuda direnen bir avukat cemaat tarafından türlü hakaretlere maruz kalmış ve dövülmüştür.

6. Vaize itiraz eden Ortaokul Müdürü olay gecesı saat üçte jandarma nezaretinde Erzurum'a kaçırılmış ve Vali tarafından Erzurum'a nakle zorlanmış ve nakledilmiştir.

7. *Horasan olayları kapanmamıştır. Cumhuriyet'in katlini, Anayasa'yı ve laiklik ilkelerini hedef alan iddialarla tekrar alevlenebilir, kanlı olaylar ortaya çıkabilir.*

Görüldüğü gibi, *Horasan* olayı, *Menemen* olayını neredeyse gölgede bırakacak derecede korkunçtur:

1. *Menemen* olayı *Cumhuriyet Hükümeti'nin* sorumlularına yönelmiş ve hak ettiğince cezalandırılmış kanlı bir irtica hareketi idi. *Horasan* olayı ise kansız da olsa *Menemen* olayını anımsatan bir irtica eylemidir. Buna karşın hükümet bu kez bu olay karşısında kesin tutumunu göstermemiş, seyirci kalmıştır.

2. *Menemen* olayında *Türk* öğretmeni ve *Türk* subayı, *Cumhuriyet'in* adli ve askeri bütün kuvvetlerini yanı başında bulmuştur. Ama *Horasan'da* *Türk* öğretmeni, hükümetin temsilcisi olan vali tarafından horlanmış, irtica hareketine ise ödün verilmiştir.

Türkiye Öğretmenler Sendikası olarak, olayın, Anadolu'yu hammadde memleketi kalmaya mahkûm etmek isteyen emperyalist kökenlerini biliyoruz. Öte yandan, irtica ve sömürücülüğe karşı halkımıza *Anayasa'nın* şavkını gösteren öğretmenlere, öğrenci dostu müdürlere tırpan atmaya devam eden *Milli Eğitim Bakanı'nın*, *Horasan* olayı karşısında ne düşündüğünü ve ne yapacağını bir kere daha saptamak istiyoruz.

Bütün ilerici örgütlerimizi; *emperyalizmin çağdaş metotlarıyla örgütlendirilmeye çalışılan irticanın Horasan'da bir kez daha hortlayan* gerçek yüzünü dinsel inançlarına daima saygılı olduğumuz halkımıza, bizimle birlikte anlatmaya çağırıyoruz
/ 17 Ocak 1967.

6. YİNE BİR ÖĞRETMEN KİYİMİ BİLDİRİSİ¹

Milli Eğitim Bakanı Orhan Dengiz ve onun en yüksek memurları, önceki gün gazetelerde çıkan beyanatlarıyla, öğretmenlerden bir kez daha kırık not almışlardır. Çünkü:

1-Hemen her gün nikâh kıyar gibi güle oynaya öğretmen kıyan *Bakan*, “öğretmen katliamı yoktur “ demiş ve “öğretmenler huzur içinde denirse daha faydalı iş yapılmış olur” fetvasında bulunmuştur. *Türkiye Öğretmenler Sendikası*’nın baktığı 200’den çok davanın 65 tanesi, yalnız son iki ayda kıyılan öğretmenlere aittir.

2-Bakan Orhan Dengiz, bir de,” *politikayla uğraşanlar ve sınır aşanlar hakkında kanunlar ve yönetmelikler tatbik etmek kadar tabii bir şey yoktur*” demiş. Hangi politika, hangi sınır?..

*Milli Eğitim Bakanı Orhan Dengiz*e ve onun en yetkili memuruna göre, ABC öğretmenin dışına çıkılmamalı, “*ortaokul çocuğuna bile petrol anlatılmamalıdır.*” Bu anlayış, müfredat programının ve ders kitaplarının üzerine çizilmek istenen kap-kara bir çarpı işaretidir. Ama müfredat programını, gerektiğin-

¹ Genel Sekreterliğim sürecinin son yazısıdır bu. *TÖS Yürütme ve Yönetim Kurullarının* 8-9 Şubat 1967 günlerindeki toplantısında *Genel Başkanlık* görevine seçildiğimden bundan sonraki yazılarım bu sıfatımladır.

Şu da var ki Genel Başkanlık görevine seçilişimin 10. Gününde Ankara’daki İlköğretim Müfettişliği görevimden alındım, Elâzığ’ın Baskil İlçesi’ne bağlı bir dağ köyüne atanarak sürgüne uğratıldım. Bunu izleyen iki yazı, sürgünlük olayına Merkez Yürütme Kurulumuzun tepkilerindendir. Bu olayın öteki yankıları için İKİNCİ BÖLÜM 2. KESİM’e bakılabilir.

de *Bakan*'a rağmen de korumaya ve uygulamaya *Türk* öğretmeni karardır.

3-*Milli Eğitim Bakanlığı*, kıyılan öğretmenler adli ve idari koşturma sonunda aklanacak olurlarsa, kıymcı valiler yıpranacak diye korkarmış ve valilerin kıydığı öğretmenleri, onun için *Bakanlık* emrine almış. Valiler ise, gene *Bakanlık* yetkililerine göre, bazen işgüzarmışlar ve çevredeki partizanların etkisinde kalırlarmış.

Milli Eğitim Bakanlığı, *Cumhuriyet Tarihi*'nin hiçbir döneminde böylesine tutarsız, öğretmene saygıda böylesine yetersiz ellerde bulunmamıştır.

Türkiye Öğretmenler Sendikası olarak bir kez daha belirtiriz ki, kıyılan öğretmenler aslında, 13 milyonu okuma yazma bilmeyen halkımızın sosyal ağırlarını *Anayasa* merhemiyile ve okul programlarının buyruklarına göre dindirmek özleminde olan öğretmenlerdir.

Öğretmen kıymına devam eden *Milli Eğitim Bakanı*, kendi bakanlığında rızkı kesilen öğretmenlerin aç çocuklarına eklemek taşıyan TÖS'ün ekonomik gücünü zayıflatmak amacını da gütmektedir. Ama *Türkiye Öğretmenler Sendikası*, *Milli Eğitim Bakanı Orhan Dengiz*'in kıyma cür'et edemeyecek sayıda öğretmeni besleyecek olanaklara erişmiştir. Eğitmenen profesöre kadar bütün öğretmenlerin TÖS'te toplanmaya yönelişleri bundandır / 21 Ocak 1967.

Genel Sekreter

7. SAYIN BAKAN! YAPTIĞINIZ YANINIZA MI KALACAK?¹

Milli Eğitim Bakanlığı, şimdi de Genel Başkanımız *Ankara İlköğretim Müfettişi Feyzullah Ertuğrul*'u Elâzığ'ın bir köyüne atamıştır. Aylardır sürüp gelen öğretmen kıyımı, kısacık bir aradan sonra böylece yeniden ve büyük bir ihtirasla başlatılmıştır.

Feyzullah Ertuğrul, 15 yılını ilkokul öğretmenliği yaparak geçirdiği 22 yıllık meslek hayatında ilk defa cezaya çarptırılmaktadır. Ayrıca Genel Başkanımız *Ertuğrul* hakkında herhangibir soruşturma da açılmış değildir.

Milli Eğitim Bakanlığı, bu kararıyla *Feyzullah Ertuğrul*'un şahsında *TÖS Genel Merkezi*'ni hedef almış, en büyük memur sendikası ve en güçlü, en yetkili öğretmen kuruluşu olan *TÖS*'ü beyninden yaralamayı düşünmüştür. Ama *TÖS* her türlü gaflet ve dalalet ortamında dahi sapasağlam kalacak beyinlere ve organlara sahiptir. Kaldı ki bugün Türkiye'de *TÖS* ile birlikte dipdiri devrimci kuruluşlar vardır; kıyılan öğretmenler için yollara düşen öğrenciler, basın toplantıları yapan köy muhtarları vardır. Özetle bugün, *TÖS*'ün arkasında halk vardır.

Aylardır “SUÇ ve CEZA” yerine “*TÖS* ve CEZA” prensibini güden *Milli Eğitim Bakanı*'na sesleniyoruz:

¹ Bu kitapta bulunan bundan sonraki yazılar, *TÖS*'ün 22 Ağustos 1967'de toplanan 1. Olağanüstü Genel Kurulu'nda Genel Başkanlık görevim sona erinceye değin yine Genel Başkan kimliğimledir. Bu tarihi izleyen yazılar ise işsizlik ve emeklilik süreçlerinin dışındaki *TÖS* üyesi kimliğimledir.

Cehalet, nüfusumuzun yarısına yakını karanlıkta tutuyor. Sistemsizlik, öğretmenlik mesleğinin canına kıyıyor. Sosyal adaletsizlik milyonlarca köy çocuğunu, halk çocuğunu çoban olmaya, ırgat olmaya mahkûm ediyor. Politik ihtiraslar binlerce köyümüzü, yüzbinlerce çocuğumuzu okuldan yoksun tutuyor. İrtica öğretmenin kellesini isteyecek kadar cür'et bulabiliyor.

Ve siz, şimdi de Genel Başkanımız *Ertuğrul*'u hedef alan *Milli Eğitim Bakanı Orhan Dengiz*, cehaleti, sistemsizliği, eğitimde sosyal adaletsizliği ve politik ihtirasları, irticayı kıyacak yerde, ak alınlı, yurtsever yürekli, halksever yürekli Türk öğretmenine kıyıyorsunuz.

Yaptığınız yanınıza mı kalacak?

19 Şubat 1967

TÜRKİYE ÖĞRETMENLER SENDİKASI
GENEL MERKEZİ
YÜRÜTME KURULU

8. AMAÇ, TÖS'Ü DAĞITARAK ÖĞRETMENİ BİR KAŞIK SUDA BOĞMAKTIR

Bildiğiniz öğretmen kıyımı devam etmektedir. Son olarak 40 bin üyesi olan TÖS'ün *Genel Başkanı Feyzullah Ertuğrul*'un İlköğretim Müfettişliği üzerinden alınarak *Elâzığ Baskil İlçesi Karagedik köyü* öğretmenliğine sürülmüştür.

1. 624 sayılı *Devlet Personel Sendikası Kanun*'unun 6. maddesi aynen şöyledir: “I. maddede yazılı kamu hizmeti personelinin *Devlet Personeli Sendikalarına üye olmaları ve üyelikten çekilmeleri kendi serbest iradelerine bağlıdır.*

Hiç bir gerekçe ve tüzel kişi bu konuda herhangi bir etki ve baskıda bulunamaz.

Bu tasarruf TÖS üyelerine ve üye olacaklara açıkça bir baskıdır. Bu da yukarıdaki maddeye aykırıdır.

2. Müfettişliğinin alınabilmesi için 222 sayılı kanuna göre başarısızlığının usulüne uygun raporla saptanması gerekir. Böyle bir rapor yoktur. Başarılı olduğu için Kasım 1966 ayında terfi etmiştir.

3. *Yozgat İlköğretim Müfettişliği*'nden *Ankara*'ya nakli işitme engelli çocuğunun okutulması amacıyla yapılmıştır.

Bu haksız tasarrufa *Genel Başkan* hakkında herhangi bir soruşturma yapılmadan ve savunması alınmadan gidilmiştir (*Anayasa madde 118*).

Görüldüğü gibi bu işlemin hiçbir hukuki dayanağı yoktur. Amaç sendikalı 40 bin öğretmeni korkutup örgütü dağıtmak ve böylece dayanaksız kalan öğretmeni daha kolayca bir kaşık suda boğmaktır.

İlgilerinize sunarız.

20 Şubat 1967

TÜRKİYE ÖĞRETMENLER SENDİKASI
YÜRÜTME KURULU

9. TÖS GENEL MERKEZİ'NDEN BASINA HABER¹

*Genel Başkan Feyzullah Ertuğrul'un Ankara İlköğretim Müfettişliği'nden alınarak Elâzığ'ın bir köyüne atanması dola-
yısıyla TÖS Genel Merkezi'ne TÖS Şubelerinden, öğretmen der-
neklerinden, öteki devrimci kuruluşlardan ve kişilerden telg-
raflar gelmektedir. Gerek bunlara, gerekse telefonla ve ziyaretle
olaya ilgisini esirgemeyen kuruluş ve kişilere tek tek teşekkür
imkânı olmadığından Genel Başkan Ertuğrul hepsine birden
aşağıdaki cevabı vermiştir:*

*“Güveninize, içten ilginize layık olmak, milli olmayan direk-
tiflere halayık olmaktan zor ve şerefli-
dir. Zor ve şerefli olan hak
yolunda, halk yolunda dayanağımız sizlersiniz. Siz varsınız, so-
nuna kadar biz de varız.*

*Önünde saygıyla eğildiğim ak alınlarımızdan öperim” / 21 Şu-
bat 1967.*

Hasan Erdoğan
Genel Sekreter

¹ TÖS Genel Yönetim Kurulu'nun 8-9 Şubat 1967 günlerindeki toplantısında Genel Başkan seçilen F. Ertuğrul'un Ankara'daki görevine Adalet Partisi iktidarınca bu tarihten on gün sonra (18 Şubat 1967) son verilmiştir.

10. BASIN TOPLANTISI¹

Meslek sorunlarımızın önemini yürekten kavrayıp, öğretmenlerle ilgili genel görüşme isteğinde bulunan ve bu isteği kabul eden TBMM üyelerine, TÖS olarak teşekkür borçluyuz. Bu olay, en büyük memur sendikası ve en yetkili öğretmen kuruluğu olan TÖS'ün baştan beri sürdürdüğü demokratik baskı topluluğu olmak iddiasının ilk ürünüdür.

Ne var ki, görüşmeler boyunca, önerge sahibi senatörlerle, onları destekleyen *Senato* üyelerinin sorularına cevap verilmemiştir. Cevap yerine izlediklerimiz, demagojiden, kişisel hikayelerden, sataşmalardan, hatta gövde gösterilerinden ibarettir.

¹ Bu basın toplantısından sonra 14 Mart 1967'de yapılan Cumhuriyet Senatosu toplantısında Genel Başkan aleyhine sendika yasasına aykırı davrandığı savıyla dava açılması isteminde bulunulmuştur. Ertesi gün gazetelere yansıyan bununla ilgili haber şöyledir:

“TÖS GENEL BAŞKANI İÇİN DÜN SENATO'DA TAHKİKAT İSTENDİ Cumhuriyet Senatosu'nda dün, yurt dışında çalışma ataşelikleri ve müşavirlikleri kurulmasına dair kanun tasarısı görüşülmüş, bu arada TÖS Genel Başkanı hakkında Senato'yu küçültücü beyanlarda bulunduğu iddiasıyla, takibata geçilmesi istenmiştir.

Gündem dışı söz alan AP'li Ömer Ucuzal, Türkiye Öğretmenler Sendikası Başkanı Feyzullah Ertuğrul'un Milli Eğitim konusunda genel görüşme dolayısıyla senatörlere gönderdiği yazıyı ele almış; TÖS Genel Başkanı'nın, bu yazıyla Senato çalışmalarını küçültücü beyanlarda bulunduğunu öne sürmüştür. Ucuzal, Ertuğrul'un; Devlet Personeli Sendikaları Kanunu'na aykırı hareket ettiğini, hakkında dava açılması gerektiğini öne sürmüştür.”

Milli Eğitim Bakanı da sorunlardan kaçmış ve demagojik sözlerle, öğretmenler gibi seçkin bir meslek topluluğunu yanıltabileceğini sanmıştır.

Bakan Orhan Dengiz, öğretmenlerin *Milli Eğitim Bakanlığı*'na, hatta devlete karşı tahrik edilmek istendiğini söylemiş, arkasından, öğretmenlere övgüler düzmüştür. Buna halk dilinde “çocuk kandırmak” ya da “çocuk avutmak” derler. Oysa öğretmen, hiç kimsenin tahrike cür'et edemeyeceği kadar bilinçli, meslek ve memleket sorunlarına yüreктen bağlıdır.

İdareye baskı yapılmak istendiğinden yakınan *Orhan Dengiz* bilmelidir ki, TÖS olarak, demokratik baskı örgütü olan en büyük öğretmen sendikası olarak bizim görevimiz, işverenimiz olan *Milli Eğitim Bakanı*'na, üyelerimizin hak ve çıkarları için, kanun yollarından baskı yapmaktır. Nitekim *Milli Eğitim Bakanı Dengiz*, öğretmen sendikaları içinde yalnız TÖS'ün demokratik baskılarıyla, yüce *Senato*'ya hesap vermek zorunda kalmıştır.

Artık *Türkiye*'de öğretmene yapılan otokratik baskılardan değil, öğretmen sendikalarınca *Bakanlığa* yapılan demokratik baskılardan söz edilecektir. *Bakan Orhan Dengiz*, olaylara yanlış teşhis koymasın, Yakındığı baskının tek sendikal kaynağı vardır. O da TÖS dür. Çünkü TÖS, *sendikalı öğretmen topluluğunun direnme topluluğu* değil, *demokratik baskı topluluğu* olduğunu kanıtlama yönünde hızla gelişmektedir.

Milli Eğitim Bakanı, bakanlığı zamanında 305 öğretmen atandığını söylemiş, Bakana göre, 305 öğretmenden 65'i ahlak dışı cinsel ilişkiler, 94'ü geçimsizlik, 97'si yetersizlik, 43'ü görevinde fahiş kusurluluk nedeniyle atanmışlardır.

Önce şunu belirtelim ki, Orhan Dengiz'e gelinceye dek, hiçbir dönemde, ÖĞRETMEN kelimesinin yanına “sapık”, “ırz düşmanı” gibi sıfatlar konulmamış ve hele bu konuda ısrarla durulduğu görülmemiştir.

Kendi zamanında 305 öğretmenin atandığını söyleyen *Milli Eğitim Bakanı*'na garip bir sorumuz var: Son bir yılda yalnız İzmir'de nakle uğradıkları bilinen 1208 öğretmen de bunun içinde midir?

Bir soru daha: Mademki 305 öğretmenin nakil nedenleri, ahlak dışı cinsel ilişkiler, geçimsizlik, yetersizlik ve fahiş görev kusurlarıdır; Cumhuriyet yargıçları, çoğunun davasını TÖS'ün izlediği bu öğretmenlerden 21 ini ne diye, nasıl aklamış, eski görevine döndürmüştür.

Sonuç olarak diyebiliriz ki, *Senato*'daki genel görüşme dolayısıyla, *Eğitim Bakanı Dengiz* hem bocalamış, hem de eğitim sorunlarının ne denli dışında olduğunu bir kez daha ortaya koymuştur. Aslında biz, *Dengiz* bakan olduğundan bu yana ciddi bir eğitim sorununun tartışıldığını görmedik. Bu gidişle *Orhan Dengiz* dönemi, eğitim tarihimizde “öğretmen kıyımı dönemi” olarak geçeceğe benzemektedir.

Bütün bu telaşın kökeni, eğitimdeki korkunç geriliğimizdir.

Birkaç örnek verelim:

-6 ve daha yukarı yaştaki nüfusumuzun hâlâ yarısından çoğu okuma yazma bilmiyor.

-1965-1966 ders yılında ilkokul çağındaki çocukların % 22'si okulsuzdur. Ayrıca bu ders yılı için ilkokul çağındaki çocukların % 80'nin okula alınması planlanmışken, uygulamada %2 oranında bir gerileme olmuştur.

-1965-1966 ders yılına göre ortaokul çağındaki çocukların %86,6'sı okulsuzdur.

-1965-1966 ders yılında ilkokulu bitiren çocukların % 62,8 i ortaokula gidememektedir. Gidebilenlerin de % 41'i mezun olmadan geri dönmektedir.

-1965-1966 ders yılında lise çağındakilerin % 94,2'si lise öğrenimi dışındadır.

Köy ilkokullarında okuyan çocukların toplam ilkokul çocuklarına oranı 1963-1964 yılında % 66 iken, bu oran 1964-1965 ders yılında % 61,5'e düşmüştür.

-1960-1965 yılları arasında sınıf geçme oranı ortaokullarda % 70'den % 50'ye düşmüş, liselerde ise %62'den %49'a düşmüştür.

Başka bir önemli nokta da halkın eğitimle ilgili istek ve özelemlerinin hızla artmasıdır. Bu durum karşısında öğretmen, elbette ki, *Anayasamızın* izin verdiği yere kadar halkımızın buruk sesini yansıtacak, hele emperyalizme karşı eğitimdeki onunla ilgili sorunlara en yerli, en milli çözüm yolları arayacaktır. Sorunların çözümüne gücü ve belki de niyeti yetmeyen bir eğitim bakanı ise, öğretmeni dört duvarın arasında durmaya zorlayacak, ama öğretmen daima olduğu gibi müfredat programlarının buyruğunda kalarak, petrolü de, madenleri de, vergileri de en ulusal yöntemlerle öğrencilerine anlatacak, *Orhan Deniz* ne denli direnirse dirensin derslerinde ayrıca ekonomik sorunların sonuçları olan nurculuk ve bağnazlık üzerinde de duracaktır.

Öğretmenin bugün de yaptığı budur. Ve bunu yaparken uğradığı kıyım işlemleri sebebiyle o, halkımızın takdir dolu desteğini görmektedir. Kıyameti koparan da budur. Ama öğretmen, halk dostu TÖS'ün ekonomik desteği ile de yıldırma ve sindirme metotlarına bundan sonra da metelik vermeyecektir.
/ 2 Mart 1967.

11. TEMEL HAK VE ÖZGÜRLÜKLER TASARISI'NA TEPKİ

“Türkiye Öğretmenler Sendikası bir bildiri yayımlayarak ‘Temel Hak ve Hürriyetleri Koruma Kanunu Tasarısı’nı protesto etmiş, öğretmenlerin yasa sınırları içinde tasarımı önleyici her türlü demokratik çabaya kararlı bulunduğunu açıklamıştır. TÖS Genel Başkanı Feyzullah Ertuğrul imzasıyla yayımlanan bildiri aynen şöyledir: (Vatan 9 Mart 1967):¹

<<Temel Hak ve Hürriyetleri Koruma Kanunu Tasarısı” kanunlaştığı takdirde, Türk öğretmenin ve öğretmen kuruluşlarının hangi durumlarda cezai yaptırımlara uğratılabilecekleri aşağıda gösterilmiştir. Bundan da anlaşılacağı üzere Türkiye’de öğretmen, tasarı kanunlaşınca sadece ABC öğretmekle yükümlü kılınacak, yani mesleksi işlevini yapamaz duruma itilmiş olacaktır.

Anayasamızın 10. maddesi şöyle der: “Devlet, kişinin temel hak ve hürriyetlerini, fert huzuru, sosyal adalet ve hukuk devleti ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasi, iktisadi ve sosyal, bütün engelleri kaldırır; insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlar”. Oysa gerçekte bütün öteki alanlarda olduğu gibi eğitim kesiminde de, yurttaşlarımızın temel hak ve hürriyetlerini, fert huzuru, sosyal adalet ve hukuk devleti ilkeleriyle bağdaşmayacak surette kısıtlayan siyasi, iktisadi ve sosyal engeller sayılamayacak kadar çoktur. Öğ-

¹ 1. Bu haber aynı tarihte Yeni Gazete ve Ulus gazetelerinde de çıkmıştır.

retmenler ve öğretmen kuruluşları bu engelleri yasalar uyarınca her fırsatta belirtmek, yenmeye yarayacak çareleri dile getirmek zorundadır.

TÖS olarak, en büyük memur sendikası ve en yetkili öğretmen kuruluşu olarak bütün şubelerimiz ve tekml üyelerimizle demokratik olmadığına inandığımız bu tasarıyı, yalnız mesleğimizde yaratacağı terör havasını dikkate alarak protesto ediyoruz; öte yandan tasarının yasalaşmasını önlemeden yana olan tüm kuruluşlarla ve herkesle dayanışma halinde, her türlü demokratik çabaya hazır bulunduğumuzu açıklıyoruz.

Öte yandan bütün yurtsever yasa koyuculara ve hukukçulara çağrıda bulunuyoruz: Anayasamızın 11. maddesinin gereği olan Temel Hak ve Hürriyetlere esas olmak üzere bu Tasarı yerine tez elden bir kıvanç tasarısı hazırlayınız. TÖS olarak bu konuda her türlü katkıya hazırız.

Tasarı yasalaşırsa eğitim alanında olabileceklerden kimileri şunlardır:

1. Köy-şehir ve bölgeler arasındaki eğitim dengesizliğinden söz edilemeyecektir. Örneğin, okuma-yazma bilmeyen nüfusun, meslek dışından gelen öğretmenlerin büyük çoğunluğunun köylerde bulunduğunu söylemek, suç sayılabilecektir. Öğretmen başına düşen öğrenci sayısını Hakkâri'ye ve İstanbul'a göre karşılaştırmak suç sayılabilecektir. Halk çocuklarının ırgat olmaya mahkûm edildiklerini belirtmek suç sayılabilecektir. Çünkü "zümre veya sınıfların" birbirileri aleyhine tahrik ve teşvik olunduğu iddia edilebilecektir.

2. Anayasanın 50. maddesi uyarınca ilkökul öğrencilerine devletçe defter, kalem v.b. gibi ders araçları verilmesini istemek, suç sayılabilecektir. Çünkü mevcut kamu düzeninin bozulduğu iddia edilebilecektir.

3. Resmi makamlarca haksız işlemlere uğratılan öğretmenleri savunmak bile, kamu düzenini bozmak gerekçesiyle suç sayılabilecektir.

4. Emperyalizmin, eğitim düzenimizi ulusal özelliklerinden uzaklaştıran etkilerinden, örneğin Barış Gönüllüleri'nden yakkınmak, suç sayılabilecektir.

Çünkü bu takdirde milli güvenliğin ve kamu düzeninin bozulmak istendiğı iddia olunabilecektir.

5. Örneğin Yunanistan'daki, Fransa'daki öğretmen boykot ve grevinden söz etmek bile, örnek verildiğı gerekçesiyle suç sayılabilecektir.

6. Öğretmen sendikacılığında yöntem tartışmaları yapılması bile suç sayılabilecektir.

7. Dernek-Sendika tartışmaları bile, istendiğinde zümrelerin birbirilerine karşı tahrik ve teşvik olunduğı anlamında yorumlanacak, suç sayılabilecektir>>./ 9 Mart 1967.

12. BÖLGE TOPLANTILARINA MESAJ

Sevgili Meslektaşlarım, öğretmen sorunlarına gönül verdikleri için burada bulunan değerli konuk arkadaşlarım;

Türk öğretmenin meslek heyecanı, TÖS ile birlikte yurt yüzeyine yayılmış ve ulusal bir heyecan halini almıştır. Bunun da nedeni “maaşa zam” isteklerinin dar çemberini kıran öğretmenin, TÖS’ün eylemleri sürecinde halk sorunlarına da sahip çıkması, buna karşı girilen kıyım işlemlerine rağmen yılmaması, hak yolunda, halk yolunda ısrar etmesidir. Nitekim sizleri uzak yakın yerlerden buraya toplayan kuvvet, asla ve asla maişet kaygısı, yem borusu olmamıştır. Her biriniz buraya, hem de çoğunca karlı dağları, çileli yolları aşarak, *Türk* öğretmenin sadece ve sadece yurtseverlik kokan, halkseverlik kokan yanık sesini solumaya geldiniz. Sağlığım, sıkı bir yolculuğa elverişli olmadığı için, toplantınıza yetişemediğime son derece üzgünüm.

Arkadaşlar,

Türkiye Öğretmenler Sendikası’nın, halkımızın eğitimle ilgili ve aynı zamanda ulusal bağımsızlık anlayışını da kapsayan sorunlarına, huzurunuzda kısa kısa değineceğim:

Bildiğiniz gibi, sendikamız kurulalı daha iki yıl bile olmamıştır. Bir kuruluş için kısacık olan bu sürenin sonunda, bugün 403 şubeye ve 40.000 üyeye ulaşmış bulunmaktayız. Türkiye’de buna benzer hiçbir kuruluşun tarihinde böyle bir gelişme hızı görülmemiştir. Bu çizgiye elbette ki kendiliğinden gelinme-

miştir. TÖS ülküsüyle yola çıkan bizlerin önüne, kasıtlı kasıtsız birçok engeller çıkarılmıştır. Bunlardan sadece ikisini burada anmak istiyorum:

1. TÖS, hem federatif bir sendika değildir ve hem de kademe esası üzerine kurulmamıştır. gerekçesiyle karşımıza çıkmıştır.

Bunu söyleyenler, *Türkiye Öğretmenler Sendikası*'nın yapısını ve tarihsel dayanağını bilmeyenler ya da bilmek istemeyenlerdir.

Bilindiği gibi, TÖS'ü kuran *Türkiye Öğretmen Dernekleri Milli Federasyonu* TÖDMF'dir. Devlet memurlarına sendika hakkı tanıyan Anayasamızın kabulünden itibaren TÖS'ün kuruluş hazırlıklarına giren TÖDMF, kendi yapısını aynıyla TÖS'te tecelli ettirmiştir. Gerçi bugün "*Türkiye Öğretmenler Sendikası*" adının kapsamında bir federasyon sözcüğü yoktur. Ama TÖDMF ile TÖS'ün arasında en ufak bir yapı farkı da yoktur. Nasıl ki TÖDMF'ye bağlı dernekler eğitmenlerden profesöre kadar tüm öğretmenleri kapsıyorsa, TÖS şubeleri de kademe, menşe, işyeri ve iş dalı gözetmeden tüm öğretmenleri üyeliğe kabul etmektedir. Derneklerin bir federasyon düzeyinde olan TÖDMF çatısı altında birleşmelerine karşılık, TÖS şubeleri de *TÖS Genel Merkezi*'ne bağlıdırlar. Aradaki fark soyut hukuk farkından başka bir şey değildir ve uygulamada da isim farkından öteye geçmemektedir.

TÖDMF, TÖS'ü kurduktan sonra niçin kendi yapısını korumak eğiliminde olmuştur?

Hatırlanacağı üzere, TÖDMF TÖS'ü kurduktan sonra kendini feshe kesin niyet etmiştir. Tüm öğretmenleri kapsayan federasyon düzeyinde bir dernek deneyi ile sağladığı başarıları göz önünde tutmuş, fesihten sonraki sendikal savaşımın da aynı yapıya göre yapılmasının yararına inanarak, TÖS'ü kendi yapısına göre kurmuştur.

2. TÖS ilkököl öğretmenlerinin sorunlarına eğilemez.

Çünkü:

a. TÖS'ü kuran TÖDMF de eğilememiştir.

b. "TÖS'ün yöneticileri ilkököl öğretmeni değildir" denilmiştir.

Bir kez, TÖDMF, ilkököl öğretmenlerinin sorunlarını çözümlenemediyse, bu, TÖS'ün de çözümlenemeyeceğini kanıtlamaz. Kaldı ki, başka kademelerden olan öğretmenlerin de iddiası, TÖBMF'nin yalnız ilkököl öğretmenleri ile ilgilendiği yolundadır. İlkokulun dışındaki öğretim kademelerinden olan meslektaşlarımızın çoğunun, *Federasyon* dışında kalmaları daha çok bu yüzdendir. Öte yandan, sendika dernekten daha başka bir şeydir, dolayısıyla TÖS de, TÖDMF demek değildir.

Bugün TÖS, öğretim kademelerine göre bürolar kuracak ekonomik güce ulaşmıştır ve yakında, *TÖS Genel Merkezi'nde, ilköğretim, ortaöğretim, yükseköğretim ve meslekî teknik öğretim* büroları açılacaktır

İkinci iddiaya gelince: Aslında biz, TÖS'ün yönetiminde menşe ve kademenin değil, yalnız ehliyetin söz konusu edilmesinden yanayız. Ama ille de ilkököl öğretmeni denecekse, TÖS'ün 7 kişilik *Yürütme Kurulu*'nda 4 üye ilkököl öğretmenidir. Daha da önemlisi, *TÖS Genel Başkanı, Genel Sekreteri ve Genel Saymanı* ilkököl öğretmenidirler. Demek ki, bütün bu iddia ve engellemelerin dayanağı yoktur. Bu durum TÖS'ün gelişme hızından da bellidir.

TÖS ve Ötekiler

Sevgili Meslektaşlarım,

Bugün yurdumuzda, 40'tan çok öğretmen sendikası vardır. TÖS, bu küçücük sendikaların varlığına baştan beri şaşmamış-

tır. Sendikacılığın olduğu yerde, gerekli gereksiz, türlü nedenlerle sendikalar kurulması olağandır dedik, gene de böyle diyorum Hatta, ya "sarı" ya da "utangaç" olan sendikalara iyi niyetle giren meslektaşlarımızı yadırgamıyoruz. İnandık, inanıyoruz ki belli bir sınama döneminden sonra bu meslektaşlarımız TÖS gerçeğini kabul edeceklerdir.

Öte yandan biz, köy muhtarlarının bile tepkilerine yol açan öğretmen kıyımı döneminde, 40 tan fazla sözde sendikadan hiç birinin ses vermemesi karşısında da hayrete düşmedik, düşmüyoruz. Biliyoruz ki bu sendikalar, ya işveren bakanlığın dümen suyundadırlar ya da işveren bakanlığa karşı öğretmenlik mesleğini temsil edebilecek özelliklere yeterince sahip olmaktan uzaktırlar.

Sendikasız Öğretmenler

Değerli meslektaşlarım;

Önümüzdeki asıl önemli sorun, sendikasız öğretmenler sorunudur. Bugün Türk öğretmenin ancak üçte biri sendikalı olabilmiş, üçte iki çoğunluk ise, halen açıkta durmaktadır. İnanıyoruz ki, bu meslektaşlarımız şimdiye dek, ya öğretmen sendikacılığının önemini kavramak olanağı bulamamışlardır ya da mevcut sendikalar arasında seçme yapabilmek için bir bekleme dönemini gerekli görmüşlerdir. Ama artık, adli ve idarî merciler önünde üyelerinin hakkını arayan, kıyılan öğretmenlerin kesilen maaşlarını ödeyen, hastalık hallerinde üyelerinin yardımına koşan ve bütün bunlar için şimdiye dek yüzbinlere varan harcamalarda bulunabilmiş bir TÖS gerçeği var. Öğretmen sendikacılığının önemini hâlâ anlamamak neye? Ve hâlâ TÖS karşısında ikircilikli bekleyiş neden?..

Son Sözümüz

Arkadaşlar, bu konudaki, son sözümüz şudur: TÖS olarak bütün şubelerimizle biz, ilk üyemizle son üyemiz arasında bir ayrım gözetmedik, gözetmeyeceğiz. Gelecek günlerde üyemiz

olacak meslektaşlarımızı, tıpkı ilk üyelerimiz gibi bağrımıza basmaya, her zaman hazırız. TÖS üyeliğinde, "gecikme" diye bir şey, bizim için söz konusu değildir.

Şunu da belirtelim ki, her nasılsa başka sendikalara girip te, TÖS gerçeğini anlayarak şubelerimize başvuracak meslektaşlarımıza da aynı şekilde her zaman kapılarımız açıktır. TÖS olarak, üyemiz olmamış meslektaşlarımızı biran önce aramızda görmek bize mutluluk verecektir.

TÖS ve Öğretmen Kıyımı

Değerli meslektaşlarım,

Denilebilir ki öğretmen kıyımı, TÖS'ün gelişme hızı ile doğru orantılı olarak arttırılmıştır. Bunun nedenleri şunlardır:

1. TÖS sarı ya da utangaç bir sendika değildir

Bir sendikanın, işverenle mutlak uzlaşma halinde olmaması gerekir. Eğer herhangi bir sendika işverenle daima uzlaşıyorsa ya da zaman zaman başvurduğu kavga gösterileriyle yetiniyorsa o sendika, gerçekte sendika değil, sendikaları kösteklemek amacıyla kurulmuş işveren maşasıdır ya da bir sarı sendikadır. Utangaç sendikaların ise, işverenden hak koparmaya değil, dilemeye bile soluğu yetmez.

TÖS, işverenle hiç bir zaman uzlaşma halinde olmamıştır. Bu, TÖS'ün olumlu tutumlarında bile Milli Eğitim Bakanlığıyla kavgaya kararlı olduğunu göstermez; sadece ve sadece, *Milli Eğitim Bakanı'nın* takdire değer olabilecek tutumuna bir kez olsun rastlanmadığını ifade eder.

2.TÖS en büyük memur sendikası, en yetkili öğretmen kuruluşu ve üyelerinin ekonomik garantisidir

Arkadaşlar;

En büyük, en yetkili ve geleceği en parlak sendikalarla, işverenin dost olduğu görülmemiştir. Tersine, işveren, bütün gücü-

nü bu türlü sendikaları kösteklemeye, bunun için her fırsattan yararlanmaya verir. Bu konuda işverenin başvurduğu en geçerli yöntem, "bölme" yöntemidir. Örneğin öğretmen sendikacılığında *kademe* der böler; *menşe* der, *işyeri*, *iş dalı* der böler. Ya da işveren, kendiliğinden olan bölünmelerden kıvanç duyar. Giderek, ne denli iyi niyetli olurlarsa olsunlar, parça-bölük sendikaların ipleri, önünde sonunda işverenin eline geçer. Bir yerde işveren, biraz da öğretmenleri ulusal duygularına göre de böler. Ve bu sözde bölünmelerden toz koparacağını umar.

Sevgili arkadaşlarım;

İşte *Millî Eğitim Bakanı'nın* TÖS karşısındaki durumu da budur. Amaç, en büyük memur sendikası ve en yetkili öğretmen kuruluşu olan TÖS'ü ufalamak ve öğretmen topluluğunun, TÖS ile birlikte tedirginlik vermeye başlayan ağırlığından kurtulmaktır. Ama yağma yok. Bugün TÖS'ün varlığının üzerinde titreyen 40.000 öğretmen vardır. *İşveren Bakanımız* insafsız işlemlerine daha da devam edecek olursa, TÖS'ün eylemlerine on binlerce öğretmenin katılması daha da hızlanacaktır.

3.TÖS Halk dostudur

Türkiye Öğretmenler Sendikası, *Anayasa'nın* eğitimle ilgili hükümlerini kâğıttan hayata geçirilmesi yolunda, gözünü buaktan esirgemez bir sendikadır.

TÖS'ün kısa geçmişinde bunun örnekleri çoktur. TÖS üyesi öğretmenler, halk yararına mesleki eylemlerde bulundukları için öylesine izlendiler, öylesine kıyım işlemlerine konu edildiler ki, artık bir gün kıyım furyasına uğramak için, TÖS üyesi olmak yeter hale geldi. "*Suç ve ceza*" yerine "TÖS ve ceza" dedikimiz işte budur.

TÖS'lü olanları yadırgamadı ve en şiddetli işlemler karşısında bile yılmadı Çünkü halktan yana olmayan düzencilerin, eğitimde sosyal adalet isteyen öğretmenlerle sarmaş dolaş olmaları beklenemezdi.

TÖS eylemleri boyunca halkımız, öğretmeni bağrına basıyordu. Öğretmenleri kıyan *Millî Eğitim Bakanı*'na karşı basın toplantıları düzenleyen bildiriler yayımlayan köy muhtarları ve protesto hareketlerine girişen çocuk velileri, TÖS'e gelinceye kadar görülmemiştir. Bizim, halk ile yüzde yüz uzlaşma halinde bulunma kararlılığımız bundan böyle de sürecektir.

4. *TÖS bir direnme aracı değil demokratik baskı aracıdır.*

Öğretmen topluluğu, ilk kez TÖS ile birlikte kendisinde bir gizilgüç(potansiyel) olarak demokratik baskı yeteneğinin bulunduğunu fark etmiştir. Artık, işveren bakanlığın öğretmene baskı yapması, öğretmenin de baskılara karşı direnmesi değil; TÖS aracı ile gerektiğinde bakanlık üzerinde öğretmenin demokratik baskısı söz konusu olacaktır.

"Demokratik baskı aracı" deyimi, elbette ki bizim buluşumuz değildir. Ama Türk demokrasisinde, gerçek baskı aracı olmanın örneğini ilk kez TÖS vermektedir.

Bunun içindir ki, demokrasiyi kendi keyiflerince yorumlayan çevreler, TÖS karşısında bir hayli tedirgin olmuşlar, öğretmen kıyımı dönemine alkış tutmuşlardır. Ama TÖS'ü, bu yöndeki ısrarından döndürmeye kimsenin gücü yetmemiştir, yetmeyecektir.

5. *TÖS, ulusal bağımsızlık ülküsüne yüzde yüz bağlıdır.*

"TÖS ve Ceza" formülünün, başka bir nedeni de, TÖS'ün *emperyalizme ve bizi yutmak isteyen kapitalizme karşı* korkusuzca ortaya çıkmasıdır.

Arkadaşlar; biliyorsunuz ki, emperyalizmin çağdaş sömürme yöntemleri kıldan ince kılıçtan keskindir. Bizim gibi, geliştirilmemiş ülkelerde, emperyalizmin görünmez yöntemlerini halkımıza anlatmak, namuslu aydınların milliyetçilik görevidir. TÖS olarak biz, bu görevimizi her zaman yapmışızdır. Bun-

dan böyle de gözümüzü kırpmadan yapacağız. Çünkü eğitim çıkmazının en önemli nedeni, başımıza *Tanzimat*'tan beri mu-sallat olan emperyalizmdir. Eğitimdeki köy-şehir, bölge denge-sizliklerinin, kız-erkek eşitsizliklerinin, kısacası korkunç geri-liğimizin kökeninde, emperyalizm ahtapotunun kolları vardır.

Yurdumuzu ham madde ve açık pazar memleketi olarak tutmaya yarışan emperyalist devletlere karşı, eğitim kesiminde TÖS olarak mücadeleye, kesinlikle kararlıyız. *Barış* Gönüllüsü istemiyoruz. Biz biliriz bizim işimizi; yabancı uzman istemiyoruz. "*Eğitimde her şeyin en yerlisi, her şeyin en millîsi*" ulusal ilkemizdir. Bundan ötesi eğitim farfaracılığıdır; ya da büyük bir ihtimalle memlekete ihanettir.

Sevgili Meslektaşlarım;

Biz karnı tok *Amerikan*, İngiliz, ya da *Alman* halklarının, karnı tok sendikacıları değiliz. Alnımızın teri, gözümüzün ferî kıldan ince kılıçtan keskin yöntemlerle sömürülürken ve biz de bunu görebiliyorken, elbette ki yüzümüz buruk, sesimiz yanık çalacaktır. TÖS'e katlanamayanlar, kendi koşullarımızın, bi-lerek, bilmeyerek farkında olmayanlardır. Biz 40.000 TÖS'lü, ulusal bağımsızlık ülküsü için *Karagedik köyüne sürülmek de ne ki* gerekirse canımızı fedaya da hazırız / 22 Mart 1967.

13. TÜRKİYE’DE EĞİTİM SORUNLARI

Hulusi Turgut’un “Öğretmen Kıyımı” başlıklı yazı dizisinde yer alan, 28 Mart 1967 günlü *Akşam Gazetesi*’nde yayımlanmış belgedir. Bu dizide konuyla ilgili başkalarının da görüşlerini yayımlayan *H. Turgut* sunuşta şöyle demiştir:

Bugün öğretmen sorunları hakkında TÖS Genel Başkanı Feyzullah Ertuğrul’un bir yazısını sunuyoruz:

Eğitim sorunlarımız üzerinde yıllardan beri tartışılmaktadır. Onun için, bu konuda yeni bir şey söylemek olanağı görünmüyor. Ne var ki aynı sorunlara öğretmen kıyımı olaylarının temelindeki gerçekler olarak bir daha değinmenin yararı vardır.

Konuyu üç bölümde inceleyeceğiz:

1. Eğitimle Yakından İlgili Toplumsal Değişmeler

1. Nüfus Değişmeleri

1960 Nüfus sayımına göre, nüfusumuz 1950-1960 yılları arasında binde 33 oranında artmıştır. Nüfus artışları, sosyal, ekonomik ve kültürel problemleri de beraberinde getirirler. Kaldı ki binde 33 oranındaki nüfus artışı, başka ülkelerdeki artış oranlarıyla karşılaştırılmış, oldukça yüksek görülmüştür. Yüksek dereceli nüfus artışı, ülkemizin başka alanlarında olduğu kadar, eğitim alanında da karmaşık ve çözümü güç sorunlar doğurmakta, üstelik bu sorunların tez elden çözülmesi gerekmektedir.

O halde eğitimde, yüksek dereceli nüfus artışının meydana getirdiği, sayısı ve karmaşıklık derecesi bir hayli fazla olan sorunların baskısı altında bulunuyoruz.

2. Kültür Değişmeleri

Büyük şehirlerde yaşayan yurttaşlarımızın oranı, 1950'de $\frac{1}{4}$ iken, 1960 ta $\frac{1}{3}$ e yükselmiştir. Bu durum yurdumuzda köylerden şehirlere doğru hızlı bir akının varlığını göstermektedir.

Nüfus değişmeleri kapsamına giren GÖÇ olgusu, bir yandan uyum güçlüklerinden ileri gelen sorunlar getirmekte, öte yandan yeni yeni sosyal ve ekonomik özlemlere yol açması bakımından da eğitim sorunlarımızı fazlaca çetinleştirmektedir.

Bu arada uzayın sınırlarını zorlayan çağımız uygarlığının gerek üretim ve tüketim maddelerinde ve gerekse bunun dışındaki bütün araç ve gereçlerde yarattığı baş döndürücü sayı ve nitelik artışı, yurdumuz insanlarının da yaşam olanaklarını bir ölçüde genişletmekte ve bunun sonucu olarak da, toplumumuzun kültür değerlerinde değişmeler olmaktadır. Ayrıca, radyo, gazete gibi basın yayın araçlarının gittikçe çeşitlenmesi ve bollaşması, kültür değerlerindeki değişmeleri daha da hızlandırmaktadır. Kültür değişmelerinin sonunda ise, halkımızın eğitimle ilgili istek ve özlemleri hem sayı, hem de nitelik yönünden büyük değişmelere uğramaktadır.

Anayasamızın Sağladığı Olanaklar

1961 Anayasamızla, yurdumuzun düşünce ortamı eskiye oranla büyük ölçüde özgürlük kazanmıştır. Bu sayede yurt sorunları üzerinde daha rahat konuşabilen aydınlarımız; halkımızın, hiç de iyi olmayan eğitim gerçeklerini görebilmekte, eğitimle ilgili istek ve özlemlerini arttırmaları yönünde etkinliklerde bulunabilmektedirler. Öte yandan, bizzat Anayasamızın getirdiği "Sosyal Adalet" ilkesi, eğitimde fırsat ve olanak eşitliği sağlanması yönünde çabalar harcanmasını mümkün kılmıştır.

Halkın mutluluğundan yana olan eğitimciler bu sayede de, bir yandan halkımızı uyarmakta, öte yandan yöneticileri sıkıştırılmaktadırlar.

61 Anayasası'nın getirdiği en önemli yeniliklerden biri de, “Planlı Kalkınma” kavramıdır. Anayasamızın buyruğuna uyularak kurulan *Devlet Planlama Dairesi*, yayımladığı *Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı* kitabında, eğitimi “*kalkınmanın en etkili araçlarında biri*” olarak nitelemiş ve bu tanıma uyarak şu esası getirmiştir: “*Eğitim sistemimiz Türk toplumunun ihtiyacına ve şartlarına uygun insanların yetiştirilmesine doğru yönelecektir. Eğitim planında teknik öğretime verilen önem, bunun başlıca belirtisidir. Eğitim esaslarının tespitinde de bu ilkeye uygunluk göz önünde tutulacaktır.*”

Bu durum, eğitim sistemimizi yeni baştan ele almak zorunluluğu doğurmuş; bunun sonucu, eğitim sistemimizin, *felsefiyle, plan, program* ve yöntemleriyle yeniden düzenlenmesini isteyen hareketler yoğunlaşmıştır.

Yeni Sömürgeciliğin Zorlamaları

Başta *Amerika* olmak üzere kapitalist ülkeler, her geri kalmış ülke gibi bizi de hammadde ve *açık pazar* memleketi olarak tutmak istemektedirler. Sömürgeci memleketlerin bu istekleri ulusal çıkarlarımızla çatışmakta, *Devlet Planlama Örgütümü* zün belirlediği eğitim ilke ve hedeflerini arka plana ittirerek, eski eğitim sisteminin aynıyla devamında rol oynayabilmektedir. Ne var ki, bu oyunlar artık bir bir ortaya çıkartılabilmekte, ulusal eğitim düzeni istekleri, dün olduğundan daha bilinçli ve daha ısrarlı bir şekilde kendini belli etmektedir.

Buraya dek kısaca belirttiğimiz toplumsal değişmeler, eğitim sistemimizi yeni baştan ve en tezinden, en ulusal, en çağdaş yönde düzenlemek zorunda olduğumuzu göstermektedir.

2. Eğitimde Sistem Yetersizliği

Ne var ki, toplumsal değişmelerin zaten gerisinde olan eğitim sistemimiz, yer yer tutucu kalmakta, yer yer daha da gerilere götürölmek istenmektedir. Toplumumuzun hızla değişmekte olan yapısı yanında, ya gerideki yerinde duran, ya da daha da gerileyen, dengesizleşen eğitim koşullarımız hakkında birkaç örnek verelim:

a. 1965-1966 ders yılında ilkokul çağındaki çocukların % 22 si okulsuzdur. Ayrıca bu ders yılı için ilkokul çağındaki çocukların % 80'inin okula alınması planlanmışken, uygulamada % 2 oranında bir gerileme olmuştur. ¹

b. Ortaokul çağındaki çocukların % 86,6 si okulsuzdur.

c. İlkokulu bitiren çocukların % 62,8 i ortaokula gidememektedir. Gidebilenlerin de % 41 i mezun olmadan geri dönmektedir. ¹

d. 1965-1966 ders yılında lise çağındakilerin % 94,2'si lise öğrenimi dışındadır. ¹

e. Köy İlkokullarında okuyan çocukların toplam ilkokul çocuklarına oranı 1963-1964 yılında % 66 iken, bu oran 1964-1965 ders yılında % 61,5'e düşmüştür. ²

f. 1960-1965 döneminde şehir ilkokullarında bir öğretmene düşen öğrenci sayısı 45,5'ten 44,9'a düşerken, köy ilkokullarında 46,5'ten 48,4'e yükselmiştir. ²

g. Öğretmen öğrenci oranı 1960-1965 döneminde ilkokullarda ortalama 1/45,5, ortaokullarda 1/40, liselerde ise 1/35 olmuştur. Oysa planda saptanmış olanlar ilkokullar için 1/40, ortaokullar için 1/23, liseler için 1/15 idi. ³

Eğitim sisteminin, toplumumuzun ihtiyaçları yanında son derece yetersiz olduğunu, yer yer daha da yetersiz durumla-

ra sürüklendiğini gösteren bir yığın benzer örnek sıralamak mümkündür.

Demek oluyor ki, eğitim sistemimiz kimi yerde duruk, kimi yerde gerileyen belirtiler göstermektedir. Oysa toplum yapımız; sistemi tersine, dinamik ve ilerici olmaya hızla zorlamaktadır.

3.Öğretmen-Bakanlık Geçimsizliği

Eğitim sistemimizin duruk ve geriletici yapısı, toplum yapımızdaki hızlı değişmelerin doğurduğu istek ve özelemlerle kesin bir şekilde çelişmektedir.

Bilindiği gibi öğretmenlerin yurt yüzeyindeki nüfus yoğunluğu, başka mesleklerde olduğundan kat kat yüksektir. Gerek sayısal yayılmayı gösteren bu hal ve gerekse eğitim mesleğinin doğası, öğretmeni halk ile sıkı ilişkiler kurmaya, halkın istek ve özelemlerine “*tercüman*” olmaya götürmektedir. İşte bu noktada, yetersiz eğitim sisteminin savunucusu ve sürdürücüsü olan Milli Eğitim Bakanı ile öğretmenler arasında çatışmalar olagelmektedir. Bu gün de gördüğümüz öğretmen kıyımı manzarasının temelindeki gerçek budur. Ne var ki son yıllarda kıyım olaylarının *Cumhuriyet Tarihi*’nin başka hiçbir döneminde görülmedik derecede ve gittikçe artmasının iki nedenini saptamak zorundayız: Birinci neden, yukarıda değindiğimiz ve toplumumuzda ilk kez rastladığımız hızlı yapı değişmeleridir. İkinci neden ise öğretmen örgütçülüğünde sendikal döneme geçişimizdir. Çünkü öğretmen, yönetimi halkçı eğitim uygulamalarına zorlayan çabalarını, öğretmen sendikalarının ekonomik desteği ile korkusuzca sürdürmek olanağına sahip olmuştur. Bugün Türkiye’de öğretmenin ekonomik garantisi olabilen tek bir öğretmen sendikası vardır. O da TÖS’dir. O halde Milli Eğitim Bakanları yetersiz eğitim sisteminin savunucusu ve sürdürücüsü oldukları sürece, tıpkı *Orhan Dengiz* gibi öğretmene karşı haşın olmak zorundadırlar. Onun için, *Milli Eğitim Bakanı Orhan Dengiz*’i gerek öğretmen kıyımına aşkla,

şevkle devam ederken, gerekse “Öğretmenler memleketin kötü manzaralarına eğilecekleri yerde şirin yanlarını incelesinler” gibi inciler döktürürken yadırgamıyoruz. Ama Sayın Milli Eğitim Bakanı’nın bilmesini diliyoruz ki yadırgamadığımız bu tutumlar kendisini tez zamanda yenik düşürmüştür ve bu gidişle o, daha da zor durumlarda kalabilecektir. /Akşam, 28 Mart 1967.

Kaynaklar:

- 1.Eğitim Çalışmaları SPD Araştırma Şubesi Ekim 1966.
2. Türkiye’de Eğitim 1960-1965 SPD Araştırma Şubesi Ocak 1966.
3. Yıllık Program 1967 T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı.

14. KÖY ENSTİTÜLERİ'NİN KURULUŞ YILDÖNÜMLERİNİ KÖYLERDE ŞENLİKLERLE KUTLAMANIN İLK ADIMINA DOĞRU

Kısa Bir Önbilgi:

İlk bakışta *Köy Enstitüleri* ile öğretmen örgütçülüğünün ya da TÖS'ün ne ilgisi olabilir diye düşünülebilir. Çünkü onlardan birinin ötekisiyle ilişkisi üzerinde, bilebildiğim kadarıyla şimdiye değin hiç kimse durmamıştır. Bense köy enstitüleri ile özgürlükçü öğretmen örgütlerinin organik bir bütün olduğunu savlarım öteden beri. Bu *savımı Köy Enstitüleri Sistemi ve Düşündürdükleri* adlı iki kitabımda yer yer dile getirmişimdir. Ve bir de enstitü kökenli TÖS'lü değerlerimizden kimileri için ölümlerinin ardından yazabildiklerimi de örneklemek üzere bu kitaplara koymuşumdur. Aramızdan çoktandır ayrılan onlarla ilgili aynı yazıları, yine bu savı örneklendiren belgeler olarak elinizdeki bu kitabın İKİNCİ BÖLÜM'ünün III. KESİM'inde bulabilirsiniz.

Bu kısacık açıklamadan da bellidir ki özgürlükçü öğretmen örgütlerimizden biri olan TÖS'ün, *Köy Enstitüleri*'nin kuruluş yıldönümlerini köylerde şenliklerle kutlaması, bu kurumlarla özgürlükçü öğretmen örgütlerinin organik bütünlüğünü yaşamın içinde göstermenin bir ilk adımıdır.

TÖS Şubelerine Genelge:¹

Türkiye Öğretmenler Sendikası Şube Başkanlığı'na,

7.4.1967

Genel Merkez Düzenleme Kurulu'nun örnek programı ektedir. Bu programdan da anlaşılacağı üzere Köy Enstitüleri'nin kuruluş yıldönümlerini bundan böyle değişik biçimde ve TÖS'e en yakışır nitelikte değerlendirmek kararındayız.

Sadece Köy Enstitüsü çıkışlı öğretmenlerin davası olmaktan çoktan çıkmış bulunan ve öğretmen olsun olmasın, halkımızın mutluluğunu özleyen her aydının ülküsü haline *gelen Köy Enstitüleri*, artık şehirlerde ve ille de kravatlı topluluklar huzurunda tereciye tere satar gibi, o da geleneksel anma törenlerini hatırlatan bağirtılı söylevlerle anılmamalı, *17 Nisanlarda* köylerde şenlikler düzenlenerek yaşanmalıdır. *17 Nisan Şenlikleri* hatta köylülerimiz tarafından düzenlenmeli, kentlerde oturanlar köye konuk olarak çağırılmalıdırlar.

Bütün şubelerimizin, benimseneceğini umduğumuz bu görüşün ışığında ve *Genel Merkez'in* ekteki örnek programından yararlanarak, kendi bünyelerine uygun program hazırlıklarına şimdiden başlamalarını ve *Pazar* günlerine rastlamasa bile 17 Nisan gününe en yakın *Pazar* günlerini, yalnızca bu yıl değil, gelecek yıllarda da ve mutlaka köylerde *17 Nisan Şenlikleri* yaparak geçirmelerini saygı ve sevgilerimle dilerim.

Genel Başkan

¹ Bu genelge uyarınca Genel Merkezce, TÖS'e bağlı tüm şubeler için, Köy Enstitüleri'nin kuruluş yıldönümlerini 17 Nisanlarda şenliklerle köylerde kutlama etkinliğine yönelik bir örnek program düzenlenmiştir. Bu programın belgeleri İKİNCİ BÖLÜM'ün I. KESİM'inde Sıra No: 2'dedir. Söz konusu program gereğince Ankara'nın Kalecik İlçesi'ne bağlı Alibey Köyü'nde TÖS Genel Merkezi'nce düzenlenen 17 Nisan Şenliği'nden birkaç fotoğrafı da bulacaksınız orada.

15. YENİ ATANAN MİLLÎ EĞİTİM BAKANI SAYIN İLHAMİ ERTEM'E MUHTIRA¹

Sayın Bakan,

Yeni görevinizi başarı dileklerimizle birlikte bir daha kutlarken, öğretmen sorunları hakkındaki temel düşüncelerimizi iletmeyi, çalışmalarınızın yönünü ve biçimini tayinde yararlı olur umuduyla gerekli görüyoruz.

Öğretmen Sendikacılığının Durumu

Bilindiği gibi, bugün Türkiye’de 40 taneden çok öğretmen sendikası vardır. Sendikamız *Türkiye Öğretmenler Sendikası* (TÖS), kademe, menşe, işyeri, iş dalı gözetmeksizin, eğitim hizmetinde çalışan bütün öğretmen ve hizmetlileri üyeliğe kabul eden bir sendikadır. TÖS’ün kuruluşunda kullanılan bu ilkenin dayanağı, meslekte bütünlük ve kuvvettir. Sendikamızın halen 415 şubesi, 40.000 den çok üyesi vardır. Üyelerimiz, eğitmenden profesörüne kadar tümüyle bölünmez bir bütündür. Bu bütünlük, sayı gücümüzü sağlamakta, giderek, kamuoyunca kabul gören niteliğimizin de nedenlerinden biri olmaktadır.

¹ Milli Eğitim Bakanı’nın bu muhtıraya yanıtı İKİNCİ BÖLÜM I. KESİM Sıra No: 6’dadır. Yine Bakan İlhami Ertem TÖS’e bu yanıtının ardından TÖS ve TÖDMF’yi hedef alan bir zapturapt bildirgesi yayımlamıştır. Bu bildirge ise yine İKİNCİ BÖLÜM I. KESİM’de Sıra No: 7’dedir.

TÖS'ün 40.000 üyesine karşılık, sayıları 40'ı aşan öteki öğretmen sendikalarında kayıtlı öğretmenlerin hepsinin, en çok 2.000 kadar olduğu düşünülürse, yukarıdaki sözlerin anlamı daha da açıklık kazanacaktır.

Öğretmen Kıyımının Bilançosu

Sayın Bakan,

Öğretmen sendikaları ve TÖS hakkındaki bu kısa açıklamadan sonra, halk diline “*öğretmen kıyımı*” diye geçen, tamamen selefiniz *Orhan Dengiz*'in anlayış ve tutumundan ileri geldiğine inandığımız acıklı olayların sayısal dökümünü, yalnız bize aktettiği kadarıyla aşağıya çıkarıyoruz:

1 Temmuz 1966'dan itibaren 16 Mart 1967 ye kadarki durum:

Haksız işlemlere hedef olan öğretmenlerden davası izlenenlerin dağılımı şöyledir:

1. İlköğretim kurumlarında çalışan üyelerimiz	116
2. Ortaöğretim kurumlarında çalışan üyelerimiz.....	33
3. Tekniköğretim kurumlarında çalışan üyelerimiz	1
4. Öğretmen okullarında çalışan üyelerimiz	8
5. İlköğretim müfettişi üyelerimiz	12
6. Memur üyelerimiz	<u>1</u>
Davasını izlediklerimizin toplamı	171

Kıyım işlemlerine hedef olan öğretmenlerin sayısı, eski *Bakan Orhan Dengiz*'in de itiraf ettiği gibi, gerçekte daha da çoktur. Ne var ki TÖS'e akseden bu kadarı bile, sert tepkilerimizin nedeni olmuştur. Çünkü kayıtları TÖS'te bulunan yukarıdaki kıyım bilançosu dahi, *Cumhuriyet* tarihinin başka bir döneminde görülmemiştir. Öteki önemli nokta da şudur: Öğretmen

kıyımı yüzünden harcamak zorunda kaldığımız mahkeme masraflarının tutarı 74.746,80 liradır. Tamamen bir Bakanın yanlış tutumu yüzünden heder olan bu kadar para, öğretmenin, rızkından keserek TÖS'e yatırdığı ödentilerden harcanmıştır.

Bu para ile, mesleğimize ve memleketimize yarayışlı neler yapılmazdı ki?

Örneğin, ciddi bir eğitim-öğretim araştırması yapmaya, eğitimle ilgili ciddi birkaç proje düzenlemeye bu para yeter de artardı bile.

Ama selefiniz olan *Sayın Bakan*, öğretmen kıyımında ısrar ve hatta inat etti. Kıyım işlemlerine yığıtçe karşı duran TÖS'ün, tamamen kanuni olan tepkilerini bir kez olsun akıl ve izan terazisine vurmadı. Yani 40.000 öğretmenin dürüst ve mert sesini dinlemedi. *Orhan Dengiz'e* göre “kıyım-kıyım” dedikleri olağan işlemlerden ibaretti. Ve kendi zamanında yeri değiştirilen 305 öğretmenden yine *Dengiz'e* göre 65'i ahlaksız, 94'ü geçimsiz, 97'si yetersiz, 43'ü de fahiş kusurlu idiler. Buna karşı biz dedik ki: “*Orhan Dengiz'e* gelinceye dek, hiçbir dönemde ÖĞRETMEN kelimesinin yanına “*ahlaksız*” gibi sıfatlar konmamış ve hele bu konuda ısrarla durulduğu görülmemiştir.

Kıyım Mekanizması Nasıl İşledi?

Sayın Bakan,

Selefiniz *Orhan Dengiz'in* yanlış tutumunu ve bu tutumun sonuçlarını, öğretmen kıyımının hangi metotlarla yapıldığını da belirterek anlatmaya devam edeceğiz:

Hemen belirtelim ki; *Orhan Dengiz*, bakanlığı boyunca inisiyatif sahibi olamamış, hemen her şey, kendisinin dışında, demokratik olmayan organize olmuş ya da olmamış çevre ve kuvvetlerin baskısı altında cereyan etmiştir. Bu olgu karşısında TÖS olarak biz, daima şöyle dedik:

“Yanlış ya da maksatlı bir işlemin, şu ya da bu kişi ve çevrelerin zoru ile yapılması özür sayılamaz. Milli Eğitim Bakanlığı’nın baş sorumlusu Bakan’dır. Yüce Meclis’e karşı müsteşarların ya da genel müdürlerin değil de yalnız ve yalnız bakanların hesap vermek zorunluluğunda olmaları da bunu göstermektedir. O halde biz, yalnız ve ancak Milli Eğitim Bakanlarını biliriz. Haksız işlemler, diyelim ki bir müsteşarın ya da bir genel müdürün baskısı ve inisiyatifi ile ve hatta bakana karşı yapılmış olsa da, karşımızdaki tek adam, Bakan olacaktır. Bir bakanı, iyi olmayan niyetleri nasıl ki kurtaramazsa, aczi de kurtaramaz.”

Haksız ve isabetsiz uygulamalar karşısındaki eylemlerimizin temelinde, daima bu anlayış yer almıştır. Bunun içindir ki, bugüne dek bir müdürden, bir validen, bir müsteşar ve bir genel müdürden yakınmamış, daima *Bakan*’ın ta kendisini eleştirmişizdir. Bundan sonraki bakanların döneminde de, haksız ve isabetsiz uygulamalar için yapacağımız budur. Bu ilkemiz elbette ki verimli ve başarılı çalışmaların takdiri için de söz konusudur.

Sayın Bakan,

Bir yanda demokratik olmayan, organize olmuş ya da olmamış perakende kuvvetler, bir yanda kanuni ve demokratik baskı aracı olan öğretmen kuruluşları. Bakanlık makamındaki varlığını demokratik düzene borçlu olan bir *Bakan*, bunlardan hangisinin etkisi altında kalmalı, hangisinden yararlanmalıdır? Ne yazık ki *Orhan Dengiz*, demokratik olmayan baskı kuvvetlerine meydanı boş bırakırken, en büyük, en etkili demokratik baskı aracı olan TÖS’ün kamu vicdanını yansıtan sesine kulaklarını tıkamış, öğretmen kıyımına adeta aşkla, şevkle devam etmiştir. En sonunda beklenen olmuş, davayı, *Orhan Dengiz* kaybetmiş ve TÖS öncülüğüyle öğretmen kazanmıştır ama, olan bu memlekete, bu memleketin halkına olmuştur.

Sayın bakan,

Bu açıklamadan sonra, uygulamada karşılaştığımız, konuyla ilgili birkaç durumu daha belirtelim:

1. Geçen dönem haksız işlemler için gerekçe tertiplerine girildiği görülmüştür. Bu tertipler genellikle şöyle olmuştur: Önce harcanmak istenen öğretmenler seçilmiş, sonra da bu öğretmenler hakkında yakışsız söylentiler yayılmış ya da kavga-döğüş oyunları düzenlenmiştir. Hemen ardından “*olay şüyu bulunduğundan, öğretmenin selameti bakımından*” denilerek atamalar yapılmıştır.

Oysa, öğretmen bir köyden başka bir köye bile atanmış olsa, ortada gene bir “*huzursuzluk*” vardır, olacaktır. Kaldı ki haksız yere atanan öğretmenler arasında, çocuk okutma olanaklarından yoksun bırakılmaya kadar mağdur edilenler vardır. Zorunlu atamalar gerçekte çoğu zaman, öğretmenin selametine değil, felaketine yol açmaktadır.

2. Yargı organlarından takipsizlik kararı alan öğretmenler bile cezalandırılmışlardır. Böylece bazı idari makam sahipleri kendilerini yargı organlarının üstünde görmek gibi anlaşılmaz bir tutum içinde bulunmuşlardır.

3. Gerekçe gösterilmeyen ceza işlemleri olmuştur. İl disiplin kurullarıyla valilere tanınan bu yetkinin, hem kanuni, hem de demokratik olmadığı apaçık ortadadır.

Hedef Neden TÖS Olmuştur?

Sayın Bakan,

Selefiniz *Orhan Dengiz* zamanında yapılan haksız işlemlerin hedefi, hemen tamamen TÖS olmuştur. Elimizde, bir öğretmenin suçlu olup olmadığına değil, genellikle TÖS’lü olup olmadığına bakıldığını kanıtlayacak belgeler vardır. Bu konuda o kadar ileri gidilmiştir ki, TÖS binasına gitmek değil, gitmeye niyet etmek bile suç kapsamı içinde düşünülebilmektedir.

Bilindiği gibi 624 sayılı Devlet Personel Sendikaları Kanunu'nun 6. maddesinde, sendikal fiiller, kamu hizmeti personelinin “serbest iradesi” ne bırakılmıştır. Ama bir kısım valiler, müdürler ve müfettişler, TÖS'lü öğretmenler üzerinde, buna rağmen baskılarda bulunabilmişlerdir. Aynı vali, müdür ve müfettişler halen görevleri başındadırlar ve umarız ki Bakanlık makamının terör işlemlerine cüret verici tutum ve uygulamaları, Orhan Dengiz’le birlikte geçmişe malolursa, mahalli baskılar da büyük oranda azalacaktır. Ayrıca, terörcü tutumlarını buna rağmen sürdürmek eğiliminde bulunacak yöneticiler, Bakanlık makamının “karşı” davranış ve işlemlerine çarpacak olurlarsa, üzücü olayların sonu gelecektir.

Sayın Bakan,

Selefiniz Orhan Dengiz’in Sendikamızı neden redde kadar varan hışımlı tutumunun önemli bir nedenini özellikle belirtmek yararlı olacak:

Bilindiği gibi 624 Sayılı Devlet Personel Sendikaları Kanunu’na gelinceye kadar, öğretmen hak ve çıkarları dernekler yoluyla savunulmuştur. 624 sayılı kanun ile birlikte öteki devlet memurları gibi öğretmenlerin de savaşım aracı değişmiş, derneklerden çok, çağdaş uğraş aracı olan sendikalarla mücadele yapılmaya başlanmıştır. Sendikal mücadelenin metotları elbette derneklerde olduğundan farklıdır. Bu farklılık hem sendikacılığın doğasından ileri gelmekte ve hem de, kısıtlanmış haliyle bile, 624 Sayılı Kanun’un derneklerde olduğundan daha geniş imkânlar öngörmüş olmasından doğmaktadır. Öğretmenler olarak, sendikal dönemden önce dernekler yoluyla, daha çok, verilmiş haklarımızı “korumak ve savunmak” çabasında bulunabilmiştik. Bazı yeni hak ve çıkarlar sağlamış olsak bile, bunu, dernekçilik statüsünün dar geçitlerinde, binbir zorluğa katlanarak elde etmiştik. Ama bugün, çağımızın en geçerli savaşım aracı ve demokratik rejimlerin vazgeçilmez öğeleri olan sendikalarımız var. Yalnız öğretmen sendikaları içinde değil, aynı

zamanda bütün memur ve işçi sendikaları arasında da, TÖS'ün iyi bir baskı aracı olabildiği bilinmektedir. İşte kıyamet, bir de bu noktada kopmaktadır.

Biz diyoruz ki, Türkiye Öğretmenler Sendikası *direnme ve savunma aracı değil, demokratik baskı aracıdır*. Demokrasilerde baskı aracı olan organlar ödün vermezler, daha çok ödümler koparırlar. Ama şikâyet, rica ve yalvarılarla değil, demokratik kurumlara ağırlıklarını kabul ettirerek ve kişiliklerini titizlikle koruyarak.

Ne var ki *Orhan Dengiz* dernekli mücadele döneminin şartlandırdığı davranışlardan kendisini kurtaramamış; TÖS'ün de, uslara ve resmi nizamla değil, insaf ve merhamet duygularına seslenmesini beklemiştir. Ama biz, her seferinde, sendikal mücadelenin gerçekte başka türlü olamayacağını, demokratik baskı gücü olan bir öğretmen sendikasını hırçınlığa düşmeden ve saygıyla dinlemenin her Bakan'ı yücelteceğini, dolayısıyla memleket için yararlı olacağını söylemişizdir. *Orhan Dengiz* ise, demokratik bir kuruluş, aynı zamanda en büyük öğretmen sendikası olan TÖS'e sinirlenirken, demokratik düzenin sonuçlarına katlanamadığının farkında olamamıştır.

Sayın Bakan,

Özellikle bu bölüme yansıttığımız tecrübe, umarız ki sizin için yararlı bir kaynak olacaktır.

Son olarak belirtelim ki TÖS, hiçbir zaman *Dengiz*'le uzlaşma halinde olmamıştır. Ama bu, TÖS'ün, olumlu tutumlarında bile *Milli Eğitim Bakanlığı*yla kavgaya kararlı bulunduğunu göstermez; sadece ve sadece, bakan *Dengiz*'in takdire değer olabilecek tutumuna bir kez olsun rastlanamadığını ifade eder.

Önümüzdeki Eğitim Çıkması

Sayın Bakan,

Önümüzde aşılması zor bir eğitim çıkmazı var. Bu çıkmazı aşağıdaki “*korkunç*” diyebileceğimiz kısa tablodan da anlamak mümkün olacaktır:

1. 1965-1966 ders yılında ilkokul çağındaki çocukların % 22 si okulsuzdur. Ayrıca bu ders yılı içinde ilkokul çağındaki çocukların %80 inin okula alınması planlanmışken, uygulamada % 2 oranında bir gerileme olmuştur. (1)

2. 1965-1966 ders yılına göre ortaokul çağındaki çocukların % 80,6’sı okulsuzdur. (1)

3. 1965-1966 ders yılında, ilkokulu bitiren çocukların %62,8’i ortaokula gidememektedir. Gidebilenlerin de % 41’i mezun olmadan geri dönmektedir. (1)

4. 1964-1965 ders yılında ilkokullara erkek çocuklarının % 91,3’ü gidebilirken, kız çocuklarının % 61,9’u gidebilmiştir. (2)

5. Köy ilkokullarında okuyan çocukların toplam ilkokul çocuklarına oranı 1963-1964 yılında % 66 iken, bu oran 1964-1965 ders yılında % 61,5’e düşmüştür. (2)

6. 1960-1965 yılları arasında sınıf geçme oranı ortaokullarda % 70’ten % 50’ye düşmüş, liselerde ise % 62 den % 49’a düşmüştür. (3)

7. Öğretmen öğrenci oranı 1960-1965 döneminde ilkokullarda ortalama 1/45,5, ortaokullarda 1/40, liselerde ise 1/35 olmuştur. Oysa planda saptanmış olanlar İlkokullar için 1/40, ortaokullar için 1/23, liseler için 1/15 idi. (3)

8. 1960 yılında *Türkiye*’de nüfusun % 90,7’sinin ana dili Türkçedir. 17 il Türkiye ortalaması olan bu oranın altındadır. Ana dili Türkçe olanların oranı Uşak ilinde en yüksek (%100) olarak saptanmış, en düşük oran da Mardin’de (%8,6) olarak bulunmuştur. (4)

9. 1955-1960 yılları arasında Türkiye’de okuma-yazma bilenlerin oranı % 41,4 ten % 39,6 ye düşmüş, bu olay *Cumhuriyet Türkiye’si*’nde ilk kez görülmüştür. Böylece 1955-1960 yılları arasında 1,8 oranında olmak üzere okur-yazar oranı da gerilemektedir. (5)

10. Türkiye’de okur-yazarlığın en çok bulunduğu İstanbul’da 1960 yılında okur-yazar oranı % 73,4 iken, aynı yılda *Hakkâri*’de bu oran % 11,5’tir.

11. 1962-1963 ders yılında Türkiye’de şehir ilkokullarındaki erkek öğrenci mevcudu kız öğrencilerden % 15 oranında fazladır. Bu oran köy ilkokullarında % 28 e yükselmektedir. (6)

Görülüyor ki, eğitim düzenimizde yalnız yerinde saymalar değil; daha da beteri, gerilemeler vardır. Oysa *Türk* toplumunun yapısı; çağımızın teknik olanakları, yeni sömürgeciliğin zorlamaları ve *Anayasamızın* sağladığı özgürlükler ile hızla değişmekte ve gelişmektedir. Böylece, eğitim düzeninin duruk ve gerileyen yapısıyla, toplumumuzun dinamik yapısı arasında büyük bir çelişme vardır. İşte bütün sıkıntılar ve çekişmeler bu çelişmeden doğmaktadır. Asıl sorun, çelişmeyi çözümlemektir. Çözüm yolu ise, eğitim düzenini toplumumuzun dinamik yapısına uydurmaktır.

Sayın Bakan,

Eğitim çıkmazını mutlaka yenmeye yetecek ve uyumlu bir eğitim düzenine kavuşmamızı mutlaka sağlayacak öğretmen ve eğitimciler var yurdumuzda. Hem de pek çok. Ama onlar kıyıda köşede durduruluyorlar. Eğitim örgütümüzün kilit noktalarına genellikle işin ehli değil, günlük eğilimlerin dümen suyuunda olan kimseler getiriliyor. Eğitim çıkmazı da, bu minval üzere, gittikçe çetinleşerek devam ediyor.

İşte Orhan Dengiz bu gerçeği görememiş, sorunların üstüne yürüyeceğine, bunun için, kıyıda köşede tutulan değerli öğret-

menlerden yararlanacağına tersine, işinin ehli ve yurtseverlik bilinci olan öğretmenleri, memlekete hizmet imkânlarından olabildiğince koparmıştır. *Cumhuriyet Türkiye'sinde* öğretmen zayıfatı üzerine kitaplar yazıldığını duymadık, bilmiyoruz. Ama *Orhan Dengiz* döneminin acı hatıraları, ciltlerle kitaplara konu olmaktadır. Bir bakan için, bundan daha büyük talihsizlik olmaz.

Düşününüz ki *Dengiz* döneminde öğretmenlere yöneltilen tipik sorulardan bazıları şunlardır:

SORULAR KİME SORULDUĞU

1. Köylere sendikacılık için neden çıktınız. Samet Aslan/ Os-mancık

2. Dernek toplantısına ne sıfatla katıldınız. Avni Aytan /Denizli

3. Hangi düzeni arzu ediyorsunuz, arzu ettiğiniz düzen han-gisidir? Avni Aytan / Denizli

4. Namık Kemal Ortaokulu öğrencisi iken tutuklanan

Gürbüz Şimşek'i niçin savundunuz? Çetin Özer/ Aydın

5. Türkiye'nin fakir olduğunu niçin söylediniz? İsmet Gülyi-yen / Niğde (Yürütme durdurulmuş, eski görevine dönmüştür).

6. Ramazan ayında çocuklara neden çay ısmarladınız?.. İsmet Gülyiyen / Niğde

7. Sınıfta Namık Kemal ile Yaşar Kemal'i niçin karşılaştırdınız? İsmet Gülyiyen/ Niğde

8. Belediye Başkanına, kadehini sol elle kaldır diye niçin ısrar ettiniz? Kâmil Özdemir/Kırkağaç

9. Niçin Sol temayüllüsünüz? İsmail Altan / Sorgun / Mehmet Çalışkan/Çarşamba

Cumhuriyet Türkiye'sinde ve hele 1961 Anayasası ortamında bu türlü iddia ve isnatlar ciddiye alınamaz ve T.C. uyruklu hiçbir yurttaşta böyle sorular yöneltilemez. Ama *Dengiz* zamanında buna benzer daha neler olmuştur. İnönü ve Kâzım Gülek adlı öğrencilerle resim çektiren ve bu resmini gazeteye gönderdi diye olayda politika sezen İzmir İl Disiplin Kurulu'nun hışmına uğrayan öğretmenin durumu, nice örnekten birisi ve en sonuncusudur.

Sayın Bakan,

Bütün bunları, önceki dönemin acı tecrübelerinden yararlanmak istediğinizde, sadece yakın çevrenizdeki o dönemin sorumlusu olanları değil; bir de öğretmenin, gerçeklerin içinden yükselen yanık ve yüzde yüz haklı sesini duyabilmeniz için yazdık. Çok iyi biliyoruz ki, Türk öğretmenini ulusal duygularına göre, yani en bölünmez yerinden ikiye bölmek hevesiyle kıpırdayan bir avuç dernekçi, eski alışkanlıklarıyla dolaylı yollardan size nüfuz etmeye yeltenecek ve “*öğretmen*” adına yakışsız telkin ve tavsiyelere cür'et etmeye kalkışacaktır. Bu telkin ve tavsiyelerin, *Orhan Dengiz'e* hayır getirmediğini belirtmek istiyorum.

Sayın Bakan,

Şimdilik size, temel sorunlarımız üstüne öneriler getirmiyoruz. Biliyoruz ki ilk aşamada yapılacak şey, halen kapandığı iddia edilemeyecek olan öğretmen kıyımı dönemini kesinlikle kapamak ve *Türk* öğretmenine huzurlu bir çalışma ortamı hazırlamaktır. Özellikle belirtelim ki, bu amaca, sendika bağımsızlığına ve özgürlüğüne saygılı olmakla, öğretmenin müfredat programlarında ve *Anayasa'da* belirlenen hak ve ödevlerini “*teslim*” etmekle ulaşılabilir. TÖS olarak bu yönde yapılacak çalışmalarını bütün varlığımızla destekleyeceğiz.

Sayın Bakan,

Buraya kadar söylediklerim, dileklerimizi ve beklentilerimizi sanırım ana hatlarıyla içermektedir. Ama bunlara, kimilerini yinelemiş bile olsam daha somut bir anlatımla şunları da eklemeliyim:

Dileklerimizin ya da sizden beklentilerimizin gerçekleştirilmesi, kanun yapmayı gerektirmiyor; tersine hepsi de kanunların ya uygulanmayan ya da çiğnenen hükümlerine sahip çıkılmasını öngörüyor. O bakımdan, isteklerimiz karşısında ileri sürülebilecek her hangi bir özür olmasa gerektir. Ve inisiyatif elinizdedir.

Şunu da belirtelim ki bu yönde atılacak inançlı adımları var gücümüzle desteklemek mesleksel ve sendikal görevimizdir.

Öğretmen kıyımının korkunç manzarasını bu muhtırada vermeye çalıştık. Geçen dönemin haksız işlemlerinin, bütünüyle incelenmesini ve düzeltilmesini istiyoruz. Bunun için, öğretmen kuruluşlarının düşünce ve kanaatlerine mutlaka başvurulmasını; "*hakların iadesi*" çalışmalarında; bu düşünce ve kanaatlerin ölçü alınmasını öneriyoruz.

Danıştay'ın, davacı öğretmenlerle ilgili savunma ve dosya isteklerinde oyalamalara mutlaka son verilmesini ve savunmaların, her seferinde ilgili öğretmen kuruluşlarının da olay hakkındaki görüşleri alındıktan sonra değerlendirilmesini diliyoruz.

Valilere ve milli eğitim müdürlerine, sendika kurma ve geliştirme özgürlüğüne mutlaka saygılı kalınması yolunda gerekli talimat verilmesini ve muhtıramızdan çıkarılacak sonuçlara göre; haksız işlemlere, bir daha rastlanmamak üzere son vermenin tedbirlerinin hemen alınmasını öneriyoruz. Ayrıca cezalardaki gereksizliklerin kaldırılmasını, öğretmene haksızlık eden ve tertipler düzenleyen yöneticilerin cezalandırılmasını gerekli görüyoruz.

Türkiye Cumhuriyeti yasalarına hiçbir biçimde bağlı olmayıp ancak İstanbul'daki *Amerikalı Genel Müdür ve Teftiş Kurulları*'nca denetlenebilen *Barış Gönüllüleri*'nin “*Köy Kalkımcısı*” olarak köylerde çalışmaları, ulusal bağımsızlığa aykırıdır: Dahası, bu *Genel Müdürlük ve Teftiş Kurulu Başkanlığı*, ortaokul ve lise müdürlüklerimize, valilik ve kaymakamlıkları-mıza doğrudan doğruya yazılı emirler yollamaktadırlar.

Barış Gönüllüleri'nin bir bölümü *Köy İşleri Bakanlığı, Halk Eğitimi Genel Müdürlüğü* bünyesinde *Köy Kalkımcısı* olarak çalışırlar. Kimileri karı-koca, kimileri bekâr olan bu köy kalkımcılarının bulundukları yerlerde hiçbir yararları olmamıştır. Olamaz da.

Barış Gönüllüleri, her şeyden önce okullarımızdan ve köyle-rimizden mutlaka çıkarılmalıdır.

Devlet bütçesinden ve mahalli idarelerden ayrılan paylardan varlıklı aile çocukları değil, yoksul aile çocukları yararlandırılmalıdır. Devletin yürüttüğü parasız yatılılık düzeni yoksul halk çocukları yararına uygulanmamıştır. Bunun mutlaka düzeltilmesini istiyoruz. 15 Nisan 1967

Saygılarımla...

Feyzullah Ertuğrul
TÖS Genel Başkanı

Kaynaklar:

1. Eğitim Çalışmaları SDP Araştırma Şubesi Ekim 1966.
2. Türkiye'de Eğitim 1960-1965 SDP Araştırma Şubesi Ocak 1966.
3. Yıllık Program 1967 T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı.

4. Türkiye’de Okulların Gelişmesine Tesir Eden Faktörler T.C. M.E.B. Test ve Araştırma Bürosu-Ankara.
5. Türkiye’de Eğitim Seviyesi T.C. M.E.B Test ve Araştırma Bürosu-Ankara.
6. Türkiye’de Okulların Mevcudiyeti ve Yeterliliği T.C. M.E.B. Test ve Araştırma Bürosu-Ankara.

16. GENÇLİKLE İLGİLİ 27 MAYIS BİLDİRİSİ

Anayasa ve hukuk dışı tutum ve davranışlarıyla meşruluğunu kaybetmiş bir iktidara karşı 27 Mayıs'ta sonuçlanan ulusal direnişi 7 yıl önce bugün başlatan *Türk* gençliğinin önünde, Türk öğretmenleri olarak saygıyla eğiliyoruz.

Türk gençliği, 28 Nisan hareketiyle, büyük *Atatürk*'ün kendisine emanet ettiği *Cumhuriyet*'e göğsünü kahramanca siper edebileceğini, can vererek, kan dökerek; *Cumhuriyet Tarihi* boyunca ilk kez ispatlamıştır. Bundan sonradır ki ulusal varlığımız üzerindeki değeri gün gibi ortaya çıkan *Türk Gençliği*, bölme ve ufalama heveslerine hedef seçilmiştir.

Göğsümüzü kabartarak izliyoruz ki, *Atatürk* gençliği, bütün çıkarıcı çırpınışların ötesinde, dün olduğundan daha güçlüdür bugün. Çünkü yeniden herhangi bir yönetimin meşruluğunu kaybetmesi halinde, bu sonucun emperyalist kökenlerini olanca çıplaklığıyla görebilmekte ve ulusal bağımsızlığımız için gerektiğinde en çetin engelleri yeniden göğüslemeye hazır bulunmaktadır / 27 Nisan 1967.

17. YASALARDAN ÖDÜN VERMEMEK

Zaman zaman sendikamızın tutumunu “*sivri*” bulanlara rastlıyoruz. Bunlar genellikle “*komünizm*” ve “*politika*” yakıştır- malarından korktukları için titizlendiklerini söylüyorlar. Şube ve Genel Merkez yöneticilerine “*sadece bunun için*” öğütlerde bulunuyorlar. İçtenlik ölçütüne vurduğumuzda, öğütçü dostla- rımızın aynı soydan olmayıp ikiye ayrıldıklarını görüyoruz: iyi niyetliler, maksatlılar.

Gerek *iyi niyetli* saygıdeğer arkadaşlarımız için yararlı ola- cağını düşünerek, gerekse *maksatlı* olanların sağlayabilecekleri yanılmaları gidermek ve önlemek amacıyla, bu konudaki gö- rüşlerimizi kısaca belirteceğiz.

Hemen söyleyelim ki, şubeleri ve *Genel Merkezi*’yle, sen- dikamızın tutumunun biricik ölçütü yasalarımız olmaktadır. Onun içindir ki;

bu konudaki tartışmaların, yasaların sınırını aşmak ya da aş- mamak noktasında yapıldığı savunulamaz. Ne yazık ki tartış- malar, bu kılığa sokularak tanımlanıyor. Oysa TÖS’ün tutumu üzerine yapılan bu tartışmalar, gerçekte yasaların tanıdığı ola- nakları kullanıp kullanmamak noktasında toplanıyor.

Bu nasıl oluyor?

Bilindiği gibi *Türkiye*’deki yasal alan, 1961 *Anayasası* ile epeyce genişlemiş ve rahatça harekete biraz daha elverişli kılın- mıştır. Ne var ki, ya baskıcı yöneticilerden korktuklarından, ya şartlanmış tutumlardan kurtulamadıklarından ya da kişisel çı-

karlarını kolladıklarından, bu alana “geçiş” yapamamış olanlar, hep eski alanda oynamak isteğiyle “geçiş” yapabilmiş olanları eteklerinden tutarak geriye çekmeye çalışmışlardır. Hâlâ devam eden bu çabaların sahipleri tek tük de olsa TÖS içinde de görülmüştür ve daha da görülebilecektir. Anayasa gerisindeki kurulu düzende kalakalmış bu “akıllı”ların kendi istek ve özlmlerini öğretmen topluluğuna mal etmeleri ve hele öğretmen çoğunluğunun ileri adımlara hazır olmadığı yolundaki yalanlara sığınmaları hepsinden acıdır.

Yasalarımızın yasakladığı politika, siyasal iktidar mücadelesi yapmaktır. O da, bu yolda kavgaya tutuşan partilerden birisinin içinde ve yanında, öbürlerinin karşısında yer alarak yapılır. TÖS şimdiye dek böyle bir eylemin kuyısından bile geçmemiştir. Ama TÖS, emperyalizm aleyhtarlığını bile politika fobisiyle dıştlayan kurulu düzencilere karşın, yasalarımızın politika saymadığı eylemlerin her türlüüne korkusuzca atılmaktadır.

Komünizm; işçi sınıfının, herkese insanca yaşanası bir toplum için iktidarı kendi öz partisiyle *gerektiğinde* zor kullanarak ele geçirmesidir. Sendikadan başka bir şey olmayan; her etkinliğinde yasalara, öğretmenin ve halkın onayına dayanan TÖS, kurulu düzencilerin “*Nazım Hikmet*” adından bile ürkmelerine karşın, bu zemindeki eylemlerin her türlüüne korkusuzca atılmaktadır. Bundan böyle de atılmaya devam edecek, *öğretmen topluluğunun* Milliyetçi cesaretini temsile layık olmak çabasını ısrarla sürdürecektir.

Örgütlen, *Elâzığ-Malatya TÖS Şubeleri yayın organı/15 Mayıs 1967.*

Feyzullah Ertuğrul
TÖS Genel Başkanı

18. SÜRGÜN YERİ KARAGEDİK'TEN

TÜM ÜYELERE MESAJ

Değerli arkadaşlarım;

Şubat ayındaki *Yönetim Kurulu Toplantımızı* izleyen günlerden beri, sendikamızı beyninden vurmak amacıyla girişilen çabaları biliyorsunuz. Örtülü-örtüsüz her türlü çelmelere rağmen, sendikamızın nasıl daha da hızla geliştiğini; bu durumun, işveren Bakanlıkla kişisel tutkusu olan bazı çevre ve kimseleri telaşlandırmaya devam ettiğini de bilmektesiniz.

Şube ve üyelerimizin, bütün bu yapay tutumlar karşısında dimdik durmaya her zaman devam etmeleri, sendikamızın biricik güvencesidir.

4 Mayıs 1967 de Baskil'in *Karagedik Köyü*'nde göreve başladığımda okullar kapanmıştı. Tatil izni ile *Ankara*'ya hemen döneceğimi umuyordum. Ama olmadı; TÖS'ü yönetim olanağımın başından beri ardına düşenler, elbirliği ile beni bu kez de okulsuz *Karagedik Köyü*'nde 13 kalem eşyayı beklemeye me-mur ettirdiler. Böylece, sendikalaşmaya, sendikal mücadeleye hızla ve gün geçirmeden yönelmemiz gerektiği bir zamanda, bir dağ köyünde kızağa çektirdiler. İçinde her çevreden kişiler bulunan bu TÖS avcıları sizlerin TÖS'ün ideali doğrultusunda durmaksızın sürüp giden mücadelenize, kafalarını bir daha, bir daha çarpacaklardır.

Bu nişancıbaşılardan kimilerini şu günlerde, kuzu postunda ve kahraman edasında da görebilirsiniz. Bunlara, sağlam bilincinizle, ortam sömürücülüğüne çıktıkları zaman da gerekli dersi vereceksiniz.

Bildiğiniz gibi *Genel Başkanlığa* tüzüğümüz uyarınca *Genel Sekreterimiz* vekâlet etmekte, *Yürütme Kurulumuz* iş başında bulunmaktadır. Yüce emanetinizi kılına gölge düşürmeden sizlere teslim edinceye kadar *Karagedik Köyü*'nde de olsam gerekeni yapacağım. Olay dolayısıyla ortalığı yeniden telaşa düşürmek hevesine kapılanlar olabilecektir. Telaşa gerek yoktur. *Genel Merkez*'le haberleşme halinde gereken her tedbir alınacak, durumdan zamanında sizlere bilgi verilecektir.

İleri aşamalardan geçiyoruz. Daha da bilenmiş olarak saygılar, sevgiler, başarılar...

TÖS Genel Başkanı
Elâzığ-Malatya TÖS Şubeleri Yayın Organı
Örgütlen / 17 Mayıs 1967.

19. EĞİTİM AÇISINDAN İKİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI ELEŞTİRİSİ

Basın toplantısıyla kamuoyuna açıklanan bu eleştiri, aşağıdaki mektubun ilişiginde milletvekillerine de gönderilmiştir.1

Sayın Milletvekili

TBMM / ANKARA

Bir süreden beri uzmanlarımızla birlikte yapılan bilimsel çalışmalarımızın sonucu olan *Kalkınma Planı Tasarısı* eleştirimizi ilişikte saygı ile sunarım.

Sendikamız, işyeri, iş dalı, menşe ve kademe gözetmeden, bütün öğretmenleri üyeliğe kabul eden birleştirici ve bütünleyici bir öğretmen sendikasıdır. *Plan Tasarısı*'nın eğitim bölümünü, bunun içindir ki bütününü ile eleştiriyoruz. Ayrıca, sayısal üstünlüğü ile de öğretmenlik mesleğini yeterince temsil eden tek sendika olduğundan, *Kalkınma Planı Tasarısı*'nı bütün kuruluşlar içinde yalnız TÖS'ün eleştirmesi tabiidir.

Aşağıda basın toplantısıyla kamuoyuna da açıkladığımız bu eleştirinin bir örneğini ilişikte sizlerin de ilgi ve dikkatlerinize sunuyoruz.

Eleştirimiz, yüce Meclisimizdeki müzakereler sırasında sizlerin de ilgilerinizle *Kalkınma Planı*'nın yurt yararına geliştirilmesine yardımcı olursa emeğimize değecektir.

Dileklerimizizin *Kalkınma Planı*'na geçmesinde göstereceğiniz umduğumuz gayretlerinizi dikkatle izleyeceğiz.¹ /27 Haziran 1967.

Saygılarımla...

Feyzullah ERTUĞRUL
TÖS Genel Başkanı

¹ Söz konusu Kalkınma Planı Eleştirisi, İKİNCİ BÖLÜM, I. KESİM Sıra No: 8'tedir.

20. BİRİNCİ OLAĞANÜSTÜ GENEL KURUL

TOPLANTISINI AÇIŞ KONUŞMASI¹

Yüce Kurulumuzun Saygıdeğer Temsilcileri,

Değerli Konuklarımız;

Sendikamızın birinci olağanüstü toplantısına hoş geldiniz. İnaniyorum ki bu toplantımız, seçkin kişiliklerinizle halkoyunda geniş, olumlu yankılar yapacak; eğitimsel ve örgütsel mücadele tarihimizde üstün bir niteliği kanıtlayacaktır.

Biliyoruz ki, sendikamız bundan iki yıl önce 90 öğretmen tarafından kurulmuştur. Bugün bu sayı 45.000'e ulaşmıştır. Bu sonuç, ortalama olarak iki yılın her bir buçuk gününde bir şube, her bir gününde 65 üye artışı sağlanarak elde edilmiştir. Sendikamızın dinamizmini gösteren bu durum, TÖS ülkücüsü öğretmenlerin çabalarının ürünüdür.

¹ Artık Ankara'daki mesleki görevime döndürülme ve böylece *Genel Başkanlık* görevimi Ankara'da sürdürme durumunu yitirmiştım. Böylece, üstelik zorunlu olarak Ankara'da oturan ailemle birlikte yaşama umudumda kalmamıştı. İşte bu durumda sendikaya üyelik hakkımı da yitirmek ve işsiz kalmak pahasına meslekten istifadan başka seçeneğim yoktu.

TÖS Yürütme Kurulumuz işte bunun üzerine yeni bir yönetim için bu seçimli ve *Olağanüstü Genel Kurul*'a karar vermişti. II. BÖLÜM 1. KESİM, sıra No: 9,10,11'de *Genel Kurul*'la ilgili öneri görüş ve değerlendirmeleri kapsayan üç yazı vardır. Bunlardan biri kısa bir aradan sonra bu *Genel Kurul*'da yeniden *Genel Başkanlık* görevine seçilen *Fakir Baykurt*'undur. Ötekiler ise *Köy Enstitüsü* müdürlerimizden Hürrem Arman ile *Doç. Dr. Çetin Özek*'indir. Anımsayacağı üzere bu iki değerli dostumuzu da çoktandır yitirmişizdir.

TÖS yolunda mihnetli günlere, zahmetli çabalara seve seve atılan bütün öğretmenleri huzurunuzda saygıyla anıyorum.

Saygıdeğer Arkadaşlarım;

Memur Sendikacılığı Türkiye’de bizimle birlikte başlamıştır. Onun içindir ki, gerek kayıtlar, gerek örgütlenme ve gerekse sendikal tutum konusunda rehber olabilecek herhangi bir deneyin yokluğunda, işe tam sıfırdan başlamışızdır. Buna karşın, Sendikamız, kendine özgü kimliğini az zamanda oluşturarak halkoyunun desteğini kazanmış ve yörüngesine oturmuştur. Bu durum, bu sonuca ulaşılmasında emeği geçen bütün arkadaşlarımızın, eylemleri boyunca keşfettikleri yöntemlerin doğruluğunu gösterir. Buna karşın, sendikamızın etkinliklerini yanlış ya da yetersiz göstermeye çalışan kimi zor beğenir çevreler görülmüştür; bundan sonra da görülebilecektir. Ama TÖS gerçeği gün gibi ortada dururken, bu gerçeği sağlayan emekleri küçümsemeye çalışmanın foyası, bugüne dek hiçbir TÖS’lünün gözünden kaçmamıştır; bundan sonra da kaçmayacaktır.

Biz sendikacılığın dernekçilikten son derece farklı, kendine özgü özellikleri olduğuna inanıyoruz. Gittikçe pekişen bu inancımızı her fırsatta belirtmişizdir. İki yıllık uygulamaların içinde pek çok arkadaşımız kendini yetiştirmiş, tam bu özelliklerin gerektirdiği anlamda iyi bir sendikacı olmuştur. Bu arkadaşlarımızın tutum ve davranışları, aynı zamanda yararlanılabilecek iyi örneklerdir. Özetle denilebilir ki, kısa sürede kazanılan deneyimler ve beceriler bundan sonraki mücadelemizin daha bir başarıyla yürütülmesini sağlayacak düzeydedir.

Değerli arkadaşlarım;

Meslek topluluğumuz, Sendikamızla birlikte ileri bir örgütçülük aşamasına ulaşmıştır. Gerçekten, bugün öğretmen örgütçülüğü törencilik, gezicilik, baloculuk çizgisini aşmıştır. Sendikamız, *Genel Merkezi* ve şubeleriyle, bütün üyelerine maddi

yararlar sağlamayı her şeyden üstün tutmaktadır. Daha dün kadar hiçbir öğretmenin ya da öğretmen yakınının deprem, yangın, sel, hastalık, ölüm hallerinde ve hukuki yardımı gerektiren durumlarda bir tek dayanağı yoktu. Ama şimdi her TÖS üyesi öğretmen, bu gibi durumlarda, sendikamızın ekonomik desteğinden yararlanmaktadır. Felakete uğrayan meslektaşlarımız için, artık yardım kampanyaları açmak zorunluluğu kalmamıştır.

Genel Merkezin üyelere yaptığı yardımların toplamı yarım milyon lirayı aşmaktadır. Bu yardımın dökümünü Çalışma Raporlarımızda ayrıntılarıyla bulacaksınız. TÖS'lü öğretmenlere ayrıca şubelerimizin de yaptığı yardımları hesaplayacak olursak, yapılan yardımların bundan daha çok olduğunu söyleyebiliriz. Öte yandan, hemen bütün şubelerimizin, sendikacılığın ekonomik anlamına uygun öteki çabalarını da bunlara eklemek gerekir: Sendikamızın pek çok şubesi, üyeleri yararına doktor, eczane ve tecimevleriyle indirim anlaşmaları yapmışlardır. Bugün bir hayli üyemiz, ayrıca bu olanaklardan da yararlanmaktadır. Öte yandan, *Genel Merkez Sağlık Servisi*, Ankara'ya gelen hasta üyelerimize ve onların yakınlarına, muayene ve rehberlik yardımlarını baştan beri sürdürmektedir.

Bütün bu olanaklardan yararlanan öğretmenlerin sayısı öyle sanırsınız ki, beş binin üstündedir. Bu sonuca iki yıl gibi kısa bir zamanda ulaşılmış olması, sendikamızın önemini bir kat daha arttırmaktadır.

Sevgili Temsilci Arkadaşlarım,

Öğretmenlerimizin TÖS'e gelinceye kadarki durumunu bilirsiniz. Özellikle haksız işlemler karşısında, herhangi bir güvenceden yoksun yaşadığımız günlerin tedirginlikleri daha hatırimızdadır. Geçirdiğimiz bu mihnetli dönemde, sürülen, açığa alınan ve işinden atılan nice meslektaşımız, günlerce, aylarca, hatta yıllarca, aç kalan çocuklarının ıstırapıyla kıvran-

mışlar; avukat yazıhanelerinde durumlarının düzeleceği günleri kaygıyla beklemişlerdir. Daima görölen bu acıklı manzara, en atılgan arkadaşlarımızın bile çoğu kez cesaretini kırmış; mesleğimiz, bu dinamik öğretmenlerin katkılarından yıllarca yoksun kalmıştır.

Ama bugün durum bütünöyle değişmiştir. Her öğretmenin güvenli bir çalışma ortamına kavuşması artık kendi isteğine, kendi seğimine bağlıdır. Sendikacılığı sečen, sendikacılıkta da TÖS'ü yeğleyen her öğretmen, yasalarda yeri olmayan amirane tutum ve tavırlar karşısında artık susmak ve çekingen olmak zorunda değildir. Sendikamızın ekonomik desteği sayesinde, açığa alınmak bile öğretmen için telaşa değer olmaktan ık-mıştır. Bugün hiçbir TÖS'lü öğretmenin, Anayasa'nın kâğıttan hayata geçmesini sağlayacak çabalardan ötürü gelebilecek belalardan korkusu yoktur. Kıyım işlemlerinin en belalılarına uğrayan üyelerimizin bile yüzlerinden okuduğumuz onurlu umursamazlık, sendikamızın diktiği korkusuzluk bayrağının gönüllerdeki dalgalanışını yansıtmaktadır.

Değerli Arkadaşlarım;

Kısa süre önce kurulan TÖYKO'muz tüm üyelerimiz için, daha da önemli bir ekonomik dayanak olacaktır. Kuruluşu ders yılı sonlarına rastlayan kooperatifimiz, kuşkumuz yok ki, okullarımızın açılışını izleyen aylarda işlevini göstermeye başlayacaktır. şu kısa zamanda bile, ortaklığa kaydını yaptıran üyelerimiz, TÖYKO'muzun yaşamasına yetecek sayıdadır. Sendikamız, TÖYKO' muzla birlikte çok daha güçlü bir dönemim eşiğine gelmiş bulunmaktadır. Yakın bir gelecekte, TÖYKO'muzun da sağladığı olanaklarla sendikamız, eğitim mesleğindeki personelin hemen hemen tamamını çatısında toplayacaktır. Bu bir kehanet değildir. Meslektaşlarımızın üçte birinden çoğu çok kısa zamanda ve şu yalın haliyle bile sendikamız üyeliğine yazılmışlardır. TÖYKO'muz yakın bir gelecekte işlevsel kılındığı zaman, TÖYKO üyesi her TÖS'lü öğretmen darda kaldığında,

kaza ve yaşlılık hallerinde de kurtuluşu Sendikamızda bulacak, tüketim maddesi ihtiyaçlarını ucuza ve iyisinden giderebilecektir. TÖS üyesi olmanın kaçınılmazlığı ve geciktirilmezliği o zaman açık seçik ortaya çıkacak, türlü nedenlerle, sendikal hareketin hâlâ dışında duran büyük çoğunluk ya da yararsız sendikaları yeğleyen meslektaşlarımız, daha da gecikmeden TÖSe katılacaklardır.

Şunu da belirtelim ki, bu mutlu geleceği bizlerden önce fark eden olmuştur. Onun içindir ki, TÖYKO'muzun kuruluşu ile birlikte hemen harekete geçilmiş yeni yeni ekonomik öğretmen örgütlerinin müjdeleri uçurulmaya başlanmıştır. Bu konudaki yarışma ve telaşı anlamanız için, TÖYKO tüzüğümüzden aktarma ve aşırımlar bile yapıldığını belirtmekle yetineceğiz.

Sevgili Arkadaşlarım;

Bizi çekemeyenler, Türk öğretmenin ekonomik bağımsızlığa ulaşacağı günlerin şimdiden korkulu düşlerini görenler, boşuna telaş etmesinler; öğretmen, el malı ile öz malı arasındaki korkunç ayrımı mutlaka görecek, bütün şirinliklere, bütün avlama çabalarına metelik vermeyerek; TÖYKO'dan, yani özgürlüğünden şaşmayacaktır.

Bu konuda parolamız şudur: *TÖS ve TÖYKO birliği, öğretmenin dirliğidir. Onun içindir ki, her TÖS'lü TÖYKO'lu ve TÖYKO'cudur.*

Değerli Arkadaşlarım;

Şimdi sıra, devletten hak koparma eylemlerine gelmektedir. Biz, iyi bir *baskı aracı* olmadan, öğretmenin özlük hakları ve meslek sorunlarıyla ilgili çabalara yönelmeyi, yeni doğmuş bir çocuğun yürümeye özenmesine benzetiyoruz. Çocuk bu durumda nasıl ki büyüklerden ilgi, yardım ve şefkat dilemek zorunda kalacaksa, henüz *baskı aracı* olamamış bir sendika da, hak koparacağı makam ve organlara, rica minnet etmek zorun-

da kalacaktır. Oysa sendikacılıkta yalvarmak, yakarmak, merhamet duygularına sığınmak diye bir şey yoktur. Bir an için olduğunu düşünsek bile, işveren çevrelerinin lütuf ve himmetleriyle sağlanabilecek haklar, kimsenin karnını doyurmayacaktır.

Bu yadsınmaz gerçeği göremedikleri halde, sendikacılıkta “lider” geçinmeye yelteneceklerin güler yüzleriyle usturuplu sözlerinin, bilinçli topluluğumuzda hiçbir zaman geçerli olmayacağına inancım tamdır.

Sevgili Arkadaşlarım;

Biraz da TÖDMF ile olan ilişkilerimize değineceğim. Bu konudaki tutumumuzu aslında biliyorsunuz. Ama son gelişmelerden sonra konuya yeniden eğilmek ve yeni yeni saptırma çabalarını irdelemek gereklidir.

Arkadaşlar;

Hemen belirtelim ki, *Federasyon* yöneticisi arkadaşlarımız, TÖS konusunda ilk altı ay, olumlu ve iyi niyetli çabalar göstermişler, Kurultaylarının buyruklarına tam uymuşlardır. Ne var ki, *Gaziantep Kurultayı*’na yaklaşıldığı günlerden itibaren, durum değişmiş; *Federasyon* yöneticilerimiz, *Federasyon*’un feshinin erkenliğini iddiaya başlamışlardır. Bu iddiaya karşın *Gaziantep Kurultayı* fesihte direnmiş, fakat hukuk engelleri nedeniyle fesih gerçekleştirilememiştir. Yine *Federasyon* yöneticilerimiz *Giresun Kurultayı*’na yaklaşıldıkça, “*TÖDMF varlığını sürdürecektir*” diyerek, fesih kararından tamamen vazgeçmişler ve böylece kendi kurultayları ile tam bir çelişmeye düşmüşlerdir. Bundan da acıklısı şudur: Yönetici arkadaşlarımız fesih görüşünden vazgeçmekle de yetinmemişler, hemen arkasından TÖS fikrinden de vazgeçtiklerini ilan etmişlerdir. Bu tutumun doğal bir sonucu olarak, kademe sendikacılığına övgüler düzmüşler ve TÖSe sıradan bir sendika gözüyle bakmaya yönelirlerken, başka bir sendikayı, hiç de mümkün değilken ciddiye almaya ve geliştirmeye heveslenmişlerdir.

Dahası var: Bütün bu zikzakların ve dönüşlerin karşısında, TÖS yöneticisi bizlerin eli koynunda durmamız gerektiği, TÖDMF'nin TÖS'e ilişkin yönetimi hakkında söz hakkımız bulunmadığı inandırılmaya çalışılmıştır. Bunun içindir ki, bütün yönetici kadromuzla TÖDMF'nin *Giresun Kurultayı*'na gidişimiz, öğretmenın gözünde kötü gösterilmeye, *imhacılık*, *dövüşçülük ve doktrincilik* şeklinde yorumlanmaya çalışılmıştır. Oysa biz, ta başından beri ısrarla belirtiyoruz ki, TÖS ile TÖDMF birbiriyle bağlantısı olmayan tüzel kişilikler değildirler ve olamazlar. Biçimsel hukukun dışında, TÖDMF'nin TÖS üzerinde, TÖS'ün de TÖDMF üzerinde söz hakkı vardır ve olacaktır. Hele TÖDMF yöneticileri, bizim de üyelerimizden meydana gelen kendi kurultaylarının karar ve iradelerine yan çizmiş olurlarsa, TÖS olarak sahneye çıkmamız, kaçınılmaz bir görevdir. O bakımdan, asıl kınanması gereken davranışları allayıp pullamanın, yani TÖDMF yönetiminin TÖS'e ilişkin dolambaçlı tutumu karşısında hareketsiz durmayı, *Giresun*'a gitmekten geri durmayı hoş göstermenin topluluğumuzda bir geçerliği yoktur, olmamıştır, olmayacaktır.

Saygıdeğer Arkadaşlarım;

Federasyon yöneticilerimiz Giresun'da yeni bir iddia daha ortaya atmışlardır. Önümüzdeki dönemde, bu kez de bu iddia tutturulmaya çalışılacak ve böylece, yeni bir zikzakta ısrar edilecek olursa, bizim de diyeceklerimiz olacaktır. Ancak, şimdilik bir değinme ile yetineceğiz.

Giresun Kurultayı'na sunulan *Federasyon Çalışma Raporu*'nun 19'ncu sayfasından aktaracağımız söz konusu iddia aşağıdadır. Hemen söyleyelim ki, salt bu iddianın kendisi bile, zikzaklardan ve çelişmelerden ibarettir. İddianın özeti şudur: *TÖS, ideal olan sendikal birliğin ifadesi olarak kurulmuştur. Fakat görüş ayrılıkları, kademeler arasındaki çıkar farkları, çok sayıda sendikanın doğmasına yol açmıştır. Bunlar birbirleri-*

nin içinde eriyerek TÖS'e dönüşmezlerse, dünyadaki deneylerin verdiği verilerden yararlanılacak ve TÖS'ün dışında sendikal temerküz (toplanma yeri) aranacaktır. Ama batıdaki temerküzün bütün kuralları ve niteliği TÖS'de vardır. O halde sendikal temerküzün merkez noktası TÖS olacaktır.

İddianın özeti budur. Demek ki, mevcut sendikalar TÖS'e dönüşmezlerse, TÖS'ten vazgeçilecek ve TÖS'ün dışında sendikal temerküz aranacaktır. Ama TÖDMF yöneticilerimiz hemen arkasından şunu eklemek zorunluluğunu duymuşlardır. TÖS'den vazgeçilmeyecek ve Sendikal temerküzün merkez noktası TÖS olacaktır. Bu, bir şeyin hem varlığını ve hem de yokluğunu savunmaktan başka bir şey değildir. Başka bir deyişle zikzak yapmanın, duruma göre sağa sola doğru yön değiştirmenin çarpıcı bir örneğidir.

Değerli Arkadaşlarım;

Bütün bu zikzaklar, çelişmeler ve çelişmelerin çelişmeleri, kimi arkadaşlarımızın dikkatinden hâlâ kaçabilmektedir. Sendikamızın gelişmesine hizmet amacı güttüğü iddia edilemeyecek olan bu tutum ve davranışlar karşısında susmamız gerektiği kanısının yayılmak istenmesi hepsinden acıdır. Çalışmalarımızı baltalamak, gelişmemizi kösteklemek isteyen tutumlara karşı kendimizi savunmaya kalktığımızda, bizi yadırgayan arkadaşlarımız olmuştur. Oysa asıl yadırganması ve hatta kınanması gereken, TÖDMF'nin bağrından doğan TÖS'ün omuzladığı öğretmen sendikacılığını savunmak ve desteklemek yükümünde olanların, TÖS'ün yararına olmayan eylemlerde ısrar ettiklerini gösteren davranışlarıdır.

İnanıyoruz ki bunca denemeden sonra durum anlaşılmıştır ve gene de TÖS'ten yana görünmek çabalarıyla şirinlik gösterilerine çıkanlar, toplantımızın ilk gününden itibaren ve daha sonra da, konukseverlikten öteye iltifat görmeyeceklerdir.

Saygıdeğer Arkadaşlarım;

Parça bölüm Sendikal olguları özene bezene değerlendirmeye heveslenenler, artık koskoca TÖS olgusunu görmeliler ve asıl bu olgunun havasına kendilerini alıştırmalıdır. *Federasyon Kurultayımızın* delege sayıları neden yarı yarıya düşmüştür? Neden Federasyonumuza bağlı dernekler kendiliğinden feshedilerek hızla TÖS şubesi haline gelmektedirler? Ve feshedilen derneklerimizin boşluğunu TÖS şubeleri çok daha fazlasıyla neden, nasıl doldurabilmektedirler? TÖS'ün "sendikal temerküz" denilen şeyi çoktandır gerçekleştirdiğinin kabulü neden zorunludur?

Federasyonumuzun yeni yöneticilerinin, parça bölüm kırıtlara değil de bu koskoca olguya eğilecekleri ve eşyanın doğasını zorlayıcı, geçen dönemden kalma tutum ve davranışları kesinlikle terk edecekleri gün ne zaman gelecektir?

Arkadaşlar;

Bizim sendikamız, meslekte birlik ve bütünlük ilkesine dayanmaktadır. En ters tutumlu meslektaşlarımıza sorunuz. Onlardan bile, birlik ve bütünlüğün karşısında olduğumuzu söyleyebilecek bir tek öğretmen çıkmayacaktır. Ne var ki, eylem haline gelmedikçe sözün değeri yoktur. Birlik ve bütünlük yanlısı olup da birlik ve bütünlüğün simgesi olan TÖS'ün dışında kalmak bir çelişmedir. Ancak, kademe, menşe, işyeri ve işdalı sendikacılığının da Türkiye koşulları içinde geçerliğine, birlik ve bütünlüğü sağlayacağına içtenlikle inanmış temiz yürekli arkadaşlarımıza rastlanmaktadır. Şu kadarını belirtelim ki, bizim gibi, ayak oyunlarının etkisinden kurtulamayan geri bırakılmış toplumlarda, kademe ve kategori barajlarını aşıp, birlik ve bütünlüğe ulaşmak ve işveren bakanlığın karşısında topluca denge tutmak kolay bir şey değildir. Hal böyle olunca, bu türlü sendikacılıkta, örneğin eğitimci ya da ilköğretim müfettişleri, asistanlar, kendi sorunlarını parça bölüm sendikalarla salt kendi

sayısal güçleri ile savunmak zorunda kalacaklar, öteki kademe ve kategorideki meslektaşlarının ağırlıklarından yararlanmak olanağı bulamayacaklardır. Oysa TÖS, en ustalıkli oyunların bile birlik ve bütünlüğümüzden kolay kolay toz koparamayacağı tek sendikadır. Bizim sendikamız, eğitmenlerden profesöre kadar bütün öğretmenlerin ve memur niteliğindeki tüm eğitim personelinin ağırlıklarını birleştirip bütünleyen ve örneğin 50 öğretmenin sorununu, 50.000 öğretmenin karşı konmaz ağırlığıyla çözebilmek olanağına sahip bir sendikadır

Bütün bunlar, Sendikamızın kendi toplumumuzun ve mesleğimizin özelliklerine tam uygunluğunu göstermektedir. Ama bunları söylemiş olmasaydık bile, gözlere batan bir gerçek vardır. O da sayı ve para gücümüzdür. Üye sayımız 50.000 e, yıllık bütçemiz bir buçuk milyon liraya doğru yükselmektedir. Bizim dışımızdaki öğretmen sendikalarının toplam gücünün yanında bu durum, belki on kat, belki yirmi kat üstündür. Bu yıl, sadece ilkökul öğretmenlerine yaptığımız sağlık, hukuk, ölüm, emeklilik gibi yardımların tutarı ortalama 400.000 liradır. TÖS ün 400.000 lirasına karşılık bu meslektaşlarımıza hangi sendika 4000 lira yardım yapabilmiştir?

Görülüyor ki, ortada bu geçekler apaçık dururken, ayakları yere basmayan sendikacılık anlayışından sonuç alınabileceğini, üstelik bilimsel tavırlar takınarak savunmak, boşuna çabadır.

Sevgili Arkadaşlarım;

Kısa bir zaman önce Genel Merkez’de *Temel Sorunlar Bürosu* adıyla bir büro kurulmasına karar verdik. Önümüzdeki dönemde bu büromuz etkinliğe geçtiğinde, Sendikamızın değeri daha iyi anlaşılacaktır. *Temel Sorunlar Büromuz*, günlük ve geçici işlerin ardında koştuktan ele alamadığımız temel meslek sorunlarımızın incelenmesine ve çözümüne, yasama organlarına, işveren bakanlığa iletilip kabulünün sağlanmasına çalışacaktır. Bu büromuzda öğretim kademelerine göre komisyonlar

kurulacak her kademenin öğretmen ve meslek sorunları, kademe esasına göre ele alınacaktır.

Arkadaşlar;

Biliyorsunuz ki Sendikamız mesleğimizin önemli bir konusu olan *Köy Enstitüleri*'ni zaman zaman ele almakta ve savunmaktadır. *Köy Enstitüleri*'ni savunmak, bir menşei ve bir menşeden olanları savunmak demek midir? Hemen söyleyelim ki hayır. Evet, Köy Enstitüleri'ni ilk zamanlar yalnız enstitü çıkışlı öğretmenler savunmuşlardır. Ama sonraları enstitü kökenli olmadıkları halde köy enstitülü öğretmenler kadar bu kurumları savunan öğretmenler, aydınlar görülmeye başlanmıştır. Bunların sayısı her yıl biraz daha artarken, 27 Mayıs devrimine gelinmiştir. Hele bundan sonra, köy enstitüsü savunucuları iyiden iyiye çoğalmış, başta gençlik olmak üzere, menşei, mesleği, ne olursa olsun tüm yurtsever, halksever aydınların *köy enstitüleri* düşününü yaymaya çalıştıkları görülmüştür. Bugün rahatlıkla şunu söyleyebiliriz ki, *köy enstitüleri*'ni, sosyal adalet ilkelerine uygun bir düzenin zorunlu kurumları olarak görebilen herkes savunur ve TÖS de bu anlayışla bu kurumları savunur. Öte yandan, henüz bu bilince ulaşamayanların, hatta *köy enstitüleri*'ni bitirmiş olsalar bile bu kurumlara karşı oldukları da unutulmamalıdır.

Geçenlerde bir gazetede biri *Tonguç* ve *Yücel*'i diline dolamıştır. Öteden beri *Köy Enstitüleri* düşmanlığı yaptığını bildiğimiz bu kişinin gazetedeki “tekzib”i, yalanlaması, kişisel tutkuların insanları ne denli gülünçlüklere düşürebileceğini göstermesi bakımından son derece ilginçtir. Bu eskimiş müdürün, daima gülüp geçtiğimiz değer yargılarının ötelinde doludizgin yaşayan *Tonguç*'u, *Yücel*'i ve de onların yapıtı *Köy Enstitüleri*'ni, huzurlarımızda saygı ile selamlıyorum.

Sevgili Arkadaşlarım;

Baştan beri sürdürdüğümüz halkçılığımızı biliyorsunuz. Üzülerek görüyoruz ki, TÖS'ün halk dostluğunu gereksiz görmeye çalışanlar vardır. Bunlara hemen hatırlatalım ki halkçılık, *Kemalizm*'in önemli ilkelerinden biridir. O halde öğretmenin ve onun örgütlerinin halkçılığını gereksiz göstermeye çalışmak, eğer ortada kasıt varsa *Kemalizm*'e yan çizmek demektir.

Biz memur sendikasıyız. Memur, kendine düşen yasaları halk yararına olmasa bile yürütmekle yükümlüdür. Ama kendisi egemen çevreden değildir. Yaşamını, yasaları uygulayarak, yani emeğini satarak sürdürür. O bakımdan, memur halk ile kader ortağıdır. Öyle de olsa memurun görevi, yasaların halk yararına olmadığı yerde memuru halkın gözünden düşürebilir. Ama memur bilmelidir ki, halk haklıdır ve yasalar halk yararına işlemeye, halk için yapılmaya başlandığı zaman, kendi durumu da düzelecektir.

Hemen söyleyelim ki, toplumsal düzenimiz, *toplumculuğa açıklığı bilinen Anayasamızın* gerisindedir. Bu düzenin *Anayasa* çizgisine ulaştırılması, halkımızın çıkarına aykırı yasaları değiştirmek ve halka dönük yasalar yapmakla mümkün olacaktır. İşte o zaman, halk ile birlikte, devlet personelinin de durumu düzelecektir.

Bununla birlikte, her memur sendikası gibi bizim de sendikamız, meslektaşlarının mali haklarını doğrudan kurtarma savaşını elbette ki yapacak ve sürdürecektir. Ancak, bizim ayırıcı özelliğimiz şudur: Biz, işin matematiğindeyiz ve inanıyoruz ki, dertlerimizin tümüyle halli, ancak, halkımız mutluluk ortamına kavuştuğunda mümkün olacaktır.

Bu gerçeği unutarak, üstelik desteğine muhtaç olduğumuz halkımıza selam göndermeyi bile yadırgamak ve onurlu topluluğumuzun sadece maaşa zam hevesleri peşinde koşmaya, baş-

ka her şeye gözünü kapamaya layık olduğu yalanını yutturma-
ya kalkışmak, mesleğe de, memlekete de, gerçek sendikacılığa
da hayır getirmez.

Öte yandan, yukarıda da belirttiğimiz gibi *Kemalist* ola-
bilmenin koşullarından biri de halkçılıktır. Eğer *Atatürkçülük*
inancına ve bilincine sahip isek halktan yana olmak zorunda-
yız. Bizi bunlar ilgilendirmez demek kendi çıkarımıza aykırı
bir gidişin öylece devamına, bilerek, bilmeyerek göz yummak
demektir. *Kemalist* halkçılığı savsaklamak demektir.

Değerli Arkadaşlarım;

Biz, daha düne kadar halkçılığın özüne inememiş, bundan
ötürü de, halk nedir, ne değildir bilememişizdir. Devrimciliği,
yıllarca, köylünün imanıyla, sakalı ve çarşafıyla savaşıma biçi-
minde sürdürmemizin nedeni budur. Artık anlıyoruz ki, ya-
kındığımız düzenin nedeni, halkımızın imanı, tesbihi, sakalı ve
çarşafı değildir. Bütün bunlar, ekonomik yapımızın sonuçları,
görüntüleridir. Bu sonuçlarla savaşmak, hem halkımızın inanç-
larına saygısızlıktır ve hem de asıl bataklığı kurutmak gerekir-
ken sivri sinek avına çıkmak demektir.

Artık çok iyi görebiliyoruz ki, bizi çağdaş yaşama düzeyin-
den alıkoyan gericiler, üretici halkımızdan değildir. Halkımızın
yararına aykırı dünya görüşünü geriletmek görevimizi, onun
dinsel inançlarına, gelenek ve göreneklerine son derece say-
gılı kalarak yapacağız. Beri yandan, din sömürücüleri ile kar-
şılaşmaya elbette devam edeceğiz. Ama dertlerimizin düğüm
noktasının üretim *ilişkilerinde* olduğunu artık görebiliyoruz.
Bunun içindir ki, daima olduğu gibi, yasalarımızın belirledi-
ği meslek statümüz içinde kalarak, olanca dikkatimizi üretim
ilişkileri sorunlarına toplamakta ve halkımızın imanıyla değil;
asıl ezen –ezilen gerçekliğinin kaynağı olan bu ilişkilerin özne-
leriyle savaşmak gereğini duymaktayız.

Bizim savaşımız, top, tüfek, kazma, kürek savaşı değil; kalem, tebeşir, krs savaşıdır. Biz, bu araçlarla halkımıza yeni yeni keşfettiğimiz doğruları götürüyoruz, götüreceğiz.

Saygıdeğer Arkadaşlarım;

Bir toplumun üst yapısının ekonomik alt yapıdan kaynaklandığını biliyoruz. Ama şunu da biliyoruz ki gerçekte okul, kitap, gazete, dergi, radyo, sinema, tiyatro gibi üstyapı kurumları ve eğitim araçlarının da ekonomik altyapının şöyle ya da böyle olmasında ya da toplumların yaşamında rolü ve etkisi vardır. Halkımıza ve bütünüyle toplumumuza egemen olan dünya görüşünün temel nedeni, elbette ki toprak ağalığına; ticaret, faizcilik, kiracılık ve aracılığa dayanan ekonomik yapımızdır. Ama bu dünya görüşünün biçimlenmesinde, öteki eğitim araçlarıyla birlikte okullarımızın da katkıları vardır. Esasen sömürü toplumlarında bütün eğitim araçları, ekonomik altyapıdaki üretim ilişkilerinin ya da gelir dağılımının öylece sürmesini sağlamak amacına göre düzenlenmişlerdir. İşte biz, eğitim mesleğinin dinamik öğeleri olarak; felsefesi, programları, ders kitapları ve yöntemleriyle, okullarımızı, anayasamızda öngörülen ekonomik alt yapının gerektirdiği yönde olabildiğince değiştirmek yükümünde bulunuyoruz. Öte yandan, ilkel ekonomik koşullarımızın ve bu koşullara uygun eğitimsel etkilerin şartlandırıdığı tepki ve davranışlardan halkımızın kurtulmasına çalışmak görevi de omuzlarımızdadır. Bu görevimizi, daima olduğu gibi yasalarımızın sınırları içinde kalarak, kahvede, meydanda, yolda, tarlada yapıyoruz, yapacağız.

İşte bu tutum ve anlayışımız, bazı çevrelerin işine gelmemektedir. Bu evreler, Anayasamızda ngrlen daima özlediğimiz toplum düzeninin habercileri olan bu türlü gelişmelerden son derece tedirgindirler. Bunun içindir ki, Sendikamızı havada kalan iddialarla suçlamaktadırlar. Bunların başlıcası; bizim, politika yaptığımız iddiasıdır.

Sevgili Arkadaşlarım;

Sendikalar çağdaş demokratik baskı guruplarıdır. Türkiye’de pek çok sendika ve daha başka demokratik baskı gurupları vardır. Ama TÖS, kısa zamanda, “*demokratik baskı grubu*” deyinimin somutlandığı merkez olmuştur. Biz bu deyimi, *özellikle bu yılın son yarısında ısrarla tekrarlamış, bir yandan da, tüm eylemlerimizi demokratik baskı aracı olmanın gerektirdiği nitelik temelinde sürdürmüşüzdür*. Öteden beri söylediğimiz gibi, gerçek baskı aracı anlayışının meşrebinde yalvarmak, yakarmak, alttan almak diye bir şey yoktur. Bu türlü tutumlar zayıflık belirtirleridir. Zayıf kurum, kuruluş ve kişilerin hakları, özellikle geri toplumlarda gasplara, saldırılara uğrayabilir. O zaman da bu kurumların en çok yapabileceği şey, saldırılar karşısında kendini savunmak ve direnmektir. Ama gerçekten baskı aracı olabilmiş kuruluşların haklarına saldırmak cür’etini kimse kolay kolay gösteremez.

İşte bizim Sendikamız da böyle bir yolun yolcusudur. Politik suçlamalar, TÖS daha da serpilip gelişmeden ve kamu gücünü bütünüyle elde etmeden gözdağı vermek ve bizi ABC okutmanlığından öteye salmamak için yapılmaktadır. Oysa treni çoktan kaçırmışlardır. Çünkü TÖS, kamuoyundaki yörünge-sine oturmuştur. Öte yandan, ağızlara sakız yapılan politika suçlamalarının da ipliği pazara çıkmıştır. Bizi particilikle suçlamaya özenen politikacılar sormak isteriz: Acaba TÖS baskı aracı olmakla elde ettiği bağımsızlığından vazgeçerek, kendilerine yamanmış olsaydı bizi gene de particilikle suçlayacaklar mıydı? Elbette ki hayır. Çünkü bunun örneklerini her vesile ile görmekteyiz. Bugün nice nice kuruluşların belirli partilerle organik bağları vardır ve bu bağların ilmikleri gözler önündedir. Ne var ki particilikle asıl suçlanmaları gerekli bu kuruluşlar, bu partiler için zemzemle yıkanmışlardır.

Sevgili Arkadaşlarım;

Görüyorsunuz ki TÖS, gerçekte particilik yapmadığından particilikle suçlanmaktadır. Biz bütün bu suçlamaları da olağan karşılamaktayız. Kedi erişemediği ciğere elbette ki pis diyecektir. Bizim tek üzüntümüz şudur: Kimi arkadaşlarımız, bütün bu suçlamalara karşı hemen gerekli tepkilerde bulunacak yerde bir süre ikircikli tutumlar göstermişlerdir.

Arkadaşlar;

Artık hepimiz biliyoruz ki, demokratik anlamda baskı aracı olmak, kamuoyu yoluyla bütün partileri etkileme sürecinde olmak demektir. Biz, mesleğe, memlekete ve özellikle demokrasiye, ancak böylece yararlı olunabileceğine inandığımız içindir ki demokratik baskı grubu olduğumuz noktasında ısrarla ve inatla duruyoruz.

Sevgili arkadaşlarım;

Kendisi baskı aracı olan bir nesnenin her hangi bir baskının altına girmesi nasıl düşünülebilir? Sendikamız için de durum budur.

Bütün bu yakıştırmalardan korkarak eylemlerimizden geri durduk mu, duracak mıyız? Hayır arkadaşlarım. TÖS, her türlü kaba gürültüye bundan böyle de aldırış etmeyecek, paralellikle uydulaşmayı biri birine kasten karıştıranlara inat, doğru yolunda, demokratik yolunda ödün vermeden yürüyecektir. Bu konuda yılgınlık gösterenler varsa ve bundan sonra da olacaksa, bunlar Sendikamızı bağımsızlık yolunda rahat bırakmalıdırlar.

Sevgili Arkadaşlarım;

Üstelik biz, çeşitli siyasal inançlara sahip üyelerimizden bir tekinin bile saygı ve güvenini sürdürmenin ahlak borcu olduğunu bilenlerdeniz. Sendikal bağımsızlıkta direnmemizin bir nedeni de budur.

Arkadaşlarım;

Bizim cesaretimiz, bağımsızlık ilkesine bağlılığımızdandır. Suçlamalardan korkarak bu cesaretimizi geri alsak ne olacaktır. Daha ılımlı, gereğinden fazla temkinli eylemlerimiz için de politik suçlamalar yapılmayacak mıdır? Yapılacaktır arkadaşlarım. İster ılımlı, ister temkinli olsun, her eyleme partiler yelpazesinde bir yer yakıştırılacaktır. O halde, bağımsızlıktan, bağımsızlığın gerektirdiği yürekli atılışlardan korkmamak ve şaşmamak zorunludur.

Sevgili Arkadaşlarım;

Eylemlerimizin dozajı buna karşın kınanıyorsa, hiç kuşkunuz olmasın ki, bağımsızlığının üzerinde hep birlikte titrediğimiz sendikamızın, bir partiye yaslandırılmak istenmesindedir.

Arkadaşlarım;

Ortada ne fol var ne de yumurta vardır. Ama ayyuka yükselen politika şamataları sürüp gitmektedir. İnaniyorum ki, yüce kurulunuz burada, bağımsızlığımızı çekemeyen her çevreye ve herkese, kesinlikle ders verecektir.

Sevgili arkadaşlarım;

Şimdi de İşveren Bakanlıkça olan ilişkilerimize geliyorum. Üzülerek belirtelim ki, TÖS üstüne yapılan politik şamataların bir kaynağı da *Bakanlığımız* olmaktadır. *Bakanlığımızın* tek sorumlusu olan bakanlar, sendikamız yönetici ve üyelerini kıyabilmek için, politik yakıştırmalara ya itibar etmişlerdir ya da bizzat kendileri yönelmişlerdir.

İsteniyor ki TÖS, bakanların gönlünce davransın. Biz de diyoruz ki, öğretmenin uzun vadedeki çıkarları ile, sendikal mücadelenin doğası neyi gerektiriyorsa TÖS onu yapmaktadır,

onu yapacaktır. Ama bizi anlamıyorlar, anlamak istemiyorlar. Öğretmen, Bakanlık makamına saygısını yitirmeden işveren bakanlığın karşısında bundan böyle denge tutacaktır dediğimiz zaman küplere biniyorlar. Öğretmenin TÖS'ün mücadelesinde tecelli eden iktidar ve iradesinden işkilleniyorlar. Oysa bu TÖS fobisinden başka bir şey değildir. Biz de bu kürsüden belirtelim ki, boşuna korkmasınlar. TÖS, öğretmenin özgür düşüncesini eksiksiz ve kusursuz temsil eden tek sendikadır. TÖS karşısında korku nöbetleri geçirmek ve korku nöbetleri içinde, yasaları da çiğneyerek TÖS'lü öğretmenleri kıyım işlemlerinden geçirme telaşına kapılmak ayıptır. Sendika özgürlüğüne, öğretmenin özgür düşüncesine saygısızlıktır.

Sevgili arkadaşlarım;

Yüce kurulunuzun önünde ve yeniden belirtelim ki, bu mesleği partizan bakanlar değil, ancak ve ancak öğretmenin özgür düşüncesi kurtaracaktır. Öğretmenin özgür düşüncesinin nabzının attığı yer ise, şimdilik TÖS tür. O halde, bu mesleğe gerçekten saygısı olan işverenler, bu mesleğin, yurt hizmetine en elverişli olabilecek yönde hızla gelişmesini yürekten isteyen çalıştıranlar, TÖS'lü öğretmenlerin yakasını bırakmalıdırlar. Bırakmadıkları sürece ne denli şirin görünürlerse görünsünler, asıl niyetlerinin mesleğimize hizmet olmadığına inanmak hakkımız devam edecektir.

Sevgili Meslektaşlarım;

Orhan Dengiz zamanında öğretmene kıyım furyasının alıp yürüdüğünü biliyorsunuz. Bu dönemde 300 den fazla meslektaşımız haksızlığa uğratılmıştır. Biz, *Bakan* değişikliği günlerinde yeni *Bakan*'a bir muhtıra vermişizdir. Bu muhtırada, *Sayın Ertem*'den haksız işlemleri düzeltmesini istemiş, dilerse, haksızlıkları bütün belgeleriyle ispatlayacağımızı belirtmişizdir.

Arkadaşlar;

Sayın Bakan'ın bakanlığının üzerinden, bugüne kadar beş ay gibi uzunca bir zaman geçmiştir. Muhtıramıza verilen cevapta haksız işlemlerin düzeltileceği söylendiği halde, bu konuda bugüne dek herhangi bir iyi niyet belirtisine rastlayamamışızdır. Bunu bir yana koyacak olsak bile, ilk aylarda siner gibi görünen kıyım işlemleri sonraları yeniden başlamış ve gittikçe hızlanmıştır. Bugün elimizde, *Sayın Ertem*'in sorumluluğu altında, TÖS'lü öğretmenlere yapılan haksız işlemlerin sabırları taşıracak belgeleri vardır. Bunlardan, yalnız birkaç örnek vermekle yetineceğim:

1. Soruşturma sonunda cezayı gerektiren bir suç bulunamayan ve hakkında men'i muhakeme kararı alınan *Siirt İlköğretim Müfettişi* üyemiz *Behzat Ay*, ilkokul öğretmeni olarak *Erzincan*'a sürülmüştür.

2. *Bünyan Halkeğitim Merkezi Müdürü* üyemiz *Musa Tanrıkulu* AP ilçe başkanının propagandasını yapmayı reddettiğinden soruşturmaya konu olmuş ve "*Hazreti Ömer'in İslam Sosyalizmi ve sosyal adaleti en iyi şekilde gerçekleştiren kişi olduğunu niçin söylediniz?*" sorusuna muhatap olmuştur.

Görüyorsunuz ki bu olay, partililik yapmadığımızdan partililikle suçlandığımızı gösteren tipik bir örnektir.

3. *Cihanbeyli Yeniceoba Okulu Müdürü* üyemiz *Ahmet Önsesveren*, solculuk yaptığı gerekçesiyle Muş iline sürülmüştür.

4. *Yönetim Kurulu* üyemiz *Fevzi Çimen*, hiçbir soruşturma geçirmediği halde, sadece TÖS yöneticisi olması nedeniyle, *Niğde Lisesi* öğretmenliğinden *Hacıbektaş İlçesi* ortaokulu öğretmenliğine sürülmüştür.

5. *Sarayköy ilköğretim Müdürü*, TÖS'lü öğretmenlere Sendikamızdan istifa etmeleri için baskı yapmış ve istifaları kay-

makamlık makamına yaptırtacak ve kaymakamlıkça kabulünü sağlayacak kadar, kaymakamla birlikte kanunsuzluklara düşmüştür.

6. *Kütahya Şubemizin çıkardığı Haber Mektubu'ndan* ötürü, *Kütahya Şubemizin sekreteri Hamdi Özdemir* bakanlık müfettişlerince sigaya çekilmiştir. Sekreterimiz *Hamdi Özdemir'e* sorulan sorulardan bir kaç aşağıdadır.

a. *Haber Mektubu'nda*, “Öğretmen sendikalı olacak, işverenin karşısında tüm gücüyle direnecek, çalışmasının karşılığını alacaktır.” ifadesiyle belirtilmek istenen nedir?

b. *Yine Haber Mektubu'nun* son sayfasında, “tek öğretmen kardeşimizi kendi tedirginliğine, yalnızlığına ve alınyazısına terk edemeyiz. Sendikalar, gerçeklerin dile getirildiği kuruluşlardır” ifadesiyle belirtilmek istenen anlam nedir?

c. *Yine Haber Mektubu'nda*, “TÖS Kütahya Şubesi olarak, politik baskıyı iyi karşılamamaktayız. Tüm partiler öğretmenin yakasından ellerini çekmelidirler. Öğretmeni çıkarlarına alet etmemelidirler. Öte yandan tüm yöneticileri insancıl olmaya çağırırız. Bu davranışı göstermeyen yöneticilerle uğraşımızı sürdüreceğimizi de salık verimiz” ifadesindeki esas maksadın ne olduğunu açıklayınız.

7. Gene bakanlık müfettişleri, ortada hiçbir olay yokken ve sadece *Adapazarı Şubemizin* yöneticisi olduğundan, *İlköğretim Müfettişi Muttalip Çardak'a* aşağıdaki soruları soracak kadar yasa dışına düşmüşlerdir:

a. *Vergi adaleti, ecnebi şirketler, din ve mevcut düzenle ilgili bazı fikirlerinizi* müfettiş ve öğretmenler arasında açık açık savunduğunuz,

b. *Milli Eğitim Müdürü'nün* sözlü ve yazılı tavsiyelerine rağmen *TÖS Genel Kurulu'nda* en çok oy aldığınız yolundaki iddiaları cevaplandırınız.

Sevgili arkadaşlarım; Görüyorsunuz ki, yüce *bakanlığımız*, yasa dışı tutumlarla böylesine yıpratılmaya çalışılmaktadır. Candan dileğimiz odur ki, hiçbir kişi ve kuruluş, bu kuruma yetki ve olanaklarından yararlanarak gölge düşürmemelidir. TÖS olarak biz, yukarıda örneklerini verdiğimiz yasa dışı tutumları Cumhuriyet adliyesinin huzuruna çıkaracak ve *Milli Eğitim Bakanlığı*'nı bir daha yıpratmak isteyenlerin cür'etini mutlaka kıracağız.

Sevgili Arkadaşlarım;

Bu kadarı da gösteriyor ki TÖS, *Bakanlığımızın* kendi onurlu yerinden kıpırdatılmamasını, öğretmeni eğilip bükülmeye zorlayacak ellerden kurtarılmasını isterken, bir takım karanlıkçı çevreler, tam tersini yapabilmekte ve bu kurumun yüce varlığını zedelemeye, var güçleriyle çalışmaktadırlar.

Gönülden diliyoruz ki, *Sayın Milli Eğitim Bakanı*, kendi sorumluluğu altında cereyan eden bu türlü olayları artık bıçaktan keser gibi durdursun ve henüz vakit varken, kendisini mutlaka kurtarsın.

Arkadaşlarım;

Burada belirttiklerim, bize gelen olaylardan sadece bir kaçıdır. *Orhan Dengiz*'den beri sadece sürülen, işten el çektirilen üyelerimizin sayısı 22'yi bulmuştur. Ayrıca *Kütahya, Konya, Kayseri, Antalya, Denizli, Manisa, Gaziantep* illerinde yeni yeni kıyım işlemleri tezgâhlanmaktadır. Ve bütün bunlar, yalnız *Genel Merkezimize* duyurulabilen olaylardır.

Arkadaşlar;

Bunca hışımalarını Sendikamızın üzerine yağdıran, yağdırmaya devam eden çevrelerin uslarına; eğer biraz da olsa gerçekten varsa vicdanlarına sesleniyoruz:

Yüzlerce öğretmenin ekmeğiyle oynamaktan ne kazandı-

nız. Hâlâ da oynamaya devam etmekten ne kazanıyorsunuz? TÖS'ün gelişme eğrisine bir bakınız. Siz öğretmene yüklen-
dikçe, öğretmen işte daha da hızlanarak, daha da hırslanarak
TÖS'e geliyor. Bunun hiç mi nedeni yoktur? Vardır Arkadaşla-
rım, anlayana, anlamak isteyene vardır.

Öğretmen, kıyım furyasında hem canını kurtaracaktır ve
hem de hiçbir meslektaşını yasa dışı uygulamalara yedirme-
yecektir. İşte bunun içindir ki TÖS'te toplanmaktadır, bundan
sonra da hızla, TÖS'te toplanmaya devam edecektir.

Sevgili arkadaşlarım;

Daha nice TÖS'lü arkadaşlarımla birlikte, benim de duru-
mumun düzelmediğini biliyorsunuz. *Karagedik Köyü*'ne gider-
ken, *TÖS Genel Başkanı*'na dokunulamayacağını göstermemiz
gerektiğini; bunun, *Sendikamızın* geleceği için zorunlu bir
ödev olduğunu söylemiştim. Bütün şubelerimiz, aynı inançla,
hemen anında harekete geçmişler ve gerek yetkili makamlara
gönderdikleri telgraf ve yazılarla, gerekse basında yankılanan
türlü etkinlikleriyle, gereken girişimlerde bulunmuşlardır.

Değerli Arkadaşlarım;

Yüce kurulumuzda kendilerini şerefle temsil etmekte oldu-
ğunuz şubelerimize ve de burada delegeşi bulunmayan bütün
şubelerimize, bu bilinçli tutumlarından, bu duyarlılıklarından
ötürü *Genel Merkez adına* içten teşekkürlerimi sunarım.

Bütün bu çabalardan bir sonuç alınamamış olması, *TÖS Ge-
nel Başkanı*'nın yerine dönmesinin sağlanamaması, bizim için
bir yenilgi midir? Asla değildir, asla olamaz arkadaşlarım.

Çünkü TÖS kervanı durmamıştır. Çünkü şubelere şubeler,
üyelere üyeler eklene eklene, Sendikamız çığ gibi gelişmesine
biraz daha hızlanarak devam etmiştir. Çünkü hiçbir üyemiz,
hiçbir yöneticimiz, yapılanlardan yılarak bir kezcik eğilme-

miş, niteliğinden bir milim yitirmemiştir. Çünkü TÖS, *Genel Başkan*'nın *Genel Başkanlık* görevinden uzaklaştırılmasına karşın, 6 aydan beri *Genel Başkan*'sız kalmamıştır. Çünkü şubelerimiz, çünkü *Genel Merkez*, şahsiyetli yolunda daha da dimdik yürümüştür, yürümektedir.

Değerli Arkadaşlarım;

Görülüyor ki, öğretmen kıyımcılarının bütün hesapları yanlış çıkmıştır. Ancak “*Feyzullah Ertuğrul Genel Başkanlık'tan, Genel Merkezden koparılmıştır*” diyerek, gizli bir sevince kapılabilirler. Ama şunu da bilsinler ki, *Genel Merkez*'i şubeleri ve bütün birimleriyle sendikamız, kıyımcı başlara beni aratmayacak çok daha yiğit arkadaşlarımla dopdoludur. Bana gelince, mihnet bilinen serüvenlere, sendikal mücadele uğruna nasıl seve seve katlanılacağını öğrenmişliğin kolay erişilmez onurunu duyuyorum.

Arkadaşlarım;

TÖS üyeliği ile TÖS Genel Başkanlığı'nın aynı yücelikte olduğunu hâlâ anlayamayanlar, bundan sonra onu da anlayacaklardır.

Eğitimin, öğretmenin, Türkiyemizin aydınlık geleceğine köprü olan sürgündeki, kürsüsünden uzaktaki bütün üyeleri-mize selam olsun!..

Değerli Arkadaşlarım;

Sözlerimi, sendikacılık anlayışımızı tanımlayarak bitireceğim.

Arkadaşlar;

Bir eylem, bir hareket, kendi toprağına mutlaka kök salmış olmalıdır. Onun içindir ki, Türk sendikacılığının kendine özgü üslubu ve yöntemleri olmak gerekir. Geçtiğimiz dönemde gördük ki ve daha da görüyoruz ki, bizim sendikacılığımızı sömürgeci

Ülkelerin sendikacılığı ile karşılaştıranlar ve bu ülkelerin sendikalarında görülebilecek aristokrat inceliğini TS’de bulamayıp da bizi eleştirenler ve hatta kınayanlar olmuştur, olacaktır da.

Değerli Arkadaşlarım;

Düşünlsn ki bir lokma, bir hırka karşılığında çalıştırılanları temsil eden bizler, sömürgeci kapitalist ülkelerin sendikacıları değiliz ve onların üslubunu örnek alamayız. Hele *yumuşak başlı* bir sendikacılık anlayışını asla kabul edemeyiz. İşverenin kiminde kıldan ince kılıçtan keskin yöntemlerle, kiminde en kaba tutum ve davranışlarla yolumuzu kesmeye çalışmasına karşılık *ağırbaşlı bir sendikacılık* anlayışdır mücadelemize yön veren. Ve hep bu anlayış olacaktır.

Sevgili Arkadaşlarım;

Sendikal mücadelemizin ülkemize özgü bu üslubunu yadır-gayanlar hiç kuşkumuz olmasın ki ağırbaşlı, *kişilikli* bir sendikacılıkla *çatışmacı* bir sendikacılık anlayışını birbirine karıştı-rıyorlar.

TS’n bilinen bir dünya görüşü vardır. Öğretmenlerin he-nz bu düzeye gelmemiş olmalarından söz edilerek bir de bizi bu felsefenin doğrultusundan uzaklaştırmak istemek, eğitimin de, öğretmenin de, ülkemizin de yararına değildir.

Sevgili Arkadaşlarım;

TS’; *tuttuğunu koparan, ama yumuşak başlı olmadığı gibi çatışmacı da olmayan bir sendika* olmaktan uzaklaştırmak isteyenler, ülkemizin ve insanlığın aydınlık geleceğine ulaşabilme-nin biricik dayanağı olan bir dünya görüşünden arındırmaya çabalayanlar ya da öğretmenin sendikal cesaretini yüreğinde taşımaya gücü yetmeyenler bundan böyle yeter ki sendikal ha-reketimize gölge etmesinler.

Arkadaşlarım;

Bütün bunları, Sendikamızın geleceğine ışık tutmayı boy-
numa borç saydığımın bilgilerinize sunmuş oluyorum.

Birinci Olağanüstü Genel Kurulumuzun Seçkin temsilcileri,

Sevgili Arkadaşlarım;

Yüce emanetinizi güvenli ellerinize teslim ederken sizlere;
kendilerini burada yetkinlikle temsil ettiğiniz şube ve üyeleri-
mize, daima desteğine güvendiğimiz *Türk* halkına, devrimci
Türk gençliği ve basınına, öğretmen dostu *Parlamento* üyele-
rinin tümüne ve alnının teriyle geçinen bütün namuslu insan-
lara, *Yönetim, Yürütme, Denetleme ve Onur Kurullarımız* adına
içten saygılarımı sunuyorum. /*Ankara 22 Ağustos 1967.*

Feyzullah ERTUĞRUL

1. MESLEKTEN İSTİFA MEKTUBU¹

Baskil Kaymakamlığı Eliyle Milli Eğitim Bakanlığı'na,

ANKARA

Ankara ilköğretim müfettişlerinden iken, hiçbir soruşturma geçirmediğim halde ve başarımdan dolayı terfi ettiğim bir sırada (1967 Şubatında) Elâzığ'ın Karagedik köyüne gönderildim. Ayrıca Yozgat İlköğretim Müfettişliği'nden Ankara İlköğretim Müfettişliği'ne naklime esas olan çocuğumun sağlık ve öğrenim durumu ile ilgili mazeretim de devam ettiğine göre, Ankara dışına üstelik rütbe indirimi suretiyle naklimi gerektirecek hiçbir hukuki nedenin olmadığına inancım devam ediyor.. Bu durumda, Türkiye Öğretmenler Sendikası yönetimindeki sendikal mücadelenin gereklerine ödünsüz bağlılığımı, naklimin tek nedeni olarak kabul etmekten başka çare kalmamaktadır. İnanmaya devam ediyorum ki, Karagedik Köyü'ne bir meslek

¹ Bu istifa ile birlikte yasa gereği devlet memurluğundan, *Devlet Personeli Sendikaları Yasası* kapsamından uzaklaştırılmış oluyordum. Dolayısıyla TÖS'ten değilse de TÖS üyeliğinden de... Artık işsizlik dönemindeydim. Bu süreçte geçim darlıkları içinde bocalarken Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü Yönetmeni rahmetli Prof. Nusret Fişek bana kendi bölümünde Halk Eğitimi Uzmanlığı kadrosu ile çalışma olanağı sağlamıştır. (8 Mart 1968). Buradan 1974'te geçiş yaptığım Anafartalar Lisesi'nden 9 Ekim 1975'te emekli oluncaya değin TÖS üyesiydim. Ama 12 Mart 1971 darbesiyle TÖS'ün de kapatılması ile birlikte benim de TÖS üyeliğim olamazdı. Bir Not: Bilim insanlığının yanı sıra aynı zamanda insanlaşma sürecinin doğrundaki insanlardan biri olarak bellediğim Nusret Fişek Hakkındaki duygu ve düşüncelerimi içeren bir yazım için İkinci Bölüm I. Kesim Sıra No: 12'ye bakılabilir.

ve yurt görevinin zorunlu bir gereği olarak değil, TÖS gibi ülke çapında etkili bir meslek aracının sendikal kurallara göre kullanılmasını önlemek amacıyla kanunsuz olarak nakledildim. Oysa bu boşuna çabadır. Çünkü TÖS, demokratik baskı örgütlerinden korkanlara korktukları üyelerden oluşan nice öğretmenle doludur. Onların savaşmaları yolundan döndürülemeyecektir ve her şeye rağmen tarihin dediği olacaktır.

Aradan geçen 7 aya rağmen ve *Bakan* değişikliği de olduğu halde durumumda bir düzelme olmamış; öte yandan, *Karagedik Köyüne* naklimin kanun ve yönetmeliklere uygunluğunu doğrulayacak bir tek delil de gösterilememiştir. Ayrıca *Gazi Eğitim Enstitüsü Pedagoji Bölümü'nü* bitirdiğim gerekçesiyle sunduğum yeniden tayin dileğim de bu güne kadar cevapsız kalmıştır.

Bütün bunlara bakarak ve gerçek anlamda sendikal eylemlerde bulunan meslektaşlarımın kanunsuz işlemlere uğratılmasına hâlâ devam edildiğini göz önünde tutarak, iş güvenliğinin varlığına inanılmasını mümkün göremiyorum.

Bu nedenlerle, 11 yılını köy öğretmenliklerinde geçirdiğim 22 yıllık meslek hayatıma, beni kökümünden sarsan derin üzüntülerle şimdilik veda etmeyi, kişiliğimi oluşturan prensiplerin boynuma borç kıldığı bir ödev sayıyorum.

Yeniden döneceğim güne kadar da başlıca işim; eğitim ve öğretmen sorunlarının çözümünü yolunda sendikal mücadelenin doğasına uygun bir biçimde uğraş veren, ama asla eğilip bükülmeyen sendikamda bir nefer olarak çalışmaktır. İstifamın kabulünü saygılarımla arz ederim. /16 Eylül 1967.

Feyzullah ERTUĞRUL
Karagedik Köyü Öğretmeni
Baskil-Elazığ

BİRİNCİ BÖLÜM

2. KESİM:

Özellikle TÖS Ekseninde Sendikal Savaşımmlarla İlgili

Görüşler, Söyleşiler, Tartışmalar...

1. TÖS ÜSTÜNE ZORUNLU BİR AÇIKLAMA¹

Sayın Baykurt temel görüş ayrılığını reddeden yazısında bile “*tutum ayrılığı*”nın değil, “*görüş ayrılığı*”nın kanıtlarını vermiştir. Biz diyoruz ki, “*Bir ekonomik çıkar aracı olan TÖS, temel tanımıyla sınıfsal bir mücadele aracıdır. Öyleyse tüm eylemleri, yasaların izin verdiği oranda bu temel özelliğince olacaktır*”.

19 Eylül 1967 gün ve 38 sayılı ANT’ta, sendikamızın Sayın Genel Başkanı Fakir Baykurt’un, “TÖS VE TEMEL GÖRÜŞ SORUNU” adlı yazısı yayımlandı. Sayın Baykurt, bu yazısında TÖS’te görüş ayrılığı bulunmadığını, kendisinin, sendikacılık

¹ Bu yazıda Fakir Baykurt’un İKİNCİ BÖLÜM’de bulunan I. KESİM Sıra No: 11’deki TÖS ve Temel Görüş Sorunu başlıklı yazısına irdeliyorum. Burada bir de şunu eklemeliyim ki 16 Eylül 1967’de meslekten istifa ettiğim için artık sendika ya da TÖS üyesi olmadığımından bu ve bundan sonraki yazılarım yaklaşık altı ay süren işsizlikten sonra Hacettepe Üniversitesi’nde işe başladığım 8.03.1968’e değin mesleki ve örgütsel varlığımdan biçimsel olarak soyutlanmış kimliğimle ürettiklerimdir. Bu bölümü izleyen İKİNCİ BÖLÜM, I. KESİM’de ise 9.10.1975’te emekli oluncaya değin TÖS üyesi kimliğimle ürettiklerimdir.

anlayışında bu iddiayı ortaya atanlardan geride olmadığını kanıtlamaya çalışıyordu.

Hemen belirtelim ki, bizim de candan dileğimiz, öteden beri budur; TÖS'ün yönetim kademelerinde, hem de sırası değilken görüş ayrılıklarına gidilmemesidir. Ne var ki, *Sayın Baykurt*, TÖS'ün kendi anlayışı dışındaki gelişmesinden hoşnut olmadığını bir dergiye verdiği beyanatla ortaya koymuş ve böylece TÖS yönetimini kendisinden farklı düşünen ve sürdürenleri savunmaya itmiştir.

İyi niyetle ve dikkatle incelediğimiz ANT'taki yazısında *Baykurt*, bütün çabalarına karşın, görüş ayrılığının varlığına inananları ikna edememiş, *“tutum ayrılığı”* iddiasını ispatlayamamıştır. Söylemek zorundayız ki, *Sayın Baykurt*'un yazısı daha çok çelişmelerden ve tutarsızlıklardan ibarettir. Gerçekten Sayın Baykurt, bir yandan karşı görüşleri savunmakta, öte yandan bu görüşlere yan çizerek kendisine yüklenilen (atfedilen) görüşlerde ısrar etmeye çalışmaktadır.

Fakir Baykurt'a göre:

1. Öğretmenin meslek sorunları ile yurt ve dünya sorunları arasında *“bağıntı”* vardır. Ancak, TÖS'ün yurt ve dünya sorunları üzerinde durabilmesi için *“Önce örgütlü bir güç haline gelmesi”* zorunludur.

2. Öte yandan, *“ancak üyelerin günlük yaşamları ve sorunlarıyla yakından ilgilendikten sonradır ki”* yurt ve dünya sorunları üzerinde durulabilir.

3. Vietnam mücadelesine TÖS de omuz verecektir. Ancak, *“Vietnam sorununu TÖS Sekreteri elbet çözemez.”*

4. TÖS, *“Yurt sorunlarının çözümlenmesine omuz vermekten geri kalmamıştır, kalmayacaktır.”* Ama *“Bilimsel ve sosyolojik gerçek”* odur ki, bu konuda öncülüğü sendikalar değil bir siyasi parti yapacaktır.

Şimdi *Sayın Baykurt*'un üzerinde durduğu bu noktaları ayrı ayrı inceleyelim:

1. Görüldüğü gibi, *Fakir Baykurt* yurt ve dünya sorunları üzerinde “*örgütlü bir güç*” haline gelindikten sonra durulabileceğini söylemektedir. *Böylece Sayın Baykurt, biçim ve öz, sayı ve nitelik* arasındaki koparılmaz ilişkiyi hesaba katmamaktadır.

TÖS, yurt ve dünya sorunları üzerinde; “*örgütlü bir güç haline gelmeyi*” beklemeden, ta kuruluşundan beri durmaktadır. Acaba durmasaydı, TÖS yöneticileri *Sayın Baykurt*'un isteğine uyarak salt meslek sorunlarına, biçim ve sayı sorunlarına eğilmiş olsalardı şube ve üye sayımız şimdikinden daha mı çok olacaktı? Yoksa şube ve üye sayısındaki bugünkü sonuç, TÖS'ün yurt ve dünya sorunlarını da içine alan üstün nitelikli tutumu sayesinde mi sağlanmıştı?

Bize kalırsa, 450 şubeye ve 45.000 üyeye ulaşılmasını sağlayan etmen, sonuncu sorunun cevabındadır.

Bir an için, örgütlü bir güç haline gelinceye dek üyelerimizin sadece günlük sorunlarıyla uğraştığımızı ve sayı gücümüzü ancak bu sayede geliştirebildiğimizi düşünssek bile, sıra genel yurt ve dünya sorunlarıyla uğraşmaya geldiğinde, bu sorunlar hangi bilgi ve hangi becerilerle omuzlanacaktır? Sendikal vasıflardan yoksun üyelerin bir yerden sonra eğitilmeleri, belli alışkanlıklardan kurtarılarak uzun vadeli temel çıkarların bilinçli kavgalarına yöneltilmeleri mümkün olabilecek midir?

Sayın Baykurt bilmeli ki, sosyal politikada niceliğin niteliğe önceliği diye bir şey yoktur.

2. “*Ancak üyelerin günlük yaşamları ve sorunlarıyla yakından ilgilendikten sonradır ki*” yurt ve dünya sorunları üzerinde durulabileceğine inanmak bilim dışı bir tutumdur. Düşünül-sün ki, bir yandan günlük sorunlarla yurt ve dünya sorunları-nın organik bağıntısından söz edilmekte, öte yandan “*Toplum*

ve dünya düzeninden doğduğu” belirtilen günlük sorunlar tüketilmedikçe ya da bir süre sadece günlük sorunlarla uğraşmadıkça yurt ve dünya sorunlarının çözümündeki mücadeleye katılmamak gerektiği savunulmaktadır. Hem de öğretmen, eğitim, yurt ve dünya sorunlarının çözümünde sıra güdülmediği söylenerek, yani çelişmeler içinde...

Aslına bakılırsa, biz bu iddiada da haklı bir çıkış noktası göremiyoruz. Bilim dışı da olsa, bir iddianın ortaya atılabilmesi için ortada bir olgunun bulunması gerekmez mi? Peki, kuruluşta birinci olağanüstü kongremizin son saatinin son dakikasına kadar, günlük sorunların çözümünü isteyen hangi üyemize, hangi şubemize, önce yurt ve dünya sorunlarıyla uğraşmak zorunda bulunduğumuz gerekçesiyle “Bekle” denilmiştir. Ya da sadece yurt ve dünya sorunlarıyla uğraşılmasından ötürü günlük sorunların bir an için de olsa, yüzüstü bırakıldığı görülmüştür? Örneğin, Temel Hak ve Hürriyetleri Koruma Tasarısı’ndan, emperyalizmden söz etmenin zaman ve para harcını gerektiren yanı neresidir, günlük sorunların çözümünü durdurucu, “ge-reğinden daha az önemsenmesini” doğurucu özellikleri nedir? Ortada bu türlü olgular var mıdır?

Öncülük Sorunu

Sayın Baykurt’un herkesten daha iyi bilmesi gerekir ki, TÖS kurulduğundan, olağanüstü kongresinin son saatinin son dakikasına dek üyelerin günlük sorunlarının çözümüne canla başla çalışmıştır.

Şunu da belirtelim ki, TÖS’ün olanaklarıyla bugüne dek daha çok öğretmen ve daha çok eğitim sorunu çözümlenebilirdi. Çözümlenemediyse bunu bildiri ve söylevlerde *halkçılık*, *anti-emperyalizm* ve *Vietnam* gibi sorunlara değinilmiş olması nedenine bağlamak, gülünç olmaz mı? Üstelik, öğretmen ve eğitim sorunlarının çözümünde mümkün olan hedeflere ulaşılmasını önleyen gerçek nedenleri çok iyi bilen ve belki de bu

konuda kendini de içten içe kusurlu sayan *Sayın Baykurt*'un böyle bir iddiada bulunması haksızlık değil midir?

3. *Sayın Baykurt*, *Vietnam* konusundaki beyanatının tepkilerini yatıştırmak için *Vietnam* sorununa TÖS'ün de omuz vereceğini kabul etmekte; ancak, “*TÖS Sekreteri Vietnam sorununu elbet çözemez*” diyerek bir dergiye verdiği beyanatı haklı göstermeye çalışmaktadır.

Düşünülsün ki, *Vietnam* sorununu TÖS Sekreteri'nin ya da Genel Başkanı'nın çözeceğini iddia eden ve bu iddia ile arabuluculuğa çıkan tek bir TÖS'lü yoktur. Olması da mümkün değildir. O halde, “*Vietnam sorununu TÖS Sekreteri elbet çözemez*” demenin herhangi bir anlamı, dayanağı yoktur. Olsa olsa, TÖS eylemi içinde, sırası geldiğinde *Vietnam*'dan söz edecek olanların şimdiden korkutulması düşünülmektedir. *Sayın Baykurt* bilmeli ki, bunun yanı başında, TÖS'ün *Vietnam* Sorununa omuz vereceğini söylemek, bilinçli öğretmenlerin gözünde durumu kurtarmaya yetmemektedir.

4. *Sayın Baykurt*, bir de TÖS'ün yurt sorunlarını omuzlaması gerektiğini kabul etmekte, ancak siyasal bir partiye düşen “öncülüğe” özenmesine karşı olduğunu söylemektedir.

Sayın Baykurt'a sormak gerekir:

Bu güne dek TÖS, yurt ve dünya sorunlarının çözümünün “Öncülüğüne” sürüklenmiş midir? Ya da *Sayın Baykurt*'la sadece görüş ayrılığı olanlar, TÖS'ün böyle bir öncülüğe sürüklenmesi gerektiğini savunmuşlar mıdır? Yani yurt ve dünya sorunlarının TÖS politikasınca çözülmesi amacıyla siyasal iktidara gelmesini istemek ve bunun için çabalarda bulunmak gülünçlüğüne düşmüşler midir? O da değilse, yurt ve dünya sorunlarını TÖS politikasınca çözebilecek herhangi bir partinin iktidara gelmesi amacıyla TÖS'ün bu partiye örneğin üye sağlaması, bu parti lehine propaganda düzeni kurması gerektiğini savunmuşlar mıdır?

Görüş Ayrılığı

Elbette ki bu soruların hiç birine olumlu cevap verilemez. O halde *Sayın Baykurt*'un, teknik öncülüğe karşı çıkmak paravanası gerisinde TÖS'ün siyasal değil, sosyolojik öncülüğüne razı olmadığına inanmaktan başka çare yoktur. Üstelik *Sayın Baykurt*'u TÖS eylemi içinde uzunca bir süre yakından tanıma olanağını bulanlar için bu inanca doğrudan varmak da mümkündür. Ama sosyolojik öncülükte TÖS'ün payına düşeni yapmasının engellenmek istendiği yerde bizim de sözümüz olmuştur, olacaktır.

Kısaca belirtelim ki, TÖS bir işveren sendikası değildir. Eğer ulusal kurtuluş kavgasındaki, ekonomik bağımsızlık savaşında işçi sınıfının öncülüğüne inanıyorsak, bu öncülüğün, işçi sendikaları ile de desteklenmesi gerektiğini kabul ediyorsak, TÖS'ün doğrudan siyasal olmayan sosyolojik öncülüğüne razı olmaktan başka çare yoktur.

Evet, *Sayın Baykurt*'un da dediği gibi, TÖS, yurt sorunlarına omuz vermekten bugüne dek geri kalmamıştır. Bizim bütün dileğimiz, bundan sonra da geri kalmamasıdır. Ancak *Sayın Baykurt*'un söz konusu yazısında da yansıyan yukarıdan beri eleştirdiğimiz sendikacılık anlayışı zihinlerde bulanıklık yaratmakta, kendisini güvenle karşılamaya niyetli kimseleri teredüde götürmektedir...

Bu durum, *Sayın Baykurt*'un TÖS'ün geçmişinde daha somut ve daha ileri birçok örnekleri bulunan bildirileriyle çelişmektedir.

Sonuç olarak diyoruz ki, *Sayın Baykurt*, temel görüş ayrılığını reddeden bu yazısında bile, “*Tutum ayrılığı*”nın değil, “*Görüş ayrılığı*”nın kanıtlarını vermiştir. Kaldı ki, TÖS'teki görüş ayrılığının öğeleri bu kadar da değildir. *Olağanüstü Kongre*'yi açış konuşmamda üzerinde daha genişçe durduğum, gerekir-

se daha başka ögelerini de belirtebileceğim görüş ayrılığımız hâlâ sürüp gitmektedir. İnancımız o dur ki, TÖS için böyle bir ayrılık, *Sayın Baykurt*'un bugün de devam eden sendikacılık anlayışında görüş birliğine varmaktan çok daha hayırlıdır ve sendikamızın dinamizminden ileri gelmektedir. Bir daha ve kısaca belirtelim ki, *Sayın Baykurt*, ara sıra yanıltıcı ve avutucu çıkışlarda bulunsa bile, esasta TÖS'ü *sadece bir ekonomik çıkar aracı* olarak tutmak istemektedir.

Diyoruz ki...

Buna karşı biz de diyoruz ki, *bir ekonomik çıkar aracı olan TÖS, temel tanımıyla sınıfsal bir mücadele aracıdır. Öyleyse tüm eylemleri, yasaların izin verdiği oranda bu temel özelliğince olacaktır.*

Sayın Baykurt'a bir de şunu hatırlatalım ki, TÖS'ün politikasını ekonomik çıkar çerçevesinde tutmak, az gelişmiş ülkeler sorunlarıyla uğraşan Amerikan uzmanlarının sendikacılıkla ilgili görüşlerinin ışığında "İmtiyazlı sendikacılık" olmaktadır.

Aşağıdaki pasaj 9 Eylül 1967 gün ve 690 sayılı AKİS dergisinden alınmıştır ve yalnız *Sayın Baykurt* için değil, *Türk sendikacılığını esasta hâlâ ekonomik çıkar mücadeleciliği açısından gören herkes için de öğreticidir:*

"Amerika'da, Latin Amerika sorunları ile uğraşan siyasal bilimcilerin bazıları, şimdi 'sırf ekonomik çıkar ve ücret artışı politikasına dayanan sendikacılığın az gelişmiş ülkelerde, toplumun diğer sosyal tabakaları ile (Örneğin işçilere göre iyice imtiyazsız olan köylülerle) işçiler arasında çıkar, düşünce, duygu ve politik tutum ayrılığı yaratacak bir yol olduğunu' belirtmektedirler. Pek çokları, siyasi kampanya ve hareketlerde işçilerle köylüler arasında beliren tutum farklarını bu bir çeşit 'imtiyazcı sendikacılık' anlayışına bağlamaktadırlar. Hatta bazıları, bu yolun, halkı, içerideki ve dışarıdaki sömürücülere karşı girişilecek bir politik

uyanma programında ikiye bölünmeye yaradığını temel görüş olarak almaktadırlar.”

İçtenlikle belirtelim ki, sendikamızın *Sayın Genel başkan Fakir Baykurt*’un, bütün bu uyarmalardan yararlanarak durumunun farkına varması, görüşlerimiz arasındaki mesafeyi çelişmelere ve tutarsızlıklara düşmeden kapatmaya çalışması candan dileğimizdir / *ANT Dergisi*, Cilt 2, Sayı 43, 24 Ekim 1967.

2. ZORUNLU BİR ELEŞTİRİ

TÖS'te çok önceleri beliren bir anlaşmazlığın, yazılı tartışmalara dökülmesini olumlu karşılıyoruz. Yeter ki bütün tartışmalarda duygusal eğilimlerden, kişisel tutkulardan sakınılsın, sadece TÖS'ün yararı gözetilsin.

Tartışmalar, şimdilik anlaşmazlığın niteliği üzerinde yapıyor ve ortada *tutum anlaşmazlığı* mı, yoksa *görüş anlaşmazlığı* mı vardır şeklinde sürdürülüyor. *Fakir Baykurt'a* bakılırsa, söz konusu anlaşmazlık, tutum ayrılığından ileri gelmektedir.

Baykurt'a göre; TÖS'ün geçen döneminde yakın hedeflerle uzak hedefler birbirine karıştırılmış, meslek sorunları belli bir oranda çözülmeden ya da belirli bir sayı gücüne ulaşılmadan, dünya sorunları ile ilgilenilmiştir. U'Thant'ın çözemediği Vietnam sorununu TÖS'ün genel sekreteri çözebilirmiş gibi çalınılmıştır.¹ Kişileri bir örgütte toplamanın ve tutmanın ilk şartı, onların günlük yaşamları ve sorunlarıyla yakından ilgilenmektir. Ancak bu yakınlığı gösterdikten ve günlük sorunlarda öğretmenin yanbaşında yer aldıktan sonradır ki yurt ve dünya sorunları üzerinde durulabilir ve bunlar anlatılabilir.² Öğretmen sorunları TÖS'ün ilk kademe sorunlarıdır.³

Görüldüğü gibi, bir bütün olan TÖS'ün eylemleri, burada bölümler halinde düşünülmekte ve bir bölümün işleri bitirilmekten başka bir bölümde etkinlik gösterilmemesi savunulmaktadır. Bu düşünüş, bir sosyal olgunun organik yapısını yadsıyan ve onu kendi doğasından soyutlayarak iradeci bir anlayış-

la yorumlayan idealist dünya görüşüne dayanmaktadır. Üstelik bu iddia, geçen dönemde öğretmenlerin günlük sorunları canla başla çözülmeye çalışıldığı halde ileri sürülmektedir.

Ama *Fakir Baykurt*, bu iddialarından ilkinin doğurduğu tepkileri göz önünde tutarak ve ilk iddialarını inkâr durumuna düşmemeye özen göstererek aynı zamanda şunları söylemiştir:

“Sanıldığı ve yayılmaya çalışıldığı gibi TÖS için, önce öğretmen, sonra eğitim, sonra yurt; ve en sonra dünya sorunlarına eğilmek gibi bir sıralama yoktur ve olamaz.² Sendika olarak öğretmen sorunlarına, eğitim sorunlarına, yurt ve dünya sorunlarına el atacağız.³ TÖS içinde Vietnam’dan bize ne diyen tek kişi yoktur. TÖS de bu mücadeleye omuz verecek ve bütün demokratik yollardan yararlanacaktır.²⁻³”

Bu sözlere bakıldığında ise, *Fakir Baykurt*’un TÖS politikasını sosyalist dünya görüşüne dayandığı görülmekte; muhalif olunmakla kendisine haksızlık yapıldığı kanısına varılabilmektedir.

Bütün tartışmalar, *Sayın Baykurt*’un birbirine karşıt iki dünya görüşünü benimsediğini gösteren bu durumundan ileri gelmektedir. Böyle bir durumun felsefi adı “*dualizm*”dir, ya da “*ikicilik*”tir. Bilindiği gibi dualizm, materyalist ve idealist dünya görüşlerini bir arada koruma çabasında olan ama sonuçta idealizme varan tutarsız bir felsefe öğretisidir. Aslına bakılırsa, yer yüzünde böyle bir felsefe yoktur ve *Tanrıbilim*, *Materyalizm*, *İdealizm*, *Diyalektik ve Tarihsel Materyalizm*, dışında kalan felsefe adı altındaki bütün düşün akımları daha çok İdealizm’in türevidir ya da burjuva ideolojisiince zihinleri karıştırmak amacıyla türetilmişlerdir.

Şunu da belirtelim ki, yukarıdaki ikili tutum, *Fakir Baykurt*’un *idealizm* ile *materyalizm* arasında oynayan sendikal davranışlarından yalnız bir tanesidir. Öteden beri biz di-

yoruz ki, öğretmen huzurunu bozmaya, eğitim düzenini keşmekeş halinde sürdürmeye elverişli bütün koşullar, sistemli olarak tek bir dünya görüşü içinde, *idealizmin iktisadi sistemi olan kapitalizm* ilkeleriyle geliştirilmektedir. Ve bu, oldum olası böyledir. Öğretmen topluluğunu temsil iddiasında ya da mevkiinde olan kimselerin, bu gerçeği bilmeleri, kapitalist düzenin yararına koşulan yöneticilerin tutumlarına boyun eğmemeleri, Anayasa'nın toplumculuğa (sosyalizme) açık olanağından ödün vermemeleri gerekir. Ama bu konuda, sayın *Baykurt*'un TÖS süreci boyunca gereken titizliği gösterdiğini söylemek oldukça zordur. Sadece *Genel Yürütme ve Yönetim Kurulları*'nın 8-9 Şubat 1967 ortak toplantısında işveren *Bakan*'a önerdiği yüzdeli ödün formülünü hatırlamak ve TÖS'ün antiemperyalizme, antikapitalizme karşı bir politika gütmesi yolundaki öneri üzerine *Genel Başkanlık*'tan istifası olayını da anımsamak bile bunu doğrulamaya yeter.

Görülüyor ki, ortada *tutum ayrılığı* değil *görüş ayrılığı* vardır.

Tartışmalardaki çelişmelerden biri de şudur:

ANT'taki yazıda² şu fikir savunulmaktadır: *Çoğunluğun yaşadığı hayatla 1961 Anayasası arasındaki uçurumun kapatılmasında öncülüğü sanıldığı gibi TÖS ve sendikalar değil, bir siyasi parti yapacaktır.*

İMECE'de ise³, aynen şöyle denilmektedir: *"1961 Anayasası yapılacak reformları göstermiştir. Halk çoğunluğu sıkıntı içindedir. Çoğunluğu bilinçlendirip tam bağımsızlık ve kalkınma hareketine istekle katılmasını sağlamak zorundayız. Bu hareketi yapacak olan öğretmenlerdir."*

İşte burada da TÖS'ün **toplumsal öncülüğünü** *red* ve *ka-bul* eden iki karşıt görüş yan yanadır. Üstelik ANT'taki yazıda², sanki TÖS'ü siyasal öncülüğe, yani iktidar mücadelesine sürüklemek isteyen varmış gibi, *"Sendikaların iktidara geldiğini, reformlar yaptığını bilmiyorum."* denilmektedir.

Bu türlü kendi başına “doğru” sözlerle zihinleri yanıltmaya çalışmanın yakışsızsızlığı bir yana, *Sayın Baykurt* böyle haksız ve yersiz “*ima*”ların TÖS düşmanları yararına olabileceğini nasıl fark etmiyor?..

Bir yana mikrofon, tebeşir, telefon eleştirmelerine yol açan davranışlar, (maddeci tekçilik) bir yana da *ruh* ve *madde* karışımı tutumlar (ikicilik/düalizm), hele TÖS eylemi içinde hiç te hoş olmuyor. Bu böyle devam ettiği sürece daha cesur ve daha akıllı görünmeye heveslenmenin de bir değeri kalmıyor. Çünkü maddi yaşam, daima *temel görüşün* doğasınca seyrediyor.

Seçimlerden bu yana görüyoruz ki, *Sayın Baykurt* gösterilen tepkileri yatıştırmak için, yurt ve dünya sorunlarına gereken ağırlığın verileceğini her fırsatta özenle söylemektedir. Bu ve daha da gösterilecek telafi çabaları, elbette ki sevindiricidir. Ne var ki, çelişmelerden ve tutarsızlıklardan kesinlikle kurtulmak ve hele ölçüyü asıl eylemde tutturmak gerek. Ama bu, seçimlere hangi koşullar altında gidildiği herkesçe bilinirken, “*sandıktan çıktım, O halde ben haklıyım, ben güçlüyüm*” mantığından gelinirse olmaz. Nitekim olmuyor.

Kasım 1967

-
1. *KİM Dergisi*, 18 Ağustos 1967 Sayı:472:TÖS’ün Olağanüstü Kongresi Arifesinde Öğretmenler konuşuyor. (*Fakir Baykurt*’un konuşması)
 2. *Fakir Baykurt*, *TÖS ve Temel Görüş Sorunu*, ANT Dergisi, 19 Eylül 1967 Sayı:38.
 3. *Fakir Baykurt*, *TÖS’ün Olağanüstü Toplantısından Sonra*, İMECE Dergisi, Sayı:78.

3. DEVRİMCİ EĞİTİM ŞÛRASı'NIN ARDINDAN

4-9 Eylül 1968 arasında toplanan “*Devrimci Eğitim Şûrası*” olumlu sonuçlar vermiştir. TÖS’ü böyle bir girişime götüren neden, sadece resmi *Eğitim Şûrası*’nın gecikmiş olması değildir. Ondan da önemlisi, *Milli Eğitim Şûralarına* genellikle tutucu çevrelerin çağırılması, *sorunları yaşamakta olan öğretmenlerin, özellikle köy öğretmenlerinin resmi Şûralarda temsil olanağı bulunamamış olmalarıdır*. Bunun sonucu, *Milli Eğitim Şûralarında* yapılan müzakere ve alınan kararların yurt gerçekleri ve bilimsel doğrular yanında genellikle havada kalmasıdır. TÖS’ün daha kuruluş yıllarında bu gerçek saptanmış ve ilk *Genel Kurulu*’nca geliştirilen *Tüzüğü’nün 11. maddesinde* buna benzer meclislerin ya da bir tür *seçimsiz kurultayların* iki yılda bir toplanması öngörülmüştür. Onun içindir ki, *TÖS Genel Merkezi Devrimci Eğitim Şûrası*’nı toplamakla, TÖS’ün devrimci yapısına uygun düşen bir girişimde bulunmuştur. Ayrıca, *Devrimci Eğitim Şûrası*’na işçi, gençlik ve meslek örgütleri temsilcilerinin de çağrılmaları yerinde bir davranıştır.

Biz burada, Şûra’da rastlanan dikkate değer olaylardan birkaçına değinecek, daha sonra, *Devrimci Eğitim Şûrası*’nın olumlu sonuçlarına ve aksayan yönlerine ilişkin dileklerimizi kısa kısa belirteceğiz.

Önce telgraf konusuna değinelim:

Şûra’nın ilk günlerinde *Milli Eğitim Bakanı* tarafından gönderilen telgraf dikkatleri fazlasıyla üzerinde topladı. *Devrimci*

Eğitim Şûrası, Milli Eğitim Şûrası'nı süresi geçtiği halde topla-
mayan bozuk düzene karşı yapıyordu. TÖS ve TÖDMF'nin
olağan kongrelerine bile mesaj göndermeyen bu düzenin ba-
kanlarından biri, nasıl olmuştu da *Devrimci Eğitim Şûrası*'na
başarı teli çekebilmişti?.. *Bakan* telgrafında alttan alıyor, şi-
rin görünümlü sözler ediyordu. Telgrafın havasına bakılırsa,
Türkiye'de "öğretmen kıyımı" deyimiyle ünlenen ve halkoyu-
nu iki yıldan beri her gün meşgul eden olaylar hiç olmamıştı
ve halen da yoktu. Bakan öğretmenleri ne sanıyordu?.. TÖS'lü
öğretmenleri horoz şekerini çağrıştıran tavırlarla teslim alabi-
leceklerini sanmak derin gafletti. Telgraf, Şûra üzerinde soğuk
bir şaka izlenimi bıraktı... *Bakan* ne denli şirinliklere özenirse
özensin, temsil ettiği bozuk düzenin, insan kıyan, öğretmen kı-
yan canavar dişlerini gözlerden kaçıramaz, öğretmeni böyle bir
düzenle mücadele kararından döndüremezdi. Bakanın telgrafı
"kuzu postunca bir jest" olarak nitelendirildi ve gerilimi daha
da arttırdı...

Şûra'nın son gününde *Prof. Muammer Aksoy*'un bir önergesi
tartışmalara yol açtı. *Aksoy* önergesinde, seçilecek bir kurulun,
Şûra adına *Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay*'ı ziyaret etmesini ve
Damıstay kararlarını uygulamayan hükümetten şikâyetçi olun-
masını öneriyordu. Karşı görüşte olanlar, "bu tür ziyaretler
TÖDMF'de tarih boyunca tekrarlandı. Sömürü düzeni değişti
mi?" diyorlar, artık "halka şikâyet" çığırının açılması gerekti-
ğini, öğretmen-halk ittifakı kurulmadıkça, halkın demokratik
desteği sağlanmadıkça dertlerin dinmeyeceğini, öğretmenin de
kurtuluşunun halkın kurtuluşuna bağlı olduğunu, halktan baş-
ka "kurtarıcı" olabileceğini sanmanın, halkın dışında kurtuluş
yolu aramanın bilime aykırı düştüğünü belirtmişlerdir. *Aksoy*
ise, ziyaret olayının basındaki yankıları ile de halkın etkilene-
bileceğini ileri sürmüş, önergesini, yukarıdaki karşı görüşün
cevabı olmayan sözlerle savunmuştur. Sonunda az bir farkla
ziyaret kararı alınmıştır.

Şûra'dan hemen sonra da bilmem kaçınıcı defa bir kez daha Çankaya'ya gidilmiştir. Ama besbelli ki, " âlem yine ol âlem, devran yine ol devran" olmakta devam ediyordu.

Demokratik baskı aracı olmak, eğitim ve öğretmen sorunlarının çözümünü de halk sorunlarının çözümünde görebilmek...

Şûra'nın ve dolayısıyla Sendikamızın nitelik sorununa ilişkin slogan tartışmaları, üzerinde durulacak ölçüde ilgi toplamıştır. Ortada üç slogan vardır: "*Devrimci Eğitim*", "*Eğitimde Devrim*", "*Devrim İçin Eğitim*". Bu sonuncu slogan, *Gençlik Örgütleri Dayanışma Kurulu Temsilcileri* ile Çetin Özek tarafından ortaya atılmış, *Genel Kurul*'ca benimsenmiştir. Bunlar "*Devrimci Eğitim*" ve "*Eğitimde Devrim*" sloganlarının üstyapı devrimciliğini ifade ettiklerini, oysa altyapıda devrim yapılmadıkça üstyapının temelden değişmesine imkân olmadığını; onun için, üstyapı kurumu olan <<*Eğitimde Devrim*>> çabasına düşmenin bilim dışı bir davranış olacağını, "*Eğitimde Devrim*" için ancak ve ancak ekonomik altyapı devrimciliği gerektiğini, bunun için, eğitimin altyapı devrimciliğine yöneltilmesi konusunda çaba harcanmasının zorunlu olduğunu ileri sürmüşler ve "*Devrim İçin Eğitim*" sloganını bu gerekçe ile ortaya atmışlardır. Bu görüşe cevap veren *Fakir Baykurt*, sloganların üçünün de doğruluğunu gösterme çabasına düşmüş, böylece, yeni bir "*netlikten kaçınma*" örneği daha vermiştir. *Baykurt*, "*Eğitimde Devrim*" deyiminin, "*devrim sonrası dönemin eğitim düzeni için gerekli teknik hazırlıklara şimdiden girişme*" anlamına geldiğini öne sürmüş, bu konuda *Kurtuluş Savaşı*'ndan, 27 *Mayıs*'tan örnekler vermiştir.

Devrimci Eğitim Şûrası'nın sonuçlarından bazıları kanımızca şunlardır:

1. Eğitmeden profesöre varıncaya dek her kademedeki eğitimciler, işçi, gençlik ve başka meslek örgütleri temsilcileri

Şûra'da buluşmuşlar, çalışmalar boyunca ortak duygu ve düşünceleri yaşamışlardır. Bundan böyle TÖS, bu çevreler için daha da ilgi çekici olacak, Sendikamızın etki alanı böylece biraz daha genişleyecektir. Öte yandan sendikamız da bu kuruluşların devrimci etkilerinden yararlanacaktır.

2. Öğretmen topluluğunun devrimci yapısı bu Şûra'da kendini olanca açıklığıyla belli etmiştir. Gerçekten, sosyalist dünya görüşünü yansıtan düşünce ve öneriler daima coşkuyla karşılanmış; bu düşünce ve görüşleri onaylayan öğretmenler büyük çoğunluğun içinde ve önünde yer almışlardır. Daha da önemlisi, söz alan her öğretmen, *toplumcu Türkiye* özlemini dile getirmiştir. Bu durum oyalayıcı tutumlarını haklı gösterebilmek için öğretmenin seviyesinin yetersizliğini öne sürenleri yalanlamış; tersine, öğretmenin devrimci kişiliğine başından beri inanan, bunun içindir ki bilimsel doğrulardan ödün vermeyen tutarlı çevreleri de doğrulamıştır. Giderek belirtelim ki, sorunlara emekçi sınıf açısından bakmak, TÖS eylemini bu açıdan sürdürmek gerektiği yolundaki sendikal görüşün geçerliği bir kez daha anlaşılmıştır.

3. Şûra'da yer alan ve *Genel Kurul'u* derinden etkileyen görüş ve önerilerin, sendikamızın fiili durumunun ilerisinde olduğu saptanmış; bu hal TÖS yönetimini tarihi ve sendikal doğrultusunda tastamam görmek isteyenleri bir kez daha acı düşündürmüştür.

4. Öğrenci Örgütleri Dayanışma Kurulu'nu temsil eden gençler, Devrimci *Eğitim Şûrası*'na önemli katkılarda bulunmuşlardır. Bu hal, yurt ve öğretmen sorunları üzerinde ilgi ve bilgi sahibi olduklarını kanıtlayan genç üniversiteliler hakkındaki sevgi ve güven duygularını oldukça perçinlemiştir.

5. *Devrimci Eğitim Şûrası*, yöneticisinden gözlemcisine kadar herkes için eğitici olmuştur. Ayrıca TÖS yönetiminin rayına tam oturması konusunda yararlanılabilecek ciddi veriler de getirmiştir.

Kimi Eksiklikler

1. Bir de, *gelecek şûraların* sağlıklı olmasına yardımcı dokunur umuduyla, uygulamada rastladığımız bazı eksiklikler üzerinde sığağı sığağına durmak istiyoruz:

2. TÖS tüzüğüne göre *Genel Merkez*'de kurulması gereken *Temel Sorunlar Bürosu* halen kurulmadığından, *Sendikamızın* elinde, öğretmenin temel sorunlarına ilişkin bilimsel hazırlıklar yoktur. Oysa *Devrimci Eğitim Şûraları* uzun vadede hazırlanmış bilimsel inceleme ve önerilerin üzerine oturtulmalı, bu ilkinde olduğu gibi aceleye getirilmemelidir.

3. Konuların seçimi ve işlenişinde esas alınmak üzere, önceden, temel görüş ve ilkeler saptanmalı, bildiri ve tartışmaların bu çerçevelerin dışına taşması önlenmelidir.

4. Ayrıntı niteliğindeki konular Şûra'ya getirilmemeli, sadece az sayıdaki temel sorunlar üzerinde çalışılmalıdır. Sorunların derinliğine incelenip çözümlenmeleri ancak böyle mümkün olabilecektir.

5. Her bildiride, sorunların çözüm yollarıyla ilgili pratik tavsiye ve öneriler mutlaka bulunmalıdır.

6. Bildiriler Şûra tarihinden önce yayımlanmalı, Şûra üyeleri toplantıya gelmeden önce bütün bildirileri incelemek, ona göre hazırlanmak olanağı bulmalıdırlar.

7. *Devrimci Eğitim Şûralarına* işçi ve köylülerin bizzat kendilerinin katılmaları sağlanmalıdır.

8. Bildiriciler arasında, halk ve eğitim sorunlarının içinde yaşayan öğretmenler hemen hiç yoktu. Bildirilerin hazırlanmasında bilim adamları ile yetinilmemeli, teorinin pratikle olan zorunlu bağıntısı düşünülerek cephedeki öğretmene, hele köy öğretmenine özel bir yer verilmelidir. Yoksa *Devrimci Eğitim Şûralarının*, karşısında olduğumuz *resmi şûralardan* pek farkı kalmaz.

Eylül 1968.

4. DEVRİMCİ EYLEM DEYİNCE

İlköğretim Haftası'nın başında *Milli Eğitim Bakanı*, okutulamayan ilkokul çağındaki çocukların sayısının 1967-1968 ders yılı başında 857 bin iken, 1968-1969'da 570 bine düşeceğini söyledi. Oysa bu çocukların sayısının iki milyon olduğunu iddia edenler vardır ve bu iddia bizce doğrudur. Ancak burada bir soru ortaya çıkıyor: Okutulamayan çocukların sayısını *Milli Eğitim Bakanı* neden az gösteriyor? Bize kalırsa hem bu düzenin beceriksizliğini gözlerden kaçırmak ve hem de halk çocuklarının okuryazarlığına karşı olmakla suçlanmaktan korunmak içindir. Yoksa bu düzen ve onun siyasal temsilcileri kanımızca, gerçekte halk çocuklarının okuryazarlığına karşı değildirler. Ancak böyle bir iddia alışkanlıklarımıza ters düşecektir. Çünkü genellikle iktidarların halkın okuryazarlığından bile korktuklarını iddia etmiş ve binlerce köyümüzün, milyonlarca çocuğumuzun okulsuzluğundan yakınarak, sayı kavgası üzerinde yıllarca durmuşuzdur. Sayı kavgası da gereklidir ve okuryazar oranının yüzde yüze çıkmasına çalışmak da elbette ki her devrimcinin görevidir. Ama iktidarların halkın okuryazarlığından korktukları, onun için ilköğretim seferberliğine gitmedikleri yolundaki kanımızın doğru olup olmadığını inceleme gereğini duyuyoruz. Çünkü genellikle, karşımızda halkımızın, işçi ve köylü çocuklarının okuryazarlığına karşı bir kuvvet düşünüyor, tüm mücadele araçlarımızı ona göre seçiyor, geliştiriyoruz.

Yeni Sömürgecilik Okuryazar İstiyor

Okuryazar olmak, herhangi bir araca sahip olmaktan farklı bir şey değildir. Araca sahip olmayı, onu iyiye kullanacaklar kadar, kötüye kullanacaklar da ister. Peki, nüfusun tümünün okuryazar olması, kötü niyetli, halka karşı iktidarın nasıl işine yarar?.. ya da böyle bir iktidar nüfusun okuryazarlığını ne yönde, nasıl kullanır?

Her sosyal sorunda olduğu gibi, bunun da cevabı sınıf sorunlarında saklıdır. Sınıflı toplumların; eğitimi, sanatı, hukuku ve bütünüyle ideolojik yapısı, egemen sınıfların varlığını doğuran ve sürdüren üretim biçimiyle örtüşür genellikle. Ne var ki, bu hal, üstyapı kurumlarının (ideolojik yapının) edilginliğini göstermez. *Eğitim, sanat, hukuk vb. bir yandan ekonomik altyapı tarafından üretilirken, öte yandan aynı zamanda üretim güç ve ilişkilerinin (altyapı kurumlarının) değişmesinde rol oynar.* Nitekim teknolojik gelişmeler ilerledikçe eğitim, hukuk, sanat ve din vb. değerlerinde de hızlı gelişmeler olmuş; bu gelişmeler, kendiliğinden geriye dönerek (altyapıya yönelerek), egemen sınıfların dayandığı üretim ilişkilerini derece derece sarsmış ve dönüştürmüştür. Bunu gören egemen sınıflar, her devirde tedbirlerini almakta gecikmemişler, örneğin haberleşme ve ulaşım araçlarının hızla geliştiği ve yaygınlaştığı çağımızda, kendi ideolojilerini herkese benimsetmek gereğini daha çok duymuşlardır. Teknolojik gelişmelerin emekleme dönemlerinde, üstyapıda altyapıyı bugünkü ölçüde etkileyecek yansımalar olmadığı için, o dönemlerin egemen sınıfları, yığınların karamazlığına kasten göz yumabilirlerdi. Ama bugün haberleşme ve ulaşım araçları yoluyla ve teknolojiadaki baş döndürücü gelişmeler nedeniyle, her yurttaş, okuryazar olmasa bile egemen sınıfların altyapı kurumlarını bir ölçüde sarsabilecek tavırlar geliştirebilmektedirler. O halde, özellikle çağımızda, bu gelişmeyi geçici de olsa durdurabilmek ya da köstekleyebilmek için, tüm eğitim araçlarını ve bütünüyle üstyapı kurumlarını

seferber etmek zorunludur. Bunun içindir ki, egemen sınıfların düzenlerinde radyolar, sinemalar, tiyatrolar ve buna benzer tüm eğitim araçları, *teknolojik gelişmelerle uyanışa yönelen yığınları*, radyodan haberlerle, yorumlarla, şarkı ve türkülerle; sinema ve tiyatrolarla, okulların müfredat programlarıyla kapitalist üretim biçimini alkışlamaya, bunu reddedenlere karşı da direnmeye zorlar. Teknolojik gelişmelerin arttığı yer ve dönemlerde egemen sınıflar bununla da yetinmezler, kendi ideolojilerini basılı malzemelerle de yayıp tutundurmaya, ideolojik şartlanmaları pekiştirmeye çalışırlar. Hele okullar, bu iş için biçilmiş kaftan gibidir ve öteki eğitim araçlarının tümünden daha önemlidir. Ancak okullar arasında ilkokulun özel bir önemi vardır. Çünkü en yaygın olanı, nüfusun hemen tamamına hitabedelebilen ilkokullardır. İlkokullar sadece okuma-yazma öğretse bile yararlıdır. Çünkü hele atom çağında yığınları teknolojik gelişmelerin uyarıcı etkisinden kurtarabilmenin yolu da onları egemen sınıfların ideolojisini yayan kitap, dergi ve gazeteleri okuyup izleyebilecek kadar okuryazar yapmaktır. Örneğin Türkiye’de yığınların, taşbasması dinsel yayınları, cingilli perili, padişahlı, şehzadeli kitapları okuyup izleyebilmeleri, egemen sınıflar için daha yararlı değil midir? Keza Ayşegül’ün serüvenlerini, Tommiks, Teksas yayınlarını okumaya yetecek okuryazarlık, karacahillikten yeğ değil midir?

Buna karşılık bir doğru daha var ki, okuryazarlık elbette ki emekçi sınıfların ideolojisini yaymak için de aynı şekilde araçtır. Ne var ki, emekçi sınıfların bu araçlardan yararlanma olanakları oldukça sınırlıdır. Bunu bilen egemen sınıflar, halkın okuryazar olmasından korkmazlar. Nitekim bürokratik burjuva egemenliğini temsil eden C.H.P. korkmamış ve şimdiye dek söylediklerimizi doğrulayacak şekilde *Köy Enstitüleri*’ni açmış, ilköğretim seferberliğine girişmiştir. CHP’nin *Köy Enstitüleri*’ni okuryazar oranını arttırmak ve bu yoldan, dayanağı olan büyük ve küçük burjuva ideolojisini tutundurmak amacıyla açtığı bilinmektedir. Tonguç’un ise Yücel’in Bakanlığı koşullarında bu

kurumları, Türk toplumunun tarihi doğrultusunun gerektirdiği yönde geliştirmeye çalıştığı ayrı bir konudur. Şu kadarını belirtelim ki, *Köy Enstitüleri*, yetişen öğretmenlerin, açılan okulların ve okutulan öğrencilerin çokluğundan değil, daha çok, altyapı değişikliğinde çok az da olsa etkili olabilecek nitelikler gösterdiğinden kapatılmışlardır. Kesinlikle diyebiliriz ki, Köy Enstitüleri egemen sınıf ve bürokratların çıkarına yüzde yüz boyun eğen, bu çıkarların militanlığını yapabilen elamanların yetişmesine yarasaydı, yani silah geri tepmeseydi kapatılmazlar; tersine, İmam-hatip Okulu örneğinde görüldüğü gibi her ilde, hatta ilçelerde bile açılırlardı.

Demek ki ekonomik iktidarların piyonları olan siyasal iktidarlar, okulların, öğretmen ve öğrencilerin sayısal artışına, karşı değil, tersine taraftardır. Yeter ki, kurum ve kişilerin niteliği ya da özü (muhtevası) paşalar gibi yaşadıkları üretim biçiminin ömrünü kısaltacak değil, uzatacak yönde olsun. Şunu kesinlikle belirtelim ki; egemen sınıf ve tabakalar, her yönden kendi ideolojilerine göre yönetebildikleri sürece yalnız ilkokulları değil, tüm öteki okulları da geleceklerinin en yaşamsal garantisi sayarlar. İlkokulların sayısal gelişimine karşı olunmaması bunun içindir. Nitekim C.H.P. den sonra DP ve A.P. de ilkokulların çoğalmasından korkmamışlardır. Hatta bu konuda, Amerikan emperyalizminin desteğinden büyük ölçüde yararlanmışlardır. Amerikan baraka-okulları, Amerikan desteğiyle sürdürülen okutman taburları bunun belirtileri olup kapitalizmin ideolojisini aşılama elverişli bir sosyal zemin yaratma çabalarının ürünleridir. Nitekim melez öğretmen furyası da, yığınları bir an önce okur-yazar yapma, egemen sınıf ideolojisini sindirmeye hazır duruma getirme, teknolojik gelişmelerin diyalektik etkilerinden uzaklaştırma telaşının belirtileri sayılabilir.

Devrimci Öğretmenin Görevi

O halde devrimci öğretmenlerin görevi nedir? Onlar, sayı kavgasını gene de sürdüreceklerdir. Yani gene de, mevcut düze-

ni; yasaların olanaklarıyla, okul, öğretmen ve öğrenci sayısını arttırmaya zorlayacaklardır. Ama görülüyor ki, sayısal artışa mevcut düzen de taraftardır. Bu bozuk düzenin devrimci öğretmenlerle tam zıtlığı nokta, eğitim ve öğretimin nitelik yönüdür. *Milli Eğitim Bakanı*'nın İlköğretim haftasını açış konuşmasında bu durum açıkça görülmektedir. Bakan özetle diyor ki: “*Programın milli cephesi geliştirilmiştir. Bundan böyle milli karakter ve ülkeye bağlı gençler yetiştirilecektir.*” Milli karakter ve ülkeye bağlı gençler, *Bakana* göre şüphesiz ki *Amerikan* emperyalizmine ve aracı burjuva sınıfına alkış tutan gençler olacaktır. Devrimci öğretmenlere göre ise, tam tersine, “*menşei*” ve “*miktarı*” ne olursa olsun, emperyalizme, yani şimdiki halde *Amerikan* emperyalizmine kafa tutan gençler olacaktır. Öte yandan, gene bu düzenin bakanlarına göre, eğitim ve öğretimin niteliği, aracı burjuva sınıfının ve onun bürokratlarının egemenliğine “*itaat*” eden gençler yetiştirmeye elverişli olacaktır. Devrimci öğretmenlere göre ise, tam tersine, Türk emekçilerinin sırtında *Amerikan* komisyonculuğu yapan komprador burjuvazisi ile ve *Amerikan* emperyalizmine “*hayır*” diyemeyen bürokratlarla kıyasıya mücadeleye kararlı gençler yetiştirmeye elverişli olacaktır.

İşveren Bakanlıkla öğretmenler arasındaki bu “zıtlık”, şüphe yok ki sınıf çelişkilerinden ileri gelmektedir. Burada şu kadarını belirtelim ki, öğretmen egemen sınıflarla değil çıkarı gereği emekçi sınıflarla “*müttefik*” olmak zorundadır. Emekçi sınıfların çıkarından yana olan bu mücadelesi, onun soyut milliyetçiliğinden, soyut halkçılığından değil, bu bilimsel gerçekten ileri gelmektedir. Ne var ki, bilimselliğin güvencesi yoktur. Çünkü kimi yer ve dönemlerde egemen sınıfların köstekleme çabaları başarıya ulaşabilir ve o zaman, devrimci hareket geçici duraklama ve gerilemelere uğrayabilir. Hele yeni sömürgecilik döneminde devrimci hareketin dost yüzlü düşmanlarına karşı uyanık olmak her devrimcinin başta gelen görevidir. Emekçi Türk halkı ve onun “*müttefik*” olması gereken Türk öğretmeni,

yüzyıllardan beri kendi sınıfsal çıkarlarına ters düşecek biçimde eğitilmiş ve şartlandırılmıştır. Onun için yolumuz sarp ve çetindir. Bereket ki elimizde Anayasa olanağı vardır ve Anayasamızda, hiçbir sınıfa egemenlik tanınamayacağı yazılıdır (4. ve 12. maddeler). İşte devrimciler olarak bizim asıl dayanağımız budur. Daima diyeceğiz ki, Türkiye’de sınıf egemenliği vardır ve aracı burjuvazi, feodal, yarı feodal, toprak ağaları, bir kısım bürokratlar, Amerikan emperyalizmi ile elele, tüm emekçi halkımızın, tüm dar gelirliilerin kanını Anayasamızı çiğneye çiğneye emmektedirler. Öğretmenler olarak gene diyeceğiz ki, bu düzenin Bakanları mesleki toplantı adı altında siyasal toplantılarda, rakı meclislerinde ne derlerse desinler, ne türlü kırım fetvaları verirlerse versinler, görevimiz egemen sınıflarinkini değil, tüm emekçi sınıfların ideolojisini öğretmek, dolayısıyla mesleğin, meslek topluluğunun ve de bireyci değil, insancı bir toplumsal yaşamın yararına hizmet etmektir. Anayasa uyarınca, emekçi sınıfa yönelen böyle bir çaba sonucunda, örneğin bundan böyle derslerde *Mustafa Reşit Paşa*’ya övgüler düzülmeyecek, bu Paşamız, emperyalizmi emekçi Türk halkının fukara lokmasına musallat eden “*ilk adam*” olarak nitelendirilecektir.

Evet Sınıfçı İdeoloji

Fakat bundan da önemlisi, Sendikamız (TÖS) yoluyla, halkımızı içine alan genel bir mücadeleye yönelmektir. Ama böyle bir mücadele “sınıfçı” olmadan, emekçi sınıfların yararı temeline olmadan olmaz.¹

Ayrıca, “sınıfçı” olmadan da “toplumcu” olunabileceği kanısı uyandırılarak ve hele toplumculuğun mutlak “sınıfçı” olan ideolojisini de hedef alan “sapık ideoloji” ithamlarında bulunularak, kısacası, “bir ileri bir geri” esasınca yürümeye daima

¹ “Sapık ideoloji toplumcu değil sınıfçı olan ideolojidir.” Genel Başkan Fakir Baykurt Devrimci Eğitim Şurası(DEŞ) açılış konuşmasından. Kaynak: Devrimci Eğitim Şurası (4-8Eylül 1968). TÖS Yayını 1969. S.21

özel bir “itina” gösterilerek, TÖS’ün devrimci varlığına yakışan eylemlerde bulunulamaz.

Şunu da hatırlatmakta yarar var:

Hem emperyalizme ve kapitalizme “karşı” görünmeye çalışmak ve hem de emperyalizmin, kapitalizmin bam teline basmaktan kaçınmak, genellikle yan yollarda fırsat kollamak, “akıllılık” ve “temkinlilik” adına olayların gerisinden yürümek, devrimcilik değil, oportünizmdir.

Yazımızı bağlarken bir daha belirtelim ki; eğitim ve öğretimin nitelik sorunları üzerinde yürütülen toplumcu mücadeleye, gerek birey, gerekse örgüt olarak hız ve yoğunluk kazandırmak yükümüzdeyiz. Bu gerici ve aracı burjuvazi ne kadar direnirse dirensin, emperyalizme yiğitçe “hayır!” diyemeyen bürokratik burjuva kesimi egemenlik hırsıyla “*kurnaz tilki*” oyunlarını ne ölçüde sürdürürse sürdürsün ve en büyük, en güçlü, en etkili tek sendikamız ne denli üzülmeye değer durumlara itilirse itilsin, tarihi gelişme devrimden ve gerçek devrimcilerden yanadır. Ama gerçek devrimciler, elbette ki bu bilimsel doğrunun gölgesine sığınıp eli koynunda duracak ve tarihi gelişme doğrultusunun üzerindeki <<türlü çeşitli>> engellerden yılacak değildirler.

İMECE Dergisi, Ekim 1968, Sayı 90.

5. HALKIMIZA ARZUHAL

Sevgili halkım;

Evvela selam eder, nasırlı ve mübarek ellerinden hürmetle öperim. Ben bir öğretmenim. Tut ki köyde, kasabada,, şehirde çalışırım. Tut ki ilkokulda çocuk okuturum. Tut ki ortaokullarda, liselerde, yüksekokullarda öğretmenlik yaparım. Memleket her çeşitten öğretmen var ya, işte onlardan biriyim.

Bilmem haberin var mı? Bundan üç yıl kadar önce *Ankara*'da *Millet Meclisi*'nde bir kanun yaptılar. *Memur Sendikaları Kanunu* dediler bu kanuna. İşte biz her çeşit öğretmen, bu kanuna dayanarak bir sendika kurduk. Sendika dedikleri dernek gibi, birlik gibi bir şey. Ama daha güçlü, daha etli butlu bir şey. Bizim de bir sendikamız var. Her halde duydun, adı TÖS. TÖS demek, *Türkiye Öğretmenler Sendikası* demek. Türkiye'nin T sini aldık, öğretmenin Ö sünü ayırdık, sendikanın S sini kopardık tuttuk bunların üçünü tortop ettik, TÖS çıktı ortaya. Kısaca TÖS dedik adımıza. Biz TÖS'te elli binden çok öğretmeniz. Yani Türkiye'deki umum öğretmenlerin yarısına yakın varız. TÖS'ten başka da öğretmen sendikaları var. Ama bunlar bize göre değil. Kimi domuzluğundan, kimi de iyi niyetle kurdular o sendikaları. Ne çare, yüz otuz bin öğretmen buna sebep, oturup yumruğu bir yere vuramıyorlar. Ama kasvete değmez. Akkoyun karakoyun gün gün çıkıyor ortaya. Daha da çıkacak ve tüm öğretmenler TÖS'te cem olacaklar.

Sevgili Halkım;

Biliyorum TÖS adı çok çalındı kulağına. Dost var, düşman var. Bu minval üzere bizi sana yanlış belletenler var. Biliyorum kulak astığın yok. Ama içinden ara sıra aldananlar çıkıyor. Bize hasımlık edenler aldatıyor onları. Din iman cennet cehennem diyerekten kandırıyorlar. İcabında para da veriyorlar. Üstümüze üstümüze çullandırıyorlar. Aha birkaç gün önce *Birecik*'te toplantıyı bastılar. *TÖS Genel Başkanı*'nın başına taş attılar. Daha önce *Düzce*'de de öyle yaptılar. TÖS'lü öğretmenler sanat şöleni hazırlamışlardı *Düzce*'de. Şölene Ankara'dan, İstanbul'dan okumuş dostların geldi. Halk ozanı dedikleri ünlü aşıklar geldi. Bunlar, *Düzce halkı*, *Düzceli öğretmenler*, *memurlar*, bir salonda cümbür cemaat toplandılar. Senin için, senin ak günlere kavuşman için türküler yaktılar, öyküler düzdüler. Onlar düze dursun, bize hasımlık edenler, birkaç çocuğu, üç beş aldatılmış fakir fukara evladını topladılar. Hem de nerede diyeyim mi? Hükümet konağının bir odasında. Sonra bu masumları aldılar karşılarına, doladılar TÖS'ümüzü dillerine, bize sövdüler de sövdüler. Onlara göre sanki biz gâvur dölüydük. Sanki senin pamuğunu, tütününü, fındığını, üzümünü, incirini, davarını, buğdayını beş paraya indirenler bizlerdik. Sanki seni yurdundan, ocağından ötelere Almanyalara hizmetkârlığa gönderenler bizlerdik. Sanki oralara bile göndermeyip hasatanında namerde muhtaç edenler, koca kentlerde, ağa çiftliklerinde gurbet gurbet iş dilendirenler bizlerdik. Ve sanki milli bayramlarımızda *Amerikan* askerini *Türkiye*'de hovardalığa çağırınlar da bizlerdik.

Aydın havası kısa keselim, TÖS'ün hasımları açtılar ağızlarını, yumdular gözlerini, bu masum kardeşlerimizi imanına kadar körüklediler *Düzce*'de. "*Bunlar Allah'a küfür etmek için toplanıyorlar. Allah'a sövdürtmeyeceğiz. Dini bütün olanlar yürüsün!*" dediler. Bu biçare yavrular, bu kuzuyu kurdu bile ayırt edemeyen zavallı çocuklarımız, yürüdüler TÖS'lü öğretmen-

lerin meclisinin üstüne. Ellerinde şişeler, taşlar, sopalar vardı. Bastılar izinli toplantıyı. Vurdular, kırdılar, döktüler.. Yani kaymakamın önünde, yani hükümetin gözüne baka baka şişelerle taşlarla, sopalarla dağıttılar izinli toplantıyı.

TÖS'e gazez besleyenler, Elazığ'da da öyle yaptılar. Bir gece yarısı, tıpkı bunun gibi, topladılar onları. Elazığ TÖS evinin üstüne sürdüler. Bir gece yarısı yıktılar, dağıttılar TÖS'lü öğretmenlerin ocağını. Orada da hükümet arkaladı bunları. TÖS evini biz yıktırdık dediler. Şehir planı gereğince, kanun gereğince dediler. Düşün bir kez, senin evini, sana sormadan, sana haber vermeden nasıl yıkarlar? Hangi kanunla, hangi vicdanla kap kacağını, tas tarağını enkaz altına korlar?..

Belki duydun, bu gazezkârlar, ilkin *Konya*'da kıyım yaptılar. Gene din iman, cennet cehennem nutuklarıyla topladılar fakir fukarayı, çoluk çocuğu. Saldılar *Konya* TÖS evinin üstüne. Vurdurdular, kırdırdılar, yıktırdılar... TÖS'lü öğretmenler canlarını zor kurtardılar. Oradan öğretmenler mahallesine yürüdüler. TÖS'lü öğretmenlerin çoluk çocuğuna bile takaza etmeye yeltendiler. Hükümet orada da seyirci kaldı. Hatta "*din iman, vicdan hürriyeti bu, bırakınız yapsınlar*" demeye gelen sözlerde bulundular.

Sen de meraklandın sevgili halkım. TÖS' e neden saldırır bunlar? Neden devletin inzibat kuvvetleri bu saldırganlara engel olamaz?.. Bak anlatayım sana:

Kanun gereğince sözelimi hekim sendikaları hekimlerin hakkını arar ya. Tıpkı bunun gibi, öğretmen sendikaları da öğretmenlerin haklarını arar. Gönül ister ki tüm işçi sendikaları, tüm memur sendikaları el ele olsunlar; hak hukuk arar iken birbirlerini arkasınlar. Ama kanun komuyor. Ondan ötürü mümkünü yok. Kanunda memur sendikalarının grev hakkı yok. Toplupazarlık hakkı yok. Toplanıp yürüme hakkı da yok. İşte TÖS de bu yasaklar yüzünden teknil bir sendika olamıyor.

Neyse, geçelim, sözüm o değil. Kanun demiş ki sendikalara, sizin her birinizin muradı kendi hak ve hukukunuzu aramaktır. Sözgelimi öğretmenlerin maaşı mı az, öğretmen maaşlarına zam isteyebilirsiniz. Ama sözgelimi işçiler grev mi yapıyorlar, onlara göz bile kırpamazsınız. Yani ancak başınızın derdine düşebilirsiniz; TÖS’de kabul demiş, can baş üstüne demiş. Yalnız her yiğidin bir yoğurt yiyişi var ya... TÖS’ün de hak hukuk istemesi başka türlü. TÖS diyor ki, evet kanuna uyaraktan öğretmenlerime hak hukuk isterim. Sözgelimi verilen maaşlar onların karnını doyurmuyor. Hele ilkokul öğretmenleri tümünden aç açık. Ama köylüler, işçiler, küçük esnaflar daha da beter. TÖS diyor ki, öğretmenlerin maaşına zam bindirirsen kimin sırtından çıkacak bu paralar? Elbette bu fakir fukara halkın sırtından. TÖS diyor ki, zenginler sınıfı *“dur arkadaş, sen peynir ekmeğe muhtaçsın, bu iş bana düşer”* diyecek değil ya. Aksine patron dediğimiz, ağa dediğimiz bu çok zengin, çok saltanatlı vatandaşlar para için anasının memesini bile keserler. Anayasa manayasa dinlemez onlar. TÖS diyor ki Anayasamız sözgelimi *“arkadaş kula kulluk yok”* diyor ya... Cemaat ne derse desin imam bildiğini okur misali, toprak ağası, büyük tüccar, hepsi hepsi fakir fukarayı dört bir yandan çevirmiştir. İşçi gündeliklerini o kestirir. Basma pampir fiyatlarını o indirir o bindirir. Tütün, pamuk, incir, üzüm, fındık, buğday, davar fiyatlarını hep hep o biçer. Devlet dairelerinde onun sözü geçer... TÖS diyor ki, bu çok zengin, çok saltanatlı, çok tamahkâr vatandaşlarımız zengin gâvurlara el verirler. *“Gelin”* derler, *“gelin, biz iyi soyamıyor, sömürüyü sizin kadar beceremiyoruz. Size kâhyalık edelim, tek gelin”* derler. TÖS diyor ki, şu durumda öğretmenin maaşına zam yapılsa ne fayda? Eşya ya da mal fiyatlarında derhal estirilecek bir zam yeli ile maaşlara yapılan zamların yerinde yeller esmez mi? TÖS diyor ki fukara halkımızın yüzü gülmedikçe mümkünü yok öğretmenin de yüzü gülmez. TÖS diyor ki, o halde, öğretmenlik mesleğindeki dertlerden yürüyerek şu bozuk düzeni değiştirmek ve Anayasa düzenini bağdaş kurdurmak benim de işimdir; benim de uğraşımdır.

TÖS yek başına düzen değiştirebilir mi? Mümkünü yok değiştiremez. Düzen değiştirmeye ancak senin dirayetin yer sevgili halkım. Hem öğretmenden, her bir memurdan daha çok sen eziliyor, sen horlanıyorsun. Düzen değiştirmek, köyde, gecekonduda asıl senin üstüne farz. Ama particiler, pırtıcılar şaşırtıyorlar seni. Bir okkalı laf ediyorlar ki, senin fukaralığına sebep sanki onlar değil.

İşte TÖS buna sebep çıkıyor ortaya. Diyor ki, ey ahali, ey çocuğuna okul, hastasına doktor, sırtına mintan, sofrasına et bulamayan işçi köylü yurттаşım, gecekondulu kardeşim; senin fukaralığına sebep, kuzu postundaki particiler, pırtıcılarıdır. Kurtları kuzu sandığın yeter. Aç gözünü, her bir işi ben kendim göreceğim, partiyi pırtıyı kendim seçeceğim de. Kediye ciğer emanet etme durumundan kurtul artık. Bak biz partici, pırtıcı değiliz. Ama pek çoğumuz senden geldik. Pek çoğumuzun anası, babası, amcası, halası, dayısı, teyzesi senin içinde. Sana her şeyi dosdoğru söyleyelim ki hakkını helal edesin. Bak, gene de diyorum, seni senden başka kimse kurtaramaz. Seçimden seçime yanına gelen, oralarda birer ikişer adam tutan ve seni her daim adamlarının kapısına muhtaç eden beylerden hayır gelmez sana. Gelmiş olsaydı şimdi senin de rahat bir evin, motorlu bir eşeğin olurdu. Sofranda et, sırtında kat kat mintan, fistan bulunurdu. Işıklı, havadar, sağlıklı bir evin olurdu. Çocukların çoğunca ırgat değil, çoban değil, hakim olurdu, doktor olurdu, mühendis olurdu.

Sevgili Çilekeş Halkım;

İşte TÖS bunları deyince kıyameti koparıyorlar. Vay efendim, TÖS'ün nesine gerek bunlar diyorlar. Otursun oturduğu yerde, eğitim ödeneği, pahalılık zammı, tren-otobüs pasosu, ders, not, ABC lafı yapsın diyorlar. TÖS diyor ki, bunlara sırtımı dönmedim, dönmem. Ama bilirim ki, halkımın yüzü gülmedikçe öğretmenin yüzü gülmeyecektir.

De söyle sevgili halkım; dine, imana, Allah'a, peygambere itaatsizlik bunun neresinde?

Sevgili halkım;

Şimdi anladın mı, öğretmen kıyımı neden? Kimler, neden saldırırlar Konyada, Elazığ'da, Düzc'de, Birecik'te TÖS e?..

İkimizin ahbaplığından korkan ve bizi senin koluna girmeye komayan bu pisboğaz kara kedilere, de gayri haddini bildir sevgili, çilekeş halkım...

Akşam Gazetesi, 3 Kasım 1968.

6. POLİTİKA FOBİSİ

TÖS'lü öğretmenler şimdiye dek, politika yapmakla suçlanmışlardır. Daha geçenlerde *Milli Eğitim Bakanı*, bir süre önce Kayseri'de söylediği bir sözü *Denizli*'de tekrarlamış, TÖS'lü öğretmenlere “*Politika yapıyorsanız, çıkın öğretmenlikten, sizinle siyaset arenasında görüşelim*” demiştir. Aslına kalırsa yalnız TÖS'lü öğretmenler üzerinde değil, tüm devlet memurları ve onların kuruluşları üzerinde de, hatta tüm işçi sendikaları ve sendikalı işçiler üzerinde de bir politika fobisi yaratma çabası sürdürüle gelmiştir Türkiye’de. Dahası *Anayasa*’ya aykırı kanun hükümleri getirilmiştir. Gerçi söz konusu kişi ve kuruluşlar için yasalardaki yasaklar dışında da etkinlik olanakları vardır. Ancak, bir takım siyasiler ve onların dümen suyunda çıkar gemisini yüzdürenler, yasaların yasaklamadığı yerlerde bile hâlâ susulsun, zülfiyara dokunulmasın istiyorlar. Bunlara göre, bir siyasal mücadele alanı vardır ve bunun dört bir yanı Çin Seddi ile çevrilmiştir. Yurttaşların bir bölümü işte bu seddin içindeki siyaset arenasında cirit atacak, başka bir bölümü ise duvarların ötesinde suspus duracak, siyasilerin karar ve uygulamalarına mutlak boyun eğeceklerdir.

Böyle bir mantık, her yerde ve her dönemde başını gerçeklerin taşına vurmıştır. Resmi yasaklarla her türlü politik eylemin dışına itilmek istenen gruplar ve yığınlar, kölelik çağında bile yasakların dışında politik eylem olanağı bulmuşlardır. Hatta yer yer yasakları da dinlemeyerek, politik eylemlerini, egemen sınıfları ve onların siyasal temsilcilerini alaşağı etme doğrultusunda sürdürmüşlerdir. *Spartaküs* olayı bunun bir örneğidir.

Demek ki yeryüzünde insanları ve onların her türden kuruluşlarını politikadan mutlak olarak ayırmak, politik olanlar ve olmayanlar diye iki sınıfta toplamak mümkün değildir. Çünkü yeryüzünde hiçbir kişi, kurum ve kuruluşun, siyasal olmayan hiçbir davranışı, dokusu yoktur. Bir toplumun bireyleri, kurum ve kuruluşları, bu konuda ancak üç gruba ayrılabilirler. Grupların birinde mevcut düzeni bilinçli olarak sürdürme, geliştirme çabasında olanlar; ikincisinde mevcut düzene bilinçsizce tabi olanlar; üçüncüsünde ise başkaldıranlar ya da onu değiştirmeye, dönüştürmeye çalışanlar vardır. Türkiye'nin içinde bulunduğu ekonomik, ideolojik ve siyasal koşullar, bugün bizi her halde bu düzeni sürdürüp geliştirmeye, ya da alkışlamaya değil, dönüştürmeye zorlamaktadır. Peki bizi çevreleyen ekonomik, ideolojik ve siyasal şartlarla mücadele etmeden, yani politika-ya, politikanın hiçbir tür-lüsüne, biçimine dokunmadan bu nasıl mümkün olacaktır?.. Ekonomik mücadelenin aynı zamanda ideolojik ve siyasal mücadele olduğu, ideolojik mücadelenin aynı zamanda ekonomik ve siyasal mücadele olduğu, siyasal mücadelenin de aynı zamanda hem ekonomik hem de ideolojik mücadele olduğu hiç unutulmamalıdır.. Örneğin TÖS, bir ekonomik mücadele aracıdır ama görülüyor ki onu ideolojik ve siyasal mücadelelerin bütünüyle dışında tutmak, tam anlamıyla eşyanın doğasına aykırıdır. Ancak ortada bağlayıcı yasalar vardır. Buna göre örneğin TÖS, belirli bir siyasal örgütün (partinin) iktidara gelmesi ya da iktidardan uzaklaşması için etkinlik gösteremez. Peki, politika belirli bir partinin iktidarı için yapılacak mücadelelerin toplamından mı ibarettir? Yukarıda belirttiğimiz gibi, politik olmayan hiçbir kişisel, kurumsal ve örgütsel davranış yoktur. Bakkaldan tuz isterken bile politik alanın içinde olan kişi-öğle, işçinin, öğretmenin ücretine zam isterken haydi haydi politika yapmış olacaktır. Ancak, zam ve refah istemenin biçimi ve yöntemi her dönem ve ülkede bir değildir. Çağımızda örneğin İngiltere'de bir öğretmen sendikası, öğretmen maaşlarına derhal ve doğrudan doğruya zam yapıl-

masını, öğretmenlerin refahı için temel bir çözüm sayabilir ve mücadelenin ağırlığını bu noktaya toplayabilir. Ama Türkiye gibi *toprak ağası, komisyoncu burjuvazi*, “evet efendim”ci *bürokrat kadro* ve *emperyalizm* ittifakının egemen olduğu ülkelerde, maaş ve ücret zamlarını, ihtiyaç maddelerinde derhal baş gösteren zamlar alır götürür. Onun içindir ki, Türkiye gibi geri kalmış ülkelerde “*zam mücadelesi*”, kendiliğinden “düzen mücadelesi” biçimine bürünür. İstenir ki, iç sömürü, dış sömürü yok edilsin, “*milletin her kazancı milletin kesesine*” girsin. Ücretlere yapılacak zamlar fukara halkın kuru lokmasından alınmasın ve ihtiyaç maddelerinde yapılacak zamlarla güme gitmesin.

Az gelişmiş ülkelerdeki sendikacılığı inceleyen *Californiya Üniversitesi profesörlerinden Dr. Walter Galenson*’un, bu görüşü doğrulayan şu sözleri oldukça dikkate değerdir:

“... yeni gelişmekte olan memleketlerde, siyasetten uzak bir sendikacılığın tesisi pek mümkün görünmemektedir. Radikal bir ideolojiye sahip ve ileri derecede siyasi bir şekle bürünmüş sendikacılık tipinin türemesi daha fazla muhtemeldir. Gerçekten bunun hakim ve yaygın tip olacağına dair tahminlerimiz o kadar kuvvetlidir ki, bahis konusu tipe rastlamadığımız takdirde sendikacılığın, işverenlerin veya devletin otoritesine tabi kılınmış olduğu, yani ya sarı sendikacılık yahut ta korporatif bir çalışma cephesi hareketinin mevcut bulunduğu neticesini çıkarabiliriz” (*Sosyal Siyaset Konferansları*.16.Kitap,s.60).

Evet, İngiltere örneğinde belirttiğimiz gibi “*doğrudan zam mücadelesi*” bile politik bir eylemdir. Bunun yanında, “*düzen mücadelesi yoluyla zam mücadelesi*” daha da politik bir eylem olacaktır. Neylersiniz ki geri kalmış ülkeler için, aslında bundan başka sendikal eylem yolu ve olanağı yoktur. İşte *Amerikalı profesör* bu gerçeğe yukarıda isabetli bir teşhis koymaktadır. Bir daha, şunu da belirtelim ki, bu türlü politik eylem, *Türkiye’de* siyaset yasağı kapsamındaki kişi, kurum ve kuruluşlara “*haram*” değildir. Buna rağmen sürdürülen kanun dışı

uygulamalar ve türlü çeşitli tehditler, devrimci cephenin bazı unsurlarında *politika fobisi* geliştirebilmiştir. O kadar ki, bugün Türkiye’de particilik yasağına tabi kesimlerde, *düzen mücadelesi* yoluyla *hak alma mücadelesinin büyük önemi*, politika fobisi yüzünden genellikle kavranamamış, “*politik çözüm*” dışında bir kurtuluş yolu olmadığı halde, “*kişisel çözüm*”lerle ya da “*idari çözüm*”lerle dertlerin kökünden dinceği sanılmıştır. Bunun sonucu, yasaların izin verdiği yer ve zamanlarda bile politik sorunlara değinmekten, vebadan kaçır gibi kaçınılmıştır.

Sendikaların elbette ki “*politik çözüm*” yetkisi yoktur ve olamaz da. Hele siyasal alanın kendilerine Çin Seddi ile kapalı tutulduğu ülkelerde, sendikaların siyasal örgütlerle hiçbir biçimde ilişkisi mümkün değildir. Örneğin Türkiye’de memur sendikalarının durumu böyledir. Öteki memur sendikaları gibi TÖS’ün de bu yüzden herhangi bir parti ile ilişkisi söz konusu olamaz. Ve TÖS, *her hangi bir parti ile her hangi bir ilişki peşinde olmamıştır*. Buna rağmen TÖS’lü öğretmenler politika yaptıkları iddiasıyla zaman zaman suçlanmışlardır. Bu suçlamayı yapanların bir bölümü *Türk* sendikacılığında “*düzen mücadelesi* yoluyla *çıkar mücadelesi*” gerektiğini fark edemeyenlerdir. Başka bir deyişle, *Türk* sendikacılığıyla örneğin İngiliz sendikacılığını birbirine karıştıranlardır. Öteki bölümü ise, yasalardaki yasaklara uymayan değil, bilimin ve yurt gerçeklerinin dediğini yapan TÖS’lü öğretmenleri, yasalar dışında ve kendi partilerinin içinde göremeyince tıpkı *Bakan Ertem* gibi babaları üstünde olanlardır.

ANT Dergisi, Sayı:97, 5 Kasım 1968

7. GÖRÜŞ VE EYLEM BİRLİĞİ

Günlük ve basit ilişkilerde bile kişinin kavli ile fiili arasında uygunluk aranır. Örneğin borcunu vadettiği günde ödemeyen ya da komşusuna vadettiği yardımı yapmayan adama “yalancı” denir. Yalancının ve yalancılığın hem teşhisi kolaydır (yalancının mumu yatsıya kadar yanar), hem de sebep olduğu zarar son derece sınırlıdır. Öyle bile olsa yalancılık halk arasında lanetlenmiştir.

Görüş ve eylem tutarsızlığı, daha çok günlük ve kişisel ilişkiler için düşünülen yalancılıktan daha da beterdir. Bu tutarsızlık hele yurt, kurum ve örgüt sorunları üzerinde olursa, ortada betterin de beteri bir durum var demektir. Hele bu takdirde görüş ve eylem tutarsızlığı, yalancılıkta olduğunun tam tersine, zararı çok, ilk anda teşhisi zor bir tutarsızlıktır. Zararı çoktur; Çünkü görüş ve eylem tutarsızlığından zarar görebilecek olan tek tek kişiler değil, çeşitli büyüklükteki insan topluluklarının ortak çıkarlarıdır. Teşhisi zordur; çünkü görüş ve eylem tutarsızlıklarının kötü sonuçları birden herkesin gözüne çarpmaz. Hele bile yapılıyorsa, tutarsızlığı gözlerden kaçırmak için kamuflej yollarına da başvurulacağından, uzun zaman, olup bitenden sınırlı sayıdaki bilinçli kişilerin dışında kimsenin ruhu duymaz. Onun için de, tutarsızlığın kötü sonuçları birike birike bir gün bardağı taşıırır ve davayı da, (geçici de olsa) beraberinde götürrebilir.

Kapitalist sisteme inanmış insanlar, kapitalizmin açık kuralları içinde oynadıkları sürece tutarlıdırlar. Ne var ki, objektif

tarihi koşullar kapitalizmin çöküşünü hazırlamaktadır. Onun için kapitalizm, çöküşünü olabildiğince geciktirmek, biraz daha, biraz daha ayakta kalabilmek amacıyla kapalı oyun kurallarına da başvurmak zorundadır. Şüphesiz ki kapitalizm, çöküş noktasına yaklaştığı oranda açık güreşten kaçınacak, kıldan ince kılıçtan keskin yollardan çöküşünü geciktirmeye çalışacaktır. Bilebildiğimiz yeni sömürgecilik yöntemleri bunun örnekleridir.

Kapitalizmi kapalı oyun kurallarına zorlayan, şüphesiz ki bilimsel sosyalizmin önüne durulmaz gücüdür. Devrimin kesin zaferini çok iyi bilen kapitalizm, bıçak kemiğe dayanmadığı sürece açık cephe mücadelesine girmemekte, devrimci gelişmeyi genellikle alttan alta ve içinden vurmaya çabalamaktadır. Tüm devrimcilerin bu noktada son derece uyanık olmaları gerekmektedir. Bu durumda yapılacak şey, devrimcilik adına sürdürülen eylemin maddeyi esas alan devrimci dünya görüşüne uygun olup olmadığını, titizlikle incelemektir. Devrimciler izlenen mücadele yolu ve yöntemi ile evrensel devrimci dünya görüşü arasında tam bir paralellik görseler bile, kuşkuyu elden bırakmayacaklar, bu bağlamda görüş ve eylem sapmasına asla meydan vermeyeceklerdir.

Eylem sapmaları söz konusu olduğunda şunlar söylenebilir: Bu tür sapmalarda, eylemdeki uyutma ve sapmayı devrimci söz ve bildirilerle kamufle etme olanağı vardır. Hele ortada, haklı nedenlerle bir zamanlar adı devrimciye çıkmış saptırıcılar varsa, kamuflej daha da kolaylaşır. Araya doğal olarak oportünizm de karışınca, her fırsatta devrimci görünme çabasına girilir. Bunun için, demagojik yazı ve söylevlere başvurulduğu gibi, hiç bir gerçek devrimcinin reddedemeyeceği beyanlarda da bulunulur. Ama objektif ya da somut şartların hep o ölü noktada kalması özenle göz önünde bulundurulur. Şuna da dikkat etmek gerekir ki, bunlar, demagojik beyanlarla ve devrimcilik edebiyatıyla da yetinmezler, yer yer ve zaman zaman, devrimci

görünüşlerini yutturmaya yetecek kadar ve ancak o kadar devrimci eylemlere de girişebilirler. Yani, halk diliyle anlatmak gerekirse, kazın geleceği yerde tavuğu esirgemezler.

Devrimciler bilmelidirler ki, devrimci eylem için soldaki sağ, sağdaki sağdan çok daha belâlıdır. Geçirdiğimiz çeşitli örgütçülük deneyleri üzerinde ve bugünkü somut koşullarda düşünmek, ama duygusal motifleri bir yana koyarak düşünmek, bunu görmeye yetecektir.

*İmece Dergisi,
Aralık 1968.*

8. TÖS'ÜN DEVRİMCİ YOLU

Türkiye'nin sorunları üzerinde konuşurken “Atatürk Devrimleri”ni doğru değerlendirmek gerekir.

Kemalist hareket, emperyalizmi kovarken, yarı feodal ekonomik altyapının siyasal iktidarı olan saltanatı da ortadan kaldırmıştır. Daha sonra feodalizmin ideolojisi hilafet de kaldırılmıştır. *Kemalist* hareketin bu iki başarısı kısa erimde alt-yapı kurumlarını etkilemese bile, sosyal hayatımızda önemli dönüşümlere yol açmıştır. Hele saltanatın yıkılışında İstiklal Savaşı'nı yaratan kahraman halkımızın fiili çabasının bulunması, *Kemalist* hareketin bu eserinin değerini bir kat daha artırmaktadır. Ama *Kemalist* hareket, bir yönetici bürokrat kadro hareketidir ve sınıf tabanından yoksundur. Şu da var ki, feodal sınıflar *siyaset sahnesinden* saltanatla birlikte sökülüp atılınca, siyasal egemenliği ele geçiren bürokrat kadro, egemen sınıfların bu geçici yenilgisini doğru değerlendirememiş, “var” olan sınıf gerçeğini “yok” saymıştır. Atatürk'ün şu sözleri bunun en açık kanıtıdır: “... binaenaleyh muhtelif meslek erbabının menfaatleri yekdiğeriyle imtizaç halinde olduğundan, onları sınıflara ayırmak imkânı yoktur ve umumiyetle hepsi halktan ibarettir” (7.2.1923). Bu şartlarda örneğin toprak ağalığının toplumsal yaşamda tasfiyesine gerçekte gidilememiş, halkın değil, *batıcı-reformcu asker-sivil aydın kadronun* siyasal otoritesiyle “Avrupaileşme” çabalarına girişilmiştir. *Kemalist* devrimler çoğunca bu çabaların ürünleridir. Yani, halkımızın katılımı ya da katkısı olmaksızın yapılmışlardır. Atatürk bir konuşmasında¹ “Dev-

¹ Prof. Dr. Afet İnan. Atatürk Hakkında Belgeler ve Hatıralar S.268 ek sayfa

rim, mevcut kurumları zorla değiştirmektedir” diyor. Ortada elbette devrim aşkı ve bir iyi niyet vardır, devrimci *Türk* aydını, devrim hareketini yürütürken halkın yararına çalıştığına inanmıştır. Ama bu yarar, *“halka rağmen halkın yararı”*dır.

Kemalist devrimden çıkaracağımız en önemli sonuç şudur. *“Halka rağmen halk için yararlı”* bazı işler başarılabilir. Ama hiç biri, halkın kendi yararına yürüteceğı kendi mücadelesinden doğacak başarının yerini tutamaz ve belki de kalıcı olamaz.

Türkiye toplumunun, *“imtiyazsız sınıfsız kaynaşmış bir kitle”* olmadığı artık anlaşılmıştır. Öte yandan, devrimci mücadele, örneğın şapka mücadeleciliğinden sınıf mücadeleciliğı aşmasına ulaşmıştır. Artık biliniyor ki, gerçek devrimciler, emperyalizme ve aynı zamanda egemen sınıflara karşı mücadele edenlerdir. Ama bu mücadelenin yönetimi konusunda, devrim tarihimizden yeterince ders alınmamıştır. Çünkü emperyalizme ve egemen sınıflara karşı bizzat mücadele tutkusu kimi devrimci aydınlarımızda, mücadeleyi asıl sahibine yani emekçi sınıflara mal etmek çabasından ağır basmaktadır. Oysa geçirdiğimiz *“halka rağmen devrimcilik”* deneyi nedeniyle, halkımızda aydınlara karşı için için biriken tepki, siyasal alanda demagogik malzeme olarak kullanılabilmektedir. Böylelikle halk nazarında sosyalist aydınlar da *Kemalist* aydınlar gibidir. Sadece bu bile, toplumcu aydınların, devrim bayrağını halka mal etmelerine, asıl bunun için devrimcilik yapmalarına yetmelidir. Kaldı ki, bilimsel bir gerçek olarak, devrimi ancak işçilerle köylülerin KENDİSİ yapar, kendi partileriyle.

Bu genel görüşlerin ışığında devrimci sendikamız TÖS uzun vadede ne yapmalıdır:

Devrimin *“bir üretim biçiminden daha ileri bir üretim biçimine geçmek”*² olduğunu saptamalıdır. İşçi ve köylülerin

² TÖS Devrimci Dayanışma Bildirisi S.13

sınıf bilinci ve mücadelesi olmadan özlediğimiz ileri *Türkiye* düzeyine ASLA geçilemeyeceği saptanmalıdır. Giderek, açıkça belirtmelidir ki, her aydın gibi öğretmen için de devrimci görev, “devrim yapmak” değil, “devrim için halka kılavuzluk yapmak”tır.

Biçimsel devrimcilikten kalma alışkanlıklar hesaba katılarak, öğretmeni devrim için halka kılavuzluk yapabilecek niteliklerle bezemek gereğine inanılmalıdır. Bu inançla genel bir eğitim programı hazırlanmalıdır.

Türkiye, eğitim bölgelerine ayrılmalı her bölgeden seçilecek temsilciler, örneğin önümüzdeki yaz tatilinde program gereğince iki üç ay kursa tabi tutulmalıdır. Kursu başarıyla bitirenler genel program çerçevesinde kalmak şartıyla “TÖS Eğitmeni” olarak kendi bölge özelliklerine göre, bölge programları yapılmalı ve uygulanmalıdır.

Sendikal mücadele ve “devrim için halka kılavuzluk” yeteneği kazanan her TÖS’lünün görevleri gene bir programa bağlanmalı, ona göre mücadele yapılmalıdır.

Kanımızca, öğretmenin özlük ve meslek sorunlarının temelden çözümünü de kucaklayan *DEVİRİMCİ YOL* budur. Niçin özlük ve meslek sorunları?.. Çünkü kafası bakkal çakal hesaplarıyla, hastalık ve benzeri dertlerle dolu bir öğretmenin bu yoldan yürümeye dermanı olamaz. Ayrıca mesleğinde yeterince yetkin olmayan öğretmen yeterince sevilip sayılmaz.

En sonunda diyeceğimiz şudur: TÖS’ün bir başka önemi *Türkiye*’de yaygın bir örgüt olmasından, dağ başı köylerine dek halkın arasına kök salmış bulunmasından ileri gelmektedir. Sınıf egemenliğini yasaklayan Anayasamız³, egemen sınıflara

³ Anayasa Madde 4: “Egemenliğin kullanılması hiçbir suretle belli bir kişiye, zümreye sınıfa bırakılamaz”. Anayasa Madde 12: “Hiçbir kişiye, aile veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.”

karşı mücadele hakkı tanımışken burada önerilenleri yapmak yalnız gerekli değil, particilik yasağına uyularak mümkündür de. O halde devrimci sendikamız TÖS (öğretmenin çıkarının halkın çıkarına bağlı olduğuna gerçekten inanılıyorsa), demokratik sınıf mücadelesinde halkımıza “kılavuz” da olmalıdır. Asıl bu yapılmadan, antiemperyalizm ve antikapitalizm söylevleri ile yetinmek (gene de şükre değer olmakla birlikte), avuntudan öteye pek bir şey değildir.

EMEK Dergisi, Sayı 1, 1 Mayıs 1969.

9. HALKIN DESTEĞİNİ KAZANMAK

Sosyalist akım halkı kucaklamaya, halkın malı olmaya yüz tuttuğu zaman, dünyanın her yerinde sağcılarla oportünistler ağız değiştirmişlerdir. O bakımdan, bizde de, en sağcı çevrelerin bir zamanlar duymaya bile katlanamadıkları solculara ait sloganları yer yer kullanmaya başlamalarına şaşmamak gerekir. Tıpkı bunun gibi, solcu ya da devrimci bilinen kimi çevreler yurt ve dünya sorunları ile uğraşmayı belirli bir örgüt için “*uzak hedef*” sayarlarken ve esasta bu sorunların çözümü yönünden yürüyen insanların ayağına çelme takarlarken, kısa bir süre sonra tam bir dönüşle yurt ve dünya sorunları üzerinde “*ilk hedef*” edebiyatı yapmaya başlamışlarsa, bu, sosyalist akımın emekçi halkımızı ve aydın çevreleri kucaklamaya yüz tuttuğunu gösteren, tüm devrimciler için sevindirici bir olgudur. Ne var ki, en çok böyle bir ortamda devrimcilere düşen zorunlu bir görev vardır. Bu görev, kişileri ne dediklerine, ne yazdıklarına bakarak değil; asıl, ne yaptıklarına bakarak yargılama görevidir.. Örneğin öğretmenlik mesleğinde “*halk-öğretmen dostluğu*” üstüne tumturaklı sözler söylemek, hatta bilimsel kanıtlar göstermek bile yeterli olmamalıdır. Çünkü bu dostluğun gerekliliği üstüne yazılıp söylenecek en alımlı düşünceler, somut koşullara uygulanmadıkça havada kalır.

Öğretmen kıyımı hakkında görüşü sorulan 9 çocuklu bir köylümüz, “*bana 500 lira aylık versinler, her ay sürgün edilmeye razıyım*” demiştir. Geçim koşulları öğretmeninkinden bin beter olan ve bu sözleriyle aynı zamanda halkımızın durumunu ifade eden bu köylümüzün, “*halkçılık*” “*devrimcilik*” edebiyatıy-

la öğretmene destek olmasını beklemek, akla mantığa ve bilime aykırı düşer.

Bir büyük devrimcinin dediği gibi, kapitalist toplumda ezilen halk yığınları *“sömürü yüzünden öyle bir ihtiyaç ve sefalet içinde sürünmektedirler ki, ne demokrasi ile ne de herhangi bir mesele ile uğraşmaya hal ve vakitleri yoktur. Onlar, eşyanın adi(sıradan) ve muslihane(barışçı yolla) akışı içinde siyasal ve toplumsal hayattan uzak bulunurlar.”*

Bu sözler bizimki gibi geri bırakılmış toplumlar için bin kez daha doğrudur.

O halde devrimcilik iddiasında olanların görevi, halkımızın devrimci özünü köstekleyen yerel ya da somut sorunların çözümüne çalışmak, bunun için, halkla birlikte ve onun yolunu aydınlatarak, sorunların üstüne üstüne yürümektir. Yoksa onlar, emekçi halkımızın ıstırabını ve öğretmenin bundan ileri gelen çilesini en iyi biçimde yorumlamış olsalar bile, devrimcilik iddiasında bulunmaya hak kazanmış olamazlar. Öyleyse aslolan sömürü düzenini yorumlamak değil, değiştirmektir, ya da onu değiştirme çabalarına katkıda bulunmaktır.

Sendikamız TÖS'ün üye ya da yöneticilerinden Nedim Şah-hüseyinoğlu Malatya'da, Hasan Basri Aydın Çayırılı'da, Ömer Serin Elmalı'da, Hayrettin Karadeniz Menemen'de, Arif Şahin, Abdülkadir Bulut ve arkadaşları Anamur'da, Ahmet Aksakal Senir'de bunu yapmışlardır. Gene Rıdvan Vural'ın, Nafiz Şentürk ve Mehmet Özgüçlü'nün Balıkesir'de, Fevzi Çimen'in Niğde'de, Ahmet Kaya Turan'ın Enez'de, Kâmil Karadeniz ile Ali Dünder'in Çorum'da, Nazım Bayata, Ahmet Nuri Macit, Mehmet Aydemir ve arkadaşlarının Samsun'da, Hakkı Yalçın ve Mehmet Şahin'in Kayseri'de, İsmail Altan'ın Sorgun ve Yahyalı'da, İhsan Kılavuz ve Necati Erol'un Malatya'da, Necati Akın, Yusuf Korkut, Mustafa Üste, Hüseyin Çölgeçen, Veli Caner, Avni Aytan ve M. Ali Öztürk'ün Denizli'de, Ali Çiçekli ve Ali Kaymak'ın Konya'da, Tev-

fik Yılmaz'ın Şereflikoçhisar'da, Osman Karaca, Şerafettin Kılıç'ın Aydın'da, Hüseyin Taban, Mehmet Taşkın ve Hasan Ceyhan'ın Bursa'da, Hüseyin Savaş'ın İzmir'de, Vedat Kayacık'ın Manisa'da, Haluk Tan'ın Elazığ'da, Hasan ve Fidan Girit'lerin Simav'da, Ali Dünder ve Mehmet Turgut'un Adana'da, değişik koşullarda yaptıkları da buna yakın eylemlerdir.

Önemli olan, burada hepsini sayamadığımız daha nice eylemci TÖS'lünün çabalarını, tek tek şubelerin ve kişilerin eseri olmaktan kurtarmak, bir örgüt düzeninde sistemli olarak genellemektir. Sözgelimi bir *Hasan Basri Aydın* örneğini yurt yüzeyine yaymanın önlemlerini (tedbirlerini) almaktır.

Düşünülsün ki ilk kez Çayırılı'da bütün köy muhtarları, Bakanlık emrine alınan TÖS'lü öğretmen için ortaklaşa protestoda bulunuyorlar. Bununla da kalmayarak *Milli Eğitim Bakanlığı'nı Danıştay'a* dava ediyorlar ve daha da önemlisi, *Hasan Basri Aydın'a* duyurmaksızın sekiz bin liralık borcunu kapatıyorlar, çoluk çocuğunun nafakasını sağlıyorlar. Bu, sadece tatlı söz, güler yüzle kazanılmış bir başarı değildir. *H. Basri Aydın*, Çayırılı'daki fukara halkımızı “*ihtiyaç ve sefaletten*” ve de sınıf körlüğünden kurtarmak üzere gecesini gündüzüne katmıştır.

1969

10. TÖS'ÜN İKİNCİ OLAĞAN GENEL KURULU

(Önce Kayseri’de iken sonra Ankara’ya taşındı)

Devrimci Dayanışma Hareketi

TÖS, bütün Türkiye Öğretmenlerini temsile en yetkili tek sendikadır. Ayrıca gerek devrimci niteliği bakımından, gerekse en ücra köylere kadar halkın arasına kök salmış olması nedeniyle, önemli bir savaşım aracıdır. Bunun içindir ki, TÖS kongreleri şimdiye dek hep dikkatle izlenmiş, TÖS’ün durumunu ele alan haber ve yorumlarla uzun uzun değerlendirilmiştir. Ancak, *Kayseri ve Ecevit olaylarının* yankıları arasında bu sonuncu TÖS Kongresi’nin niteliğine pek eğilen olmamıştır.

TÖS 2’nci Olağan Kongresi’ni tam anlamıyla kavrayabilmek için, TÖS içinde yürütülen *Devrimci Dayanışma Hareketi*’ni tanımak gereği vardır. Bu Hareket’in *Olağanüstü Kongre*’ye doğru (22 Ağustos 1967) uzanan bir geçmişi vardır. Ancak *Hareket*, “TÖS Devrimci Dayanışma Bildirisi” ile 25 Mart 1969 tarihinde örgütlü biçimde ortaya çıkmıştır. Adından da belli ki, bu *Hareket*, TÖS içindeki devrimcilerin, ya da devrimci TÖS’lülerin dayanışması hareketi değil, niteliği bakımından devrimci olan bir dayanışma hareketidir. Hal böyle iken, telaşlananların çabalarıyla bu Hareket’e “bölücülük”, “bozgunculuk” suçlamaları yöneltilmiş, ama bu tutmamıştır. Nitekim *Bildiri*, pek çok şubeye yetiştirilemediği halde, Hareket’e imzasıyla katılan TÖS’lülerin sayısı kısa zamanda 800’e yaklaşmıştır.

TÖS Devrimci Dayanışma Hareketi'ni doğuran neden, kısaca şudur:

TÖS yönetiminde, devrimci görüş ve ilkelerle çelişen öneri ve iddialar baş göstermiş, giderek bunlar, TÖS'deki somut şartlarda etkinlik kazanmıştır. Bunun sonucunda Sendikamız, tabanından ileri gelen devrimci niteliğiyle bağdaşmayan yanlışlıklara ve yetersizliklere itilmiştir. Şunlar, pek çok örnekten bir kaçıdır: *Sendikal Eğitim* savsaklanmış; "*eğitim*" adına, dolu salonlarda çekilen coşkulu söylevlerle ya da bireysel gezilerle yetinilmiştir. TÖS'ün dinamik üyeleri yönetimin desteği şöyle dursun ilgisinden bile dışlanmışlardır. İşçiler, köylüler ve yükseköğrenim gençleri, fiili durumlar yaratarak demokratik devrimci savaşta yeni yeni aşamalara ulaştıkları halde, TÖS genellikle hep o bilinen dernekçilik-federasyonculuk yöntemleri içinde savaşmak zorunda bırakılmıştır. Genel Merkez büroları, şube ve üyelerin isteklerini günü gününe karşılayacak biçimde geliştirilememiştir. Böylelikle üstelik *TEK SENDİKA* tezinin doğal gücünü zayıflatan durumlar yaratılmıştır.

TÖS gibi devrimci bir sendikada sürüp giden böylesi durumlardan sadece bir teki bile, *devrimci dayanışma* çabasını gerektirirdi. Tüm öteki emek örgütlerinde olduğu gibi TÖS'deki temel çelişki de kendisiyle sömürü düzeni arasındaki çelişkiydi. TÖS'ün, bu çelişkiyi giderme gönündeki dinamizmini devindirmek gerekiyordu.

İşte TÖS'deki *Devrimci Dayanışma Hareketi* bu ihtiyaçtan doğmuştur ve her TÖS'lünün devrimci ilkeler temelinde eylemlerini birleştirmesini ya da dayanışmasını öngörmüştür.

Kongredeki Durum

Kayseri'de Kongre'den bir gün önceki hava, *Devrimci Dayanışma Hareketi*'nin tabanda geniş ölçüde benimsendiğini doğrulamıştır. Kulaktan kulağa yayılan ve TÖS Gazetesi'yle yapılan

haksız suçlamalara rağmen, şubelerde *Devrimci Dayanışma Hareketi*'ne duyulan ilgi ve sempati, daha ilk gün, delegeler arasında kendini belli etmiştir. Bu olumlu havadan da esinlenerek düzenlenen *Devrimci Dayanışma Forumu*, bazı tahriklerin etkisiyle beklenen sonucu vermemiş; öte yandan, *Devrimci Dayanışma Hareketi*'nden oldukları halde bu hareketin başarısını köstekleyebilecek davranışlarda bulunanlar görülmüş; ertesi gün divan seçimlerine bu hava içinde girilmiştir. Buna rağmen, *TÖS Devrimci Dayanışma Ekibi*'nin, *Başkanlık Divanı* seçimlerini az bir farkla yitirmiş olması anlamlıdır. İki yıllık çalışma raporunun (üstelik bu rapor 175 sayfadır) bir gecede okunup incelenmesine imkân olmadığı ortada iken, delegeler *Kongre*'ye bu durumda girmişlerdir. Hem kendi kendisiyle ve hem de *Çalışma Raporu* ile önemli çelişkileri olmasına rağmen, *Genel Başkan*'ın açış konuşması *Devrimci Dayanışma Ekibi* tarafından da genellikle olumlu karşılanmıştır. Bugüne kadar *TÖS* içindeki sosyalist düşünceleri etkisiz kılmaya çalıştığı bilinen *Genel Başkan*, Eski Ankara Valisi N.Tandoğan'ı hatırlatırcasına, açış konuşmasında şunları söylemiştir: "...Sosyalizme açık olan Anayasamıza kızanlar, 'Türkiye Sosyalist olacaktır' denildiği zaman cin ifrit kesilenler, boş yere çırpınmaktadırlar. Onların dediği değil, tarihin dediği olacaktır. Yalnız Türkiye değil, bütün dünya sosyalist olacaktır." Bu açış konuşmasından sonra, *Devrimci Dayanışma Ekibinin* doğasındaki barış ve uzlaşma eğilimi yeniden gündeme getirilmiştir. Bu konuda yapılan bütün tartışmalarda ekibin ittifaka yakın görüşü şöyle belirmiştir:

TÖS Devrimci Dayanışma Hareketi, devrimci ilkeler çevresinde eylemlerini birleştirmeye kararlı *TÖS'lülerin* hareketidir. Onun için, bu Hareket, üyesinden genel başkanına kadar bütün *TÖS'lülere* açıktır. Ve hele hiç kimsenin tekelinde değildir, olmayacaktır. O nedenle, *Devrimci Dayanışma Ekibi*, isteyen, ihtiyaç duyan herkesle oturup görüşebilir. Ama varlık nedenini gözden kaçırın jest ve ilişkilere giremez. *Genel Başkanın* açış konuşmasında olumlu öğeler vardır. Bütünüyle de onaylanmış olsa, bir

açış konuşması ile her şey bitmiş olamaz. TÖS bir bilim kurumu değil, bir eylem örgütüdür. Onun içindir ki, TÖS konusunda ortaya çıkan kişilerin ne dediğine değil, daha çok ne yaptığına, ne yapacağına bakılması gerekir. Yapılanlar bellidir ve Devrimci Dayanışma Hareketi bu yüzden ortaya çıkmıştır. Açış konuşması, yapılacaklar konusunda hangi garantiyi vermektedir? Genel doğruların dışında, TÖS’deki yakınılan somut şartların değiştirilmesini sağlayacak hangi doğruları içermektedir? Açış konuşmasında geçen, TÖS’teki somut şartlarla ilgili sözler, yapılan “yanlış”ları “doğru” gösterme gayretinin belirtileri değil midir? Bağımsızlığımızı ve bütünlüğümüzü koruyarak ve de doğabilecek yeni durumlara uygun yeni kararlara açık olarak, mücadelelerimiz sürecektir.

Devrimci bir hareketin içinde farklı fikirler, dinamikler ve onların ekipleri elbette olacaktır. Olmaması gereken, ekibin onayından geçmeyen fikir ve önerilerin gerçekleşmesine çabalamaktır. Ne yazık ki *Devrimci Dayanışma Hareketi*’nden birkaç dost, tam tersine, ekip disiplinine ters düşen ilişki ve “telkin”lerde bulunmuşlardır. Aynı zamanda, bunu bir “strateji” kılıfına bürüyerek, kimi delegeleri kendilerine çekmeyi denemişlerdir. İçlerinden biri, TÖS *Devrimci Dayanışma Bildirisi*’ni bütünüyle bir “strateji”ye maledecek kadar ileriye gitmiş, bunu yaparken, *Devrimci Dayanışma Hareketi*’nin bütünlüğünü iyiden iyiye sarsabileceğini düşünmemiştir.

Devrimci Dayanışma Hareketi içindeki bu durumlardan Kongre’ye yansıyan hava, ilk günde beliren umutları dağıtmıştır. Hele hele kendi öğelerinden olanların harekete ters düşen davranışlar göstermesi, delegeler arasında *Devrimci Dayanışma Hareketi*’ne duyulan güveni oldukça sarsmıştır.

Kongre Ankara’da

Bütün bunlara *Kayseri* olaylarının da eklenmesiyle, Kongre Ankara’ya taşınmıştır. *Kayseri* olayları, yurdun dört bir yanın-

dan kopup gelen bine yakın öğretmeni katletmeye kesin kararlı, biraz derebeylik kokan, ama tamamen emperyalizme bulanmış sanayici, tüccar ve politikacı üçlüsünün tertibidir. Olay radyo ve gazetelerde bomba gibi patlamış ve Türkiye’de sanki yer yerinden oynamıştır. Bütün memleket Kayseri olaylarına ve hedef alınan TÖS Kongresine kulak kesilmiştir. Hele dağ başı köylerine dek serpilmiş devrimci Türkiye öğretmenleri, bütün öteki devrimciler ve bunların kuruluşları, *TÖS Kongresi’nden* verilecek işareti beklemeye durmuşlardır sabırsızlıkla...

Düşünebiliyor musunuz? İşte böyle bir ortamda, *Devrimci Dayanışma Ekibi’ne* karşı çıkarılan bir *Divan Başkanı Kayseri olayları* hakkındaki genel görüşme isteğini reddedebilmişti. *Amerikan Sefaretine* kara çelenk konması hakkındaki önergeyi geçştirebilmişti. Ve polisin himayesinde yasaları hallaç pamuğuna çevirenleri protesto için *Anıtkabir’e* yürüyerek çelenk götürmek isteyen delegelerin önüne set çekebilmişti...

Kısacası böylece,, hiçbir şey olmamışçasına, kongre gündemine devam edilmiştir.

Çalışma Raporu’nu eleştirmek üzere söz alan 4-5 delege- den hemen sonra, *Divan Başkanı*, eline tutuşturulan bir yeterlik önergesini oylamak istemiş, ama *Devrimci Dayanışma Ekibi* Kongre’yi terk edeceğini bildirince vazgeçmek zorunda kalmıştır. Ne var ki, 6’ncı konuşmadan hemen sonra, konuşmaların sınırlandırılmasını isteyen bir önerge *Divan Başkanı’nın* imdadına yetişmiş ve konuşmalar buradan itibaren 5’er dakika ile sınırlandırılmıştır. Çok geçmeden, ikinci bir yeterlik önergesi ile Çalışma Raporu’nun eleştirisi yangından mal kaçırır gibi delegelerden kaçırılmıştır. En sonunda, iki yıllık dönemin çalışmaları, ilk 6 kişinin dışında en çok 2 saat eleştirilebilmiştir. Delegelerin 2 yıllık çalışma dönemini 7’nci kişiden itibaren 5 dakika içinde eleştirmek zorunda kalmaları nerede görülmüştür? Bütün bunlar için, *Kongre’nin* onayı “*mazeret*” olarak gösterilemez. Kongre başkanlarının hissedilir ölçüde, hatta aşırı

ölçüde taraf tutması ve *Kongreyi* etkilemesi görülmemiş işlerden değildir. Yine bu minval üzere tutuklu üniversite öğrencilerine yardımda bulunulmasını içeren *Devrimci Dayanışma Ekibi*'nin önergesi de geçirilmiştir.

Devrimci Dayanışma Ekibi'nin sesini duyurması, görüşlerini delegelere iletmesi, işte böyle bir ortamda mümkün olmamıştır. Hem de *Devrimci Dayanışma Hareketi* gibi ciddi bir hareketin, kendi örgütünün kongresinde görüşlerini açıklayamaması görülmüş şey midir? Ancak, itiraf edelim ki bunun günahı sadece *Kongre* yönetimine ait değildir. Bütün ihtimalleri düşünerek, iyi bir çalışma düzeni kurmak gerekirken *Devrimci Dayanışma Ekibi*, kendi içinde uç veren disiplin dışı davranışlarla uğraşmaktan, kendini toparlamaya fırsat bulamamıştır. Bu ekipten bir saygıdeğer delegenin ekip kararına uymayan kişisel görüşlerini ekip sözcüsü edasıyla mikrofondan sunması, *Dayanışma Hareketi*'ne mensup delegeleri şaşırtmış, dağınıklığa yol açmıştır. Arkasından, *Devrimci Dayanışma Ekibi*'ndeki uzlaşma taraftarlarının, “*Devrimci Birlik Grubu*” adı ile bir bildiri yayımladıkları görülmüştür. Bildiri’de, *Devrimci dayanışma Hareketi*'nin “*bazı olumsuz unsurları barındırdığı*” da iddia edilmiştir. *Devrimci Dayanışma Ekibi*'nin yayımladığı bildiride, “*Kayseri olaylarının altında, TÖS’ün devrimci ellere geçmesini önleme hesabının da yattığı*” belirtilmiştir.

İşte böylece *Devrimci Dayanışma Hareketi* içinde, bu Harekete karşı bir grup doğmuştur. *Devrimci Dayanışma Ekibi*'ni yıpratmak üzere gösterilen çabalar, buradan itibaren, açıklık ve yoğunluk kazanmıştır. Öte yandan, karşı tarafın listesinde yer alabilmek için çeşitli temaslara başvurulmuş, ama bir sonuç alınamamıştır. Bu arada, *Ecevit olayı* ile beliren yeni bir kanaat değişikliğinin de etkisiyle, *Devrimci Birlik Grubu*, kendisinden koptuğu *Devrimci Dayanışma Ekibi*'ne ortak bir liste dileğinde bulunmuş ama bu dilek kabul edilmemiştir. Bunun üzerine, *Devrimci Birlik Grubu* ayrı bir liste ile seçimlere girmiştir.

Baştan sona kadar hiçbir tutarsızlığı görülmeyen *Devrimci Dayanışma Ekibi* de kendi içinde tutarlı bir liste ile, seçimlere başlı başına girmiştir.. *Fakir Baykurt*'un listesi ortaya çıktığı zaman ise, ilk anda göze çarpan birkaç değerli isim yüreklere su serpmiş, ama bu sevinç hemen silinip gitmiştir. Hele Onur Kurulu'na sevki gereken birine, Onur Kurulu asil üyelerinin başında yer verilmesi, *Devrimci Birlik Grubu*'nun yanlış hesaplarını bir kez daha ortaya koymuştur.

Artık olan olmuş, Kongre bitmiştir. *Kayseri ve Ecevit olayları* arasında güme giden gerçekler tarihe geçsin diye, *Devrimci Dayanışma Ekibi*'ne yöneltilen insafsız “oportünist” lik suçlamalarının değeri bilinsin diye ve de bundan böyle kimse güneşi balçıkla sıvamaya kalkışmasın diye, *TÖS Kongresi*'nin bu hikayesini yazmak gereğini duydum.

Kanımcı bu Kongre, öğrenme isteğinde ve yeteneğindeki herkes için, yararlı bir kaynak olacaktır. Hele alkıştan salonları çınlatan güzel sözlerin, bir “İŞ”, bir “EYLEM” gerektiğinde “hoş bir sada” olarak kalacağının kongre sürecinde bile, yeni yeni örneklerle kanıtlanmış olması...

Son sözümüz şu: *TÖS Devrimci Dayanışma Hareketi*, Sendikamızın tavsatılan devrimci dinamizminin ortaya çıkmasında, *TÖS* yönetiminde ileri görüş aşamalarına ulaşılmasında önemli rol oynamış, her şeye rağmen görevini yapmıştır. Ama eksik, ama artık..

İkinci Olağan Kongre, *Devrimci Dayanışma Hareketi*'nin gereğini bir kez daha ve açıkça ortaya koymuştur. *Kayseri*'deki *Forum*'da inançla, “*TÖS bir araç değil, amaçtır!*” diyen masum kardeşimizi de kucaklamak üzere, *TÖS Devrimci Dayanışma Hareketi*'ni sürdürmek, kaçınılmaz bir devrimcilik görevidir. Niteliği bakımından devrimci olan (ve sadece bu olan) bir dayanışma hareketi, *TÖS* yaşadıkça yaşayacaktır. Bu görev, elbette ki başta yönetici kadroya düşmektedir. Ama onlar da sahiple-

nene kadar ortada kalacak, sendikamızın devrimci dinamizmi söndürülecek değildir.¹

FORUM Dergisi, Sayı 367, 15 Temmuz 1969.

¹ Bu kadarıyla da bellidir ki TÖS Kayseri Kongresi, Devrimci Dayanışma Hareketi'nin şöyle ya da böyle nabzının attığı yerdir. Genel Başkan rahmetli *Fakir Baykurt Kongreyi* açış konuşmasında kendisine yakışan bir özeleştiri de bulunarak "...Biz Genel Merkez yöneticileriniz, geçmiş dönemde zorunlu olarak en ilerideki arkadaşlarımızın yanında yer alamadık. En gerideki arkadaşlarımızı da düşündük. Onların ilerlemesi TÖS içinde sağlam ahengin kurulması için çalıştık" demiş, bu sözleriyle Devrimci Dayanışma Hareketi'ni anıştırdığı yorumları yapılmıştır.

Kayseri Kongresi öncesinde 25 Mart 1969'da 724 TÖS'lünün imzasıyla yayımlanmış *Devrimci Dayanışma Bildirisi*'nden Alıntılar'ı İKİNCİ BÖLÜM I.KESİM Sıra No 12'da bulabilirsiniz. Bu bildiri yukarıda anlatılanları tamamlayan içeriktedir.

11. TÖS VE SOSYALİZM

TÖS Genel Başkanı Fakir Baykurt, TÖS için sosyalist mücadelenin gereğini, TÖS yönetiminde ilk kez bir açış konuşmasıyla açıkça ortaya koymuştur. TÖS'ün 2. Olağan Kongresi'ndeki açış konuşmasında Baykurt, şunları söylemiştir:

“... sosyalizme açık olan Anayasamıza kızanlar, Türkiye sosyalist olacaktır denildiği zaman cin ifrit kesilenler, boş yere çırpınmaktadırlar. Onların dediği değil, tarihin dediği olacaktır. Yalnız Türkiye değil, bütün dünya sosyalist olacaktır.”

Bu sözlerin, Türkiye’de “sosyalizm” sözcüğünün hilafsız herkesçe tekrarlandığı yıllarda değil de, sol cephede “oportünistlik” suçlamalarına sebep olabildiği bir dönemde söylenmiş olması, ilginçtir. Her ne hal ise, bu sözler TÖS yönetiminde ileri bir görüşün belirtisi ve bir anlayış dönemecidir. Şüphesiz ki bir eylem örgütü olan TÖS için daha da önemlisi, dönemeci eylemde de dönebilmektir. Bunun nasıl olacağı ayrı bir konudur ama pek bilinmeyen bir şey de değildir. Yani iş, asıl içtenliğe ve beceriye kalmaktadır.

TÖS'ün devrimci mücadelesinin sosyalist niteliği nedir?

TÖS bir öğretmen sendikasıdır. Öğretmenlerin maddi hayat şartları, öteki hizmet ve meta işçilerinininkine oranla ne de olsa biraz daha iyidir ama onların da üretim ilişkileri içindeki yeri küçük burjuvazinin aşağı kesimlerindedir. Küçük burjuvazinin bugünkü ekonomik durumuna gelince: Öğretmenler, nüfuzlu olmayan bütün öteki devlet memurları ve aydınlar, küçük em-

tia üreten köylüler, küçük esnaf ve zanaatkârlar, yani aşağı kesimiyle topyekûn küçük burjuvazi, bugün Türkiye’de emperyalizmin, işbirlikçi kapitalizmin ve biraz da feodalizmin damgasını taşıyan bu sömürü düzeninden umut kesmeye başlamışlardır.

Kapitalist üretim ilişkilerinin sonucu olan adaletsiz gelir dağılımından ileri gelen böyle bir durumda, sömürü düzeninden gına getiren küçük burjuvazi için, proletarya iktidarı korkulacak bir nesne olmaktan çıkmaya yüz tutar. Tabii böyle bir sonucun sağlanmasında ideolojik devrimci çabaların önemli rolü vardır. Onun için başta işçi sınıfının siyasal örgütü olmak üzere, bu dönemde bütün devrimci kuruluş ve kişilere düşen görev, proletarya iktidarı fobisinden kurtulmaya yüz tutan küçük burjuvaziye, çeşitli yöntemlerle, proletaryanın bağımsız ve sömürsüz düzenini tanıtmak ve ideolojisini kazandırmaktır. Bu yönde yapılacak sıkı ve dikkatli bir çalışma iledir ki, maddi şartların itici gücü altında sömürü düzenine ters düşmeye başlayan küçük burjuvazi, kararsızlıktan kurtulacak, olanca gücüyle siyasal iktidara yürüyen proletaryanın yanında yer alacaktır.

TÖS’ün devrimci mücadelesi bu genel çerçevenin dışında düşünülemez. Yani TÖS’ün devrimci mücadelesi, üretim araçlarının özel mülkiyetine dayalı *üretim güçleri - üretim ilişkileri gerçekliğinin ve buna bağlı maddi hayat şartlarının aşılmasını amaçlayan bir mücadele olmak zorundadır*. Bugün bu şartlar, öğretmenlerimizi de sömürü düzenine karşı koymaya, ancak ve ancak emekçi sınıfların siyasal iktidarı ile kurulabilecek toplumsal düzeni özlemeye itmektedir. Bunun içindir ki, Türkiye öğretmenleri bugün sosyalizme kesin olarak açıktırlar ve TÖS’ün devrimci mücadelesinin sosyalist niteliği, ancak ve ancak Türkiye emekçilerinin siyasal iktidarını öngören genel çerçevenin dışına düşmemek şartıyla gerçekleşebilecektir. Bu durumda TÖS, öğretmenlerin şimdiki tabii yönsemelerini, şirin görünüşlü egemen sınıf alternatiflerine boğdurmadan sosyalizme kanalize etmek zorundadır. Eğer sosyalizm, öğretmenler arasında, üretim ilişkilerinin ve maddi hayat şartlarının

gerektirdiği ve yasaların elverdiği ölçüde tutunamıyorsa, ortada mutlaka yanlış bir tutum var demektir. Bu takdirde, TÖS'ün devrimci niteliğini belirleyen militan üyelerine düşen görev, sayısal başarılar önünde ezikliğe düşmeden ya da işin kolayına kaçmadan, yeni dönemecin eylemde de dönülmesi için, mücadeleye devam etmektir.

Burada başka bir noktaya daha değinmek gerekiyor:

Bilindiği gibi, öğretmen ya proletarya ya da küçük burjuva kökenlidir genellikle. Ayrıca bütün öteki memur – aydın takımına oranla, yurt yüzeyinde en uzak köylere kadar en çok öğretmenler yayılmışlardır. Bu nedenle, yoksul halkla iç içe yaşar öğretmen.

Bu tablo, çoğu kez, öğretmenin devrimci mücadelesi için bir motivasyon gibi gösterilmiştir. Oysa bunlar, öğretmenlik mesleğinde oldum olası vardır. Sözgelimi, öğretmenler Türkiye'de genellikle, ezilen halkın ıstıraplı dünyasını “*akraba*” ya da “*insan*” olarak oldum olası “*hissen*” yaşarlar. Ama onlar arasında sosyalist içerikli devrimci mücadele yönsemesi yakın yıllarda uç vermiştir. Demek ki ortada henüz özellikle etkin bir devrimci ideolojik mücadele yokken, bir başına nesnel etkenler, devrimci mücadelenin motoru olamıyor.

Öğretmenlerin sınıf kökenleri, yurt yüzeyine yayılmış olmaları, yoksul halkın içine kök salmış olmaları vb. TÖS'ün sosyalist devrimciliğinde tabii ki önemli avantajlardır. Ama bir motor, bir itici güç değil!.

Bu nokta şunun için önemlidir: Aile kökeni ya da fiziksel varlığı ile halk içinde yaşaması, öğretmeni bir başına sosyalist olmaya yönelten esas etken gibi alınırsa, hiçbir zaman proletaryanın sınıfsal görüş açısında olunamaz ve bir “*halktan yana*” edebiyatıyla, olsa olsa küçük burjuva reformculuğu yapılabilir. Sosyalist devrimcilik asla!

EMEK Dergisi, Sayı 8, 11 Ağustos 1969.

12. GENEL ÖĞRETMEN BOYKOTU VE ÖTESİ¹

Türkiye’de gelir dağılımındaki eşitsizlikler, 1965 ten bu yana büyük bir hızla artmakta, emekçiler arasında oran bakımından en çok memurlar gitgide yoksullaşmaktadırlar. Gerçekten, yalnız *Anayasa* elverdiği için değil, geçim şartlarının doğal bir gereği olarak memur sendikaları, boykot ve grev hareketlerine çoktan girişmiş olmalıydılar. Ancak toplumsal olayların patlamasında, temel olan ekonomik hayat şartlarının bir başına rol oynamasına da imkân yoktur. Bu açıdan bakıldığı zaman, öğretmenler dışındaki devlet personelinin boykot ya da grev hareketlerinde gecikmiş olmalarına pek bir şey denilemez. Ama öğretmenler, ağır geçim şartlarını tamamlayan bir çeşit cezaya hedef olmaları nedeniyle son yıllarda birçok defa patlama noktasına itildikleri ve halkoyunun desteğini sağlayacak imkânlarla da fazlasıyla sahip oldukları halde, kendilerini tutmuşlardır. “*Öğretmen kıyımı*” diye bilinen ve ardı arkası kesilmeyen, *Boykot*’la birlikte daha da alevlenen olayların öyküsünü uzun uzadıya anlatmaya gerek yok. Şu kadarını belirtelim ki, özellikle TÖS eliyle yürütülen devrimci mücadelede; *Devrimci Türkiye öğretmenlerinin* en militan elemanları yıllardan beri oradan oraya savrulmuşlar; durmak tükenmek bilmeyen öğretmen kıyımı, öğretmen örgütlerinin tutumu nedeniyle de, gide gide olağan işlerden sayılmaya, ilgi çekmemeye yüz tutmuştur. Bu ilgisizlik ortamında, Anadolu’nun dört bir yanında her gün kim bilir kaç devrimci öğretmen kim vurduya gitmiştir. *Hasan*

¹ *Boykot 15-18 Aralık 1969’da yapıldı.*

Pulur yazmasaydı belki kimsenin ruhu duymayacaktı; boykotun başladığı günlerde TÖS'ün ilk yönetim kurulu üyelerinden *Ahmet Kaya Turan*, dalından koparılan bir çiçek gibi meslekten ayrılmak zorunda bırakılmış, 6 nüfuslu ailesiyle, arkasız, dayanaksız, ortada kalakalmıştır. Gene sömürü düzeninin hışmına uğrayan TÖS'ün eski yönetin kurulu üyesi *Veli Caner* ve daha başkaları, iş peşinde, sessiz sedasız kapitalist - emperyalist Avrupa'nın yollarına düşmüşlerdir. Devrimci eylemlerinden ötürü "*Bakanlık emri*"nde bekleyen *Hasan Basri Aydın*'ın ve daha başkalarının çoluk çocuğu yıllardan beri ne yer ne içer, soran, izleyen olmamıştır. Daha nice öğretmen, devrimci eylemlerinden ötürü oradan oraya savrulur, çileli bir yaşantıya sürüklenirken, gitgide hiç kimsenin kılı kıpırdamaz olmuştur.

Öğretmen *Boykotu*'nun; *Düzce, Konya, Kayseri* olaylarıyla nirengi noktalarına ulaşan öğretmen kıymına halkoyunun kulak kesildiği bir dönemde değil de böyle bir dönemde patlak vermesi, dikkate değer bir noktadır. O dönemde maddi hayat şartları öğretmeni belki bu derece bunalıma itmiş değildi ama gerek halkoyunun ilgisi, gerekse TÖS'teki devrimci heyecan, boykot gibi eylemleri başarmaya daha da elverişliydi. Bu kez sosyal olayların yaratılıp yürütülmesinde gerekli olan ekonomik durum, boykotu başarıyla başlatıp bitirmeye yetecek olgunluğa erişmiş, sendika yöneticileri doğru bir değerlendirme ile "*BOYKOT!*" işaretini vermişlerdir.

"*Öğretmen Boykotu*" üzerine çok söz söylendi. Devrimci Türkiye öğretmenlerinin bu biricik eylemi, duygusal öğelerden arındıkça ve gelişmelerin sonu alındıkça, şüphesiz daha sağlam değerlendirmelerden geçecek. Ancak, o vakte kadar eldeki sonuçlarla da olaya çeşitli yönlerden yaklaşmak mümkün ve gereklidir.

Öğretmen *Boykotu*'nun amacı nedir? *Boykot* hedefine varmış mıdır? Özellikle *Devrimci Türkiye Öğretmenlerinin* bu devrimci pratikten alacakları dersler nelerdir?

Amaç Ne?

Sendika yöneticileri, boykotun amaçlarını ayrıntılarıyla açıklamışlardır. Boykotun bunları da kapsayan amaçlarının bir özeti olarak şunlar düşünülebilir:

1. Öğretmenlerin mesleki ve özlük haklarıyla ilgili istemlerini, güncel çıkarlarını gerçekleştirmek. Bu konuda öncelikle, yapılan haksız ve kanunsuz işlemleri ele almak; kıyım işlemlerinin faillerini “*mahkûm*” ettirmek. Giderek, haksızlıklara ve yasa dışı işlemlere bir daha cür’et olanağı bırakmamak. Aynı zamanda (gene öncelikle) ilgilileri, öğretmen maaş ücretleri ile geçim şartları arasındaki uyumsuzlukları gidermek zorunluluğunda bırakmak.

2. İlgilileri, başta *grev, toplu sözleşme hakkı* olmak üzere, *Anayasa*’daki tüm sendikal hakları tanımak zorunluluğunda bırakmak.

3. Her zamanki gibi bu amaçlar için yapılacak mücadele boyunca da, *Türkiye*’de verilmekte olan genel devrimci mücadelenin çerçevesi dışına asla düşmemek. Ondan da öteye, bu mücadelenin doğru çizgide olmasına, gelişip güçlenmesine katkıda bulunmak.

Boykotun, bu amaçlarına yüzde yüz ulaştığı ya da ulaşacağı söylenemez. Ancak, *Türkiye* öğretmenlerinin teorik hazırlıklarının yetersizliği, bugüne kadar böyle bir eylem deneyinden geçmemiş olmaları göz önünde bulundurulursa ve boykotun *Türkiye*’de devrimci mücadelenin nirengi noktalarından biri sayılacak ölçüde halkoyunu etkilediği düşünülürse, kazanılan mesafenin önemi bir kat daha ortaya çıkacaktır. Bununla birlikte kusursuz eylem olamayacağını da düşünmek ve önemli bir noktaya değinmek gereği vardır:

Başta maddi çıkar istekleriyle ortaya çıkıldığından, TÖS’ün bugüne kadar halkoyunda bıraktığı izlenimle biraz ters düşen

bir durum ortaya çıkmıştır. Bilindiği gibi bugüne kadar TÖS, “*fukara halkın küçük lokmasından koparılacağı için maaş zammı gibi isteklerde bulunmak niyetinde olmadığını*” her fırsatta belirtmişti. Buna rağmen boykotta hayat pahalılığından yakınılması ve bütün eğitim görevlilerinin maaşlarının arttırılmasının istenmiş olması, elbette ki yerinde bir davranıştır. Ancak, halkoyunun bilinçli desteğini sağlayabilmek için, bunun nedenleri üzerinde daha yeterli biçimde durulması gerekliydi.

Neden Ücret Artışı?..

Şimdiye dek öğretmenlere maaş zammı istemeyen TÖS, şimdi neden maaşların arttırılmasını istemiştir?.. Bunun cevabı açıktır:

TÖS, yoksul halkımızın lokması daha da ufalanmasın istemişti. Ama öğretmen maaşları ve hatta bütün devlet personelinin ücretleri yerinde saydığı halde, işçilerin, köylülerin ve bütün *Türkiye* emekçilerinin kuru lokmaları günden güne daha da ufalanmıştır. Yani TÖS’ün gösterdiği feragat, yoksul halkın lokmasının (büyümesine yaraması şöyle dursun) aynen kalmasına bile yaramamıştır. Deneyler de göstermiştir ki, bunun nedeni, adına “*özel sektör*” denilen sömürücü azınlığın, siyasal temsilcileri eliyle milli geliri ipotek altında bulundurmuş olmasıdır. Bu sınıfa sadece devlet bütçesinden ayrılan paraları hatırlamak bile, bunun ispatına yetecektir. Özel sektöre devlet bütçesinden 1969 yılında ödenen para bir milyara yakındır. Bu yıl ise, vergi iadeleri ve indirimleri ile birlikte iki milyar lira açık ve gelsin yeni zamlar... Yani ezilenlerin sırtından çıkacak yeni yeni vergiler...

Öğretmenlerle birlikte bütün küçük memurlar, çelimsiz omuzlarına bindirilen zamların bardağı taşıran etkisiyle maaş artışı istemekte haklıdırlar. Ayrıca TÖS için de eski feragat duygularıyla maaşlarda artış istememek, “*tecrübeyle sabittir*” ki, emekçi *Türkiye* halkının değil, özel sektörün ekmeğine yağ

sürmektir. Öğretmenlerle birlikte bütün küçük memurlar, bunun için de maaşlarının arttırılmasını istemekte haklıdır ve bu isteği de içeren nedenlerle, boykot gibi eylemlere girişmeye objektif olarak mecburdurlar.

Bu durum TÖS tarafından daha yeterli biçimde anlatılabilir, TÖS'lü öğretmenlerin, boykotlarla halkın çocuklarını öğrenimden yoksun bıraktıkları yolundaki maksatlı suçlamalar da cevaplandırılarak, halkoyunun bilinçli desteği daha fazlasıyla sağlanabilirdi. Bu konu oldukça önemlidir ve düşünülün ki, TÖS gibi devrimci bir kuruluş için, halkoyunun güven ve sempatisini yitirmek demek, devrimci savaşın zaferine doğru artık bir adım daha atamaz duruma düşmek demektir.

Doğrulanın Gerçekler

Öğretmen boykotunun doğruladığı gerçeklere de değinmek gerekiyor:

1. Yukarda belirtildiği gibi, Türkiye'de öğretmenlerle birlikte bütün öteki küçük memurların maddi hayat şartlarının patlama noktasına iyice yaklaştığı biliniyordu. Öğretmen boykotu ve öteki devlet personeli örgütlerinin onu izleyen girişimleri, bu gerçeği doğrulamıştır. Bu durum, Türkiye'de küçük devlet memurlarının; işçi sınıfıyla ve onun ideolojisini sempatiyle karşılamaya, kılavuz olarak benimsemeye hazır küçük burjuvazinin öteki kesimleriyle bütünleşmek zorunluluğunda bulunduğu açıkça ortaya koymuştur. Devlet personeli örgütlerinin yetkili kuruluş ve kişileri; temsil ettikleri memur topluluklarını, emperyalizm, işbirlikçi kapitalizm, yarı-feodal kalıntılar ve onlarla birleşen büyük bürokratlara karşı mücadeleye hazırlamak ve sokmak yükümlüdedir. Bu mücadelenin, *işçiler, yoksul ve az topraklı orta halli köylüler, küçük esnaf ve zanaatkârlarla ortak bir cephe kurmadan, işçi sınıfı ideolojisinin rehberliği olmadan* tastamam başarılamayacağı, öğretmen boykotuyla bir kez daha doğrulanmıştır. Özetlersek, öğretmenlerin toplum içinde bir

kompartmentmana hapsedilmiş olmadıkları, devrimci meslek mücadelelerini genel devrimci savaşın öteki öğeleriyle dayanışmadan başarmalarına imkân olmadığı görüşü güçlenmiştir. Gidererek, devrimci meslek örgütlerinin genel devrimci savaşımına imkânlar ölçüsünde katkılarda bulunmak yükümünde oldukları gerçeği de açıklık kazanmıştır.

2. Eylemin toplayıcı ve eğitici gücü herkesin görebileceği biçimde ortaya çıkmıştır. Ayrıca geleneksel mücadele yöntemlerinden kurtulmanın gereği ve önemi de açığa çıkmıştır. Nitekim öğretmen boykotuyla tek tek öğretmenler arasında, TÖS içinde, öteki öğretmen örgütleri ve bütün devlet personeli örgütleri içinde ve bütün devlet personeli örgütlerinin kendi aralarında, onlarla işçi-köylü örgütleri arasında bir yakınlaşma olmuştur. Özellikle TÖS’le İLK-SEN’in boykotta “tek vücut” halinde olmaları, öğretmen örgütçülüğünde TÖS’ün temsil ettiği “TEK SENDİKA” tezinin geçerliğini doğrulamıştır.

3. Bildiri, makale, söylev, salon ve meydan toplantıları gibi geleneksel ve yaygın mücadele yöntemleri yanında demokratik baskı niteliği daha baskın olan somut girişimlerin değeri su üstüne çıkmıştır. Hükümet temsilcileriyle eşit şartlarda ve pazarlık niteliğinde olmayan görüşmeler yapmanın, kıyılan devrimci öğretmenler için “af” niteliğinde isteklerde bulunmanın, işverence hazırlanmış kanun ve yönetmelik tasarılarının aynen kabulünü istemenin, bu sömürü düzeninde yönetime pasifçe katılmayı istemenin devrimci ilkelerle bağdaşmayacağı, üstelik bir sonuç da vermeyeceği anlaşılmıştır. Kısaca, öğretmenlerin ve öğretmenlik mesleğinin öneminin halkoyunda fark edilmesi için, alışılmış savaşım yöntemlerini terk etmek gerektiği, herkes tarafından kabul edilir hale gelmiştir.

4. Nasıl ki TÖS Balıkesir Şubesi, sendika yasasındaki *Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri* yasağına rağmen o eylemiyle “*Hak verilmez alınır ve kullanılır*” şiarını kanıtladıysa boykot da “grev

hakkını kazanmanın yöntemi grev hakkını kullanmaktır” şiarını doğrulamıştır.²

5. Boykotun, amaçlarına tastamam ulaşabilmesini engelleyen etmenler arasında teorik eğitim yetersizliği göze çarpmıştır. Hatta bu nedenle, TÖS ve İLK-SEN yöneticilerinin, tam özledikleri biçimde davranamamış olmaktan üzüntü duydukları tahmin edilebilir. Ama boykot, öğretmen örgütlerinin; devrimci *Türkiye* öğretmenlerinin teorik hazırlığını, emek aleyhine oldukça bozulan üretim ilişkilerinin, gittikçe ağırlaşan maddi hayat şartlarının gerektirdiği ölçüde tamamlamak yükümünde oldukları gerçeğini su yüzüne çıkarmış olmakla da yararlı olmuştur.

6. Örgütçülükte militan üyelerin üstün değeri bir kat daha ortaya çıkmıştır. Özellikle devrimci örgütlerde yöneticilerin, militan üyeleriyle henüz bu düzeye gelememiş üyeleri arasında denge sağlama durumunda olamayacakları, esasen militan üyelerin, henüz militan ya da devrimci olamayan üyelere düşmanlık beslemedikleri, tersine onları devrimci eyleme kazanma gereğine inandıkları görülmüştür. Öte yandan, örgütlerin tüm kilit noktalarında tamamen dinamik elemanlar olmasının gereği açığa çıkmıştır.

7. Örgüt yöneticilerinin, örgüt içinde ve gerekirse yurt çapında sosyal yapı araştırmaları yaptırmaları gerektiği, örgüte giren topluluğun ve bütünüyle *Türkiye* toplumunun yapısı bi-

² *Bütün devlet personeli sendikaları, kısa bir süre önce toplantı ve gösteri yürüyüşleri hakkına kavuşmalarını, Balıkesirli TÖS'lülere borçludurlar. Çünkü Balıkesir TÖS şubesi Anayasadaki haklarına sahip çıkarak geçen yıl (1968 de) sendika yasasındaki yasağa karşı toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenlemiş, Anayasa Mahkemesi onların yürüyüşünü anayasaya uygun gördüğünden, toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı bütün devlet personeli sendikalarına kendiliğinden tanınmıştır. Balıkesirli TÖS'lüler, şüphesiz ki bu devrimci cesaretlerinden ötürü Türkiye'nin sendikal mücadele tarihinde şerefli bir yer alacaklardır.*

linmeden, devrimci yöntemlerin her zaman doğru olarak belirlenemeyeceği de doğrulanan gerçekler arasındadır.

8. Sendikal mücadelede ekonomi yönünden, her zaman tam hazırlıklı bulunmanın şart olduğu gerçeği doğrulanmıştır.

Boykot'tan bu yana bir aylık bir süre geçmiş olsa bile, öğretmen boykotunun getirdiği sorunlar daha devam edecektir. Gerek bunların ve gerekse öğretmen sendikacılığındaki öteki sorunların çözülebilmesi için yapılacak işleri, güncel ve uzun erimli işler olmak üzere iki bölümde incelemek yerinde olacaktır:

Güncel İşler

1. Açığa alınan öğretmenlerin sorunları dört noktada toplanabilir:

a. Açıktaki öğretmenlerin bundan ileri gelen ekonomik kayıpları hiçbir aksaklığa meydan vermeden tam olarak karşılanacaktır. Bilebildiğimiz kadarıyla TÖS bu konuda gerekli tedbirleri almış, gecikmeksizin harekete geçmiştir. Her halde İLK-SEN de TÖS'le dayanışarak gereken çalışmalara girmiş olmalıdır. Ancak, destekleme işi, daha baştan en kötü ihtimallere göre hesaplanmış olmalı, her öğretmen açıkta kaldığı, öğretmenlikteki statüsüne denk iş bulamadığı sürece yeterli destek görmelidir. Ayrıca açıktaki öğretmenlere sendikadan gönderilen paraların hiçbir gecikmeye meydan vermeden ulaştırılması mutlaka sağlanmalıdır.

Kaynak olarak dayanışma kampanyası ile yetinilmemeli, bu tür kampanyalara bir kez daha başvurmak gereği de kalmamak üzere, ekonomik sorunların temelden çözümü için çareler araştırılmalıdır. Tabii bu yolda yapılacak ilk iş, üyelik ödentilerini arttırmaktır.

b. Boykot eyleminden dolayı cezaya çarptırılan her öğretmene, cezasının ağır ya da hafif olduğuna bakılmaksızın hukuk

yardımları yapılmalıdır. Hukuk yardımlarının da şimdi olduğu gibi ileride de hiçbir gecikmeye ve aksaklığa meydan verilmenden yürütülmesi için gerekli tedbirler alınmış olmalıdır.

c. Açıktaki öğretmenlerden geri kalanların göreve döndürülmeleri konusunda, sendikal baskı yöntemleri araştırılmalıdır. *TÖS Aydın Şubesi*, açığa alınan öğretmenler için, hukuki durumu hatırlatarak *Aydın Valisi*'ne sendikal baskıda bulunmakla, bunun bir örneğini vermiş ve 160 öğretmenin göreve dönmelerini sağlamıştır.

d. Açıkta duran öğretmenleri işsizlikten ve işsizliğin doğurabileceği bunalımlardan kurtarmanın yolları aranmalıdır. Eğitim çalışmaları buna bir hal çaresi sağlayabilir.

2. Boykottan önceki dönemlerde kıyımdan geçen ve halen açıkta, sürgünde, meslek dışında bekleyen öğretmenlerin durumu da hiçbir ayrıma yer vermeksizin kovuşturulmalıdır.

3. Boykota katılmayan öğretmenlere karşı güdülecek örgüt politikası tez elden saptanmalı, açıklanmalıdır. Çünkü yersiz suçlama ve sürtüşmeler de olabilir ve bu durum, hiç te gereği olmayan bölünmelere yol açabilir.

Bunun için, boykota katılmayan öğretmenler önce şöyle gruplandırılabilir

a. TÖS ve İLK-SEN üyeleri

b. Bu sendikaların üyesi olmayanlar

Bu sendikaların üyesi oldukları halde boykota katılmayan öğretmenler, şüphesiz ki bu tutumlarından sorumlu tutulabilirler ancak bunlar arasında ciddi özürleri olanlar da bulunabilir. Onun için ilgili sendikalar, boykot kararına uymayan üyeler hakkında önceden saptanacak ilkelere göre, şubeler eliyle soruşturmalar açılmalı ve zorunlu nedenler olmadığı halde boykota girmeyen üyeler, disiplinsizlik derecesine göre, ya temelli

ya da geçici olarak sendikadan çıkarılmalıdır. Örneğin maksatlılar, karşı eylemlerde bulunanlar, boykota hiç katılmayanlarla kısmen katılanlar ayrı ayrı düşünülüp değerlendirilmelidir.

TÖS ve İLK-SEN'e üye olmayıp da boykot dışında kalanlar içinse, sendikanın ve sendikal eylemin değerini sonradan fark ettikleri kanaatini uyandıran pişmanlık duygusu içindeki öğretmenlere anlayış gösterileceği ve bunların sendikaya kabul edilecekleri açıklanmalıdır.

4. Boykotla ilgili bilimsel bir değerlendirmeye hemen girişilmelidir. Bu değerlendirmenin amacı, boykotun başarısını, kullanılan yöntemlerin geçerlik derecesini, öğretmenlerin, halkın ve resmi çevrelerin boykotla ilgili tepki ve eğilimlerini ölçmek, gelecekteki bu tür eylemler için ipuçları çıkarmak olabilir.

5. Öğretmen örgütlerinin sorumlu kurul ve kişileri, TÖS ve İLK-SEN'i "tek örgüt" gibi davranmaya götüren boykotun ışığında, temsil ettikleri öğretmenleri "TEK SENDİKA" da toplamaya yönelmelidirler. Ayrıca öteki memur sendikalarıyla, işçi ve köylü örgütleriyle de bütünleşmenin imkânlarını aramalıdır.

6. Boykotun yarattığı ilgi ve heyecan sönmeden eğitim çalışmalarına girişilmelidir. Bunun amacı:

a. Öğretmenleri boykot ve grevin bilimsel anlamı üzerinde aydınlatmak, Anayasa Mahkemesi'nin kararından sonra ilk fırsatta grev yapmaya hazır duruma getirmek,

b. Halkoyunun desteğini geliştirmek ve niteliğinin devrimci yönde değişmesini sağlamak olabilir.

7. Öğretmenlerin mesleki ve özlük haklarını ilgilendiren kanun tasarıları hazırlanıp Meclis'e ulaştırılmalı ya da mevcut tasarı görüşülürken önerilmek üzere, öğretmen çıkarlarına en uygun çözümler şimdiden hazırlanmış olmalıdır.

8. Boykotun doğurduğu sorunlarla uğraşırken, şube ve üyelerin öteki güncel sorunlarının kovuşturulması aksatılmamalıdır.

Uzun Erimli İşler

Güncel işler yanında, güncel olmayan işlere de hemen girilmelidir. Bu işler kısaca şunlardır:

1. Öğretmenlerin mesleki, sosyal ve ekonomik çıkarlarıyla ilgili ciddi hazırlıklar ve girişimler yapılmalıdır.

2. *Araştırma*: Devrimci örgütler, devrimci mücadeleyi sağlam temellere dayandırmak için, mesleki ve sosyal yapıyı iyi bilmek zorundadır. Bugün elimizde *Türkiye*'nin sosyal yapısını ortaya koyan bir araştırma yoktur. Özellikle TÖS, böyle bir çalışmayı *Türkiye*'deki ilgili çevrelerin de yararına sunabilir. Meslek topluluğuna ait sosyal yapı araştırmalarına yönelmek, örgütlerin tabi ki asıl görevlerindendir.

3. *Eğitim*: Söylevcilik esasına dayanan kalabalık toplantılar gene de yararlı olmakla birlikte, “*Devrim İçin Eğitim*” amaçlarına göre asla yeterli olamaz. Öğretmenlerin devrim için, teorik yönden genellikle tam yeterli olabilmeleri amacıyla, örneğin TÖS şubelerini birer okul durumuna getirmek zorunludur. Bunun için; bir çerçeve program yapılmalı, bütün şubeler bu çerçevede kalmak şartıyla mahalli özelliklere uydurulmuş programlarla “*Devrim İçin Eğitim*” çabalarına yöneltilmelidirler. Hele Boykot deneyinden sonra *Genel Merkez* yöneticilerinin hâlâ bölge seminerleri ve benzeri çalışmalarla yetinmeleri düşünülemez.

Eğitim çalışmalarında “eğitmen” sorunu da son derece önemlidir. Bugün TÖS içinde devrim için teorik eğitim yapabilecek yetenekte öğretmenler vardır. Bunlardan, özellikle boykottan önce ve sonra açığa alınmış olanlarla hemen işe girilebilir. İstifa zorunda kalıp da iş bulamayanları da içermesi

gereken bu öğretmenler, yukarıda belirtilen çerçeve programla birlikte gene *Genel Merkez*'in hazırlayacağı *devrim için eğitim* ilkelerine göre çalışmalıdırlar. Ayrıca “*sendikal eğitim için eğitim programı*” diyebileceğimiz bir program da yapılmalı ve sürekli olarak *sendika eğitimliği* yapacaklar bu programa göre kurs görmelidirler. Teorik eğitim çalışmalarında dikkat edilmesi gereken başka bir nokta da, sendika öğretmenlerinin olabildiği kadar kendi bölgelerinde çalışmalarıdır. Zaten işin başında *Türkiye* eğitim bölgelerine ayrılmış olmalı, *eğitmen adayları* bölgelere göre seçilmelidirler.

4. *Devrimci Eylem*: Devrimci örgütlere düşen görev, Türkiye’de verilmekte ve verilecek olan genel devrimci mücadelenin doğru çerçevesi dışına asla düşmemek, ayrıca bu mücadeleye katkılarda bulunmaktır. Öğretmen ve eğitim sorunlarının da kökten çözümünün bu mücadelenin başarısına bağlı olduğu düşünülürse, devrimci öğretmen sendikaları için bu görevin üstün değeri ortaya çıkar.

Devrimci Eylemin Gerekleri

Devrimci Türkiye Öğretmenleri ve onların örgütleri bu konuda ne yapmalı, nasıl davranmalıdırlar?

1. Bugünkü tarihi koşullarda öğretmenler, emperyalizme karşı hem kendileri mücadele edecekler ve hem de bilimsel açıdan antiemperyalist olmaları gereken bütün sosyal güçlerin bu mücadeleye katılmalarında rol oynayacaklardır. Devrimci öğretmen örgütleri, öğretmenleri bu eyleme sokmak yükümlüdürler.

2. Ağılık, kalıntılarına karşı baş gösteren köylü hareketlerini yalnız desteklemekle kalmayacaklar, bu hareketlerin yaratılmasında, yani köylülerin *Anayasa*’daki haklarını elde etmeye yüz tutmalarında kılavuzluk yapacaklardır.

3. Tarihi bir zorunluluk olarak, çağımızın en devrimci sı-

nıfı işçi sınıfıdır. Ve ortada işçi sınıfının başı çeken ideolojik ve fiili siyasal hareketi olmadan antiemperyalist, antikapitalist ve antifeodal mücadelenin başarılmasına asla imkân yoktur. Bugünkü tarihi durumda öğretmenler genellikle, işçi sınıfının en azından müttefiki olabilirler. Bu ittifakın sübjektif şartlarını hazırlayabilirler.

4. Devrimci öğretmen örgütleri, ittifak çizgisini aşabilmiş ve işçi sınıfının ideolojik düzeyine yükselebilmiş olan militan öğretmenlere, kişisel tutkuların araya girmesine fırsat vermeden, engin etkinlik olanakları sağlamalılar ve örgütün bütün yönetim ünitelerinde onların inisiyatif sahibi olmalarına yol açmalılar. Eğer “*Türkiye sosyalist olacaksa*”, eğer yalnız Türkiye değil “*bütün dünya sosyalist olacaksa*” ve eğer “*tarihin dediği olacaksa*” bu konuda herhangi bir aksaklığa meydan verilmemelidir.

EMEK Dergisi, Cilt 1, Sayı 19, 12 Ocak 1970

13. FEYZULLAH ERTUĞRUL KONUŞUYOR

İbrahim OSMANOĞLU

Öğretmenlerin devrimci eylemleri bakımından ileri bir adım teşkil eden son öğretmen boykotunun değerlendirilmesi ve öğretmenlerin devrimci mücadeledeki yerinin tespit edilmesi amacıyla düzenlediğimiz ankete geçen hafta TÖS Genel Başkanı *Fakir Baykurt* ve İLK- SEN Genel Başkanı *Kenan Keleş*'in verdikleri cevapları yayımlamıştık

Bu hafta da TÖS eski Genel Başkanı *Feyzullah Ertuğrul*'un cevaplarını sunuyoruz.

Sorular şunlardır:

1. Öğretmen boykotunu yaratan nedenlere kısaca dokunduktan sonra, bu eylemin sosyo-ekonomik açıdan tarihi bir gelişimi olup olmadığını açıklar mısınız?
2. Sınıfsal niteliği ile öğretmen boykotunu, *Türkiye*'deki devrimci eylemin bir halkası olarak nasıl değerlendirirsiniz? Bu eylem işçi sınıfının eylemleriyle bir paralellik göstermekte midir?
3. Öğretmen boykotunun öğretmenler, memurlar ve öğrenciler üzerindeki etkisi ve devrimci birikime katkısı ne ölçüde olmuştur?
4. Nihai hedefi sosyalizm olan devrimci mücadelenin git-tikçe yoğunlaştığı ülkemizde öğretmen boykotu, egemen çevrelere ve siyasi iktidara ne ölçüde etki yapmıştır?

5. Bu boykot Türkiye öğretmenlerinin kabuğunu ilk kez yırtarak bozuk düzene başkaldıran eylemidir. Eylem sırasında (bu belki de ilk deney olduğundan olacak) birtakım teorik ve pratik eksiklikler olmuştur. Bunlar sizce nelerdir, gelecekteki eylemlerde bu eksikliklerin olmaması için neler yapılmalıdır?

6. Sermaye ile bütünleşen büyük bürokrasi ve mevcut politik iktidar karşısında öğretmenin yeri, işçi sınıfının devrimci ittifakları içindedir. Ancak bu gerçeği iyice belletmek ve öğretmeni devrimci kavganın içine sokmak gerekir. Bu da kanımızca eğitim yoluyla militan kadrolar yetiştirmeye gelip dayanmaktadır. “Devrim İçin Eğitim” ilkesi doğrultusunda öğretmen sendikaları tezelden nasıl bir eğitim uygulamasına girişmelidirler?

*Feyzullah Ertuğru’*un yanıtları şöyledir:

1 ve 2. sorularınıza yanıtlarım: Karşı çevreler, öğretmen boykotunun tahrikler sonucunda patlak verdiğini iddia ettiler. Başbakan son basın toplantısında da aynı iddiada bulundu ve “*Bu doğrudan doğruya kanunsuzluk teşvikinden başka bir şey değildir.*” diyerek, son bir defa daha, öğretmen boykotunun “teşvik”lerden ileri geldiğini söyledi. Oysa sendika yöneticilerinin boykot emri vermeleri, devrimci kuruluş ve kişilerin boykotu destekleyen beyanlarda bulunmaları, boykotumuzun yaratılmasında yumurtaı civcive dönüştüren ısı cinsinden nedenlerdir. Civcivi oluşturan aynı ısının, taşı civcive dönüştürmesi mümkün müdür? Tıpkı bunun gibi, ortada zorunlu içsel nedenler ve etkenler olmasaydı, öğretmen boykotu sadece direktif ve sempatik beyanlarla yaratılamazdı. Bunun içindir ki, öğretmen boykotunu doğuran temel nedenleri, *Türkiye* toplumunun öğretmen hareketlerini de etkileyen iç çelişmelerinde aramak gereklidir. Bu çelişmeler şüphesiz ki *Türkiye*’nin sosyal ve ekonomik yapısının tarihi gelişim çizgisi üzerindedir.

Bugün *Türkiye*'de bir yanda emperyalizm, işbirlikçi kapitalizm, feodal kalıntılar ve bunlarla bütünleşen büyük devlet memurları vardır. Öte yanda ise sanayi ve tarım işçileri, az topraklı, orta halli köylüler, küçük esnaf, zanaatkârlar ve içlerinde öğretmenlerin de bulunduğu küçük devlet memurları. Devlet makinesini elinde bulunduran birinci guruptakiler, daha çok hızla gelişen kapitalist sömürü yoluyla, ikinci gruptakileri gitgide ağırlaşan maddi hayat şartlarına itiyorlar. Hem de “hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamayacağını” şart koşan *Anayasa* varken...

İşte öğretmen boykotunu da, işçi, köylü ve devrimci gençlik hareketlerini de doğuran iç çelişme bugün budur *Türkiye*'de. *Emperyalizm-bağımsızlık, sermaye- emek çelişmesi...* Ancak, mesleğin kendine özgü koşullarından ileri gelen ikinci dereceden nedenlerle öğretmenler, daha da darda olan öteki devlet memurlarından önce böyle bir eyleme geçebilmişlerdir.

Görüldüğü gibi öğretmen boykotu *Türkiye*'deki devrimci savaşımın doğal bir halkasıdır. Ancak, bu savaşımın stratejik sorunlarında henüz bir anlaşma sağlanabilmiş değildir. Onun için, öğretmen boykotunun işçi sınıfının eylemlerine paralel olup olmadığı yolundaki sorunuz son derece önemlidir.

Kimileri der ki, *Türkiye* işçi sınıfının eylemlerinde, henüz kendi ideolojisinin itici gücü değil, tamamen ekonomik nedenler rol oynamaktadır. Onun için, *Türkiye*'de objektif olarak var olan işçi sınıfından sübjektif olarak söz edilemez. Ve de bu nedenle *Türkiye*'de işçi sınıfı o kadar ciddiye alınamaz.

Bu görüş, öğretmen örgütçülüğüne de, işçi sınıfının ve onun eylemlerinin öneminin bilinip yayılmasına da ket vurmaktadır. Ve hatta bugünkü tarihi aşamada, işçi sınıfının öncülüğünü tanımaya yüz tutan devrimci *Türkiye* öğretmenlerini, küçük burjuva ideolojisinin kuyruğunda çakılı tutma manevralarının da dayanağı olabilmektedir.

Kimilerine göre de *Türkiye*'de işçiler, köylüler bir yana, memurlardan bile fazla kazanabiliyorlar. Öyleyse durumuna şükreden işçi sınıfından, devrimci eylem beklenemez.

Böyle bir görüşün hem öğretmen örgütçülüğünde ve hem de devrimci savaşımın bütün öteki kesimlerinde, işçi sınıfının devrimci niteliğine güvenmesi beklenen bazı kimseleri popülizme sürükleyebilmesi tehlikesi vardır. Onun için şu gerçeği ısrarla belirtmek gereklidir:

İşçi sınıfının tarihi öncülüğünü belirleyen tek etken ücret değildir. *“Sınıf kavramı zenginlik veya yoksulluk kavramına indirgenemez. Bir proleter bir burjuvadan fazla kazanabilir, fakat gene de bir patrona bağımlı olduğundan (üretim aracına sahip olmadığından F.E.), hayatı güven altında ve bağımsız olmadığı için o, yine de bir proleterdir. Maddi hayat şartlarını sadece kazanan para değil, toplumsal yaşamdaki toplumsal işlev de (toplumsal konum da F.E.) meydana getirir.”*¹

Türkiye’de, üretim biçimini ileriye doğru değiştirme amacı gütmeyen bir devrim anlayışı, geleneği vardır ve bu gelenek, iktidarın sınıfsal niteliğine dokunmayan stratejilerin *“devrim stratejisi”* kılıfında sunulup anlaşılmasına imkân verebilmektedir. Onun için, devrimci *Türkiye* öğretmenleri ve onların örgütleri bu konuda son derece uyanık olmak yükümlündedirler.

Öğretmen boykotu tıpkı işçi sınıfının fabrika işgalleri ve grev hareketleri gibi genel devrimci mücadelenin bir parçasıdır. Onun için öğretmen boykotuyla işçi sınıfının eylemleri arasında bir kendiliğinden paralellik vardır.

Önemli olan, öğretmenlerin, boykot gibi devrimci eylemlerde proletaryanın fiili ve ideolojik öncülüğünü kabule hazır duruma getirilmeleri ve yasaların bütün olanakları kullanılarak bu yönde ciddi olarak çalışılmasıdır.

¹ Georges Politzer, *Felsefenin Başlangıç İlkeleri*. Sol Yayınları Ekim 1966 s. 191

Öyle sanırım ki ilk iki sorunuzu böylece cevaplandırmış oluyorum.

3. Sorunuza gelince: Öğretmen boykotu ile öğretmenler ve memurlar içinde; öğretmen, memur, işçi, köylü ve devrimci Gençlik örgütleri arasında beliren dayanışma havası, bu dayanışmanın gereği ve öneminin anlaşılmasında etkili olmuştur. Boykot deneyi ile öğretmenlerin devrimci bilinci ve devrimci cesaretleri bilenmiştir. Çok önemli başka bir sonuç da, küçük tarım üreticisi köylülerin, öğretmen boykotundan esinlenerek, demokratik haklarını fark etmiş olmalarıdır. Şimdi devrimci öğretmenlere ve onların örgütlerine düşen görev, bu haklarını kullanmalarında köylülerimize kılavuzluk yapmaktır.

4. Sorunuza da kısa cevabım şu: Egemen çevreler; *Türkiye* öğretmenlerinin devrimci eylemlerinin ciddiyetini, öğretmen örgütçülüğünde “TEK SENDİKA” oluşumunun kendilerine verebileceği zararları fark etmişlerdir. Onun için, egemen sınıflar ve onların siyasal temsilcileri, baskı ve şiddet tedbirlerinin yanı sıra,, bundan böyle daha büyük bir ciddiyetle, devrimci öğretmen örgütlerini, çaktırmadan yozlaştırmanın yollarına başvuracaklardır.

5. Sorunuz için de kısaca şunları diyebilirim: En önemlilerinden biri, öğretmen boykotunun kendi kurtuluşuna da yarayan anlamının, emekçi *Türkiye* halkına yeteri kadar anlatılamamasıdır. İkincisi, boykot, genel devrimci mücadelenin dışında olamayacakları gerçeğini bütün *Türkiye* öğretmenlerinin kavramalarında önemli bir fırsat iken, bu fırsatın yeterince kullanılamamasıdır.

6. Sorunuza gelince: “*Devrim için eğitim*” şüphesiz yalnız teorik olarak yapılacak değildir. Örneğin “*boykot*” ya da “*grev*”, devrim için eğitimin pratik yöntemleridir. Hatta bir sendikanın, devrimciliği bilinen bir üyesine karşı beslediği sempati ya da antipatinin sonucu olarak beliren uygulamadaki durumlar

bile, “devrim için” ya da “karşı devrim için” eğitim niteliğindedir.

Devrim için teorik eğitimin de yolu kısaca şudur: Sendika genel merkezleri Türkiye’yi eğitim bölgelerine ayırmalı ve bu bölgelerden seçilip çağrılacak belirli sayıdaki öğretmenleri, önceden hazırlanacak “*sendikal eğitim için eğitim programı*” gereğince kurstan geçirmelidir. Ayrıca, “*devrim için eğitim*” amacıyla, biri öğretmenler için, öbürü de halk için olmak üzere iki ayrı program yapılmalı, bu çerçeve programlar, kursu bitiren sendika eğitimcilerinin yönetiminde uygulanmalıdır.

Eğer TÖS ve İLK-SEN bugüne kadar böyle bir eğitim uygulaması yapabilmiş olsalardı öğretmen boykotu amaçlarına yüzde yüz ulaşacaktı.

Bu durumda, sendika yöneticilerinin bölge seminerleri ile yetinmeleri, kişisel gezileri bir eğitim yöntemi sanmaya devam etmeleri ve sendika şubelerini, içinde devrim için eğitim yapılan birer okul durumuna getirmekte daha da gecikmeleri düşünülemez.

ANT Dergisi, Sayı 166, 3 Mart 1970

14. GENEL ÖĞRETMEN BOYKOTU'NUN YÖNÜ¹

TÖS ve İLK-SEN yönetiminde yapılan genel öğretmen boykotunun tarihi doğrultusu şüphesiz ki sömürsüz bir *Türkiye* yönündedir. Ancak, bu yöne giden yol devrimci teorinin ışığında saptanmadıkça, öğretmenlerin devrimci mücadelesi tarihi yönüne hatta ters bile düşebilir.

Türkiye'nin bugünkü tarihi durumu nedir ve bu tarihi akış aşamasında devrimci *Türkiye* öğretmenlerinin, onların örgütlerinin yeri neresi, yolu hangisidir?

¹ 15-18 Aralık 1969 günlerinde gerçekleşen *Genel Öğretmen Boykotu* günlerinde boykot eylemini birlikte yöneten TÖS Genel Başkanı Fakir Baykurt ile İLKSEN Genel Başkanı Kenan Keleş bu iki sendikanın tek bir sendikada birleşmesi amacıyla bir *Ortak Kurultay* kararı almışlardı. 6 Ağustos 1970'te gerçekleşen *Ortak Kurultay*'da ne yazık ki bu amaca ulaşamadı.

Bu uzlaşmazlığın nedeni, birleşmeyi simgeleyecek o tek sendikanın nasıl oluşturulacağının yanı sıra asıl, TÖS içinde yaşanan, “*devrimci savaşımın yol ve yöntemi*”ne ilişkin farklılaşmanın bu Kurultay'a da yansımış olmasıydı.

Bu farklılaşmanın bir yanındaki bizler sendikamızın *Genel Merkezi*'ne sunduğumuz bir MUHTIRA ile TÖS'ü, Türkiye'yi kapitalizm ötesi yaşam koşullarına götüren yolun üzerinde görmek istediğimizi anlatmaya çalıştık. (Söz konusu *Muhtıra*'dan *Alıntılar* için bakınız: İKİNCİ BÖLÜM I. KESİM, Sıra no:13).

Bu arada şunu da söylemeliyim ki bu muhtıra nasılsa 12 Mart askeri rejimi savcısının eline ulaştığında altında imzası bulunan bizler TÖS Davası duruşmalarından birine tanıklık için çağırıldığımızda “*Daha sonra TÖS Genel Başkanı Muhtıradaki eleştirilerin gerçek olmadığı yönünde bizi ikna etti*” diyerekten hapiste olan-olmayan davalı TÖS'lü arkadaşlarımızın lehinde tanıklık ettik.

Bilindiği gibi, Cumhuriyet’le başlayan ısrarlı çabalardan sonra, *Türkiye* koşullarında kapitalizmin tastamam kurulmasına imkân olmadığı anlaşılarak tekelci *Amerikan* kapitalizmi ile işbirliğine girilmiş ve 1947 yıllarında yurdumuz, resmen emperyalizmin vesayeti altına sokulmuştur. Buradan itibaren, emperyalizm ve işbirlikçi kapitalist sınıflar, feodal kalıntıları da içine alan ve onu budaya budaya gittikçe güçlenen bir sömürü cephesi kurmuşlardır. Bugün bu cephenin gücü; emekçi *Türkiye* halkının alın terinin Anayasa dışı yöntemlerle gasp edilmesine, devrimci işçilerle, öğrencilerin güpegündüz kurşunlanarak öldürülmelerine, devrimci *Türkiye* öğretmenlerinin yakılmalarına cür’et olanağı yaratan boyutlara ulaşmıştır. Tabii bu, *Türkiye*’de üretim güçlerinin hızla gelişmesinden ve var olan dengesiz üretim ilişkilerinin daha da acımasız boyutlara vardırılmasından bağımsız bir durum olamaz. Gerçekten *Türkiye*’de bağımsızlık-emperyalizm, emek-sermaye çelişkilerinin keskinleşmesi dolayısıyla üretim ilişkileri, dönüşüm noktasına doğru hızla evrilmektedir. Bu dönüşüm, tarihi bir zorunluluk olarak mutlaka emekten ve bağımsızlıktan yana gerçekleşecektir. Yani genel olarak emperyalizm, özel olarak *Amerikan* emperyalizmi *Türkiye* topraklarından mutlaka sökülüp atılacak, kapitalizme karşı mücadele, müttefikleriyle birlikte işçi sınıfının iktidara ağırlığını koymasını mutlaka doğuracaktır. Ve bu gün bu mücadelenin *Anayasa*’da belirlenmiş olanakları sonuna dek kullanılmış değildir.

Türkiye’deki bu tarihi durum, hiç şüphe yok ki devlet memurlarının, bu arada öğretmenlerin ve bütün *Türkiye* emekçilerinin; emperyalist- kapitalist- feodal kalıntılar ortaklığıyla değil, kaçınılmaz olarak içi sınıfı ve onun ideolojisi ile müttefik olmalarını gerektirmektedir. Çünkü onların günden güne yoksullaşmalarının tek nedeni, emperyalizm, işbirlikçi kapitalizm, feodal kalıntılar ortaklığıdır. Bugünkü tarihi aşamada, işçi sınıfının ideolojik ve fiili öncülüğü olmadıkça, bu sömürü ortaklığının kökü kurutulamaz.

Saptırma Çabalarına Dikkat

O halde sömürsüz Türkiye düzenine giden yol, kendine özgü ideolojisiyle işçi sınıfının ve onun müttefiklerinin katılacakları yoldur. Ancak, kimi çevreler, *“Türkiye’de işçi sınıfının öncülük yapmasına yetecek objektif ve sübjektif şartlar henüz yoktur, bu şartlar olgunlaşmaya kadar küçük burjuva aydınlarının ya da asker-sivil aydın kadronun kuyruğuna takılmak şarttır”* demeye getiriyorlar.

Oysa Türkiye’de işçi sınıfının öncülük potansiyeli vardır ve grevler, fabrika işgalleri bu potansiyel olanağın fiili güç haline dönüşmeye yüz tuttuğunu göstermektedir. Böyle bir durumda küçük burjuva aydınlarına kur yapmak, en hafif deyişle ipin ucunu kaçırmak demektir. Eğer işçi sınıfının öncülüğü olmadan zafere ulaşmak mümkün değilse ve buna gerçekten inanılıyorsa, yapılacak başlıca iş, ipin ucunu kaçırmadan, işçi sınıfının fiili öncülüğünün gelişip olgunlaşmasına çalışmaktır. Onu başkalarının vesayetine teslim etmeden çalışmaktır. Bunun da yolu, işçi sınıfının bilinçlenme ve örgütlenme düzeyini hızla yükseltmek, onun devrimci teorisinin aydınlığında müttefikleriyle birlikte teori-pratik bütünlüğü içinde eyleme yönelmesine yardımcı olmaktır. Hemen ekleyelim ki, böyle bir eğilimin baş gösterdiği bir ortamda devrimci Türkiye öğretmenleri ve onların örgütleri son derece uyanık olmak zorundadırlar. Aksi takdirde, tarihi boykot olayını yaratan kahraman Türkiye öğretmenlerinin bunca çilesi güme gidecektir.

Eğer Türkiye öğretmenlerinin de dertleri ancak ve ancak sömürsüz bir Türkiye düzeninde kökten dinecekse ve eğer bu düzen ancak ve ancak işçi sınıfının öncülüğünde yürütülen bir mücadele sonucunda kurulacaksa, yeniden belirtelim ki, devrimci Türkiye öğretmenlerine ve onların örgütlerine düşen görev, antiemperyalist, antikapitalist ve antifeodal mücadelenin ön şartı olan, *“işçi sınıfının öncülük koşullarının gelişip olgunlaşması”*na katkılarda bulunmaktır. Ve de bu tarihi görevin savsaklanmasına, saptırılmasına asla meydan vermemektir.

Nasıl?..

İşçi sınıfı ile değil de büyük ölçüde köylülerle yüz yüze, iç içe olan *Türkiye* öğretmenleri için bu mümkün müdür? Bu sorunun cevabı, küçük burjuvazinin köylü kesiminin tanımlanmasını ve devrimci savaştaki yerinin belirlenmesini gerektirmektedir. Toprak ağaları ve kapitalist üretim yapan büyük toprak sahipleri, bilindiği gibi küçük burjuvazinin köylü kesimi dışındadır. Bu kesime giren köylüler, yoksul ve orta halli köylülerdir. Yoksul ve orta halli köylülerin devrimci mücadeledeki yeri işçi sınıfının yanındadır. Hele yoksul köylüler, emperyalizm çağının devrimci mücadelesinde işçi sınıfının ve onun öncülüğünün temel dayanağıdır. İşçi sınıfının öncülük koşullarının gelişip olgunlaşması, başta yoksul köylüler olmak üzere küçük burjuvazinin köylüler kesiminde onun ideolojisinin alerjik olmaktan çıkmasına da büyük ölçüde bağlıdır. Biz, devrimci *Türkiye* öğretmenlerinin, işçi sınıfının öncülük koşullarının gelişip olgunlaşmasına katkılar da bulunmaları gerektiğini belirtirken şunu söylemek istiyoruz: Devrimci *Türkiye* öğretmenleri ve onların örgütleri; yoksul ve orta halli köylüler arasında, kurtuluş için proletarya öncülüğünün tek alternatif olduğu tezini yayma ve tutundurma ve de proleter devrimciler yetiştirme yükümlündedirler. Öte yandan onlar, köylülük özelliğini bir parça sürdüren sanayi proleterleri ile, onların köyleri ya da köylüleri arasında bağ kurmakla da kendilerini yükümlü saymalıdırlar. Devrimci öğretmen örgütçülüğünde, işçi sınıfının öncülüğünden ve bu öncülüğün koşullarından söz etmeden, devrimci ittifakta “*en önemli ögenin köylüler olduğu*”nu söylemek düpedüz popülizmdir.

Esas Hareket Noktası

Öğretmen örgütleri tabii ki, bir işçi sınıfı örgütü değildirler. Ve bundan ötürü de onlara işçi sınıfı örgütlerinin tek mil görevini yüklemek düşünülemez, buna yasalar da elvermez. Ama “*Halkı uyandırma görevi*”nin TÖS için de önemli bir görev sayıldığı herkesçe bilinen bir gerçektir. Bizim burada yaptığımız, artık yuvarlaklığı bilinen “*halkı uyandırma*” deyiminin gerçek

anlamını ortaya koymak ve romantik köylü iktidarcılığının (popülizmin), öğretmenlerin devrimci mücadelesini yolundan saptırmasını önlemeye çalışmaktır. Devrimci öğretmen örgütleri elbette ki bir yandan kendi üyelerini bilimsel devrimci teori ile temasta bulunduracak ve onların mesleki, toplumsal, ekonomik hak ve çıkarlarını koruyup genişletmeyi esas hareket merkezi yapacaklardır.

Bu arada şunu da belirtelim ki, yoksul ve orta köylülere işçi sınıfının öncülüğünü benimsetme görevi, onları demokratik köylü hareketlerine yöneltme görevi ile çelişen bir görev değildir. Çünkü işçi sınıfının gündemindeki *asgari programında* burjuva demokratik uygulamalar zaten vardır. Onun için demokratik köylü hareketleri, işçi sınıfı öncülüğünün bu aşamada zaten öngördüğü eylemlerdir.

“Kısa Yol” Değil

Bugünkü ortamda başka bir önemli sorun da şudur:

Batının burjuva demokratik düzenlerindeki özgürlüklerin Türkiye’de olabildiği kadar gerçekleşmesine canla başla çalışmak, sömürsüz *Türkiye* düzenine yönelen savaşımın başarısı için şarttır. Bu nedenle, devrimci *Türkiye* öğretmenleri ve onların örgütleri, antidemokratik koşulların giderilmesi için de kıyasıya savaşacaklardır. Ancak onlar, işçi sınıfının objektif ve sübjektif koşullarının doğal sonuçları olan olaylara olduğundan başka türlü anlamlar verenlere, giderek, işçi sınıfının ve onun müttefiklerinin mücadelesine “*kısa yol*” önerileriyle köstek vuranlara karşı da son derece uyanık olmalıdırlar.

Devrimci *Türkiye* öğretmenleri tarihi boykot eylemiyle başarılı bir sınav vermişlerdir. Onların boykot ötesi eylemlere atılmalarını önlemek için girişilen yıldırma politikasının hezimetle uğraması, ilgili öğretmen örgütlerinin, eylemlerini burada özetlenen teorik çerçeveye oturtmalarına bağlıdır.

21 Nisan 1970. *Yenigün Gazetesi*

16. MİLLÎ EĞİTİM ŞÛRASI'NIN DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ

28 Eylül'de toplanan 8'inci *Millî Eğitim Şûrası*, pek de yankı uyandırmayan çalışmalarını 3 Ekim 1970 günü tamamladı. Şûra'daki tartışma ve kararlardan, gazetelere yansıyan kadarıyla haberimiz var. Elimizin altında ayrıca, *Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu*'nca hazırlanıp Şûra'ya sunulan *Rapor* (1) bulunuyor. Bunlardan çıkarabildiğimiz kadarıyla, Şûra'nın -ilgimizi çeken- havası şöyle:

Millî Eğitim Bakanlığı Ne İstiyor?

1. Bütün öteki sorunların yanında gündem maddesi olarak “*Ortaöğretim Sistemimizin ve Yükseköğretime Geçişin Kurulu-şu*” sorununu seçmiş, 8'inci Eğitim Şûrası'nın sadece bununla yetinmesini,

2. Üniversite öğreniminin bugünkü liselerin tekeline bırakılmasını, üniversitelerin yeni bir örgütlenmeden sonra lise dengi meslekî ve teknik öğretim kurumlarına dayandırılmasını,

3. Bugünkü ortaokulların aynıyla kalmasını, liselerin ise şu üç temel görevle yükümlendirilmesini istiyor:

Öğrencileri;

- a. Yüksek öğretime,
- b. Hem mesleğe hem yüksek öğretime,
- c. Hayata ya da mesleğe hazırlamayı amaçlıyor.

Buna göre, sadece genel öğrenim veren bugünkü liseler “*genel*”, “*mesleki*” ve “*teknik*” liseler halinde çeşitlendirilecek; ancak, öğrenciler bu çeşitli liselere lise 1’inci sınıfta yönettileceklerdir. Yani lise 1 “*mesleğe yöneltme sınıfı*” olacaktır.

4. Liselerde “*sınıftan, geçme*” yerine “*dersten geçme*” ilkesinin geçerli kılınmasını amaçlıyor.

Paralellik mi?

Bilindiği gibi devrimci öğretmen örgütlerinin bugüne dek sürüp gelen istekleri arasında şunlar da vardı:

1. Üniversite öğreniminin lise diplomasına bağlı kalmaması ve üniversitelerin yalnız liselere değil, bütün lise dengi okullara açık tutulması.

2. Öğrencilerin kendi ilgi, istek ve yeteneklerine göre mesleğe yönettilmesi ve ortaöğretim kurumlarının bunu sağlayacak biçimde yeniden düzenlenmesi.

3. Öğrenciyi başaramadığı bir ya da bir kaç dersten dolayı, başarıyla bitirdiği bir yığın dersi bir yıl daha yeni baştan okumak zorunda bırakan sınıf geçme sisteminin değiştirilmesi. Bu amaçla, “sınıftan geçme yerine “*dersten geçme*” yoluna gidilmesi.

Görülüyor ki *Millî Eğitim Bakanlığı 8’inci Millî Eğitim Şûrası*’ndaki tutumuyla tarihinde ilk kez devrimci öğretmen örgütlerinin paraleline (bir kaç noktada da olsa) düşer gibi olmaktadır.

Dahası Var

Dahası var: Gerek Bakanlık önerisini içeren raporda, gerekse *Başbakan* ve *Bakan*’ın Şûra konuşmalarında, devrimci öğretmen mücadelesi boyunca söylenegelen söz ve düşüncelere de rastlanabilmiştir. Örneğin *Başbakan Şûra*’daki konuşmasında,

bilgi yanında “*Türk çocuklarının parmaklarına hüner verilmesini*” istemiş ve şunları söylemiştir: (2)

“*Çağın icaplarına göre bir eğitime ihtiyaç vardır. Bir memleketin eğitimi bütün vatandaşlarına açık olmalıdır. Bugün eğitim sisteminde baştan aşağı yenileştirme yapmaya, müfredat programını değiştirmeye mecburiyet vardır.*” diyebilmiştir. Bakan ise şunları söyleyebilmiştir: (2)

“*Her öğrenciyi istidat kabiliyet ve hevesi istikametinde yetiştirmeyi kabul ediyoruz, öğrencilere bilgi yükleme, bir nevi ansiklopedizm ile onları ezbere sevk etme yerine, onlara öğrenme, inceleme yollarını gösteren, bilimsel düşünme ve araştırma yeteneğini kazandıran bir esası getirmek istiyoruz*”.

Bütün bunlar, devrimciler gözünde sevimsizliği bilinen *Millî Eğitim Bakanlığı*’nı ve onun bağlı bulunduğu hükümeti ilk bakışta sempatik göstermekte; hatta kimilerinin, devrimci öğretmenlere ve onların örgütlerine, “*siz de yıllar yılı bunları istemediniz mi? Hâlâ neye bu uzlaşmazlığınız?*” diyebilmelerine neden olabilmektedir.

TÖS Neden Karşıt

Türkiye öğretmenlerinin büyük çoğunluğunu temsil eden devrimci öğretmen sendikamız TÖS ise, Şûra’ya karşıt tutumunu şu nedenlere bağlamaktadır: (3)

1. Bakanlığın “*Devrimci Eğitim Şûrası*” kararlarını dikkate almaması, Şûra’nın TÖS’ten saklı olarak *Meclis*’lerden geçirilen bir kanuna göre toplanması, 5-6 kişinin dışında öğretmen temsilcilerine yer verilmemesi ve Şûra’ya TÖS’ten sadece 1 temsilci istenmesi; böylece Şûra’nın, *Bakanlığın* ya da *Bakanlık* gündümündeki kuruluşların tekeline bırakılmış olması. İşçilerin, köylülerin, gençlik temsilcilerinin çağrılmaması.

2. “*Reform* ashında *ciddî bir iş*” olduğu halde *Bakanlık* Tasarısı’nın gerçekte ülkenin temel ekonomik ve sosyal koşul-

larını değiştirme amacını gütmemesi, yani ortaöğretime çağdaş bir nitelik kazandırmak yerine, gerçekte üniversite vb. yüksek okul kapılarındaki haklı yığılmaların geçiştirilmesi, bugünkü montaj sanayici egemenlere ve dış pazarlara kalifiye işçi hazırlamak istenmesi, tasarının *Millî Eğitim*'in bütününe içermemesi.

3. Öğretmen kıyımcılığından vazgeçilmemesi ve öğretmeni açlığa, dış ülkelere gitmeğe mahkûm eden ekonomik koşulların düzeltilmesi yoluna gidilmemesi.

TÖSe göre *Bakanlık* önerisi şûra aldatmacası içinde bir reform aldatmacasıdır ve “*Millî Eğitim*'in, *ülkeminin bilcümle sorunlarını bu ölçülerle bir reform değil, her sorunu bilimsel ölçülerle ve birbirleriyle olan zorunlu ilişkileri içinde ele alan bir 'Devrim' çözecektir.* Bu yüzden öğretmenlerimiz *Devrim İçin Eğitim* çalışmalarına devam edeceklerdir.”

TÖS'le birlikte İLKSEN de şûra'ya temsilci göndermemiş ve boykot etmiştir.

İşte şûra'nın havası özetle budur.

Millî Eğitim Bakanlığı'nın, üstelik bir süre önce *Devrimci Eğitim şûrası*'nı toplayan TÖS gibi bir öğretmen sendikasına kendi şûra'sında ağırlığınca temsil hakkı tanımamasında şaşı-lacak bir yan yok. Ama bu durum elbette ki protesto edilecek, Bakanlık yetkililerinin *Türkiye* öğretmenlerini temsile en yetkili bir öğretmen sendikasını bile hiçe saymak gibi bir gafletin içinde bulundukları meslek ve halkoyuna anlatılacaktır.

Bu şirinlik Neden?

Burada asıl ilgi çekici olan, bazı meslekî tutum ve kararları ile kimi iyi niyetli devrimci çevrelerin bile ilk bakışta olumlu sayabilecekleri bir havaya *Bakanlığın* nasıl girebilmiş olmasıdır. Yani *Bakanlık 8'inci Eğitim şûrası*'nda, yukarıda belirtilen önerileri nasıl ve hangi nedenlerle getirebilmiştir?

Bu sorunun cevabını *Bakanlık Raporu'nda*, *Başbakan ve Bakan'ın Şûra'daki sözlerinde* bulabiliriz:

“Ortaöğretimin ikinci devresinde yüksek öğrenime öğrenci hazırlayan liseler ile iş hayatının üretim ve hizmet alanlarına eleman yetiştiren sanat enstitüleri, kız enstitüleri ve ticaret liseleri, kalkınmayı desteklememektedirler.” (s. 5) Rapor'dan (1)

*Millî Eğitim Sistemimizin temel görevlerinden biri; “Orta ve yüksek öğretimi, iktisadi kalkınma ve sosyal gelişme için gerekli sayı ve nitelikte insangücünü yetiştirmek üzere, istekli ve kabiliyetli yurttaşlardan, fırsat eşitliği ilkesine göre yapılacak seçmelerden geçenlere kabiliyetleri oranında vermek”*tir. (s. 3) *Başbakan'ın sözlerinden:* (2)

“Toplumumuzun gelişen durumuna ve bu durumun icap ettirdiği ihtiyaçlara göre tepeden tabana bir ıslahat gereklidir. Islahat, gelişen topluluklar için bir ihtiyaçtır. Islahat müessesesi devamlıdır. 8'inci Eğitim Şûrası öyle bir zamanda toplanıyor ki eğitimin her alanında ıslahat zarurî hale gelmiştir.” Bakan'ın konuşmasından: (2)

“Toplumumuzun ve ekonominin ihtiyaçlarına uygun bir eğitim sistemini kabul etmemiz lâzımdır. İstihdam şansı bulunmayan alanlarda insan yetiştirmek aydın işsizliği doğurur.”

İcazetli Eğitim

Sadece bu sözlere bakarak bile ortaöğretimde yapılmak istenen bu değişikliğin büyük burjuvaziye daha yeterli insangücü hazırlama ihtiyacından ileri geldiğini söyleyebiliriz. Nitekim çalışmalardan devrimci öğretmen örgütlerini haberdar etme gereğini bile duymayan *Millî Eğitim Bakanlığı* hazırladığı rapor taslağını üniversitelerle birlikte *Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu*'na da göndermiş, kapitalist sendikaların ağababası olan bu kuruluştan icazet almakta kusur etmemiştir. *Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu'nun Millî Eğitim.*

Bakanlığı'na gönderdiği Raporda (1) Bakanlığın hazırladığı taslak “*mükemmel ve müemmen*” görülmekte ve yer yer şu noktalar belirtilmektedir:

Eğitimin amaçlarından biri, “*gerek sayı, gerek nitelik itibariyle, kalkınma hamlemizin gerektirdiği kalifiye insangücünü yetiştirmektedir.*” (Rapor 10, s. 1)

“*CII. Millî Eğitim Şûrasına sunulan dokümanda eğitimimizin reforma muhtaç noktaları isabetle tespit edilmiştir. Ülkemizde artık eğitimin sırf mücerret bilgileri ezberletmek anlamına gele-meyeceği kabul olunmuştur, öğrencilere daha ziyade araştırıcı, yeni bilgi cereyanlarını takipçi bir zihniyetin kazandırılması ön plana alınmıştır. Ortaöğretimdeki ders sayısının çokluğu tenkit edilmiş, bu mahzuru giderici ön tedrisat programları formüle edilmiştir. Ortaöğretimden yükseköğretime geçişte olgunluk im-tihanının ihdası teklifi de yerinde bulunmuştur.*” (rapor 10, s. 2)

“*Öğrencilerin muayyen yükseköğretim dallarına yöneltileceğinin kabulü de Konfederasyonumuzca muvafık mütalâa kılın-maktadır.*” (rapor 10. s. 3)

Öğretmen Doğup Öğretmen Ölenler

Demek oluyor ki, bu girişimin gerisinde *Türkiye* burjuvazisinin çıkarları yatmakta, *Başbakan* da, *Bakan* da o sevimli sözleri, *kapitalist Konfederasyon*’un icazetinden sonra söyleyebilmektedirler. Bu biçimsel “*ilk-adım*”ı onaylayan söz konusu *Konfederasyon*, raporunda meslekî ve teknik öğretim kurumlarının içeriği ile ilgili isteklerini de şimdiden özellikle hatırlatmakta, bununla ilgili kısımda şu noktaya da değinmektedir: (1)

“*Meslekî ve teknik öğretim görevlilerinin sanayi âlemi ile kopuk ilişkiler içinde olmaları, tabir caiz ise, öğretmen doğup öğretmen olarak ölmeleri ve hayatlarını tamamen okul ve sınıf çerçevesi içinde geçirmeleri problemin önemli bir veçhesini ifade etmektedir. Sanayi sektörünün devrevî ihtiyaçlarını mutlaka*

yakından takip etmek, teknolojik gelişmelerin gerektirdiklerini izlemek ve eğitim programlarını devamlı olarak bu zaruretlere uyacak şekilde ve elastikiyette tertiplemek şarttır. Diğer bir deyimle, geniş bir meslek alanının dar bir bölümü içinde becerili ve operatör teknisyenlerin pratik olarak yetiştirilmelerini teminen sanayi sektörü ile daimî bir işbirliği ve fikir teatisi içinde bulunmaları elzemdir.” (rapor 10, s. 5)

Şûra dokümanlarında, “*özel okullar*” sorununa değinilmekten dikkatle kaçınılmış olduğunun saptanması da gösteriyor ki, “*ortaöğretim reformu*” diye tanıtılmak istenen bu yeni girişimin gerisinde özel sektörün ya da kapitalist sınıfın çıkarları yatmaktadır.

Ne Yapmalı?

Böyle bir olgu karşısında devrimci öğretmenlere ve onların örgütlerine düşen görev, açık-seçik saptanmalıdır. Yani burjuvazi ve onun siyasal örgütleri ya da kişileri, eğitim kesiminde devrimcilerin savunageldikleri kimi görüş ve önerilere sahip çıkar gibi göründüklerinde ne yapmalı?

Hemen belirtelim ki, egemen sınıfların çıkarlarıyla, proletaryanın ya da ondan yana sosyal tabakaların çıkarlarının hiç bir durumda çakışamayacağını gösteren teorik bir kural yoktur. Kimi hallerde burjuvazi, karşıt sınıf ve tabakalar için de yararlı olabilecek girişimlere gitmeye çıkarı gereği mahkûm olabilir. Bu gibi hallerde ve mesleklerini ilgilendiren sorunlarda devrimci öğretmenlere, onların örgütlerine düşen görev, bir zamanlar savundukları görüşleri reddedercesine ve kendi kendileriyle çelişircesine anlamsız tepkilerde bulunmak değil önyargılardan arınmış olarak yeni durumu doğuran nedenleri ve bu “durum”un niteliğini belirlemek, ancak bundan sonradır ki devrimci ciddiyet ve sorumluluğun gerektirdiği biçimde davranmaktır. Bu, her hangi bir uzlaşmadan olduğu kadar, zihinlerde “*çelişki*” izlenimi doğurabilecek her hangi bir karşıtlıktan da sakınmayı gerekli kılan bir görevdir.

Evet, *Millî Eğitim Bakanlığı*'nın bu son girişiminde devrimci öğretmen örgütlerinin bugüne dek savunageldikleri öğeler vardır. Yukarıdaki değinmelerden çıkan odur ki, bu yeni girişim *Bakanlığın*, devrimci niyetini değil, Türkiye'nin bugünkü egemen ekonomik-siyasal ortamını belirleyen burjuvazinin gönlünce davrandığını göstermektedir. Peki, burjuvazinin çıkarlarını ifade eden bu yeni atılım burjuvaziye ne ölçüde yararlı olacaktır ve de bu uygulamada İşçilerin, yoksul köylülerin özetle bütün emekçilerin bir yararı olacak mıdır?

Önce sorunun birinci bölümüne karşılık arayalım:

Burjuvazinin Yararı Nerede?

Yeni tasarı ile “üniversitelerin önüne öğrenci yığan” bugünkü eğitim sisteminin değiştirileceği de, ayrıca belirtilmektedir. Öte yandan, bu girişimi “üniversite boykotları ve gençlik olaylarının da etkilediği” Bakanlık, Raporu'nda (1) dolaylı olarak belirtilmektedir. (s. 12)

Gerçekten, üniversite sınavlarına giren lise mezunlarının en az dörtte 3'ü hemen her yıl üniversite öğreniminden yoksun kalmakta, sayıları 50-60 bin arasında değişen bu öğrencilerin acıklı durumuyla ilgili tepkiler burjuva düzenini bir hayli sarsmaktadır. Bu tepkiler, öğrencilerin üniversiteye girememeleri yanında, hayatta bir baltaya sap olmaya yarayacak bilgi ve hünelerden yoksun bulunmalarından da ileri gelmektedir. Bu durumda, düzenin ayakta durabilmesi için ya bütün lise mezunlarına üniversite öğrenimi olanağı bulmak, giderek bütün üniversite mezunlarına da iş sağlamak, ya da üniversite ihtiyacından artakalan lise mezunlarına hayatta geçerliği olacak bilgi ve beceriler kazandırmak gerektirmektedir. Birinci şık çok pahalı, özellikle bizim gibi geri kalmış toplumlarda imkânsız bir lüks olduğuna göre, üniversite giriş sınavlarını kazanamayan onbinlerce lise mezununun düzeni sarsan protestolarından gelecekte kurtulmanın yolu, üniversite fazlası olacak öğrencile-

ri daha lisenin ilk yıllarında mesleğe yöneltmek ve hayatta bir meslek sahibi olmalarını sağlamaktır. Yukarıda da belirtildiği üzere, son yıllarda daha da gelişip açılmakta olan kapitalizmin kalifiye insangücü ihtiyacını karşılamak için de Türkiye’de bu yoldan gidilmesi zorunludur. Yani burjuvazi bu yoldan yürümeye mahkûmdur.

Ekonomik Aşamaların İsterleri

Sanat enstitüleri ve ticaret liselerinde üretilen insan gücünün bile halen yerli yerinde kullanılmaması ve hatta çoğu zaman işsizlik tehdidi altında bulunması bizi yanıltmamalıdır.. Türkiye’nin ekonomik düzeyine ve bunun gerektirdiği eğitim ihtiyacına cevap veremeyen eğitim politikası hep böyle kalacak değildir. Kaldı ki son iki yıldan beri önemli gelişmeler kaydeden Türkiye ekonomisi, yeni yatırımlarla yakın bir gelecekte daha geniş bir istihdam alanı yaratacaktır. Eğitim kurumları da, ileriyle doğru görece hızlı bir değişme sürecine giren ekonomik aşamaların isterlerine uydurulacaktır. Başka bir deyişle, eğitim ile ekonomi arasındaki nitelik ve nicelik tutarsızlığı artık giderilecektir.

Bütün bunlar, bugünkü sanat enstitüleri ve ticaret liseleleriyle yetinilmesine imkân olmayan “*yeni bir durum*” demektir. Bunun içindir üniversiteye giremeyecek onbinlerce gencin meslekî ve teknik öğretimden geçirilmek istenmesi. Bunun içindir *İşveren Sendikaları Konfederasyonu’nun* yukarıya aktarılan kalifiye eleman istekleri, öğretmenlerin “*öğretmen doğup öğretmen olarak ölmemeleri*”yle ilgili öğütleri...

Gayrı Milli Ekonomi

Ekonomimizin gayri milli niteliği bu gerçekleri değiştirmez, ancak konumuzla ilgili iki özellik çıkarır karşımıza: Birincisi, kapitalist ülkelere insangücü ihracı zorunluluğunda bulunulması. İkincisi de, uzmanlık düzeyinde bilgi ve beceri gerektir-

meyen montaj sanayiine mahkûm kalınması. Ama bunlar dahi işbirlikçi burjuva iktidarını orta öğretimde böyle bir girişime itelemiştir. Nitekim önerilen sistem, daha çok, hem montajcı piyasaya ve hem de kapitalist-emperyalist ülkeler piyasalarına tekniker arz edecektir. Uzmanlarımız ise, tıpkı bugünkü gibi, bize yar olmayacaklar, özellikle emperyalizmin ağababası *Amerika* hesabına kullanılacaklardır.

Pedagojik Zorunluluk

Pedagojik kurallar gereğince çocukların mesleki yönsemleri ilkokulun son sınıflarından itibaren belli olur ve mesleğe yöneltme işine ortaokul 1'den itibaren (demir tavında iken) başlanması zorunludur. İleri kapitalist ülkelerde bile uygulama genellikle bu kurallara uygundur. Oysa yeni girişimde yöneltme işinin lise 1'de yapılması ve öğrencilerin lise 2'den itibaren kendi dallarında yetişmeleri öngörülüyor. Nitelik yönünden biraz daha yeterli 2-3 yıllık mesleki ve teknik öğretim, tabii ki montajcı sanayiın ihtiyaçlarını karşılayacaktır. Onun için, montajcı burjuvazinin bu işte bir kaybı yoktur. Tam tersine, yöneltme işine ortaokuldan itibaren başlanacak olursa altından kalkamayacağı kayıplara uğrayabilecektir. Şöyle ki:

1. Ortaokul öğrencileri liselilere oranla daha yoksul ailelerin çocuklarıdır. Bu nedenle, onların kalifiye eleman olmalarında riziko daha ağırdır. Bunun için değil midir ilköğretmen okullarının, askeri okulların ortaya dayandırılmaları yoluna gidilmesi.

2. Gene liselilere oranla ortaokullu öğrenciler sayıca oldukça kabarıktır. Montajcı sanayiın yakın bir gelecekte bile bu kadar insangücünü istihdam etmeye imkânı olmayacak, bu kalifiye insangücü fazlası ise düzeni sarsan bir etken olarak burjuvaziyi ciddi ölçüde tedirgin edecektir.

3. Ortaokul birimi lise biriminden çok daha fazla sayıda olduğundan, mesleki ve teknik öğrenimin ortaokul kademesine

indirgenmesi, çok daha fazla laboratuvar avadanlık giderlerine yol açacaktır. Bunu ise, işbirlikçi kapitalist düzen kaldıramayacaktır.

İki Ölçüt

Görülüyor ki, söz konusu ortaöğretim düzenlemesi, işbirlikçi kapitalizmin ve de emperyalizmin çıkarları doğrultusundadır. Peki, bu uygulamada işçi sınıfımız, yoksul köylüler ve tüm emekçiler için de bir yarar söz konusu olabilecek midir? Olsa bile, devrimci öğretmen örgütlerinin tepkisi, bu yarardan vazgeçilmesi geçilmemesinden yeğ olduğu takdirde ve o ölçüde sert olacaktır. Peki, bu “*yarar*” nasıl saptanacaktır? Bu sorunun cevabı aşağıdaki iki sorunun cevabında saklıdır:

Söz konusu ortaöğretim “*reformu*”:

1. Ekonomi ile eğitim arasındaki açığı kapatacak yönde midir? Yani bu düzenleme gerçekleştiğinde eğitim, üretici güçlerin gerisinde olmaktan kurtulacak ve üretici güçlerin daha da gelişmesine, genişlemesine katkıda bulunabilecek düzeylere yükselebilecek midir? (Sosyalizmin maddî koşullarını üretici güçlerin yarattığı burada hatırlansın.)

2. İşçi-köylü ve tüm emekçi çocuklarının daha çok; ve daha ileri öğrenim kademelerinde okuyabilmelerine yol açabilecek ciddi bir uygulama getirecek midir?

Hayır mı, Evet mi?

Yukarıdaki açıklamalar gösteriyor ki, birinci soruya “hayır” deme olanağı pek yoktur. Eğer “kesinlikle hayır” cevabından hareketle bu yönde sert tepkilere gidilecek olursa, devrimci öğretmen örgütleri kendi kendileriyle çelişme durumuna gelebilirler. Giderek, kimi sempatizanları gözünde saygınlıklarını yitirebilirler. Ama söz konusu ortaöğretim değişikliği önerisi için, ikinci soruya hiç şüphe yok ki kesinlikle “*hayır*” cevabı

verilecektir. Çünkü önerilen sistem yürürlüğe konulunca işçi-köylü ve bütün emekçi çocuklarının bu daracık öğrenim olanaklarında sayısal bir genişleme olmayacaktır. Üstelik bunlardan bin bir güçlkle ortaokulu bitirip te liselere giremeyenler, şimdi olduğu gibi o zaman da hiç bir meslekî beceri kazanmadan hayata dönüyor ve tabii ki tıpkı bugünkü gibi işsizliğe, açlığa mahkûm ediliyor olacaklardır. özetle; övgülerle takdim edilen okulları meslekî ve teknik öğretime kaydırma çabaları, çocuğuna lise öğrenimi verebilen, belki üniversite öğrenimine de az çok gücü yetebilecek olan görece varlıklı ailelerin çocuklarına yarayabilecektir. Ama bu reformun(!) kapsamına giren mutlu azınlık (büyük burjuva) çocukları içinse, özel okullar yerli yerinde durmaktadır ve üniversite öğrenimi için bu okullardan “*yetenek belgesi*” almak işten bile olmayacaktır. Ayrıca, burjuva çocukları kendilerini en elverişli üniversite ve fakültelere “yöneltirme”nin yolunu bulacaklardır. Yani denilebilir ki, değişiklikten aslan payını gene egemen sınıfların çocukları alacaklardır.

Nedenler Gerçek Ama Burada Geçerli mi?

Niteliği bu olan bir önerinin müzakeresi için toplanan ve 126'da 1 temsil olanağı verilen bir Şûra'ya, devrimci Sendikamız TÖS'ün de katılmaması kadar doğal bir şey olamaz. Ancak, bildirilen protesto nedenleri ve bu nedenlerin halkoyuna anlatılması yöntemleri üzerinde tatmin olmuş değiliz. Aslında, başlangıçta özetleyerek aktardığımız 3 maddelik nedenlerden hemen her biri bir gerçektir. Ama sıralanan nedenlerin pek çoğu Şûra'ya katılmamaya değil de, belki daha başka eylemlere gerekçe olabilecek niteliktedir. Sorun, yukarıda belirttiğimiz ölçülere vurulduğunda örneğin şu soru akla gelebilir:

Eğitimi meslekî ve teknik öğretime kaydırma işine liseler değil de ortaokullar konu olsalardı ve Şûra'ya sadece bunun için gidilmiş olsaydı; yani lise öğreniminden yoksun kalmaya mahkûm işçi-köylü, tüm emekçi çocuklarına bu Şûra ile (ve de

burjuvazinin çıkarları gereğince) bir baltaya sap olma olanağı, bir de sınıfsal bilinçlenme olanağı doğsaydı bile; eğitimin tamamını ele almayacağı, öğretmen kıyımına son verilmediği, montajcı burjuvaziye kalifiye işçi hazırlamak istendiği... gerekçeleriyle gene mi protesto edilecekti Milli Eğitim Şurası?

Ne mi Yapmalıydı?

O halde devrimci öğretmen örgütlerince ne yapılmalıydı?

Değişiklik önerisinin burada belirtilen gerçek niteliği bilimsel bir çalışma ile derinliğine belirlenmeli ve lise dengi okulların da üniversite öğrenimine açılmasına, lise kademesinde öğrencilerin; ilgi, istek ve yeteneklerine göre “yüksek öğretime” “hem mesleğe, hem yüksek öğretime,” “hayata veya mesleğe” hazırlanmalarına, “sınıftan geçme yerine “dersten geçme” olanağına kavuşmalarına karşı olunmadığı anlatılmalı; ama liselerle birlikte ve ondan da öncelikle ortaokulların “genel”, “mesleki” ve “teknik” öğretim fonksiyonuna sahip kılınmaları gerektiği” oysa işbirlikçi kapitalizmin ve emperyalizmin çıkarları, her şeyden önce pedagojik bir zorunluk olan bu ihtiyaçtan ağır bastığı için bu düzenlemenin liselerle sınırlandırıldığı, Şûra’nın bu nedenle protesto edildiği ya da edileceği açıklanmalıydı. Bunun için, halk dilinde broşürler hazırlanıp dağıtılmalı, ortaokul öğrencileri arasında da, liselilerin de desteği sağlanarak yoğun bir uyarma kampanyası yürütülmeliydi.

Bu yönde takınılacak bir tutum, devrimci öğretmen örgütlerini daha da, işçi sınıfının ve onun tüm müttefiklerinin müttefiki payesine yükseltmiş olacaktı. Ve de böylesi bir davranış, “devrim için” daha da yararlı bir sonuç verecekti...

Öğretmen Sömürme Aracı mı?

Devrimci öğretmen örgütlerince yapılması gereken ikinci iş şuydu: Eğer Millî Eğitim Bakanlığı söz konusu “reform” için kendilerine gerçekten bir danışmada bulunmadıysa, bu durum

gerçek anlamıyla bütün öğretmenlere anlatılmalıydı. Taa ki öğretmen, mesleği üzerinde ciddi bir karara *gidilirken İşveren Sendikaları Konfederasyonu*'na danışılması, ama bu mesleğin asıl sahibi ve de asıl bilirkişisi olan öğretmenlerin, onların sendikalarının kaale alınmamış olması vesilesi ile (bu olay vesilesiyle) kapitalizme ve emperyalizme karşı, sosyalizmden yana olmak zorunluğu öğretmenler arasında iyice hissedilebilinceye değin. Bakanlık öğretmen sendikalarının görüşüne başvurmuşsa bile, İşveren Sendikaları Konfederasyonu'nun adı geçen raporunda sırtan ve *Türkiye* öğretmenlerini sömürme aracı yerine koyan, koymak zorunda olan kapitalist sömürü mekanizmasını öğretmenlere teşhir etmek görevi düşerdi bu kez de öğretmen sendikalarına.

Son Sözümüz

Sözlerimizi bağlarken ekleyeceğimiz şu:

Kapitalist düzende tıpkı öteki bakanlıklar gibi eğitim bakanlıkları da burjuva sınıfının dümen suyunda gitmeye mahkûmdurlar ve de, burjuva sınıfı da, onun eğitim bakanları da (kendileri iyi niyetli olsalar bile) öğretmene dost, onun meslekî formasyonuna saygılı olamazlar. Hiç değilse bir kapitaliste olduğu kadar olamazlar. Onun için, öğretmenlerin de en vefalı müttefiki işçi sınıfından, onun öteki müttefiklerinden başkası olamaz.

Devrimci Türkiye öğretmenleri şüphesiz ki bu gerçeği biliyorlar ve işçi sınıfının ideolojik-örgütsel öncülüğünde kapitalizme ve emperyalizme karşı "*Sosyalist Devrim*" için yürütülen savaşta, Anayasal haklarını kıskançlıkla kullanarak yerlerini alıyorlar.

Emek Dergisi, Kasım 1970

Bir Not: Bu yazının yazılmasından sonra, 15 Ekim 1970 tarihli Cumhuriyet'te *Doç. Dr. Cavit Orhan Tütengil*'in "*Bir Şûra'nın Anatomisi*" başlıklı yazısı yayımlandı. *Türkiye* öğretmenlerinin

Millî Eğitim Bakanlığı'nca nasıl hiçe sayıldığını gösteren bu ilginç yazıdan, ayrıca İşveren Sendikaları Konfederasyonu'nun yanı sıra Ticaret Odaları'ndan da Şûra'ya temsilci çağrıldığını öğreniyoruz. (F.E.)

DİPNOTLAR

(1) T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ortaöğretim Sistemimizin Kuruluşu ile Yüksek öğretime Geçişin Yeniden Düzenlenmesi Konusunda VIII. Millî Eğitim Şûrasının İncelemesine Sunulan Esaslar, Ankara 1970.

(2) Cumhuriyet, 29 Eylül 1970.

(3) Fakir Baykurt, TÖS Genel Başkanı, TÖS - Türkiye Öğretmenler Sendikası Yayın Organı-, 1 Ekim 1970, Sayı 63.

17. DEVRİM İÇİN HANGİSİ DAHA ÖNEMLİDİR?

İşçi sendikalarında olduğu gibi memur sendikalarında da, bu arada gençlik örgütlerinde de kendini dev aynasında gören yöneticiler vardır. Bunlar örgütlerinin geniş olanaklarıyla övünürler. Örneğin yüksek rakamlı banka mevduatlarıyla, konforlu katları ve daireleriyle, yurdun dört bucağındaki şube ve temsilcilikleriyle... şişinirler. Onbinleri, yüzbinleri bulan üye sayılarıyla böbürlenirler. Varsınlar böbürlensinler. Ama bu böbürlenmeler hem devrimcilik adına yapılıp ve hem de işçi sınıfının siyasal örgütüne oranla üstünlük taslama biçiminde yürütülürse, işte buna seyirci kalınamaz.

Biraz Daha Açalım

Bir işçi sınıfı partisi düşününüz. Bu, maddi-manevi olanakları yönünden elbette ki anadan doğma “mükemmel” bir örgüt olamayacaktır. Hele kendi ülkesinde ilk kez ortaya çıkan ve uzunca bir geçmişi de olmayan bir örgütse bu, sapmalardan, burjuva kösteklemelerinden ileri gelen manevi güçlüklerin yanı sıra maddi olanaksızlıklarla da karşı karşıya kalacaktır. Örneğin İl ve ilçelerde bir bakkal, bir berber dükkânından, ya da bir partinin evinden yönetilmekte olabilecektir. *Genel Merkezi*’nde bile doğru dürüst çalışmaya yetecek araç-gereç bulunmayabilecektir. Şuradan şuraya gitmeye, kiminde telefon etmeye bile parası olmayabilecektir. Bu siyasal örgütün genel başkanlarını bile gezilerde meydanlar, salonlar dolusu karşıyanlar olmayabilecektir.

Kendi örgütlerinin sayı ve araç-gereç üstünlüğüne bakarak, işte böyle bir siyasal örgütü küçümseyen sendika ve gençlik liderlerine rastlanabilecektir. Üstelik devrimci de geçinen bunlar, “*o da kim oluyormuş*” gibilerden devrimcilikte kendilerini işçi sınıfı partisinden üstün görebileceklerdir.

Devrim Nedir?

Devrim nedir, hangi koşullar altında devrim yapılır ve kim yapar devrimi?

Bir üretim biçimini tasfiye ederek daha ileri bir üretim biçimini kurmak, tek devrim tanımı değildir. Bu, üst düzeyde yeniden bir sınıflı toplum doğuracak olan devrim (burjuva demokratik devrimi) tanımı olabilir. Ama sınıfsal ilişkisi olmayan bir toplum düzenini yaratmaya yönelmiş bir devrim için siyasal iktidarın ele geçirilmesi, üretim biçimi değişikliğinden önce gelir ve bu tür devrimde, emperyalizmin de etkisiyle siyasal öge öncelik ve ağırlık kazanır. Bunun içindir ki, sosyalist devrim için Lenin, <<işçi sınıfının siyasal iktidarının fethinin ta kendisidir>> demiştir. Le Duan da “Vietnam Sosyalist Devrimi” kitabında şöyle der:

“Devrimimiz, milli tarihimizden daha derindir. Bütün devrim süreçlerinden ders alarak siyasal devrimimizi yaptık. Bunu, aynı zamanda teknik devrim demek olan üretim ilişkileri devrimini başlatmamız izledi.” (sayfa 11)

O halde, bugün, kim ki işçi sınıfının siyasal iktidarının konusu olduğu bir tarih aşamasında teknik devrim tanımlamalarını tutundurmaya, sosyalist devrim gerçeğini çürütmeye çalışıyorsa ve bunu kasıtlı olarak yapıyorsa, işçi sınıfına ihanet etmiş olmaktan kurtulamaz ve bu ihanetini marksist terim kalabalığı ile sürgit örtbas edemez.

Sosyalist iktidar mücadelesinde devrim denilince <<siyasal devrim>> kastedilir. Ve bir daha belirtelim ki *devrim, siyasal*

iktidarın sınıfsal niteliğini değiştirmektedir. Bu ise, devrimci sınıfın siyasal iktidara geçmesi ve hegemonyasını kurmasıyla gerçekleşebilir. Devrimci sınıfın (müttefikleriyle birlikte tabii) siyasal iktidara geçmesi demek, pratikte onun siyasal örgütünün, yani partisinin iktidara geçmesi demektir. Bu duruma göre, örneğın işçi sınıfının ve onun siyasal örgütünün bulunduğu her yerde, kişiler ya da meslek örgütleri besbelli ki işçi sınıfı partisinin iktidar mücadelesine omuz verdikleri ölçüde devrimcidirler. Bunun tersine, hele içinde bulunduğu maddi olanaksızlıklara bakarak işçi sınıfı partisini küçümsemek, “*o da kim oluyormuş*” havasına girmek, devrimcilikle bağdaşır bir şey değıldir. Böyle bir tutumu kasıtlı olarak sürdürenler ve de bireyci tutkulara kulaç atanlar, ağzınızla kuş tutsanız bu tutumlarından vazgeçmezler. Ama iyi niyetliler için, zengin araç-gereli meslek örgütlerinin yönetsel rahatlık ve çekiciliğında işçi sınıfı partisinin anlam ve önemini gözden kaçırın iyi niyetli meslek ve gençlik örgütleri yöneticileri için, birkaç noktaya daha değinmek gerekiyor:

Bir işçi ya da *memur sendikası*, bir *gençlik örgütü*, işlevi bakımından *siyasal örgüt*le aynı şey değıldir. Birincilerin siyasal iktidar iddia ve olanakları yoktur. Ama siyasal örgüt için iktidar sorunu tam tersine bir varlık nedenidir.

Egemenlik Duvarını Aşmak

Kapitalist toplum örneğini esas alırsak, köylü veya gençlik dernekleri şöyle dursun, en etkili savaş aracı olan sendikalar bile taş çatlasa kapitalist sınıfın ve onun siyasal iktidarının egemenlik duvarını aşamazlar. Sözelimi işçi sınıfı ve devlet personeli, *sadece sendikal mücadele* ile, ezilmekten imkanı yok, kurtulamazlar. Gerçi grev ve benzeri yollardan patronu istemediğı ölçüde ücret zammına da zorlayabilir işçi ve emekçiler. Ama egemen durumda olan onlar değıl patrondur. Bu nedenle kapitalist, hem razı olamayacağı ücret artışına seyrek hallerde

zorlanabilir ve hem de sendikalar büyük ölçüde zam koparmış olsa da, kapitalist düzenin ipleri kendi elinde olduğundan, iş hacmini daraltarak ya da enflasyon yoluyla fiyatları arttırarak kârından zamlarla yitirdiği parayı yeniden ve mutlaka geri alır. Örneğin şimdi bizde memurlar, Personel Kanunu ile ceplerine giren maaş zamlarını fiyat artışlarıyla daha şimdiden yitirmişlerdir. Kapitalist sınıf, daha zam olmadan fiyatları arttırmış, memur maaşlarına zam çoktandır kuşa dönmüştür. Personel Kanunu uygulamasıyla daha da belirgin olarak tezgâhlanacak enflasyon, memur maaşlarından kapitalist sınıfa, ödediğinden fazlasını götürecektir. Yani gerçekte, işçi ve tüm emekçi sınıflara, hiçbir yerde ve tarihin hiçbir döneminde kapitalist sınıfın ve onun siyasal iktidarının demokratik baskı yoluyla da olsa razı olduğundan fazla ücret zammı koparmak nasip olmamıştır. Ve bundan sonra da olmayacaktır. Onlar için kendi iktidarını, yani sosyalizmi kurtarmaktan başka bir tek kurtuluş yolu yoktur. Başka bir deyişle, işçi sınıfının, yoksul ve orta halli köylülerin, esnaf ve zanaatkarlarla devlet memurlarının insanca yaşayabilecekleri bir düzen, ancak ve ancak siyasal iktidarın sınıfsal niteliğini değiştirmekle, yani kapitalist sınıfın iktidarına son vermekle, yerine işçi sınıfının iktidarını kurmakla gerçekleşebilir

Politika Fobisi

Bu gerçeği, yani başına geleceği çok iyi bilen kapitalist sınıf ve onun siyasal iktidarı, işçi ve öteki tüm emekçi sınıflar arasında bir politika fobisi yaratır, zihinleri partiler üstü sendikacılık zırvalarıyla uyuşturur. Akla hayale gelmedik daha nice tuzaklar vardır.

Düşünülsün ki, kapitalist sınıfın oyununa gelenler sadece sarı sendikalar ve sarı sendikacılar değildir. Kimi zaman devrimci örgütlerin devrimci bilinen iyi niyetli yöneticileri arasında bile, pekâlâ kapitalizmin dümen suyuna girenler olabilir. Bir

işçi sınıfı partisi ile kendi örgütü arasındaki fonksiyon farkını gözden kaçırarak, sözgelimi kendi örgütünün araç-gereç üstünlüğünü işçi sınıfı partisine oranla bir üstünlük nedeni sayan sendika ve dernek yöneticileri, işte bunlara bir örnektir.

Sözün özü, işçi sınıfının siyasal örgütüyle çelişmemek, onun iktidar mücadelesini olanakları yettiğince desteklemektir devrimci sendika ya da kuruluş liderinin boynuna borç olan. Yoksa işçi sınıfı partisine caka satmak ya da onun iktidar mücadelesini devrimcilik adına baltalayan örgütlerin dümen suyuna girmek, onlara destek olmak değil.

EMEK Dergisi, Sayı 8, Ocak 1971

18. ÖĞRETMENLERİN SAVAŞIMI

Öğretmen örgütçülüğümüzün tarihi 1950'den bu yana aynı zamanda öğretmen kıyımının da tarihidir. Öğretmenlerimizin 1950'den sonraki örgütlü savaşımını simgeleyen başlıca kuruluşlar, sırasıyla *Türkiye Öğretmen Dernekleri Milli Federasyonu* (TÖDMF-1948-1969), *Köy Enstitüsü* kökenli öğretmenlerin bölge dernekleri ve bu derneklerin Federasyonu (1949-1965) *Türkiye Öğretmenler Sendikası* (TÖS, 1965-1971) ve TÖB-DER (1971) 'dir.¹

TÖDMF ve kısmen de TÖS dönemlerinde öğretmenlerimizin savaşımı genellikle uygarlık düşmanlığına karşıdır. "Atatürkçü" bir yaklaşımla cumhuriyetin din, dil, kılık, harf ve okur-yazarlıkla ilgili kazanımlarını savundukları için saldırılara, siyasal iktidarların hışımalarına uğramışlardır bu dönemde öğretmenlerimiz. Düşünölsün ki TÖDMF döneminde cumhuriyetin başbakanı parlamentoda "*dilerseniz hilafeti bile geri getirebilirsiniz*" diyebilmiştir milletvekillerine. Bundan sonraki TÖS ve TÖB-DER döneminde tezgâhlanan *Kayseri, Düzce, Yozgat* vb. olayları aslında sermaye ve onun siyasal iktidarı tarafından "İrtica heyulası" (korkunç hayali) ile öğretmenlerimizi ürpertmek ve 12 Mart'ı hazırlayan anarşik olayları kışkırtmak amacıyla düzenlenmiştir. Ama yine de kapitalizmin gelişmesine paralel olarak, "Atatürk düşmanı" tüm üst yapı görünüşleri etkinliklerini yitirmişler, bu konuda, öğretmenlerimizle siyasal iktidarlar arasında pek öyle ciddi bir anlaşmazlık kalmamıştır.

İşte bu noktadan sonradır ki, öğretmenlerimiz giderek artan bir hızla dikkatlerini ekonomik sorunlara ve sınıf ilişkilerine yöneltmeye başlamışlardır. Nitekim dernek niteliğiyle bile TÖB-DER bu sorunlara kendinden önceki TÖS'ten çok daha genişliğine eğilebilmektedir. Hukuki durum ne olursa olsun, nesnel koşullar öğretmenlerimizi üstyapı ve altyapı sorunlarını birlikte irdelemeye böylesine bir hızla itelemektedir.

Özetle denilebilir ki, öğretmenlerimizin salt "sonuçlara karşı savaşım" aşamasından "*asıl, nedenlere karşı savaşım*" aşamasına geçişleri 1961 Anayasası ile başlamış, bu süreç 1960'lı yılların ikinci yarısından itibaren de giderek hızlanmış, belirginleşmiştir. Öğretmen kıyımının giderek hızlanması ve öğretmenlerimizin can güvenliğini bile tehdit eden boyutlara vardırılması bu yüzdendir.

Öğretmenlerimizin örgütlü mücadelesi ikinci savaşım aşamasında iki yönlü bir gelişim göstermekte, bunlardan biri kapitalist, öteki de sosyalist düzen doğrultusunda sürüp gelmektedir. Kapitalizm doğrultusundaki, kapitalist sömürüyü azaltma savaşımıdır.

Öğretmen kıyımının tek nedeni, sosyalizm için yürütülen genel demokratik savaşımına katkıda bulunmak değildir. Kapitalizmin kendi içinde durarak daha az sömürü, daha az haksızlık, daha az baskı istemek bile öğretmen kıyımına neden olabilmektedir. Tıpkı daha önceleri kapitalizmin kimi üstyapı kurumlarını savunmanın bile kapitalist düzende öğretmen kıyımına neden olması gibi.

Gerçeği belirtelim ki, öğretmen örgütçülüğün de bu ikili savaşımından birinin ötekinden daha az önemli olmadığı, ikisinin bir arada yürütülmesi gerektiği yeterince anlaşılabilmiş değildir. Nitekim öğretmen örgütçülüğümüz de daha çok sosyalizm ülküsü egemen olmuş, kapitalizmin öğretmenlerimiz üzerindeki mesleki sosyal ve ekonomik sömürsünü azaltma savaşım-

mı kendi ağırlığınca ciddiye alınmamıştır. TÖB-DER, *Devlet Güvenlik Mahkemeleri*'ne karşı DİSK'in başlattığı başarıyla yürütülen demokratik savaşıma katılmakla, bu gerçeği takdir etmekte olduğunu göstermiştir. Bu konuda bütün gücüyle DİSK'i destekleyen öteki ilerici, yurtsever, demokratik kuruluşlar için de aynı şey söylenebilir. CHP'nin paralel tutumu ise, yine takdire değer ve sevindiricidir.

1 TÖB-DER 12 Eylül 1980 Darbesiyle kapatılmıştır.

“*Banka sermayesinin, emperyalizmin ideolojisi*” ve “*dünyanın en emperyalist, en şovenist temsilcisi*” olan faşizme karşı savaşım, yalnız sosyalistler için değil, burjuva demokratik niteliği bulunan tüm kurum, kuruluş ve kişiler için de “*olmak ya da olmamak*” sorunudur. *Devlet Güvenlik Mahkemesi* örneğinde, ilgili kuruluş ve kişiler bu bilimsel gerçeği çoğunlukla fark edebilmişlerdir. Dileriz ki henüz farkedemeyenler de vakitken akıllarını başlarına devşirsinler. Ve benzeri her konuda, örneğin T. C. K. nun 141, 142'nci maddeleri için de, 12 Mart balyoz harekâtı sayesinde anayasaya sonradan eklenen tüm antideokratik maddeler için de bu uyanıklık, bu dayanışma gösterilebilsin.

Politika Gazetesi, 30 Temmuz 1976

19. TÖS: BİR DEMOKRASİ BAYRAĞI

Kuruluşunun üzerinden 28 Yıl geçmiş bulunan ve kısa adı TÖS olan *Türkiye Öğretmenler Sendikası*, *Türkiye* öğretmen hareketinin önemle incelenmeye değer bir parçasını simgeler. Ne var ki bugüne değin böyle bir çalışma yapılabilmiş değildir. Bir *Kuruluş Yıldönümü*'nde onu bir makaleye sığdırmak gibi zorlu bir işi başarmak... Doğrusu olanaksız bir şey.

TÖS, *Türkiye Öğretmen Dernekleri Milli Federasyonu* (MÖDMF)'nin bağrından doğdu. Onu kurabilmek için, yasa gereği, meslekte en az 5 yıl çalışmış olmak gerekliydi. Durumu buna uyan TÖDMF'li 90 öğretmen, *Ankara*'da bir araya geldiler ve 8 Temmuz 1965'de TÖS'ü kurdular.

Ülkemizde ilk kez 1961 *Anayasası*, memurlara da “*sendika hakkı*” içeriyordu. (Md.46). Ancak, ilk memur sendikası olan TÖS, bu *Anayasa*'nın yürürlüğe girmesinin üzerinden tam 4 yıl geçtikten sonra kurulabilmişti.

Memurlara “*sendika hakkı*” öngören Anayasa maddesinin ilk fıkrasında “*Çalışanlar ve işverenler, önceden izin almaksızın, sendikalar ve sendika birlikleri kurma, bunlara serbestçe üye olma ve üyelikten ayrılma hakkına sahiptirler*” denilmişti. İş bu kadarla kalsaydı, işçi-memur ayrımı olmaksızın tüm çalışanlar, aynı sendikalarda özgürce örgütlenebileceklerdi. Nedir ki 46. maddenin 2. fıkrasında “*işçi niteliği taşımayan kamu hizmeti görevlilerinin bu alandaki hakları kanunla düzenlenir*” denilmişti.

Böylelikle, geleneksel işçi-memur ayrımının sürmesinde yararı olanlara açık kapı bırakılmıştı. Ama istenilseydi, işçilerle memurların, sendika hakkını aynı yasal çerçevede kullanmaları sağlanabilirdi. Nitekim İsmet İnönü başkanlığındaki 2. *Koalisyon Hükümeti* döneminde çıkarılan 274 sayılı *Sendikalar Yasası Tasarısı*'nın TBMM organlarında tartışılması sürecinde, memurların da bu yasa kapsamına alınmaları konusunda yoğun çabalara tanık olunmuştur. Ancak o dönemin Çalışma Bakanı Sayın Ecevit'in de katkılarıyla memurlar için ayrı bir yasal düzenleme yoluna gidilmiş, 624 sayılı yasa böylelikle doğmuştur. Kuşkusuz ki bu durum, sendika hakkının memurlar için alabildiğine budanmak istenmesinin sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Nitekim 624 (Devlet Personeli Sendikaları Kanunu), adı sendika ama kendisi geleneksel dernek niteliğinde bir kuruluşu çerçeveyeleyen bir metin olarak düzenlenmiştir. Bu durumu yakından görebilmek için, 624'ün içerdiği kısıtlamalardan birkaçını anımsatmak yeterlidir: 624'e göre memur sendikaları; *"herhangi bir siyasi faaliyette bulunamayacaklar* (Md.14/a), *"siyasi partilerin leh ve aleyhinde herhangi bir davranış"* gösteremeyeceklerdi (Md.14/d). Değil partilerden, işçi sendikalarından bile *"herhangi bir maddi yardım"* alamayacaklardı, onlara *"maddi yardım"* yapamayacaklardı, onların örgütlerinde yer alamayacaklardı (Md.14/b). *"Çalışma saatleri dışında da olsa"* işyerlerinde *"toplantı ve çalışma"* yapamayacaklardı (Md.14/h). Bakanlar Kurulu izin vermedikçe dış kaynaklardan *"hiçbir suretle yardım"* kabul edemeyecekler (Md.14/j), uluslararası kuruluşlara katılamayacaklardı(14/k). Özlük ve meslek sorunlarıyla isteklerini açıklamak amacıyla da olsa açık yer toplantıları ve gösteri yürüyüşleri yapamayacaklardı(Md.14/i).

Örgütlenme yönünde ise; sendika enflasyonuna yol açacak ve dikey örgütlenmeyi tıkayacak biçimde, işyeri, işkolu, meslek ve kategori sendikacılığı temelinde örgütleneceklerdi (Md.3). Sendika yöneticileri, ancak çalışma gün ve saatleri dışında sendikada olabileceklerinden, çalışma gün ve saatlerinde etkinlik-

te bulunamayacaklardı. Ama daha da önemlisi, grev yapamayacaklar; “*grev teşebbüs ve faaliyetlerini destekleyici davranışlarda*” bile bulunamayacaklardı (Md.1) Yine 624’e göre memur sendikaları, salt grev hakkının değil, toplusözleşme hakkının kullanılmasına da yaramayacaktı. Çünkü Anayasa’nın toplusözleşme ve grev hakkını düzenleyen 47. maddesi bu hakların kullanılmasını salt “işçiler” için güvenceye bağlıyordu. Oysa 46. maddesiyle sendika hakkı salt işçiler için değil, tüm “*çalışanlar*”, yani memurlar için de güvencedeydi. Ama Anayasa’da memurlara grev ve toplusözleşme yasağı öngören herhangi bir hüküm de yoktu. Eşdeyişle, toplusözleşme ve grev hakkının memurlara da tanınmasını isteyebilecek yasama organının önünde hiçbir anayasal engel bulunmamaktaydı. Üstelik memurlara da toplusözleşme hakkı içeren İLO 98 1951’de onaylandığına ve 1982 Anayasası’nın 90’ıncı maddesi içeriği, tıpkısıyla 1961 Anayasası’nda da bulunduğuna göre yasama organı, toplusözleşme hakkını memurlara da tanıyan bir yasal düzenlemeye gitmekle yükümlüydü.

O zaman bu yükümlülüğün farkına bile varamamış olduğumuzu ve bu nedenle, toplusözleşme hakkının kullanılması yönünde etkinlik gösteremediğimizi, hiç değilse kendi adıma itiraf ediyorum. Ve yine, grev hakkına ilişkin anayasal özgürlüğün de farkına varamamış olduğumuzu kabul ediyorum. TÖDMF ile ise, 624’ün 4 yıl gibi uzun bir süre gecikmesini, bir bölümü yukarıda sıralanan kısıtlamalarla çıkmasını önleyecek ağırlıkta bir savaşım verdiğimizi söyleyemiyorum.

TÖS’ün ilk yılı daha çok örgütlenme çalışmalarıyla geçti. Ama ilk yıldaki dışa dönük savaşımıyla da TÖS, 624’ün, sendikaları memurların salt “*ortak mesleki, kültürel, sosyal ve iktisadi hak ve menfaatlerini korumak*”, sadece “*mesleki gelişmeyi ve aralarındaki yardımlaşmayı sağlamak amacıyla*” sınırlayan maddesinin (Md.1) cenderesinden kurtulmanın bir yolunu bulabilecek denli deneyimler kazandı. Bu deneyimlerin ışığında,

1966'daki 1.Olağan Genel Kurulu'nda Tüzüğü'nün amaç maddesini yeniden düzenledi ve bir yenilik olarak şu fıkrayı ekledi: *"Eğitim mesleğinin gelişmesine, bu meslekte hizmet görenlerin ekonomik, hukuki ve sosyal, kültürel hak ve çıkarlarının korunup çoğaltılmasına ilişkin genel yurt sorunlarının çözümlenmesinde, ilgili demokratik kurumlara yardımcı olmak."*

Artık TÖS, tüzüğündeki bu fıkraya dayanarak yurt ve dünya sorunlarının çözümü için de daha bir kolaylıkla savaşımla verebilecekti. Nitekim öyle oldu; bundan sonraki dönemde TÖS, öğretmenlerin özlük ve meslek sorunlarının yanı sıra öncekinden daha belirgin bir biçimde yurt ve dünya sorunlarına yöneldi. Bu nedenle hükümetlerin ve tutucu çıkar çevrelerinin çeşitli biçimlerde saldırılarına hedef oldu. Milli Eğitim Bakanları TÖS'e ve TÖS'lü öğretmenlere *"ABC konusu dışında hiçbir şeyle uğraşamazsınız"* dediler. Olmayınca yıllar yılı, *"sen politika yapıyorsun, solculuk yapıyorsun"* diye suçladılar. Halkın içinden, kıskırtılmış kimi kesimleri TÖS şubelerine, TÖS'lü öğretmenlerin üzerine saldırttılar. 1969'da TÖS'ün Kayseri'deki Genel Kurulu'nu dolduran yüzlerce öğretmeni yakmaya varacak denli işi azıttılar. Bir yandan da Türkiye'nin siyasal tarihine *"öğretmen kıyımı"* olarak geçen işlemlere yöneldiler ve bu işlemleri, TÖS'ün genel başkanlarını Ankara'dan uzaklara sürecektir, bakanlık emrine alacak denli tırmandırdılar.

Resmi olan ve olmayan bütün bu saldırılar ortamında TÖS, yaşamı boyunca hemen her gün Türkiye'nin gündeminin ön sıralarında kalmayı başardı. Devrimci Eğitim Şurası (4-8.9.1968'de), Büyük Eğitim Yürüyüşü (15-19.12.1969'da 30.000 öğretmenin katılımıyla), Büyük öğretmen Boykotu (15-19.12.1969'da tüm öğretmenlerin yüzde 80'ini oluşturan 109.000 öğretmenin katılımıyla) onun en önemli etkinliklerinden kimileridir.

12 Mart askeri darbesiyle gelen Anayasa değişikliğiyle (20 Eylül 1971'de) 61 Anayasası'nın 46. maddesinde *"çalışanlar"*

sözcüğü yerine “işçiler” sözcüğünün konulması üzerine tüm öteki memur sendikaları gibi, henüz 6 yaşına bile basmamış olan ve üye sayısı 80 bini aşmış bulunan TÖS’ün de varlığına son verildi. 12 Mart rejimi bununla yetinmedi, kara listenin ön sıralarına TÖS’ü de alarak 3.600 TÖS’lü öğretmeni gözaltına aldı ve ünlü TÖS davasını başlattı. Bu davanın Af Yasası ile düşmesine karşın TÖS’ün davalı öğretmenleri, “af değil, beraat” istiyoruz dediler ve yeniden yargılanarak aklandılar.

Günümüzün sendikal hareketini nice sorunlarla boğuşarak rayına oturtmaya çalışan eğitim emekçilerine ve tümüyle memur sendikacılarına ı ışık tutabilecek örneklerle dolu zengin bir laboratuvar armağan eden ve kimileri şimdi aramızda olmayan tüm TÖS’lü öğretmenleri rahmetle, saygıyla selamlıyor ve özlemle anıyorum.

*Eğitim Dünyası / Eğitim-İş Sendikası Yayın Organı.
Sayı 5, Haziran/Temmuz 1993.*

Nedim Durmuş'un, K. Keleş ve F.Ertuğrul ile Söyleşisi

20. 30. KURULUŞ YILDÖNÜMÜNDE TÖS VE İLKSEN...¹

Nedim DURMUŞ

Kamu emekçilerinin sendikal tarihi 90'larda yeniden başlarken belki de en önemli eksiklik, fiilen varolan geçmişle bugünün bütünselliğinin yeterince algılanmamış olmasıdır. Otuzuncu kuruluş yıldönümlerinde TÖS ve İLKSEN'i anarken, Genel Başkanları *Sayın Feyzullah Ertuğrul* ve *Sayın Kenan Keleş* ile söyleşerek bir bellek tazelemesi ve bilgi dünyamıza katkı yapmak istedik.

1965-1971 birinci sendikalaşma döneminin birikimiyle günümüz sendikal hareketine dersler çıkarabileceğimizi umuyoruz...

N. DURMUŞ: Ayrı örgütlenmiş olmanın gerekçeleri, nedenleri için aradan otuz yıl geçtikten sonra neler söyleyebilirsiniz?

F.ERTUĞRUL: İlk sen TÖS'den sonra kuruldu. İLKSEN'i kuran arkadaşların siyasal görüş ayrılığına dayanarak TÖS'ün dışında kaldıkları söylenemez. Onlar ilkokuldan üniversiteye

¹ Kenan Keleş İlkokul Öğretmenleri Sendikası Genel Başkanı, F. Ertuğrul ise EĞİT-DER ve TÖS Genel Başkanı idi.

değin tüm öğretmenlerin tek bir sendikada olmaları gerektiğini savunan TÖS'e karşılık, kademe ya da kategori sendikacılığını savundukları için İLKSEN'i kurdular. İlk, Orta, Yükseköğretim ve Teknik öğretimde çalışan eğitim emekçilerinin ayrı ayrı sendikalarda olmaları, bu sendikaların bir federasyon çatısı altında toplanarak birlik oluşturmaları tezini savundular ve bir de asıl hem maddi hem de manevi açıdan daha çok ezildiklerinden ilkokul öğretmenlerinin daha bir savaşçı olduklarını, hatta işçi sınıfına daha bir yakın olduklarını savundular. TÖS'lüler ise, kademesi, menşei, görev yeri ne olursa olsun tüm öğretmenlerin tek bir işvereni vardır, o da devlettir. Öyleyse; sendikalar da tek olmalıdır, işveren karşısında çok sendika gücümüzü böler, ayrıca öğretmenlerin mesleki sorunları, yaşam koşulları açısından öğretim kademeleri arasında ayrı ayrı sendikaları gerektirecek denli bir fark yoktur ve olamaz dediler. İşte bu ve benzeri nedenlerle sendika öncesi dönemde de her kademedeki öğretmen ekonomik, toplumsal ve mesleki haklarını tek bir örgütte TÖDMF ile savunmuşlardır dediler. Başka bir deyişle, Türkiye öğretmen hareketinin geleneğinde de çok örgütlülük değil tek örgütlülük vardır dediler. Her iki sendika 5 yıl süren pratiğin içinde birbirlerini sınama olanağını bulmuşlar, bölünmenin yanlışlığını da kavrayarak birleşme sürecine girmişlerdir. Birleşme süreci daha sonra bir yerde tıkanmış olsa bile otuz yıl sonra bu olay "*olabildiğince az işkolu, her işkolunda tek sendika*" ilkesinin yaşamın içinde doğrulandığının bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

K.KELEŞ: Değerli arkadaşlarım! Önce şunu söyleyeyim: Gerçekten abece *dergisinin yayın kurulu* olarak otuz yıl önce sine uzanarak, öğretmenlerin önce hangi anlayışla, hangi nedenlerle iki ayrı sendikada örgütlendiklerini eleştirel bir biçimde derginize yansıtmak üzere bizleri çağırdınız. Bu gerçekten güzel bir şey. Ben özel bir not olarak koymak istiyorum. Bizim öğretmen örgütçülüğümüzde nedense geçmiş dönemin deneylerinden, etkinliklerinden, uğraşlarından, aktivitelerinden pek

yararlanma söz konusu olmadı bugüne kadar. Kimi dergilerde, gazetelerde falan öğretmenlerin makale olarak yazdıkları yazıları ya da söyledikleri şüphesiz ki öğretmen örgütçülüğüne ışık tutmuştur. Bir kere şunu kabullenelim: Gerçekten geçmiş dönemde öğretmen örgütçülüğünü değerlendirmenin, onun aktivitelerini, yanlışlarını, doğrularını yorumlamanın sıkıntısı içerisindeyiz. Nedeni şudur: Geriye dönüp baktığımızda ne bir arşive, ne de bir kaynağa sahip değiliz. Bu sıkıntı böyle devam ederken, *abece Dergisi*'nin otuz yıl öncesine uzanarak öğretmenlerin neden ayrı iki sendikada örgütlenmek istediklerini eleştirel bir yöntemle dile getirmiş olmaları da öyle sanırım ki öğretmen örgütçülüğünün geçmişini aydınlatarak geleceğine de bir ışık tutacaktır.

O yıllarda öğretmenlerin hepimizin bildiği gibi sendikal hakları yoktu. Bizim bildiğimiz TÖDMF, 50'li yıllarda hatta 60'lı yılların yarısına kadar, Türkiye'deki öğretmenleri örgütlemek, onların gerçekten, meslekten doğan sorunlarını, ekonomik sorunlarını, sosyal sorunlarını kamuoyunun önünde dile getirmek ve çeşitli etkinlikler göstererek tepkilerini kamuoyuna duyurma işlevini sürdürdü. 1961 Anayasası ile öğretmenlere sendika kurma hakkı tanındığında o alandan gelen gerçekten ilerici, devrimci, demokrat kesim sendikalaşmayı diğer kamu personelinden daha farklı bir biçimde algılayarak sendikalarını kurdular. O dönemde TÖDMF'nin de öncülüğünde, hatta bu alanda yapmış olduğu çalışmaları da değerlendirerek TÖS kuruldu. Daha sonra İLKSEN'in aynı ay içerisinde kurulmuş olmasının nedenleri öğretmenler arasındaki formasyon farklılıkları, ekonomik farklılıkları, sosyal statü farklılıklarıdır. TÖS ve İLK-SEN 5 yıllık sürede kendi pratiklerini yaşadılar. Yani; bu süre içerisinde kamu çalışanlarının, emekçilerinin kurduğu sendikalar içerisinde gerçekten bu iki sendikanın kamuoyu tarafından kabul gördüğünü ve bu iki sendikanın bu süre içerisinde örgütlenip, güçlenerek kamuoyuna seslerini duyurduklarını görüyoruz. Çeşitli etkinlikleri oldu, birlikte yürüyüşler düzenledi-

ler, birlikte mitingler düzenlediler, paneller; iki sendika da ayrı ayrı broşürler çıkararak öğretmenlerin sorunlarını en azından kendi meslek kamuoyuna duyurma uğraşısı verdiler. Durum bu noktada iken, tabi daha sonra değineceğimiz öğretmenler böyle gerçekten soylu, tutarlı, etkin eylemleri her iki sendikanın birlikte yapmış olmaları da onların ideolojik, düşünsel anlayışlarının aynı paralelde olduğunun çok canlı tanığı olarak kamuoyuna yansıdığı gibi meslek kamuoyunda da bu konu tartışılmaya başlandı. Demin sözünü ettiğim gibi formasyon ayrıcalığından doğan ve *Feyzullah* arkadaşımın da değindiği gibi ilköğretmenlerinin yasalar, ayrıca yönetmelikler karşısında işveren tarafından daha farklı bir biçimde değerlendirildiğini gördüğümüz için, hatta emeklerinin karşılığını diğer kademelerdeki öğretmen arkadaşlarımızdan daha az aldıkları için ilköğretmenlerinin bir sendikada örgütlenip diğer dört ana kademe kurulacak (*yani ilköğretim/ortaöğretim/yükseköğretim ve teknik öğretim...*) Sendikaların birlikte bir çatı örgütü oluşturabileceklerini düşündük ki bu dönemde de bu kesimlerin –ortaöğretim hariç- sendikaları kurulmuştu; örneğin Teknik Öğretmenler Sendikası vardı bu sendika gözlemlediğim kadarıyla gerçekten ilerici/demokrat çizgide bir sendikaydı. Gerçi TÖS ve İLKSEN kadar etkinlikleri yoktu ama onlar da kademe sendikacılığını savunuyorlardı. Ayrıca Üniversite Öğretim Üyeleri Sendikası vardı pek sesi duyulmayan... *Asistanlar Sendikası* vardı, İlköğretim Müfettişleri Sendikası vardı. Onlar da kademe sendikacılığını savunuyorlardı. Kendi formasyon yapılarından kaynaklanan ekonomik ve sosyal sorunlarını kendilerinin dile getireceklerini savunuyorlardı. Ama o süreçte İLKSEN ve TÖS birbirine daha sıcak yaklaştılar, birlikte eylemler koydular. Bu da gösterdi ki bu iki sendika ideolojik olarak aynıydılar ve sonradan ortaya koydukları eylemlerle bunu kanıtladılar.

N.DURMUŞ: Örgütlenme modeli ile mücadele araçları ve yöntemleri açısından iki sendikanın benzer (ortak) ve farklı yönleri nelerdi?

F.ERTUĞRUL: Eğitim kurumlarında çalışan memurlar da sendika üyesi olabildikleri halde her iki sendika adıyla, sanıyla öğretmenler sendikasıydı. Gene o dönemde memur üyelere ve onların sorunlarına yeterince ağırlık verildiğini söylemek her iki sendika için olanaklı değildir. TÖS, eğitim işkolunu tümüyle kapsayan ulusal tipte bir sendikaydı. İLKSEN ise yine eğitim işkolunda ama bir kademe sendikasıydı. Savaşım araçları açısından aynı dönemin, aynı tarihsel koşulların örgütleri olan bu iki sendikamızın birbirinden farklı olmaları kuşkusuz ki düşünülemezdi.

O dönemde her iki sendika için de en hızlı iletişim aracı telgraf ve telefon vardı. Ve telefonları olan sendika şubeleri sayılıydı.

Savaşım yöntemleri açısından da iki sendikamız arasında fark olduğu söylenemez. Çünkü her ikisi de var olan ekonomik, mesleksi ve toplumsal koşulların öğretmenlerin, mesleğin ve ülkenin yararına iyileştirilebilmesi için, bu koşulları dayatmış olan devlete karşı ödünsüz bir savaşım yürütmüşlerdir.

N:DURMUŞ: TÖS ve İLKSEN'in iki farklı örgüt olarak ortaya çıkmasında, yasalara ve toplumsal meşruiyete yaklaşımlarının etkisi olmuş mudur? Mesela birinin hak alma savaşımını/ mücadelesini yasaların sınırları içerisinde yürütme eğilimine/ anlayışına karşılık ötekinin toplumsal meşruiyete öncelik ve önem vermesi gibi...

F.ERTUĞRUL: Hayır, öyle bir ayrılık yoktu.

K.KELEŞ: Öyle bir ayrılık yoktu ancak şu vardı: 624 sayılı *Devlet Personel Sendikaları Yasası Anayasa'nın 46. maddesine göre memurlara sendika kurma hakkı diye bir yasa düzenliyor. Fakat sendika hakkının dışındaki sendikal hakları içermiyordu. Önemli olan araç ve gereçlerden yoksun. Kısacası bu yasayla grev ve toplu sözleşme hakları tanınmıyordu.*

FERTUĞRUL: Şimdi, *Kenan*'ın da söylediği gibi kamu personeline (ki o zaman öyle tabir ediliyordu) *sendika hakkı 1961 Anayasası*'yla getirildi. Yani kamu çalışanlarının kendi öz güçleriyle elde edilmiş bir hak olduğu söylenemez. Ama yine *de Türkiye*'de DP yönetimine karşı yürütülen genel demokrasi savaşımının bir kazanımıydı. 61 Anayasası'nın kabulünden 4 yıl sonra *Sendikalar Yasası* çıkarılmıştır. Yani *Anayasa*'da var olan bir hakkın kullanılabilir hale gelmesinin mücadelesi bile yeteri kadar çeviklikle, dinamiklikle verilememiştir. Bunu kabul etmek gerekir. O zamanki öğretmen hareketinin düzeyi bu. Nesnel olarak bunu dile getirmek zorundayız. 1990'dan bu yana sürüp gelen sendikal mücadele sürecinin başlamasına göz attığımız zaman daha farklı bir durumla karşı karşıya geliyoruz. Burada bir kere *sendika hakkı* şöyle dursun *eğitim işkolunda emekçilerin dernekleşme özgürlüğü bile yok*. Eğitim emekçileri buna karşın emekli öğretmenlerin, öne geçmesiyle *Eğitimciler Derneği*'ni (EĞİT-DER) kurmuşlardır. EĞİT-DER'in amacı, daha kurulurken *sendika* olmuştur ve çalışan eğitim emekçilerine grevli-toplu sözleşmeli sendika hakkının kazanılmasını kendisine temel bir hedef olarak koymuştur. Ancak ulusal çerçevede bunun yasal bir dayanağı yoktu. Fakat bir çıkış yolu aramıştır EĞİT-DER. Bütün çalışan öğretmenleri de bu mücadele sürecinin içine katmıştır *fahri-üyelik* yoluyla ve sendika hakkının asıl sahipleri olan çalışan öğretmenlerin dinamizmini de harekete geçirerek "*hak verilmez alınır*" ilkesi temelinde ve doğal hukuku pozitif hukuka üstün tutarak savaşım vermiştir. Bunun sonucunda ilk kamu çalışanları sendikası eğitim işkolunda kurulmuştur. Ve bu süreçte kamu kesiminin öteki işkollarındaki çalışanların örgütleriyle de sürekli dayanışma içinde olunmuş ve onların da bu doğrultuda harekete geçmeleri sağlanmıştır. Ve eğitim işkolunda iki sendikamızın kurulmasını izleyen süreçte öteki işkollarında da sendikaların ardı ardına kurulması olgusu yaşanmıştır ve bugünlere gelinmiştir. Yani özetle şunu diyebiliriz: Günümüzün eğitim işko-

lu ve öteki kamu işkollarındaki sendikaları ile 60'lı yılların 2. yarısında bulunan memur sendikaları arasındaki fark “*hakların yasalardan önceliği*” açısından düşündüğümüzde daha çok günümüzün sendikaları lehine bir sonuç çıkarılabilir. Nasıl olmasın ki sendika hakkının kullanılması bakımından 60'lı yıllarda yasaya dayanıldığı halde 90'lı yılların başında kamu kesiminde sendika yasası olmaksızın EĞİT-DER'in bağrından doğan iki sendikanın ardından, olanca sendika kurulmuştur. Başka bir deyişle günümüzdeki sendikaların birçoğu sendika yasasının olmadığı 1990'lı yıllarda kurulmuştur. Açıktır ki bu durum, hakların yasalardan önce var olduğunun ve hak alma savaşımının asıl bu gerçekliğe dayanılarak yürütülmesi gerektiğinin göstergesidir.

N.DURMUŞ: 1965-1971 döneminde de bu anlamda kimi örneklerden söz etmek gerekirse, daha çok yine eğitim işkolundaki mücadele pratiğinden yola çıkılması gerekir. Hatırladığım kadarıyla 624 sayılı *Devlet Personeli Sendikaları Kanunu* memur sendikalarına açık hava toplantısı yapma olanağı bile tanımayan, bunu yasaklayan bir içerik taşıyordu. Bu yasağın aşılması yine eğitim işkolundaki TÖS'ün ve İLKSEN'in mücadelesi ile mümkün olmuştur. Buna kısaca değinir misiniz?

F.ERTUĞRUL: TÖS ve İLKSEN'in geçmişinde sendika hakkının kazanımı savaşımı yaşanmış değildir. Bir bakıma düşünülebilir ki TÖS ve İLKSEN ve öteki kamu emekçileri sendikaları, o günlere ışık tutabilecek herhangi bir pratiğin mirasına sahip değildiler. Örneğin savaşımın şimdi ücret artışı yerine grevli toplu sözleşmeli sendika istemlerine özgülenmiş olmasına karşılık o dönemde “olta” yerine “balık” istercesine “maaş zammı” istemleri üzerinde durulmuştur daha çok. Ama TÖS ve İLKSEN döneminde de *zorunlulukların egemenliğine karşı özgürlüklerin egemenliğine* doğru savaşım verilmektedir. “*Öğretmen Boykotu*” bu bağlamda anımsanabilir. Bir başka örnek, 624 Sayılı Yasa'daki *Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasağı*'nın

delinmesi olayıdır. Özellikle *Balıkesir TÖS ve İLKSEN şubeleri* bu yasağın delinmesinde önemli bir rol oynamışlardır. Ve onların fiili mücadelesi bu yasağı delme bağlamında yargıya intikal etmiştir ve yargı sonuçta aklamıştır bu sendikaları. Ondan sonra toplantı ve gösteri yürüyüşleri yasağının delinmesi sağlanmıştır ve bütün alanlara çıkılabilmektedir. Bu bir örnektir. Daha başka örnekler de vardır irili ufaklı.

K.KELEŞ: Bir de şunu eklemek istiyorum ben. Şimdi, 1965-1971 döneminde 624 sayılı D.P.S.K'na göre örgütlenen kamu çalışanlarını, geçmişteki örgütçülük deneyimlerine oranla daha aktif görüyoruz. İLKSEN'in, TÖS'ün bugün bile kamuoyunda az da olsa tartışılır olmasının nedeni o öze dayalı. 1982 Anayasası ki, bugün birçok maddesinin kaldırılması gerektiği tartışılıyor parlamentoda. Koalisyon partileri arasında ortaklık protokollerine grevli-toplusözleşmeli sendika hakkı falan konuluyor, altına imza atılıyor. Bu dönemde o yıllardan bir farklılık görüyoruz biz. Yani kamu kesiminde çalışanlar o dönemdeki deneyimlerini değerlendiriyorlar daha aktif olarak... Örneğin 1965-71 arası bu denli, dinamiklerini göremiyoruz kamu kesiminde çalışanların... Şimdi daha dinamikler. Örneğin şimdi EĞİTİM-SEN çıkıp "*bizim ücretimiz az çoğaltın*" demiyor. Diğer kamu çalışanları da demiyorlar. Ama bir şey üzerinde ciddi ve sıkı bir işbirliğindeler. Nedir o? *Grevli toplusözleşmeli sendika hakkını* elde etmek istiyorlar. Çünkü *toplusözleşme ve grev hakkı* olmayan sendika zaten sendika olamıyor, mümkün değil... Yani ekonomik çıkarlarını da ancak o haklarına dayalı olarak elde edebileceklerinin bilincine ulaşmışlar. Türkiye'nin dört bir yanında görüyoruz. Kamuda çalışanlar "*bizim ücretimiz az, bizim ücretimiz çoğaltın*" demiyorlar. Tek şey istiyorlar. "*Biz grevli toplusözleşmeli sendika hakkı istiyoruz*" diyorlar. Bu çok önemli bir olay. Çünkü grevli-toplu sözleşmeli sendika hakkını elde ettikten sonra biliyorlar ki "*ücretimizi emeğimizin karşılığı olarak alabiliriz*" "*Sosyal statümüzü, sosyal haklarımızı ancak bu haklarla elde edebiliriz*" diyorlar. O dönemde böyle bir bilinç

yoktu. Gerçi o dönemde *grevli-toplu sözleşmeli sendika hakkı* isteniyordu, “*hak verilmez alınır*” sloganı çok kalın bir slogandı. Ama bugünkü zenginlikler yoktu, bugünkü güzellikler yoktu. O dönemde kamu kesiminde örgütlenen diğer memurların hiç sesleri çıkmıyordu. Hatta bir nevi sarı sendika niteliğindeydiler. Zaten potansiyel de yakalayamamışlardı. Ama şimdi görüyoruz ki kamu çalışanlarının tümü eğitim emekçileriyle birlikte bu mücadelelere giriyorlar. Yani alanlara çıkıyorlar, demokratik haklarını kullanıyorlar, seslerini yükseltiyorlar. Bu tabii bir yönüyle parlamentoya da yansıyor, parlamentoda tartışılıyor.

*abece, Eğitim ve Ekin Dergisi,
Eğitimciler Derneği (EĞİT-DER) Yayın Organı
Sayı 107, Temmuz 1995*

21. 30. KURULUŞ YILDÖNÖMÖNDE

TÖS VE İLKSEN...¹

Nedim DURMUŞ

N.DURMUŞ: Eğitim politikaları, yurt ve dünya sorunlarına yaklaşımları ile sendikacılık-siyaset ilişkisine bakışları bağlamında iki sendikanın ortak(benzer) ve farklı yönleri nelerdir?

F.ERTUĞRUL: Her iki sendikamız yaşamları boyunca ulusal, demokratik ve laik eğitimden yana olmuşlar ve bu ilkelerle çelişen eğitim uygulamalarına karşı amansız bir savaşım vermişlerdir. Barış gönüllülerine, *Amerikan* eğitim uzmanlarına, süt tozu uygulamalarına karşı direnişler, yoksul halk çocuklarının eğitim hakkını hem nicel ve hem de nitel açıdan yeterince kullanmalarını engelleyen koşullara karşı yürütölen savaşım lar ve de İmam-Hatip *Okulları*'na, eğitimin dinsel leştirilmesine karşı çıkışlar anımsanmalıdır. TÖS'ün 4-8 Eylül 1968'de topladığı *Devrimci Eğitim Şurası*'nı özetleyen yapıt incelendiğinde bu gerçek apaçık görölebilir.

Şu da var ki o dönemin koşullarında bir üst yapı kurumu olarak eğitimi çoğumuz altyapının salt bir yansıması ya da gölgesi olarak algılamışızdır. Başka bir deyişle üretim ilişkilerinin, altyapının, tüm öteki üst yapı kurumlarıyla birlikte eğitimi de belirlediğini varsayarak belirlenimciliğe düşmüşüzdür. Bir başka anlatımla eğitimle üretim ilişkileri arasındaki ilişkinin be-

¹ *Nedim Durmuş'un Kenan Keleş ve Feyzullah Ertuğrul ile söyleşisinin sonu.*

lirleyen-belirlenen ilişkisi değil, diyalektik eytişimsel bir ilişki olduğunu görememiştir.

Onun için eğitim düzeninin değiştirilmesine ilişkin savışlarımız bile daha çok üretim ilişkilerini, yurt ve dünya düzenini değiştirmeye yönelik olmuştur. “Üretim ilişkileri değişmedikçe eğitim sistemini değiştirmenin olanağı yoktur” demişizdir neredeyse.

Bu iki sendikamızın, sendika-siyaset ilişkisini yadsıyan bir anlayışı savundukları söylenemez. Ancak Sendika-siyaset ilişkisi bilincinin tabanı ve tavanıyla TÖS’te daha yüksek olmasına karşılık, İLKSEN’in bu bakımdan genellikle *Genel Yönetimle* sınırlı kaldığı söylenebilir. Şu da var ki yaşamının özellikle son üç yılında TÖS’ün siyasetle ilişkisi ülkemizin o dönemdeki egemen koşullarının da bir sonucu olarak partiler ve parlamento dışı bir ilişki niteliğindedir. O dönemdeki “TÖS Partisi” imajı buradan kaynaklanmıştır.

Yönetim ve egemen çevreler, salt mesleksel sorunlarla, hat-ta salt ABC öğretimiyle ilgilensinler diye özellikle TÖS’lü öğretmenler üzerinde yoğun baskılarda bulunmuşlardır. Ama ülkemizin siyasal-toplumsal tarihine “öğretmen kıyımı” olarak geçen bu baskılar TÖS’ü ve İLKSEN’i ülke yönetimiyle, yurt ve dünya sorunlarıyla, kısacası siyaset ile ilgilenmekten döndürememiştir.

K.KELEŞ: Bugün olduğu gibi otuz yıl öncesinde de öğretmenler örgütsel düzeyde demokrasi, temel hak ve özgürlükler için mücadele veriyorlardı.

Öğretmenler, herkes için amaçlanan ve istenen demokrasi bağlamında “düşünme ve örgütlenme” özgürlüğü başta olmak üzere temel hak ve özgürlüklerin tümünün eksiksiz olarak gerçekleşmesini istemişler ve istemektedirler.

Bu inançla, ekonomik, sosyal, kültürel ve mesleki sorunla-

rın çözümü için gerekli eylem ve etkinlikleri göstermişlerdir. Bu amaçla, derneksel ve sendikal örgütlenmeler dünüyle bugünüyle bir zincirin halkaları gibi sımsıkı birbirleriyle bağlantılıdır. Bu açıdan her iki sendikanın da eğitim politikaları, yurt ve dünya sorunlarına yaklaşımları, sendika-siyaset ilişkilerine bakışları aynı doğrultudadır.

N.DURMUŞ: Geçtiğimiz Aralık, “Boykot”un 25. yılı idi. İki sendikanın birlikte örgütleyip yaşama geçirdiği dört günlük “*Büyük Öğretmen Boykotu*” hakkındaki görüşleriniz nelerdir? Öte yandan, ilk kez bu nitelikte ve kapsamda bir eylem örgütlenirken neden dört gün olarak düşünüldü? Mesela, bir gün olamaz mıydı?

K.KELEŞ: 1961 Anayasasının getirdiği özgürlük ortamında toplumun tüm kesimleri canlı, diri ve duyarlı. İşçi, köylü, üniversite gençliği ve toplumun tüm kesimleri çağdaş örgütlenmenin anlamlı ve önemli dönemini hep birlikte yaşıyor. Parlamento hareketli ve dinamik, Anayasal özgürlükler ortamında çağdaşlık ve özgürlük hareketleri boyut kazanıyor. İşte bu ortamda öğretmenler ekonomik, toplumsal sorunların çözümü için gerekli çalışmaları yaparak dönemin yönetiminden çözüm istediler. Yani daha doğrusu istek ve taleplerimiz yerine getirilmezse biz işi bırakırız diyerek. Sonuçta iktidarın vurdumduymazlığı karşısında “boykot” kararı verdiler. Bu karar ilkönce İLKSEN ve TÖS şubelerinden geldi. Hatta bazı yerlerde her iki sendikanın şubeleri de “*süresiz boykot*” ilan ettiler. Daha sonra iki sendikanın *Merkez Yürütme Kurulları* boykotu disipline etmek için 4 günlük “Boykot”u bütün yurttan başlattıklarını açıkladılar.

O dönemde öğretmenleri yasal ve yönetsel cezalardan korumak için 4 gün olarak kararlaştırıldı, daha uzun tutulmadı. Gerçekten 4 gün olmasının şu yararlarını da saptadım, gözlemledim: Kamuoyunda iyice anlaşılır bir eylem olmasına da yardımcı oldu ve kamuoyunun desteğini sağladı. Yani bu öğ-

retmenler 4 gün okulları açmıyorlar, çocukları okutmuyorlar. Neden? Niçin? Bunları öğrenci velileri düşünmeye başladılar, düşündüler. Hatta o dönemde basına, *Okul Aile Birlikleri*'nin ve *Okul Koruma Dernekleri*'nin bildiriler verdiklerini biliyorum, yani öğretmenleri desteklediklerine dair.. Herhalde o biraz da işte boykot daha iyi anlaşılсын, kamuoyu tarafından daha iyi kavranılсын, kamuoyunun desteğini daha iyi alabiliriz düşüncesiyle öyle olmuştu. Yani o dönemde işte bir gün yaparsak şu olur. 3 gün yaparsak, 4 gün yaparsak şu olur diye bir düşünce-miz olmadı.

F.ERTUĞRUL: Boykotun yönetimce ve sermayece en şiddetli biçimde tepkiyle karşılanan bir sendikal eylem olduğu en açık bir gerçektir. Buna karşın böyle bir eylemin daha az bir süre ile yapılması ve giderek kademeli biçimde daha da arttırılarak yapılması zamanla düşünülebilirdi gerçekten. Fakat 4 günle belirlenmiş olması öyle sanıyorum ki her şeyden önce o dönemin koşullarında eğitim emekçilerinin eğitim düzenine ve kendi özlük haklarına, Türkiye'deki demokratik haklara ilişkin çok derin tepki birikimlerini gösteriyor. Boykotun süresi 4 günün altında olsaydı herhalde doyumsuz olacaktı bu eğitim emekçileri açısından. O nedenle tahmin ediyorum Kenan arkadaşımın değindiği nedenlerle de 4 gün olarak düşünülmüş olabilir. Ama şu da var ki öğretmen kamuoyundaki demokratik potansiyel, sürecin uzun tutulmasında önemli bir etken olmuş olabilir. Hükümetin boykot eylemine katılan öğretmenlere yönelik şiddetli yaptırımlarının boykotun süresi ile ilgili olduğunu sanmıyorum. Boykot 1 günlük süre ile sınırlı tutulmuş olsaydı bile aynı tepki gene gelecekti diye düşünüyorum. Çünkü böyle bir eylem ister bir saatlik, 1 günlük, ister 5 günlük olsun yönetimin ve onun gerisindeki sermayenin çok şiddetli tepkide bulunması kaçınılmaz bir şeydi o dönemin koşullarında.

K.KELEŞ: Tabii bir de şu var. Onu şimdi anımsadım. O günlerde Boykotun süresini tartışırken, düşünürken “eylem içinde

eğitim olgusunu” yani eylemin süresini uzun tutarsak katılımcıların da eylem içi eğitim yoluyla bilinçleneceklerini düşündük. Tabi o dönemin hükümeti-iktidarı 1 güne de, 5 güne de aynı cezaları verecekti.

N.DURMUŞ: İki sendika arasındaki ilişkiler, Birleşme konusu ve nihayet “*Ortak Kurultay*” var. Ancak bu sorunları tartışırken birleşme iradesinin tam da savaşımın arifesinde 11 Aralık 1969’da iki örgüt arasında imzalanan “*Birleşme Anlaşması*” ile ortaya konulmuş olmasını da göz önünde tutarsak sanırım konuyu çok daha olması gereken noktalarda ele alma olanağı doğmuş olur...

K.KELEŞ: Şimdi arkadaşlar, benim gözlemlediğim, görebildiğim kadarıyla zaten her iki sendikanın yönetiminde inatçılık yoktu. Yani iki taraf da birleşmek istiyordu. Bir yol, bir biçim arıyordu. 11.12.1969’da TÖS ve İLKSEN arasında “*Birleşme Anlaşması*” imzalandı. Anlaşmada “*Türkiye İLKSEN ile TÖS bugünden itibaren yurt ve meslek sorunlarının çözülmesinde eylem birliğine karar vermişlerdir. Bu eylemler mutlaka devrimci yönde olacaktır. Örgütlerimiz 1970 Temmuz’unda yeni örgüt biçimini saptamak üzere eşit temsil olanaklarıyla ortak bir kurultay toplayacaklar*” deniliyordu. Yani örgüt biçimini tartışacaklar. Birleşmek istiyorlar, bir güç olmak istiyorlar. Ama gerçekten bu güce kademe sendikacılığı yoluyla mı ulaşabiliriz, yoksa milli tip dediğimiz tek, merkezi sendikacılık yoluyla mı ulaşabiliriz? Bu görüşler vardı, onu tartışıyorlardı o dönemde. *Kurultay’a* gitmeden üç ay önce bir alt komisyon oluşturuldu her iki sendikanın katılımıyla. O alt komisyon üç ay çalıştı. O çalışmanın sonuçları her iki sendikanın da *Genel Merkezlerine* verildi. Ve *Merkez Yönetim Kurullarında*, *Genel Yönetim Kurullarında* tartışıldı. Yani o komisyonun önerileri vardı, o yok elimizde. Oradan da şu anlaşılıyordu: Yani bu tezleri tartışalım. Doğruyu ancak tartışarak bulabiliriz. Ancak bu kurultay çerçeveli bir kurultaydır. Bizler ne kadar iki sendika arasında

tartışıyorsak da bu çerçeveli tartışmada daha özgün, daha ciddi, daha gerçekçi, daha bilimsel yöntemler yakalayabiliriz görüşüyle bu tartışmaları devam ettirdiler. “*Genel Öğretmen Boykotu sırasında devrimci iki öğretmen sendikası arasında imzalanan ve kamuoyuna duyurulan anlaşma gereği olarak Türkiye İLKSEN’le TÖS eşit temsil olanakları ile 6-7 Ağustos 1970 günlerinde iki sendikanın birleşmesi için tezlerini tartışmak ve bir karara bağlamak amacıyla Ortak Kurultay topladılar. TÖS’ün önerisi doğrultusunda AÜHF Kamu Hukuku Doçenti Dr.Mukbil Öztyürek’in başkanlığında Ankara’da Dilşat Düşün Salonu’nda toplanan Kurultay’da, her iki örgüt yüzer üye tarafından temsil edilmişlerdir. Kurultay sonucunda ortak bir karara varılamamıştır.*” denildi Kurultay’ın sonuç bildirgesinde. Ne var ki, ondan sonraki dönemlerde gerçekten bu iki sendikanın da devrimci doğrultuda birlikte eylemleri olmuştur, birlikte mücadeleleri olmuştur yine de. Birlikte panel düzenlemişlerdir, birlikte yapılan panellere katkı koymuşlardır, broşürlerinden, gazetelerinden, yayın organlarından da anlaşılıyor ki her iki sendika da bu birleşmeyi biçim olarak tartışmışlardır. Yani ideolojik anlamda, düşünsel anlamda, yurt ve dünya sorunları açısından bir farklılıkları olmamıştır. Öyle yaşadık biz bu beş yıllık süreci.

F.ERTUĞRUL: Bu iki sendikanın tek sendika olmasının önündeki biçimsel engeli aşmak için *Birleşme Kurultayı* düzenlenmiştir. Gerçekten o biçimsel engeldi sadece. Düşünsel bir engel söz konusu değildi bu iki sendikanın arasında. Şimdi işin başından başlayarak düşünecek olursak şunlar da söylenebilir. Bir kez İLKSEN TÖS den sonra kuruldu ve İLKSEN kurulduğunda bizler TÖS’lü öğretmenler olarak İLKSEN hakkında böyle iyi şeyler düşünmedik işin gerçeği. Bir takım vehimlerimiz vardı. Bir süre sürdü bu vehimlerimiz. Ve bu sendika da nereden çıktı, bu sendikayı MEB kurdurmuş olabilir, bir ajan sendika olabilir bu, devlet güdümlü bir sendika olabilir diye birtakım vehimlerimiz vardı bizim ve bu vehimleri açıktan da dile getirdik bu arkadaşlarımıza karşı. Buna karşılık tabii ki

bu arkadaşlarımız da bize aynı şiddetle yanıtlarda bulundular ve böyle gerilimli bir süreç yaşandı işin başında. Ve bu süreç boyunca da iki sendika üyeleri birbirlerine karşı koşullandılar. Koşullandık birbirimize karşı. Fakat giderek İLKSEN bizim ve-himlerimizi dağıtan bir biçimde kimlik sergiledi ve gördük ki İLKSEN sandığımız gibi öyle devlet güdümlü bir sendika değildir. Ve gördük ki İLKSEN bizim de hedeflediğimiz doğrultuda mücadele veren bir sendikadır ve biçimle onun arasında ayrılık gerektiren öze ilişkin hiçbir şey yoktur. Bunun sonucunda tabii ki iki sendikanın birbirine yakınlaşması pek öyle itiraz edilir bir şey olmaktan çıkmıştır. Ve İLKSEN'in bu doğrultuda daha bir kararlı ve giderek yükselen bir biçimde mücadele veriyor olması iki sendikanın birbirine yakınlaşmasını kolaylaştırmıştır. Bu süreçte kuşkusuz ki bizim de içimizde eski alışkanlıkları kıramayan arkadaşlarımız olmuştur. Bu *Genel Yönetim* düzeyinde de olmuştur, şubeler düzeyinde de. Ama TÖS'ün tabanı genellikle İLKSEN'le birleşmeye yakın hale gelmiştir. Ve gerek şubeler düzeyinde gerek *Genel Merkez* düzeyinde bu gelişmeye ters bir tutum olanağı kalmamıştır. Bunun sonucu, TÖS'le İLKSEN'in "Birleşme Kurultayı" düzenlemeleri ortamı doğmuştur ve fakat bu birleşme ortamının doğması ile birlikte acaba İLKSEN, TÖS'ün tezinin doğruluğunu kabullenir hale mi gelmiştir yoksa TÖS, İLKSEN'in kademe sendikacılığı tezinin Türkiye çapında gerçeklemesi fikrinin pek yabana atılır bir şey olmadığı görüşüne mi varmıştır?

İLKSEN gerçekten TÖS'ün tezinin doruluğunu kabullenmiş olsaydı bile bence İLKSEN'in TÖS'e katılması önerisi hakça bir öneri olmazdı. Yapılması gereken her iki sendikanın eşit özveri göstermesi ve birliği sağlayacak bir biçim oluşturmaya idi. Bu biçimin aranıp bulunmasıydı.. Yoksa İLKSEN'in kendisini yok ederek TÖS'e katılmasını istemek, sadece İLKSEN'den tek yanlı özveri istemek olurdu ki, böyle bir şey oldu mu olmadı mı bilmiyorum. TÖS'ün kendi varlığını dağıtarak, bünyesinde bulunan ilkokul öğretmenlerinin *İlkokul Öğretmenleri*

Sendikası'nda, ortaöğretim öğretmenlerinin bir "*Orta Öğretim Öğretmenleri Sendikası*"nda birleşmeleri, yükseköğretim öğretmenleri ile teknik öğretmenlerin yine böyle kendi kademe ve kategorilerinde örgütlenmeleri fikrine yatkınlaştığını anımsıyorum. TÖS'te Böyle bir gelişme olduğunu sanmıyorum, olabileceğini de pek sanmıyorum. İLKSEN açısından acaba tek sendika tezine yaklaştı da mı öyle oldu, *Kenan*'ın biraz önceki konuşmasından böyle bir şeyin de varsayılabilceğini sanmıyorum, çünkü *Kenan* diyor ki, biz işte kademeler üzerinden eğitim emekçilerinin örgütlenmeleri ve birleşmenin bir federasyon oluşturarak gerçekleşmesi fikri üzerinde bulunuyorduk birleşmeye gidildiğinde diyor. Bilmiyorum, onu iyice kestiremiyorum ama zımni olarak şöyle bir gelişmenin varlığından söz edilebilir gibi geliyor bana: Pratik göstermiştir ki tek sendika, *Türkiye* koşullarında sonuç alabilmede etkin bir araçtır.

N.DURMUŞ: TÖS ve İLKSEN'in ulusal ve uluslararası sendikal hareketlerle ilişkileri nasıldı? Üst örgütlerde ilişkileri üyelik vb. var mıydı?

K.KELEŞ: Benim anımsadığım kadarıyla zaten bu konuda yasal kısıtlamalar vardı. 624 sayılı yasada da yasaklar vardı. Ama buna rağmen öyle sanıyorum ki 65-71 döneminde daha çok İLKSEN ve TÖS, ideolojik bir mücadeleyi önde tutarak, daha çok onu yoğunlaştırarak bir mücadele veriyordu. O nedenle de birçok işçi sendikası tarafından ya da diğer dernekler tarafından iyi karşılanmıyordu. Ama buna rağmen bizim İLKSEN olarak örneğin DİSK'le ve bağlı sendikaları ile görüş alışverişimiz vardı. Sendikamız İLKSEN, yurt dışı öğretmen sendikalarının bir bölümü ile haberleşme düzeyinde bir dayanışma içindeydi. Bunlardan *Uluslararası Öğretmen Sendikaları Birliği*'nin (FISE) *Genel Sekreteri Marius Delsal Türkiye*'yi ziyareti sırasında sendikamızı da ziyaret etmiştir. Türkiye'deki öğretmen sorunlarıyla yakından ilgilenmiş, gerekli notları almıştır. Ayrıca FISE'nin yayın organı düzenli olarak sendikamıza gönderilmiştir. FISE,

öğretmen kıyımı ile ilgili olarak Cumhurbaşkanı'na bir telgraf göndererek öğretmenlerin tutuklanmalarını ve öğretmenlere karşı takınılan tavrı tasvip etmediklerini bildirmiştir.

İLKSEN, İngiltere, Fransa ve Kıbrıs'taki ilkokul öğretmenleri sendikaları ile de haberleşme ilişkisini sürdürmüştür. Bunun ötesinde 12 Mart döneminde *Sovyetler Birliği, Öğretmenler Sendikası Genel Kurulu*'na sendikamızın bir gözlemci ile katılması için çağrı yapmış yine aynı dönemde *Bulgaristan Öğretmenler Sendikası İLKSEN'e* sendikanın çıkardığı yayın organının düzenlediği bir programa katılması için çağrı yapmışlardır. Tabii biz o dönemde bu çağrılara bir yanıt da veremedik. Çünkü yasak vardı. Hatta o yazılar bile bir çelik dolapta duruyordu. Bir gece işte gelmişler, saat kaçta gelmişlerse. Çelik dolabı açmışlar, götürmüşler. Bu *Sovyetler Birliği*'nden gelen çağrıyı tercüme ettirmiştik biz. İşte *“size çağrı gönderiyorlar. Komünistsiniz siz. Kimse size iftira etmiyor, siz aynı şeyleri savunuyorsunuz..”* diye *Emniyet*'te de sigaya çekildik yani. Çağrılarını refere edemedik. Geliyoruz ya da gelemiyoruz bile diyemedik. *“Toplantıya katılmıyoruz, size başarılar dileriz”* bile diyemedik.

FERTUĞRUL: Bir kere 624 sayılı yasada, bu yasaya tabi kamu emekçileri sendikalarının kendi aralarında haberleşmeleri, dayanışmaları, birlik oluşturmalarına yönelik bilebildiğim kadarıyla önemli bir engel yoktu. Fakat onların 624 sayılı Yasa kapsamı dışında kalan sendikalarla, özellikle işçi sendikalarıyla dayanışmasını engelleyen birçok yasa hükmü vardı. 624 sayılı Yasanın 5. ve 14. maddeleri gibi. Dolayısıyla TÜRK-İŞ'le, DİSK'le veya bunlara bağlı sendikalarla birleşmeleri, ya da bir araya gelmeleri olanağı yoktu. Yani şunu diyebiliriz özetle: Bugün kamu emekçileri sendikalarının kendi aralarında var olan dayanışması, eşgüdümü ve birlikteliği TÖS ve İLKSEN dönemi düşünüldüğünde takdir edilmesi gereken bir gelişmedir. Gerçekten o dönemde memur sendikalarının bu boyutlarda dayanışmalarından, birlikte hareket etmelerinden sanırım söz edi-

lemez. Bunu söylemek gerekli. Oysa 1990'da kurulmaya başlamalarının hemen ardından günümüz kamu emekçileri sendikaları konfederasyonlaşma süreci yaşadılar ve birbirinden kopuk tek tek sendikalar iken tek bir konfederasyonda değilse bile birkaç konfederasyon çatısı altında birleşmeyi başardılar. Fakat o dönemde, bu boyutlarda bir birliktelik kamu emekçileri sendikaları arasında olmuştur denilemez, ancak hiç yoktu da denilemez. Ama yine de o dönemde TÖS, kamu emekçileri sendikaları arasında çekim merkeziydi, adeta sendikal hareketin dinamosuydu. İLKSEN de onun yanı sıra düşünülebilir. Ve daha *doğrusu eğitim emekçilerinin*, sendikal örgütleri o dönemin memur sendikaları hareketinde bir motor işlevi görmüşlerdi. Fakat onun dışında memur sendikalarının birçoğunun varlık gösteremedikleri rahatlıkla söylenebilir.

Bunu söyledikten sonra, TÖS'ün, İLKSEN'in de işçi sendikalarıyla ilişkileri "belki de" olması gereken ölçüde olmuştur denilemez, diye düşünüyorum. Belki de o dönemin savaşım düzeyi ancak o kadarını mümkün kılabilirdi gibime geliyor.

Uluslararası ilişkiler açısından baktığımızda da, *Kenan* onları çok iyi biçimde koydu, o daha somut olarak yaşadığı yönetim yetkisine sahip olduğu için kendisi. Bugünkü kamu emekçileri sendikalarının uluslararası ilişkileri o dönemin kamu sendikalarının uluslararası ilişkileriyle kıyaslanamayacak ölçüde çok yüksek düzeydedir. Çok yönlü, çok kapsamlı bir uluslararası ilişki düzeni oluşturmuştur bugün kamu emekçileri sendikaları. Ama o dönemde böyle bir varlık gösterebildikleri kamu emekçileri sendikalarının, pek söylenemez.

O dönemde aramızda, TÖS'te ve İLKSEN'de üst örgüt tartışmaları olmuştur. Yani bir çatı örgütü kurulması konusu da olmuştur. Tüm memur sendikalarını birleştirmeyi amaçlayan birkaç konfederasyon vardı. Ama her biri cılız birer örgüt olmaktan öteye gidememişlerdir.

N.DURMUŞ: 12 Mart döneminde yapılan *Anayasa* değişikliği ile sendikalarımız kapatılınca dernek biçiminde örgütleniniz. Derneğe geçiş süreci nasıl gelişti?

K.KELEŞ: Anayasa değişikliği ile sendikalar kapatıldı. Biz İLKSEN olarak “*sendikada kademe, dernekte birlik*” ilkesini savunduğumuz için tek bir dernekte örgütlenme görüşü ile TÖS yöneticileriyle bir araya geldik. Dedik ki, madem bir derneğimiz olacak, bu iki devrimci sendikanın devrimci namusunu bir yönetime teslim edeceğiz. Bu mücadele alanında ciddi sınavlardan geçmiş arkadaşlarımız var, derneğin yönetimini bu arkadaşlarımızdan oluşturalım. Uzun tartışmalar sonucu alınan kararı TÖS yöneticisi arkadaşlarımız bozdular. Böylece biz de TÖS’deki birçok arkadaşımızla birlikte *Devrimci Öğretmenler Birliği*’ni (DÖB) kurduk.

F.ERTUĞRUL: Evet, *Kenan*’ın söylediklerine ben de bir şeyler eklemek istiyorum. Daha önce söylediklerimizden anlaşılacağı üzere TÖS’le İLKSEN’in tek bir örgütte birleşmeleri süreci yaşanırken ve bu süreç oldukça kıvamına gelmişken, 12 Mart duvarına çarptı öğretmen hareketi. Ve eğitim emekçileri de sendikal haklarından yoksun kılındı. TÖS ile İLKSEN’in birleşmelerinin zamanla gerçekleşeceği umudu güçlenirken *12 Mart Balyoz Harekâtı*’nın gelmiş olması memur sendikacılığının noktalanmasına ve yeniden dernekleşme sürecine girilmesine neden oldu. Bizler TÖS içinde “*bari bu sayede, sendikal dönemde gerçekleşmeyen birleşme gerçekleşebilsin*” istedik. Bunun için TÖS’lü ve İLKSEN’li öğretmenlerin birlikteliğini simgeleyen bir dernek oluşturulması şimdi daha da mümkün olabilir diye düşündük. Başka bir deyişle, sendikal savaşım olanağını yitirmişken tek bir derneğin çatısı altında toplanabiliriz ve de toplanmalıyız dedik. Ancak, ne yazık ki umudumuz boşa çıktı. Bu sonuca götüren süreci asıl *Kenan* doğrudan yaşadı. Onun için bu konuda pek bir şey diyemeyeceğim. Fakat tek dernek süreci tıkandığında yine de öğretmen kamuoyunun birlik öz-

lemine karşılamak üzere TÖS'den kimilerimiz ve İLKSEN'liler, birliği simgeleyen bir dernek kurulmalıdır diye düşündük ve böylelikle *Devrimci Öğretmenler Derneği*'ni kurduk. Önce bu derneğin adı *Devrimci Öğretmenler Birliği*'ydi. Fakat "*Birlik sözcüğünü kullanamazsınız*" denildi bize. Bunun üzerine *Devrimci Öğretmenler Derneği* dedik ve DÖD olarak kısa adıyla tanımladık. DÖD, kimliğini 12 Mart rejimine karşı doğrudan ve açıktan savaşımlar veren bir dernek olarak sergiledi. Özellikle 1961 *Anayasası*'nın değiştirilmesine yönelik dayatmalara karşı çok açık bir biçimde tavır koydu. Bunun yanı sıra 12 Mart öncesi devrimci-demokratik savaşımlarda simgeleşen kimi gençlere yönelik baskılara ve onlardan kimilerinin asılması-na dönük uygulamalara karşı yine çok sert tepkilerde bulundu DÖD. Ve daha buna benzer 12 Mart karşıtı tutumlarından dolayı birçok defa mahkemelik oldu. Yani DÖD'nin bu faşizm karşıtı, 12 Mart karşıtı açık tutumu ve niteliği yönetimin dikkatlerini kendi üzerine topladı. Bu nedenle *Kenan*'ın da biraz önce belirttiği gibi DÖD'de geçit verilmedi ve bunun sonucunda yaşamı noktalanmış oldu. Daha da önemlisi, *Birleşme Kurultayı* ve 12 Mart "*Balyoz Harekâtı*" öncesinde var olan birlik/birleşme havasının tavsaması nedeniyle TÖS'ten ve İLKSEN'den arkadaşlarımız DÖD'de yeterince katılmadılar. Ama biz TÖS'lüler için şu gerçeği de eklemek gerek: İLKSEN Genel Merkez Yönetimi bu birleşik derneğin kuruluşuna katıldığı halde *TÖS Genel Merkez Yönetimi*, bu süreçte hapiste bulunan *Genel Başkanımız Fakir Baykurt*'un onayı ile katılmadı. Bunun üzerine TÖS içindeki aslında hem birleşmeden ve hem de bizden yana pek çok arkadaşımız katılmadı. Bizler de bu durumda örgütsel yaşamımızı TÖB-DER içinde sürdürmeye karar verdik ve bir anlamda özeleştiri yaparak yeniden orada yerimizi aldık. DÖD'ün yaşamı, işte böylelikle son bulmuş oldu.

N.DURMUŞ: Sayın *Keleş*, Sayın *Ertuğrul*, abece adına, okurlarımız adına sizlere teşekkür ediyorum.

1965-1971 dönemi sendikal hareketi günümüzde pek bilinmiyor, unutuldu. Çoğu zaman sübjektif değerlendirmelere de konu olan döneme ilişkin olguları inkâr ederek, tek yanlı, gerçek ve bilim dışı görüşlerin “bilgi” ve “bilimsellik” adına ortaya atıldığı günümüzde bu yorucu ama zevkli söyleşi ile sendikal harekete, eğitim emekçilerinin örgütlü tarihine ilgi duyanlara da bir pencere açmış oldunuz. Saygılar Teşekkürler.

K.KELEŞ: Bu olanağı sağladığı için abece’ye ve bu çalışmayı yapan sizlere teşekkür ediyorum.

F.ERTUĞRUL: abece’nin EĞİT-DER’in yayın organı olmasına yaraşır bir biçimde salt bir vefa borcu olarak değil, görev bilinciyle de böyle bir söyleşiyi gerçekleştirmiş olmasını hoşnutlukla karşılıyor; bu söyleşiyi gerçekleştiren sizlere ben de teşekkür ediyorum.

abecce Dergisi, Sayı 108, Ağustos 1995

22. GENEL ÖĞRETMEN BOYKOTU VE

ÖĞRETTİKLERİ¹

Geçtiğimiz Aralık ayının 15'i, tarihimizdeki özgürleşme eylemlerinden önemli birinin yıl dönümüydü. Türkiye Öğretmenler Sendikası (TÖS) ile Türkiye İlkokul Öğretmenleri Sendikası (Türkiye İLKSEN)'nin birlikte gerçekleştirdikleri Genel Öğretmen Boykotu'nun 26. yıldönümüydü bu...

Ülkemizdeki eğitim emekçilerinin sayısı o tarihte 156 bindi. Bunların yaklaşık 100 bini (yüzde 64'ü) bu iki sendikanın üyesiydi! ⁽¹⁾. Boykota katılanların sayısı, bu iki sendikaya üye eğitim emekçilerinin sayısının 20 bin fazlasıyla 120 bine ulaşmıştı. Başka bir deyişle ülkemizdeki tüm eğitim emekçilerinin yaklaşık yüzde 80'inin katılımıyla gerçekleştirilen bir eylemdi *Genel Öğretmen Boykotu*⁽²⁾; 15-18 Aralık 1969 günlerini kapsıyordu ve 4 gün sürdü. Bir başka anlatımla, okulları ve yönetim birimleriyle hemen hemen tüm eğitim kurumlarında hizmet üretimi 4 gün boyunca kesintiye uğratıldı. Eylem, bu niteliğiyle gerçekte "grev" den hem de "genel grev" den başka bir şey değildi. Onun içindir ki AP Hükümeti'ni rekor düzeyde öğretmen kıyımına götürdü. Salt *Boykot* günlerinde ya da 4 günlük sürede 2 bine yakın eğitim emekçisine işten el çektirildi. Öğretmen kıyımı, özellikle TÖS'lü öğretmenlere yönelik olarak *Boykot*'tan önce de, ya da Boykot olmasaydı bile vardı ve yıllardır kamuoyunun ilgi odağındaydı. Ama *Boykot*'la birlikte alabildiğine hızlandı,

¹ Boykot, 15-18 Aralık 1969'da yapıldı.

yığınsallaştı en acımasız, en yaygın boyutlara ulaştı. *Boykot*'a katılanlardan 78 bin 444 eğitim emekçisi adli ve idari yargıda kovuşturmaya uğratıldı. Kovuşturmalar sonucunda bunlardan 19 bin 250 si takipsizlik kararı aldı. 2118 öğretmen açığa, 65 öğretmen Bakanlık emrine alındı. 45 bin 250'si maaş kesimi, 3 bin 900'ü kıdem indirimi, 590'ı il dışına sürgün, 6 bin 600'ü il içi yer değiştirme, 400'ü derece indirimi, 1'i meslekten ihraç, 400'ü okul müdürlüğünden uzaklaştırılma cezasına çarptırıldılar.

Devletin hem de kendi “memur”larına yönelik böylesine gaddarca bir tutumdan kendini alamadığı düşünüldüğünde, Genel Öğretmen Boykotu'nun anlamı ve tarihsel değeri daha bir açıklıkla ortaya çıkar. Ama asıl, yasalara dayanılarak değil, özgürleşme, demokrasiyi genişletme eylemi niteliğinde, yasaklara karşın yapılmış olması vardır onun tarihsel değerinin temelinde.

Türkiye eğitim emekçilerinin örgütlü savaşmaları tarihinde de özel ve önemli bir yer tutan ve üzerinden çeyrek yüzyılı aşkın bir süre geçen Öğretmen Boykotu hangi tarihsel koşullarda var olabilmiştir:

Her şeyden önce onun, *Cumhuriyet* tarihimizin görece en demokratik *Anayasa*'sının kabulünden yaklaşık 9 yıl sonra ve 12 Mart gerici askeri darbesine 1 yıl 3 ay kala gerçekleştirilmiş olduğu unutulmamalıdır.

Öyleyse onu toplumsal üretici güçlerin gelişmesinin ve özgürleşme çabalarının, siyasal girişkenliklerin görece en çok, en yaygın biçimde yaşandığı 9-10 yıllık bir sürecin kendine özgü koşulları içinde değerlendirmek gerekir.

Bu koşullar ekonomik yaşama ilişkin yönüyle özetle şöyledir:

Bir kez, 1960'lı yılların başında *planlı kalkınma dönemine* girilmiş, bu dönem, 1961 *Anayasası* ile güvence altına alınmış-

tır. Böylelikle, ülkemizde özellikle 1965-1970 arasında hızlı bir ekonomik büyüme yaşanmıştır. Örneğin 1953-1962 yılları arasında kalkınma hızı ortalama yüzde 3,9 iken, *Birinci Beş Yıllık Plan* dönemi olan 1963-1967’de yüzde 6,7, 1968-1972 arasını kapsayan *İkinci Beş Yıllık Plan* döneminde de yüzde 7 olarak gerçekleşmiştir. Ancak ekonomik büyümedeki bu artışa karşın, gelir dağılımından üreticilere düşen pay artmamış, tam tersine, daha da küçülmüştür. 1963 yılında ailelerin en alt gelir düzeyindeki yüzde 20’si ulusal gelirden yüzde 4,5 oranında pay alırken, en üst gelir düzeyindeki %20’si yüzde 57 oranında pay almıştır. Oysa bu rakamlar 1968 yılında yüzde 3 ve yüzde 60 olarak gerçekleşmiştir.!(³)

Siyasal, toplumsal yaşamdaki görünüm ise şöyledir:

Bir yandan YÖN hareketiyle, *Parlamento* içinde ve dışında TİP’in etkinlikleriyle ortaya çıkan sosyalist siyasal devinimler. İşçi sendikacılarınca ilk kez gerçekleştirilen ve yurt yüzeyine dalga dalga yayılan toplu sözleşmeler, grevler.. Yine ilk kez kamu emekçilerinin (memurların) sendika hakkını kullanarak yaygın bir biçimde yürüttükleri hak arama savaşımaları.. DİSK’in kuruluşu, sendikal harekete getirdiği dinamizm.. Üniversite öğrencilerinin, “özerk üniversite”, “demokratik eğitim”, “bağımsız Türkiye” istemleriyle gerçekleştirdikleri boykotlar... yargı mensuplarının, üniversite öğretim üyeleri ve öğrencilerinin, “aydın”ların ve halk kesiminden toplulukların birlikte protesto yürüyüşleri ve mitingleri. Polis sendikaları.. İşçi, öğrenci, “memur”, köylü ve “aydın”ların dayanışma eylemleri, tarım üreticilerinin düşük taban fiyatlarını, protesto yürüyüşleri ve daha niceleri.

Öte yandan, demokratik, laik, bağımsız ve emeğin özgürleşmesine açık bir *Türkiye* için, varolan toplumsal üretim ilişkilerini değiştirmeyi amaçlayan bu gelişmenin önünü kesmek üzere, kapitalist devletin görece demokratik biçimine son vermeye, yerine otoriter biçimli kapitalist devleti getirmeye elve-

rişli bir ortamı hazırlamaya dönük çabalar: ülkücü komando kampları, *milliyetçi şeriatçı* örgütlenmeler, *komünizmle mücadele* dernekleri.. Ülkücü komandoların, kışkırtılmış bağnaz kalabalıkların TİP'e, TİP'lilere, TÖS'lülere, tüm ilerici kuruluş ve kişilere yönelik saldırıları.. Genel Öğretmen Boykotu'na ya da ondan yaklaşık bir yıl sonra gelinecek uğrak olan *12 Mart askeri darbesine doğru* gitgide yoğunlaşan bu saldırıların doğurduğu tepkisel eylemler.. Ve ardı ardına yaşanan kanlı olaylar.. Kısacası, “*karşı karşıya gelen güçlerin*”, *savaşımın sürdürülmesi durumunda “karşılıklı yıkımdan başka çözüm getiremeyecek biçimde dengelendikleri bir durum.”*⁽⁴⁾

Sonuçta bir kaos, bir toz duman.. Ve 12 Mart rejimini kabul le hazır duruma sokulan kamuoyu...

İşte bu koşullarda TÖS; bir yandan, kurulmuş militanların ya da kışkırtılmış kalabalıkların şeriat, şovenizm, antikomünizm içerikli saldırıların boy hedefi yapıldı. Bu saldırının boyutları *Genel Boykot* eyleminden yaklaşık 5 ay önce *Kayseri*'de toplanan *TÖS Kongresi*'ne katılan bine yakın delegenin yakılmasına yeltenme noktasına değin uzandı. Öte yandan, *AP Hükümetleri* eliyle doğrudan, *Devlet* de, TÖS'ün, TÖS'lü öğretmenlerin üzerine yürüdü. Siyasal tarihimize “*öğretmen kıyımı*” olarak geçen, *Cumhuriyet* tarihinde bir benzerine rastlanmayan bu resmi saldırı kampanyası boyunca kıyıma uğratılan, adli ve idari yargıda TÖS tarafından davası izlenen eğitim emekçilerinin sayısı 1969 Temmuzunda 1068'e ulaştı. TÖS yönetimini açmaza sokmak, eğitim emekçilerine daha da gözdağı vermek üzere *Ankara* dışına sürgün edilen iki *Genel Başkan* da bu resmi saldırı kampanyasından nasibini aldı.

Eğitim emekçilerinin durumu, ekonomik yaşam açısından ise, belki bu günden de kötüydü: O dönemde öğretmenlerin maaş ortalaması 600 liradan azdı. Oysa 5 nüfuslu bir aile 1650 lira ile geçinebilmekteydi. 1966-1969 yılları arasında bu yüzden istifa ederek meslekten ayrılan, başka işlere geçmek zo-

runda kalan öğretmen sayısı 3 bin 500'dü., Ayrıca 670 öğretmen daha, meslekten ayrılarak *Almanya*'ya işçi olarak gitmek zorunda bırakılmışlardı.

İşte bu koşullarda TÖS'lü ve İLKSEN'li öğretmenler şubeler düzeyinde, yurdun çeşitli yörelerinde süresiz boykot eylemleri başlattılar. Şube boykotları yurt yüzeyine yayılma eğilimi gösterdiğinde de TÖS ve Türkiye İLKSEN *Genel Merkezleri* harekete geçtiler..

10 Aralık 1969 günü, her iki sendikanın genel yürütme kurulları olağanüstü toplanarak boykot kararı aldılar. TÖS'ün kararı aynı gün *Genel Başkan Fakir Baykurt* tarafından “*Bütün Öğretmenler Boykota!..*” diye başlayan bir duyuru ile kamuya açıklandı. İLKSEN'in kararı ise yine aynı gün, “*Boykot!..*” başlıklı bir duyuru ile *Genel Başkan Kenan Keleş* tarafından.

Her iki sendikaya göre *Boykot*'un başlangıç tarihi 15 Aralık 1969 olacaktı. Ancak süresi TÖS'e göre 4 gündü ve 19 Aralık Cuma günü işbaşı yapılacaktı. İLKSEN'e göre ise süre 5 gün, işbaşı 20 Aralık Cumartesi idi. Tatile rastladığı sonradan fark edilmiş olmalıydı ki Boykot, 4 günle sınırlı tutuldu, *derslere 19 Aralık Cuma günü* başlandı.

TÖS; boykotu bütün *Türkiye*'de her dereceli okulda çalışan tüm öğretmenleri, eğitimcileri ve eğitim görevlilerini kapsayacak biçimde gerçekleştireceklerini duyuruyordu. İLKSEN de kendi alanıyla sınırlıyor, Boykot'a tüm *Türkiye*'de ama ilkokullarda çıkılacağını duyuruyordu...

Boykot'un bu duyurularda yer alan gerekçeleri konusunda hangi sendikanın ne dediği şöyle özetlenebilir:

Yabancı etkiler altında, sırtı halka dönük, eşitlikten uzak, tüketici, kalitesiz bir eğitim yıllardır, çocuklarımızı, halkımızı ve öğretmenlerimizi biktirmiştir. Bu bakımsız ve perişan devlet eğitimini halkın çocuklarına bırakıp, kendi öz çocukları için özel

okullar açmışlardır. Böyle bir eğitim “milli” bir eğitim olma niteliğini yitirmiştir. (TÖS)/ Özel okullar derhal devletleştirilmeli, bilim tefeciliğine son verilmelidir. (İLKSEN)/ Ayın 15’inden sonra öğretmen resmen aç ve yılın her ayında borçludur. Büyük çoğunluğu, resmi bilim kurumlarının 1968 Temmuzunu için saptadığı 1941 lira tutarındaki aylık geçim düzeyinden iki, üç, dört kat daha az aylık almakta, sınıflara girmekten, sokağa çıkmaktan utanır duruma gelmiş bulunmaktadır. Bu yüzden mesleğini ve memleketini geçici olarak bırakıp Almanya’ya işçi olarak giden öğretmenler vardır. Bunların bilebildiğimiz sayısı 670’dir. Yine bu nedenle mesleği bırakanların sayısı ise, son birkaç yılda 3,500’e çıkmıştır. Özel sektörü desteklemek uğruna Anayasa’ya aykırı olarak büyük milyonlar harcanmış, Personel Kanunu uygulaması için küçük milyonlar bulunamamıştır. Yıllardır sözü edilen Milli Eğitim Mensupları Yardımlaşma Kurumu (MEYAK) yasası çıkarılamamış, üstelik bu tasarı sendikaların görüşü alınmadan hazırlanmıştır. (TÖS)/Öğretmen, çalıştığı köy ve kasabada, bak-kala ve esnafa borçludur. Evine et, ayda bir defa girmektedir. Ev kiralari en küçük kasabada bile öğretmenin maaşının yarısını şimdiden geçmiştir.. İnsanın ölmeden hayatta kalıp, ertesi günü işbaşı yapabilmesi için gerekli olan temel ihtiyaçların bedeli, ilkokul öğretmenlerinin eline geçen paranın çok üstünde bir rakamdır. Bu durumda onlardan verimlilik beklenemez. Onların halen aldıkları para kira masrafını karşılasa, hastalanan çocuklarını ve karısını tedavi ettiremez. Günlük yiyeceğini karşılasa, giyim kuşam, kültür ve konut giderlerini karşılamaz. Öğretmenin mesleki ve sosyal itibarı kalmamıştır. Bizi ve çalışan yoksul halkımızı mahveden adaletsiz düzene son verilmelidir. (İLKSEN)/ Gerek bu duruma, gerekse eğitimin eksik, bozuk ve yanlış işleyişine çare bulmaya çalışan öğretmenler acımasızca cezalandırılmış, susup sinmeyenler, geceleyin çarşıdan evine giderken dövürülmüşlerdir. Sürgünler, kıyımlar yeter görülmemiş, kısıktırılmış cahil yurttaşlara kongre ve lokaller bastırılmış, geçen yaz Kayseri’de olduğu gibi mesleğin 800 resmi temsilcisi yakılmak istenmiştir.

Dünyanın hiçbir yerinde görülmeyen bu ve benzeri çirkin saldırılara Milli Eğitim Bakanı ve Başbakan ses çıkarmamış öğretmenlerin temsil örgütüne bir geçmiş olsun bile dememişlerdir. Daha da acısı, öğretmenin biricik destekçisi olan Anayasa'nın gerisindeki bir yasa ile yaşamını sürdüren sendikamız, yasa dışı bir kuruluş gibi horlanmış, bugüne kadar resmen muhatap kabul edilmemiş, her fırsatta karalanmış, halkın gözünden düşürülmek istenmiştir. Genel Başkanı bile bugün Genel Merkez'den uzak bir yerde görev yapmak durumunda bırakılmıştır (TÖS)/ Keyfi tasarruflara kurban gidip kıyılmamak için (İLKSEN)/ Hükümet, 5 Ekim 1966'da Paris'te imzaladığı Uluslararası Öğretmenler Statüsü'nü öğretmenlerden ve kamuoyundan saklamış, oradaki yükümlülüklerinden hiç birini uygulamamıştır (TÖS)./ Bu konularda şu güne kadar ilgili makamları uyardık, işverenimize muhtıra da götürdük, her şeyi bütün çıplaklığıyla ortaya koyduk. Ama işveren kulak asmamaya devam etti . Biz de, Temmuz 1969 Trabzon Kongremizin kararına uyarak, "iş topluca bırakmaya" karar verdik (İLKSEN)./ Bugüne kadar yaptığımız her uyarı ve düzeltici her uygulama iç ve dış çıkarcılar tarafından türlü çeşitli iftira ve bühtanlara boğuldu. Mesleğin şerefini ve gururunu duyan "ağır ve oturaklı" öğretmenler olarak bize yakışan bir biçimde önce dişlerimizi ve kemerlerimizi sıktık, yetkili yöneticileri her fırsatta nezaket ve ciddiyetle uyardık ve onların müzminleşmiş sorunlara çözüm getirmeleri için defalarca kapılarını aşındırdık ve sonucu bekledik. Ama olmadı. Artık bundan sonra öğretmenlerimize düşen, başlarını kaldırmak, tarihin ve Türk milletinin önünde son sözünü söylemektir. Bu süreç, tabanda çoktan işlemeye başlamıştır. Yurdun çeşitli yerlerinde başlayan boykotları disipline sokmak ve örgütümüze bağlı öğretmenlerimizin, üzerimizde yoğunlaşan baskılarını dikkate almak zorundayız (TÖS)./ İşte bu nedenlerle şubelerimizin de tabandan gelen boykot istekleri vardır. Tabanda sabırlarının sınır çizgilerini yaşayan çilekeş öğretmen arkadaşlarımızın devrimci direnişini disipline bağlamak gerekmektedir. Bu eylemde, kendi tabanının da zorlaması

ile bizlerle birlikte hareket etmiş TÖS'ü kutluyoruz (İLKSEN).

Sendikaların istekleri ya da Boykot'un amaçları ise yine bu duyurularda şöyleydi:

Hükümet'in sendikalarla, onların isteklerini içeren ve yerine getirilmesi üstlenilen ortak bir protokol imzalayacağını kabul ve beyan etmesi (TÖS)./ İlk iş olarak eğitimin ulusallaştırılması (TÖS)./ Öğretmenlerin özlük haklarının, ekonomik ve toplumsal yaşam düzeylerinin iyileştirilmesi (TÖS-İLKSEN)./ Devletten ve "milliyetçi, şeriatçı kuruluş ve kişilerden gelen öğretmen kıyımına son verilmesi (TÖS-İLKSEN)./ MEYAK Tasarısı'nın öğretmen temsilcilerinin görüşlerine de yer verilerek, yasalaştırılması (TÖS-İLKSEN)./ Öğretmen kıyımına uğramış öğretmenlerin göreve döndürülmesi (TÖS-İLKSEN)./ 7 yıldır toplanmayan Milli Eğitim Şûrası'nın Toplanması (TÖS)./ Özel okulların devletleştirilmesi (İLKSEN-TÖS)./ Eğitim ve öğretim sorunlarının, öğretmen kuruluşları temsilcileriyle konuşularak karara bağlanması ve uygulanması (TÖS-İLKSEN). Boykot eylemine katılanların cezalandırılmaması (TÖS)./ Ders kitaplarının tek tip olarak devletçe hazırlanması, ilkokullara parasız dağıtılması (İLKSEN)./ İl Disiplin Kurullarının kaldırılması, yerine idari suçlarla ilgili idari mahkemelerin kurulması (İLKSEN)./ Tayin ve Nakil Yönetmeliği'nin faşist nitelikli maddelerden arındırılması. Tayin ve Nakil işlerini yürütecek kurulun yarısının idarece, yarısının da sendikaca belirlenmesi (İLKSEN).

Duyurulardaki sloganlar şunlardır: Gerçekten milli bir eğitim istiyoruz. Eğitimin yönetiminde söz hakkı istiyoruz. Zam değil, adil ücret istiyoruz. Baskı değil, adil yönetim istiyoruz. Bütün öğretmenler kol kola. Bütün öğretmenler uygun adım, tek ses. Bütün öğretmenler halkla yan yana, can cana (TÖS). / Bizi horlayan ve ezen düzene hayır. Grev Hakkı. Üretime yönelik eğitim. Eğitimde fırsat eşitliği. İlkokul öğretmenlerini ezen Milli Eğitim bürokrasisine hayır. Öğretmenler, tüm çalışanlar ve halkımız, güzel yarınlar için omuz omuza, Yaşasın emeği ile yaşayanların

mücadelesi. Yaşasın tüm çalışanların özgür ve emeğin en yüce değer olduğu düzen(İLKSEN).

Görüldüğü gibi Boykot kararı, her iki sendika tarafından aynı günde, az çok benzer gerçeklerle ve benzer amaçlarla alınmıştı.

Bu duyuruların ardından, TÖS ve İLKSEN birlikte *Ortak Boykot Komitesi*'ne dönüşmüş, Boykot, merkezler ve şubeler düzeyinde bu komite tarafından yönetilmiştir.

Boykot boyunca ve izleyen günlerde yayımlanan ve altında *TÖS genel Başkanı Fakir Baykurt* ile *Türkiye- İLKSEN Genel Başkanı Kenan Keleş*'in imzaları bulunan *Boykot Merkez Komitesi* belgeleri, genellikle yukarıda açıklanan 10 Aralık duyurularını yineler niteliktedir.

Boykot'un niteliğine, TÖS ve İLKSEN'in kimliğine ilişkin bilgilerimizi tamamlamak amacıyla bu belgelerden birkaçının özetini satır başlarıyla görelim:

Anıtkabir, 15 Aralık 1969 Günlü Belgeden:

Gazi Mustafa Kemal Atatürk, Sevgili Başöğretmenimiz;

Biz senin devrimci öğretmenlerin, maddi, mesleki ve sosyal sorunlarımızı toplum ve ülkemizin temel sorunları içinde görüyor ve kavırıyoruz.

Ülkemizi senin gösterdiğin yönde ve ışıklık yolda ileri üretim ve yönetim aşamalarına kavuşturmak için üzerimize düşeni yapmaya çalışıyoruz.

İsteklerimizi daha yumuşak yollardan anlatmaya çalıştık. Fakat anlatamadık.

16 Aralık 1969 Günlü Basın Toplantısı Metninden:

-Boykot, halkımızın her kesiminde bağımsızlıkçı ve demokra-

tik özelemleri kısa zamanda şiddetlendirmiştir. Hükümeti korkutacak kadar büyük bir yaygınlaşma gücü göstermektedir. 156 bin kişilik bilinçli ve inançlı öğretmen kitlesinin sömürülen yoksul halk üzerinde meydana getireceği uyandırıcı etkiler Hükümeti ve arkasındaki gerici egemen güçleri öfkelenlendirmiştir. Onlar, TÖS'ün Türkiye'deki güçlü toplum kesimleri üzerindeki güven verici etkisinden ürkmektedirler.

-Gerçi halkımızın %52'si karanlıkta bırakılmıştır. Fakat öğretmenler bu halkın çocuklarıdır. Onun için başarıya ulaşacağımıza inanıyoruz.

-Türkiye'nin bağımsızlıkçı, demokratik ve devrimci savaşımının kopmaz bir parçası olan hareketimizi hiçbir güç durduramayacaktır.

-Halkın, gençliğin, işçilerin, köylülerin, memur ve öğrencilerin desteği devam etmelidir, edecektir.

1 No'lu, 17 Aralık 1969 Günlü Bültenden:

-Hükümet, temsilcilerimizle birlikte hazırlanacak tasarıları Meclislere verdiği zaman görevini yapmış ve öğretmenlerin gönlünü almış olacaktır.

-Bu eylem, öğretmen-Hükümet arası bir mesele. Öğretmen-Bakan arası değil.

-İsteklerimiz sadece kendimiz için değil. Tüm memurlar, tüm halk sosyal güvenlik altına alınmalı. Olanığımız yok demesinler. Ülkemiz içerden ve dışardan sömürülüp gidiyor. Önlesinler sömürüyü, görsünler o zaman Türkiye nasıl değişiyor.

2 No'lu, 18 Aralık 1969 Günlü Bültenden:

-Anayasa çerçevesi içinde, demokratik bir anlatım biçimi olarak düzenlenen ve yürütülen bu uyarı boykotu, Hükümet yetkililerince gereği kadar anlaşılmamış olsa bile, kamuoyu ta-

rafından çok iyi anlaşılmıştır. Eğitim hizmetinin ve onu yürüten öğretmenlerin toplumun genel hayatındaki önemini iyi kavrayan kamuoyu, bundan böyle yetkililer üzerinde baskısını daha çok duyuracak ve genel yurt sorunlarının bütünü içinde eğitim sorunlarının çözülmesini daha belirgin bir istekle sorgulayacaktır.

-Bugün saat 17'de sona eren Boykotumuz boyunca öğretmenler, bütün yurttaki Anayasa'ya, demokratik saygı kurallarına, sendikal disipline ve mesleki dayanışmaya uyarak çok değerli bir örnek ortaya koymuşlardır. Türk eğitim tarihinin bu ilk büyük eyleminde öğretmenlerimizin bilinçli ve olgun davranışları; aynı zamanda onların demokrasi düşmanı ya da anarşi isteklisi olmadıklarını çürütülmez bir sağlamlıkla ortaya koymuştur.

-Örgütlerimiz, birleşik olarak, yurt sorunlarının bütünü içinde, eğitim ve öğretmen sorunlarının çözülmesi konusunda çalışmalarını hızla sürdürecektir.

-Boykotumuz boyunca öğretmenlerimize yapılan idari, politik ve her türlü baskıların ve kaba kuvvet zorlamalarının hesabını yarına bırakıyoruz.

TÖS ve İLKSEN Genel Başkanları Baykurt ve Keleş'in Açıklamaları

Altında yine TÖS Genel Başkanı Fakir Baykurt'la T.İLKSEN Genel Başkanı Kenan Keleş'in imzaları bulunan ve Boykot'un bitişini izleyen 19 Aralık 1969 günü yayımlanan bir başka Boykot Merkez Komitesi açıklamasında, Boykot'un "ön değerlendirmesi" olarak şu noktalar üzerinde durulmuştur:

-Hükümet, önerdiğimiz biçimde bizimle görüşme yolunu tutmadı ve isteklerimizi kabule yanaşmadı.

-Dört günlük boykot, öğretmenlerimiz ve ülkemiz için önemli kazançlarla sonuçlanmıştır. Bizi ilgilendiren de budur. Son dört gün içinde önemli politik ve idari kayıplara uğrayan Hükümet,

sorunlarımıza zaptiye nazırlığı kafasıyla eğilmekten ister vazgeçsin ister vazgeçmesin, bugün değilse yarın bu gerçekleri mutlaka kavrayacaktır.

-10 Aralık'ta kamuoyuna açıklanan isteklerimiz, halk yığınının bilincine de nakşolunmuştur. Bu istekler, kısa bir süre sonra, karşı konulması imkânsız kitlesel istekler olarak, iktidara dört günlük ihtar boykotumuzu aratacak boyutlarda yinelenenecektir.

-Dört gün boyunca Türkiye'de herkes, sendikalarımızın çizdiği çerçeve içinde temel eğitim sorunlarımızla ve bu sorunların sınıksız bağlı olduğu genel yurt sorunlarıyla yakından ilgilenmiş, düşünmüş ve yeni bir tavır geliştirmiştir.

-Boykotumuz, toplumu saran kitlesel bir hareket, devrimci nitelikte bir kitle eğitimi olmuştur. Sadece bu eğitsel kazanç bile, okulların kapanmasıyla meydana gelen zorunlu zararı elli katıyla karşılayacak değerdedir.

-Öğretmenlerimiz yoğun bir tartışma ve fikir alışverişi içine girdiler, ezici maddi, mesleki, sosyal koşulların biraz daha bilincine vardılar.

-Başta köylülerimiz olduğu halde, halkımızla öğretmenlerimiz arasında derin uyumsuzluk ve ayrılıklar bulunduğu ilişkin görüşlerin yanlışlığı açığa çıkmıştır. Boykot bize çevreyle kaynaşma konusunda yeni deneyler kazandırmıştır.

-İddiaların tersine öğrenci-öğretmen birliği kanıtlanmıştır.

-TÖS ve İLKSEN, boykot hareketi içinde birleşme ve egemen güçlerin öğretmen kitlesini bölme politikasını boşa çıkarma kararı almışlardır. Yurdun birçok köşesinde "milliyetçi" öğretmen derneği adındaki sözde milliyetçi ve besleme derneklerin tabelaları indirilmiş, kapıları kilitlenmiş, üyeleri örgütlerimize katılmaya başlamışlardır. Boykotumuz sendikasız öğretmenlerce de desteklenmiş, onlar yığınlar halinde örgüt üyesi olmaya başlamışlardır.

Türkiye öğretmenlerinin büyük çoğunluğu bundan böyle tek bir örgüt halinde etkinliklerini sürdürecektir.

-Hareketimiz, baştan sona bütün devrimci kuruluşlar tarafından en etkin biçimde desteklenmiştir. Orta ve yükseköğrenim öğrencileri destekleme bojkotlarıyla, üniversite öğretim üyeleri yanımızda yer alarak, köylüler ve fabrikalardan işçiler gönderdikleri binlerce telgrafla, asistanlar fakülte bojkotlarıyla, veliler çok değerli yardımlarıyla, okul-aile birlikleri geniş ölçüde çabalarıyla bojkotumuzu desteklemiştir.

-Tüm ilerici, devrimci güçler bojkotumuzdan etkilenecek etkin bir çalışma birliği ortamına kavuşmuşlardır.

-Devrimci meslek savaşımız bitmemiştir.

12 Mart Askeri Savcısının Savlarına Askeri Mahkemede Fakir Baykurt'un Yanıtları

Bojkot, izleyen günlerde ve hatta sonraki yıllarda çeşitli değerlendirmelere konu oldu ⁽⁵⁾. İFADE kitabında Sayın Fakir Baykurt'un, *abece Dergisi*'nde de Sayın Kenan Keleş'in anlattıkları bu bağlamda sanırız önemlidir. Sayın Baykurt "TÖS Savunması"nı kapsayan 12 Mart baskı rejiminin askeri savcısının savlarına karşılık askeri mahkeme önünde yaptığı unutulmaması gereken bu açıklamasında, konuyla ilgili olarak şöyle demiştir. ⁽⁶⁾

"Biz Genel Öğretmen Boykotu'na güle oynaya gitmedik.

Biz öğretmenlik gururumuzu bir yana bırakarak, sorunlarımızı anlatmak için, partilerin, bakanlıkların, daha yukarı devlet makamlarının kapılarını bir bir çaldık. Bıkıp usanmadık, bir daha, bir daha çaldık. Dört sefer Rahmetli Cemal Gürsel'e, beş sefer Sayın Cevdet Sunay'a gittik. Derdimizi anlatmaya çiçek götürerek başladık. Dilekçeler, arzuahaller verdik. Mahkeme kararlarını götürdük. Boykota gitmemek için, derslerimizi yarım saat

aksatmamak için uzun süre direndik. Toplantıya yaptık, yürüyüşe yaptık. Hiçbirisi etkili olmadı.

Sorunlar birike birike bunalım o hale çıktı ki, Aralık 1969 başında Silifke öğretmenleri, Erzurum, İstanbul, Eskişehir ve bütün Karadenizlilerin öğretmenleri dersleri bırakmaya başladı. TÖS yöneticileri olarak bizler, tabandan gelen tepkiyi disiplin altına almak için dört günlük boykot kararı verdik, çağrı yaptık. Dört günlük öğretmen boykotu, hiçbir kötü olaya yol açmadan, hiçbir sırayı, masayı, kapıyı pencereyi kırıp dökmeden, kimseye işine gitmesi için engel çıkarmadan, öğretmen ağırbaşlılığı içinde uygulandı. Dördüncü günün sonunda derslerimize girdik.

Boykot Bildirimizi okumak gerekir. O boykot, rayından çıkarılmış Türk Eğitimini rayına oturtmak içindi. O boykot, Türk çocuklarını kendi toplum ve ülkemizin çıkarları yönünde eğitebilmek içindi. O boykot, anlama yeteneği olanlar için, pedagojik bir “ders”, bir uyarı boykotuydu. Anlamak istemeyenler, hâlâ onu öğretmenlerimize baş kakıncı yapıyorlar. Bu yanlışır.

Hem, o günkü koşullar içinde sadece öğretmenler değil, derece derece bütün kamu personeli kendini bu ruh hali içinde buldu. Üniversite asistanları, Mühendisler, Teknik personel, Ankara’nın büyük caddelerini baştanbaşa katetmek suretiyle yargıçlar, avukatlar, Yargıtay üyeleri boykot yaptılar. Yasalarımıza göre toplu iş bırakımının yarım günü de, dört günü de birdir. Yüksek yargıçlar Çarşamba günü yürüyüş yaparak işlerini bırakmış olmadılar mı? Bu da boykot değil mi?

Memleket öyle yönetilir, o hale gelirse, sokağa dökülen insanı kınamamak gerekir. Bizi kınayan, bizi boykot yaptığımız için işten uzaklaştıran, il emrine, bakanlık emrine alan valiler de boykot kararı aldı, komiteler kurup başına başkan, içine üye oldular. Yapanda değil, yaptıranda kabahat. Olup bitenlerin hepsini unutmadık. Meclis’te milletvekilleri üç günde bir oturumları bırakıp çıkıyordu. Parti grupları, protesto anlamına, ya görüş-

melere katılmıyor ya da katılmışsa topluca dışarı çıkıyor, o gün çalışmıyorlardı. Milletvekilleri de kamu görevi yapıyor, devlet bütçesinden para alıyor. Onların ki boykot değil miydi?

Şimdi hepsinin yaptığı unutuluyor, arkasız “irfan ordusu”nun yakasına yapışılıyor. “Siz ‘Gençler doğru yoldadır’ dediniz, siz boykot yaptınız, anarşik ortamın doğmasına neden oldunuz, Sıkıyönetimin ilanına yol açtınız!” deniyor; hayret!

İddianame; gerçeği yansıtmaktan böylesine uzak, sanık olarak “parlamento ve hükümet”i gösteren 12 Mart Muhtırası’na böylesine aykırı, çıkış noktası ve yönü böylesine yanlış bir iddi-anamedir..

Tamamı 124 sözcük olan 12 Mart Muhtırası’nı dikkatle okumak gerekir. Bu muhtıraya imza koyan komutanlar görmemiş midir, bilmemiş midir öğretmenlerin ve TÖS’ün ya da TÖS Genel Başkanı olarak benim anarşi ortamının doğmasına yol açıp açmadığımızı? Buna ihtimal verilebilir mi? Şayet biz de gerçek sorumlulardan olsaydık, muhtıraya imza koyan komutanlar, “parlamento ve hükümet” sözcüklerinin yanına dört sözcük daha ekleyip muhtırayı 125-130 sözcüğe çıkaramazlar mıydı? Ama yapılmamıştır. Çünkü gerçek, Askeri Savcının göstermek istediği gibi değildir. Bu konudaki suçlamalarını da kabul etmiyorum.”

Kenan Keleş’in Anımsattıkları

Abecé’deki bir söyleşide Sayın Keleş’in anlattıkları ise şunlardır.⁽⁷⁾

“1961 Anayasası’nın getirdiği özgürlük ortamında toplumun tüm kesimleri canlı, diri ve duyarlıydı. İşçi, köylü, üniversite gençliği ve toplumun tüm kesimleri, çağdaş örgütlenmenin anlamlı ve önemli dönemini hep birlikte yaşıyordu. Parlamento hareketli ve dinamikti. Anayasal özgürlükler ortamında çağdaşlık ve özgürlük hareketleri boyut kazanıyordu.

İşte bu ortamda öğretmenler, ekonomik, toplumsal sorunların çözümü için çalışmalar yaparak dönemin yönetiminden çözüm istediler. Yani daha doğrusu istek ve taleplerimiz yerine getirilmezse biz işi bırakırız dediler. Sonuçta iktidarın vurduymazlığı karşısında “Boykot” kararı verdiler Bu karar ilk önce İLKSEN ve TÖS şubelerinden geldi. Hatta bazı yerlerde her iki sendikanın şubelerinde “süresiz boykot” ilan ettiler. Daha sonra iki sendikanın merkez yürütme kurulları boykotu disipline etmek için 4 günlük boykotu bütün yurttan başlattılar. O dönemde (Boykot günlerinde F.E.) basına, okul-aile birliklerinin ve okul koruma derneklerinin bildiriler verdiklerini biliyorum, öğretmenleri desteklediklerine dair.”

Sendika Yasası’nın Yasakları Işığında Boykot’un Anlamı ve Önemi

Eylemin hangi yasal koşullarda gerçekleştiğine de bakmak gerekmektedir:

Boykota yasal bir prosedürden geçilerek değil, iki sendikanın kararı ile ve doğrudan gidildi. Çünkü gerek 624 sayılı *Devlet Personeli Sendikaları Kanunu*’n da, gerekse ilgili başka yasalarda böyle bir eylemin yeri yoktu. 624 tam tersine, başta toplu sözleşme ve grev hakkını dışıtalayan ve daha nice yasaklarıyla sendika özgürlüğüne hiçbir aralık bırakmayan bir yasadı. 1961 Anayasası ile de, kamu emekçilerine salt sendika hakkı tanınmış, bu hakkın nasıl, ne ölçüde, hangi biçimlerde kullanılacağına belirlenmesi yasama organına bırakılmıştı (md.46). Bu yetkiye dayanılarak çıkarılan 624 ise, genel grev sayılabilecek böyle bir eylem şöyle dursun, “grev teşebbüs ve faaliyetlerini destekleyici davranışlarda bulunulmasını” bile bu sendikalara yasaklıyordu (md 14/f). Bu yasaya göre kamu emekçileri sendikaları örneğin “Devlet personeli hukukuna veya kamu hizmeti görevlerine ilişkin mevzuatın uygulanmasına dair isteklerini açıklamak veya desteklemek amacıyla açık yer toplantıları ve gösteri yürüyüşleri yapamazlar”dı (md.14/i)

(8) “Hiçbir siyasi partinin leh ve aleyhinde herhangi bir davranışta”, herhangi bir suretle siyasi faaliyette” bulunamazlar” dı (md.14/d,a). “İşçi sendikalarından, esnaf ve sanatkâr kuruluşlarından, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu vasfını taşıyan işçi ve işveren mesleki kuruluşlardan herhangi bir surette maddi yardım kabul edemez, onlara maddi yardım yapamaz ve onların örgütü içinde yer alamazlardı (md.14/b). Haklarında bu kanunun uygulanmadığı bir tüzelkişinin üyesi sıfatıyla bir araya gelemeler”di (md.5). “Bakanlar Kurulu izin kararnamesi olmadıkça dış kaynaklardan hiçbir suretle yardım kabul edemezler (md.14/j), “uluslararası kuruluşlara katılamazlar”dı (md.14/k).

Türk Hukuk Kurumu’nun Bildirisi

İşte bu nedenledir ki, *Türk Hukuk Kurumu*, Boykot’u destekleyen 15 Aralık 1969 günlü bildirisinde; *Anayasa’nın* “iktisadi ve sosyal hayatın adalete, tam çalışma esasına ve herkes için insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesi sağlanması amacıyla göre düzenlenmesi”ni öngördüğünü (md.41), “hukuk devleti” (md.2), “yargı bağımsızlığı”, “yönetim tarafsızlığı” (md.114, 118, 119, 132) ilkelerini içerdiğini vurguluyordu. İdari ve adli yargı önünde yapacakları savunmaya örnek olsun diye Boykotçu öğretmenlere dağıtılsın diye sendika genel merkezlerine “TİP SAVUNMA” gönderiyordu. Boykot’u, “*Anayasa’nın ruhuna ve demokratik usullere tamamen uygun düşen pek ölçülü pasif bir direniş*” diye nitelendirerek şöyle diyordu: “Oluşum ve devrim içinde bulunan bir toplumda *Anayasa’nın direktifleri tam olarak gerçekleşinceye kadar (yani bir geçiş devresinde) sosyolojik bazı oluşumlar karşısında iktidarın anlayış ve hoşgörü ile davranması, hukukun daha derin bir anlamına uygun düşer. Bu sebeple, iktidarın, öğrenci boykotları ve işgalleri ve –yine devlet memuru olan- asistanların boykotları karşısında gösterdiği olumlu anlayışı, uyarı görevini yerine getirmek için elinde başka imkân kalmayan öğretmen kuruluşlarının bu medeni tepkileri karşısında da göstermesi, aynı zamanda Anayasamızın eşitlik prensibine de uygun olacaktır.*”

Buraya değin sunulanlara dayanılarak, kamu emekçilerinin günümüzdeki sendikal savaşımına ışık tutabilecek kimi sonuçlara varılabilir. Ancak *Boykot*’u ve onu gerçekleştiren iki sendikayı değerlendirirken yapılabilecek yanlışlar, kuşkusuz ki *Boykot*’la ilgili belgelerin tamamına ulaşıldığı ölçüde azalacaktır.

Genel Değerlendirme

Sanırsız, yazımızın şimdi geldiğimiz değerlendirme ve sonuç bölümü kabaca, *Boykot*’un örgütlenmesi ve *yönetimine*, *sonuçlarına*, *içeriğine* ilişkin bir çerçevede ele alınabilir.

Boykot’un örgütlenmesi ve *yönetimine* ilişkin işler *Boykot*’tan önce, *Boykot* sırasında ve *Boykot*’tan sonra gereğince ve yeterince yapılabilmiş midir? Kuşkusuz bu soru, yukarıda özetlediğimiz yasal durum yokmuşçasına yanıtlanamaz. Ancak *kimi durumlarda kimi işleri yasak duvarına* çarpmadan, hatta degecekse çarpmayı göze alarak da başarmanın yollarını bulma gereği de vardır. Kaldı ki her şeyin yasaklanması diye de bir şey yoktur.

Açıktır ki bir eylemin başarısı her şeyden önce eylem öncesi hazırlıkların yetkinlik derecesine bağlıdır. Olayımızda bu iş için ilgili sendikaların yeterince zaman bulamadıklarını görüyoruz. Bunun nedeni, *Boykot*’un daha ufukta iken, hatta henüz ufukta yokken bile sendika yönetimlerince ayırdına varılmamış ya da yeğlenmemiş olmasıdır. Yukarıda görüldüğü gibi *Boykot*, nesnel zorunluluklara dayanan bir öngörüyle, tepenin tabanı motive etmesiyle değil, tabanın tepeyi zorlaması sonucunda gerçekleşmiştir. Genel Merkezler hemen hemen hazırlıksız yakalanmışlar, gereğince ve yeterince örgütlenmeye zaman bulamadan kendilerini *Boykot*’un içinde ve başında bulmuşlardır.

Örneğin *Boykot*’u destekleyebilecek olan kuruluşların; en başta “memur” ve işçi sendikalarının, siyasal partilerin, köylü, esnaf-sanatkâr, veli, öğrenci, aydın derneklerinin, meslek oda-

larının, kooperatiflerin vb. etkin desteğini sağlayabilecek girişimlere ve örgütlenmelere gidilememiştir.

Buna karşın *Boykot Merkez Komitesi'nin 16 Aralık günlü basın toplantısı* metninden alınan şu parçada da görüldüğü gibi kamuoyunun desteği gerçekten oldukça sevindiricidir.:

“Halk bizi destekliyor. En büyük işçi kuruluşları olan TÜRK-İŞ ve DİSK hareketimizden yana tutum takınmıştır. Birçok yerlerden gelen telgraflardan ve haberlerden köylülerimizin de bizimle birlik olduğunu öğreniyoruz. Elbistan'ın 40'a yakın köy muhtarı 'haklı davamızı' desteklediklerini telgrafla bildirmişlerdir. Yüz binlerce memuru çatısı altında toplayan TÜRK PER-SEN aktif biçimde bizimle birliktedir. Dernekler, birlikler, üniversite öğretim üyeleri, asistanlar, devrimci gençlik örgütleri bizi destekliyor Çeşitli fakültelerde asistanlar, öğrenciler bizimle dayanışma boykotlarına girmişlerdir. Değerli hukukçuları çatısı altında bir araya getiren Türk Hukuk Kurumu, hareketlerimizin Anayasa çerçevesi içinde demokratik bir ifade yolu olduğunu kamuoyuna duyurmuştur. İşçiler, köylüler, memurlar, gençlik, halkımızın ezilen ve yoksulluğa mahkûm edilmek istenen çoğunluğu bizimle omuz omuzadır. Çünkü isteklerimiz onların istekleriyle aynı doğrultudadır.”

Kamuoyunun desteğinin çapı ve düzeyi üç aşağı beş yukarı, *Komite'nin* ön değerlendirmesinde de görülmektedir.

Ancak Boykot'u dayanışma boykotlarıyla etkin olarak destekleyenlerin, orta ve yükseköğrenim öğrencileri, çeşitli fakülte asistanları ile sınırlı kaldığı anlaşılmakta, Kamu Personeli Sendikaları Konfederasyonu TÜRK PER-SEN'in de “aktif” biçimde desteklediği belirtilmekteyse de, bu “biçim”in nasıl bir şey olduğu anlaşılamamaktadır. Ayrıca TÜRK PER-SEN'e üye olan olmayan “Memur sendikaları”nın desteklerine ilişkin bir bilgiye rastlanılmaması oldukça düşündürücüdür. Yine TÜRK-İŞ ve DİSK'in de destek için nasıl bir “tutum” takındıkları bili-

nememektedir. Öteki destek biçimlerinin “*telgraf*”, “*bildiri*” vb. düzeyinde olduğu görülmektedir.

Öte yandan, Yine *Merkez Komitesi*’nin ön değerlendirme-sinde, “*olay çıkan yerlerde AP militanlarının dışında halktan olumsuz davranışlar gelmemiştir*” denilmiştir. *Yozgat*’ta da, *Boykot*’a karşı *Milliyetçi Öğretmenler Derneği*’nin düzenlediği, sönük geçen yürüyüşe öğrenci ve velilerin gülerек yanıt verdikleri bildirilmiştir.

Hele bu gibi örnekler, halkın, öğrencilerin ve velilerin *Boykot*’u etkin bir biçimde destekledikleri anlamına gelmez.

Bu durumda, kamuoyunun büyük bir kesiminin desteğinin edilgenlik ya da hayırhahlık düzeyinde kaldığı, etkin destek olmakla birlikte dayanışma boykotlarının, bağış kampanyalarının sayısının üçü beşi geçmediği görülmekte, kaçının örgüt yönetimlerince yapılabildiği bilinmemektedir.

Siyasal partilerce herhangi bir biçimde desteklenip desteklenmediği de *Boykot*’un incelenmesi gereken önemli bir yanıdır. O dönemde İLKSEN Genel Merkez’inin Parlamento’daki *Türkiye İşçi Partisi* (TİP)’ne paralel bir tutum izlediğini biliyoruz. TÖS yönetiminin de “*parlamento dışı muhalefet*” güçleri arasında *TÖS partisi* imajı yaratabilecek denli önemli ve saygın bir yer tuttuğu biliniyor. Bu durumda, ilk bakışta, siyasal partilerin desteğine ilişkin bir kanıt rastlanamaması olağan bir durumdur. Belki biraz yakından bakıldığında TİP’in şu ya da bu biçimde *Boykot*’u desteklediği görülebilecektir. Ama elimizdeki sendika belgelerinde ne TİP’in ve ne de öteki partilerin desteğine ilişkin herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Eğer desteklemesi olası şu ya da bu partinin desteği yoksa ya da olabildiğince değilse bunun nedenleri üzerinde önemle durulması gerekmektedir.

Maddi yardım, kamuoyunun etkin desteğinin en önemli başka bir biçimidir. Sendikaların bir yolunu bulup örgütlenmeye de zaman bulamadıkları anlaşılmaktadır. Öte yandan, böylesi durumlar için hazırda bir “eylem fonu” da bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Bojkot Merkez Komitesi 20 Aralık açıklamasında, “öğretmenler yılbaşında eğlenmeyecekler, tavuk, hindi kesmeyecekler. Eğlence gideri olarak saptanan 25 liraları *Dayanışma Kampanyası’na* yatıracaklardır” denilmiştir. Örgüt ya da meslek içi dayanışma kampanyasının merkezi düzeyde başka bir biçimde örgütlenip örgütlenmediğini bilemiyoruz. Ancak bu konuda şubeler düzeyinde kimi girişimlerde bulunulduğunu, *Merkez Komitesi’nin* 19 Aralık günlü 2 No’lu Bülten’inden öğreniyoruz. Bu bültende, *Hatay’da, Yozgat’ta, Antalya’da, Ege’de* bağış kampanyaları açıldığı, *Yozgat’lı* öğretmenlerin 5’er liralık sendika ödentisinden başka 10’ar lira dayanışma ödentisi vermeyi kararlaştırdıkları ve bir de Hatay halkının örgütlenerek 3 bankada açılan hesaplara bağış yatırmaya başladıkları, *Ankara, İzmir Bursa, Erzincan, Antalya’da* da benzer girişimlerde bulunduğ u bildirilmektedir.

Bir önemli nokta da, yardımlarla, bağışlarla ve benzeri yöntemlerle sağlanan kaynakların, eylemi yöneten iki sendika arasında, kıyım a uğramış üyeler arasında, haksızlıklara yol açmayacak biçimde dağılımıdır. TÖS’ün öğretmen kıyımından dolayı uğradıkları zararların karşılanması konusunda üyelerine ciddi denilebilecek boyutlarda hem hukuksal ve hem de maddi yardımlarda bulunduğunu, dağılımın herhangi bir yakınmaya yol açmadığını anımsıyoruz.

Öğretmen kıyımı kamuoyunun ilgi odağı düzeyinde sürerken üstelik genel grev niteliğindeki bir eyleme katılmanın büyük riski apaçık ortadaydı ve gerekli destekler önceden güvenceye alınmadıkça olacaklar belliydi. Onun için, salt kamuoyunun desteği konusunda değil, başka her konuda inceden inceye

düşünülmeli, *Boykot*'un her yönüyle örgütlenmesinde geç kalınmamalı, herhangi bir atlamaya meydan verilmemeliydi. Örneğin Adana'da 20 öğretmenin açığa alınması üzerine, burada 2000 öğretmenin ortak bir dilekçe vererek kendilerinin de aynı cezaya çarptırılmasını istediklerini *Boykot Merkez Komitesi*'nin yayımladığı belgelerden öğreniyoruz. Ancak bu çözümün *Merkez Boykot Komitesi*'nce genelleştirildiğine, önceden düşünülemeyen, ama eylem sürecinde yaşamın içinde üretilen benzer yerel çözümlerin, eğer gerekiyorsa ve eğer olanaklıysa genel bir uygulama niteliğine dönüştürülmesini sağlayacak esnek bir örgütlenmenin varlığına ilişkin herhangi bir bilgiye rastlamıyoruz. Eyleme karşı işverenin önceden kestirilemeyen ya da kestirilebilen tepkilerini çeviklikle etkisiz bırakabilmek için önceden örgütlenilmesi gereği de açıktır. Örneğin *Boykot*'un birinci günü TRT'ye *Boykot*'la ilgili yayın yasağı konulmuş, bu nedenle *Boykot Merkez Komitesi*'nin mesajları sendika şubelerine ve kamuoyuna ilk günde ulaşamamıştır. Bu yasak, *Komite'ce Danıştay'a açılan davanın kazanılmasından sonra, 2. gün kaldırılmıştır.*

TÖS'ün *Boykot* duyurusunda, yine örgütlenme ve yönetim konusunda alınması gereken önlemler konusunda herhangi bir açıklama bulunmazken, İLKSEN'in duyurusunda; şubeler bünyesinde, "*Boykot'u Yayma, Boykot Kırıcıları ile Savaş*", "*Basın*", "*Boykotu Değerlendirme*" komiteleri oluşturulması, "*Boykot Koruyucuları*", "*Boykot Tanıtım Sözcüleri*" görevlendirilmesi istenmiş, benzeri teknik işlere yer verilmiştir.

Bir eylemin yürütülmesinde teknik ayrıntıların böyle, önceden düşünüülüp belirlenmesi de kuşkusuz çok önemlidir.

Herkesin *Boykot*'a katılımının, *Boykot*'un anlamına uygun biçimde olup olmadığının saptanması; *Boykot*'a, onun özüne ve anlamına uygun olmayan biçimlerde katılan, hiç ya da tam olarak katılmayan sendika üyelerinin saptanması, bunların sendikal disiplin açısından hangi yaptırımlara uğratılacakları,

üye sayısının *Boykot*'tan sonra artmış mı, eksilmiş mi olduğunun belirlenmesi konularında da gerekli örgütlenmelere gidilip gidilmediği bilinmiyor. Ve yine, 4 günlük boykot süresinde sendikal eğitim programı uygulanıp uygulanmadığını; üyelere, tüm öğretmenlere, bunun yanı sıra, düşünsel, moral değerler kazandırmayı amaçlayan mesleksel, kültürel ve sanatsal etkinliklerin, *Boykot*'un halka tanıtımına yönelik konferans, panel gibi düzenlemelerin örgütlenip örgütlenmediği bilinmiyor. *Boykot*la ilgili iş ya da görevlerin, bu görevlere uygun kişilerin önceden belirlenmesi ve bu yoldaki çalışmaların örgütlenmesi, yönetilmesi konularında neler yapılıp yapılmadığını da bilemiyoruz.

Boykot'un işveren (*Devlet*), *Parlamento*, genel ve meslek kamuoyu, yargı üzerindeki etkinlik düzeyi konusunda da *Boykot*'tan sonra yapılmış ciddi bir çalışmaya rastlayamıyoruz. Ancak bunu, yukarda özetlenen elimizdeki belgelere dayanarak çıkarabiliriz: Görüldüğü gibi işveren, *Boykot* öncesinde, sırasında ve sonrasında sendikaları “muhatap” kabul etmeye yanaşmamış, tam tersine, sendikalara, sendikalı öğretmenlere karşı tutumunu daha da sertleştirmiştir. Onun, *Boykot* günlerinde bile binlerce öğretmeni kıymaktan çekinmemesi, *Boykot*'a dayalı kısımları hatta 12 Eylül dönemine değin böylesine acımasız boyutlarda sürdürmesi, protokol imzalamaya, boykotçu sendikaların isteklerinden hiçbirini karşılamaya yanaşmaması, bu saptamayı sanırız doğrulamakta. Ayrıca *Boykot Merkez Komitesi*'nin, *Boykot*'un Hükümeti korkutacağı yolundaki savının boşlukta kaldığını da göstermektedir.

Boykot, günümüzdeki kamu emekçileri sendikalarının son yıllarda tüm işkollarını kapsayan eylemlerinde olduğunun tersine, salt eğitim işkoluyla ve salt eğitim emekçileriyle sınırlıydı. Buna karşın katılım, nicelik olarak oldukça yüksekti (120.000). Oransal olarak da eğitim emekçilerinin yüzde 80'i dolayındaydı. Hizmet üretimi kamunun bütün işkollarında değil de salt

eğitim işkolunda durmuştu. Buna karşın devletin hiddeti ve şiddeti, günümüzle karşılaştırılamayacak ölçüdeydi. Kısacası, *Boykot*’un işveren (Devlet) üzerindeki etkililik düzeyi, ancak ters bir biçimde oldukça yüksekti.

Bu durum, etkililik düzeyinin *Parlamento* üzerinde de düşük olduğunu gösterse gerektir. Ancak aynı durum genel ve mesleksel kamuoyu için herhalde söz konusu olamaz. Her türlü olanağı ve yayın tekeli elinde bulunduran Devlet’in aleyhte, gerçek dışı açıklamalarına ve kimi yönlendirilmiş grupların kışkırtıcı çabalarına karşın halkın *Boykot*’u hayranlıkla izlediği, etkin biçimlerde olmasa bile desteklediği kesinlikle söylenebilir. İki sendikanın toplam üyelerini 20 bin aşan bir katılımın da gösterdiği gibi, *Boykot*’un meslek kamuoyundaki etkinlik düzeyi oldukça yüksektir. Bunu, *Boykot*’un örgütlenmesi ve yönetiminde TÖS ve İLKSEN’in tek bir sendika gibi uyumlu bir çalışma içinde olmalarından, eğitim emekçileri ve onların örgütleri arasındaki dayanışma ve kaynaşmanın *Boykot*’la birlikte en yaygın ve en yüksek düzeylere yükselmiş bulunmasından da anlıyoruz. Gerçekten *Boykot*, eğitim emekçilerinin örgütsel birliğinin öneminin öğretmen kamuoyunca kavranması ve kabulünde ciddi bir rol oynamıştır. O kadar ki, *Boykot Komitesi*’nin ön değerlendirme metninde gördüğümüz gibi, İskenderun’da TÖS, İLKSEN, Öğretmenler Derneği ve *Milliyetçi Öğretmenler Derneği Başkanları Hükümet*’in şiddetine hep birlikte göğüs germişler ve hep birlikte açığa alınmışlardır. Daha da önemlisi, “*yurdun birçok köşelerinde Milliyetçi Öğretmen Derneği tabelaları indirilmiş, kapıları kilitlenmiş, üyeleri TÖS ve İLKSEN’e katılmaya başlamışlardır.*”

11 Aralık günü (*Boykot*’tan 4 gün önce) TÖS ve İLKSEN *Genel Başkanlarının* imzasıyla yayımlanan, “*yurt ve meslek sorunlarının çözümlenmesinde eylem birliği*” ve örgütsel birlik için “*yeni örgüt biçimini saptamak*” üzere *ortak bir kurultay kararı içeren Birleşme Anlaşması*’yla bu iki sendika zaten birleşme

sürecinde bulunuyordu. Ama Boykot’la birlikte bu süreç, daha canlı, daha umutlu bir süreç niteliği kazanmış oldu.

Yukarda değinilen yasal durum göz önüne alındığında, sayısal açıdan değilse bile cezaların şiddet derecesi yönünden bakıldığında ve 20 bine yaklaşan “takipsizlik” kararı düşünüldüğünde, Boykot’un yargı üzerindeki etkinlik düzeyinin de olumlu olduğundan belki bir ölçüde söz edilebilir.

Boykot’un içeriği konusunda kuşkusuz ki söylenecek çok şey vardır. Daha da uzatmamak için biz burada “Sendikal özgürlükler, toplu sözleşme ve grev hakkı” isteminin sıradan istekler arasında yer alıyor olmasına da dikkatleri çekelim. Bir de şunu belirtelim ki Boykot, Türkiye’deki özgürleşme savaşlarına daha çok öğrenci gençlik - aydın ağırlıklı eylemlerin, Parlamento dışı muhalefet güçlerinin yön verdiği bir zaman diliminde gerçekleşmiştir.

Yazıyı bağlarken, “sonuç” yerine kısaca şunları ekleyebiliriz:

Özellikle eylem süreci içinde ve bitimindeki belgelere baktığında, Boykot’un var olan ekonomik ve mesleki düzeyin üzerinde bir siyasal eylem olduğu sonucuna varılabilir. Çünkü bu belgelerde salt eğitim emekçilerinin değil, toplumun ezilen bütün kesimlerinin yaşamını, ezen kesimlerin yaşamları düzeyine erdirmeye özlemi ve bunun için gerekli siyasal, hukuksal düzenlemelere gidilmesi (reform) istemleri vardır. Eğitim ve öğretmen sorunlarının da çözümünün buradan geçtiği varsayımı vardır. Boykot’un içeriğine bakarak, onu gerçekleştiren sendikaların kolektif siyasal bilinçlenme sürecinde sömürsüz bir topluma giden yolu yeğleme ve bu yoldaki savaşımın temel gücü olan işçi sınıfının ideolojik ve siyasal üstünlüğünü gözetme düzeyine yükselmiş bulunduklarını söylemek zordur. Belgelerde yer alan, “Yaşasın tüm çalışanların özgür ve emeğin en yüce değer olduğu düzen!” sloganı gibi birkaç slogan bu gerçeği değiştirmiyor.

Ama buna karşın, bir daha aynı yanlışlara düşülmesin diye burada daha çok kimi teknik yönlerini irdelemeye çalıştığımız *Boykot*, var olan toplumsal üretim ilişkilerinden yansıyan ekonomik, toplumsal, siyasal koşulların bir yazgı olmadığına bilincine erişme sürecinde eğitim emekçilerinin önemli ölçüde yol almış olduklarının göz kamaştırıcı bir göstergesidir.

26. yıldönümünde, onu yöneten, gerçekleştiren bütün eğitim emekçilerini saygıyla, eğer aramızdan ayrılmışlarsa rahmetle de anıyorum.

Mülkiyeliler Birliği Dergisi, Sayı 188-189, Şubat/Mart 1996

1. O tarihte TÖS'ün üye sayısı 70 bindi.
2. Hükümet bu oranı yüzde 19,1 olarak göstermişti.
3. Prof. Dr. Yakup Kepenek, Türkiye Ekonomisi. Savaş yayınları 1984.S.436
4. Hugues Porteli, Gramsci ve Tarihsel Blok. Savaş yayınları 1982.S.136
5. Fakir Baykurt, İfade (TÖS Savunması) Eğitim-iş Yayınları 1994. S.174-176.
6. abece Dergisi, Ağustos 1995. Sayı 108. S. 23,24.
7. Balıkesir'de TÖS Şubesinin düzenlediği bir yürüyüşle ve yarılmıyorsa daha sonra Anayasa Mahkemesi'nin iptaliyle bu yasak ortadan kalkmıştı.

EĞİTİM-SEN'in Demokratik Eğitim Kurultayı Dolayısıyla

23. TÖS'ÜN DEVRİMCİ EĞİTİM ŞÛRASI(DEŞ)'NA GENEL BİR BAKIŞ (1)

EĞİTİM-SEN'in 1-5 Aralık 2004 günlerine rastlayan *Demokratik Eğitim Kurultayı (DEK)* dolayısıyla *abece*'nin bu ve gelecek sayılarında TÖS'ün kısa adı DEŞ olarak bilinen ve bundan 36 yıl önce 4-8 Eylül 1968'de toplanan 5 günlük *Devrimci Eğitim Şûrası*'nı kısaca tanıtmaya çalışacağım. Çalışmamın bu sayıdaki I. Bölüm'ü DEŞ'i daha iyi tanıyabilmenin önkoşulu saydığım için TÖS'lü yılları da kapsayan 1965-1971 döneminin Türkiye koşullarını, TÖS'ü DEŞ'e götüren nedenleri, TÖS içinden ve dışından katılan delegelerin hangi dallardan ve kaç kişi katıldıklarını bildiri konularının ana başlıklarını, bildiri sunularının uğraş alanlarını, kimliklerini kapsayacaktır.

1965-1971 Döneminin Türkiye Koşulları: Yukarıda da belirttiğim gibi TÖS'ü az çok tanıyabilmek için TÖS'lü yılları da kapsayan bu dönemin Türkiye koşullarına bakmak gereklidir. Ancak burada bu koşullara, salt siyasal boyutlarıyla, hem de kısaca bakabileceğiz:

Bu dönem, *Adalet Partisi (AP)*'nin tek başına siyasal erk olduğu ve *Cumhuriyet Türkiye'si*'nin görece en demokratik *Anayasa'sı* olan 1961 *Anayasası*'nın geniş ölçüde uygulandığı dönemdir. Ayrıca TBMM tarihinin, sosyalist partiyi de kapsayan tek yasama dönemidir. Bilindiği gibi bu parti, sosyalist düşüncenin *Türkiye*'de ilk kez açıkça tartışılmasının, sosyalizm

için savaşımın “meşruluk” ve “yasallık” kazanmasının yolunu açan, bu uğurda 15 milletvekiliyle parlamento düzeyinde de dışı-dış savaşım veren *Türkiye İşçi Partisi* (TİP)’dir.

1965-1971 döneminin ilk üç yılında *Türkiye* soluna egemen olan TİP’tir. Nitekim TİP yanlısı gençler tarafından 1965’te *Fikir Kulüpleri Federasyonu* (FKF)’nın kurulmasıyla üniversitelere, 1967’de yine TİP yanlısı sendikacılar tarafından DİSK’in kurulmasıyla da işçi sınıfının sendikal devinimlerine dal budak salmıştı TİP. Yine “**TİP’in etkisiyledir**” denilebilir ki 1965’te CHP ilk kez “**ortanın solunda**” olduğunu açıklamak zorunda kalmıştı.

20-23 Kasım 1966 günlerinde Malatya da toplanan 2. *Büyük Kongresi*’nde ilk kez stratejik bir karşıtlığın baş göstermesi ve 23-24 Mart 1968’deki 3. Kongre’de FKF’de bu görüşün uzantısının kazanmasıyla FKF yönetiminin yitirilmesi, kuşkusuz TİP’in inişe geçişinin ilk belirtileriydi. Üstelik hemen ardından (7 Mayıs 1968) *Almanya* ve *Fransa* başta olmak üzere Batı Avrupa ülkelerinde gençlik devinimleri patlak veriyor, ülkemizdeki gençlik eylemlerini yükselişe geçiriyordu.¹ Bunun da ardından, SSCB tarafından *Çekoslovakya* işgal ediliyordu (21 Ağustos 1968) ve bu olay, TİP yönetiminde ciddi bir bunalıma ve bölünmeye yol açmıştı.

Ancak parlamento içinde ve dışında emperyalist ve kapitalist sömürüye karşı yürüttüğü akılcı ve yürekli savaşımlarıyla DEŞ günlerinde yine de hâlâ soldaki güvenilirliğinin, saygınlığının doruğundaydı TİP.

¹ Giderek hızlanan bu yükseliş Ekim 1969’daki Olağanüstü Kurultay’ında FKF’nin DEV-GENÇ’e dönüşmesi sonucunu doğuracak, 12 Mart Darbesi’ne az kala sosyalist sol iyiden iyiye bölünecekti: Bir yandan anti-emperyalizmi de kapsayan ama daha çok emek-sermaye çelişkisi temeline oturan *Sosyalist Devrim* (SD) stratejisiyle bir siyasal parti olarak TİP, öte yanda kısaca anti-emperyalist ve anti-feodal savaşım anlamına gelen Millî Demokratik Devrim (MDD) stratejisiyle bir gençlik örgütü olarak DEV- GENÇ.

O nedenle gençliğin boykot, işgal, gösteri, protesto ve benzeri eylemleri, bunalım ve bölünme sürecine girdiği halde yine de siyasal erk bakımından seçenek umudu olan TİP ekseninde yükseliyor ve yayılıyordu genellikle. Bu durum, sağın siyasal, toplumsal alandaki ırkçı ve dinci örgütlerini *Başbakan Demirel*'in ve *Adalet Partisi* (AP) yönetiminin koruması altında "şahlanmış" a geçiriyordu. Bu yetmezmiş gibi devletin, sol kesime güvenlik güçleriyle doğrudan kıskırtıcı saldırıları da ekleniyordu.

Doğaldır ki TÖS'ün *Devrimci Eğitim Şûrası*'nın oluşumu ve içeriğinde dönemin bu siyasal koşullarının yansımaları olacaktı...

TÖS'ü DEŞ'e Götüren Nedenler: 1933 tarihli Kuruluş yasasına göre Millî Eğitim Bakanlığı'nın üç yılda bir toplaması gereken resmî eğitim şûrası, Şûra'yı açış konuşmasında *Genel Başkan Fakir Baykurt*'un belirttiği gibi aradan altı yıl geçtiği halde toplanmamıştı. Ayrıca resmî şûralarda başta köy öğretmenleri olmak üzere sorunların içinde yaşayan öğretmenlerin temsiline hemen hemen hiç yer verilmiyordu. Ama bir şey daha vardı:

Devrimci Eğitim Şûrası kitabının önsözünde belirtildiği gibi TÖS üç yıllık geçmişiyile "henüz emekleme döneminde(ydi)", Ne var ki Şûra'yı açış konuşmasında *Genel Başkan*'ın dediği gibi TÖS bu Şûra'ya, hem de toplanmasına 2 ay kala, demek ki yeterince hazırlanma olanağının bulunmadığını bile bile "pek çok zorlayıcı nedenlerden dolayı razı olmuştu."

Bunun nedeni; yine önsözde açıklandığı gibi, "1968 Hazi-ran'ında ve ilkin ortaöğretimde patlak veren, sadece Millî Eğitimin değil, bütün toplumun bünyesindeki ekonomik, sosyal ve siyasal, çok yönlü birtakım rahatsızlıkları haber veren" ve giderek "yükseköğretimde yaygınlaşan boykotlar ve işgallerle 'kargaşa alanı'na dönüşen eğitimdeki sorunlara, ivedilikle çözüm aranması gereğinin ortaya çıkması olmalıydı.

Sanırım kısaca denilebilir ki emperyalizme bağımlı kapitalist kurulu düzen sahiplerinin keyfince yönetilen ülkemizin eğitim alanında olup bitenler, yukarıda değinildiği gibi özgürlükçü eğitim emekçilerini simgeleyen TÖS'ün sabrını taşıracak boyutlara ulaşmıştı.

İşte bu nedenlerle, iki yılda bir salt meslek sorunlarına özgülenmiş toplantılar öngören Tüzük maddesine (md. 11) de dayanılarak toplanmıştı DEŞ.

TÖS içinden ve Dışından Delege Bileşenleri

Şûra'ya, TÖS içinden ve dışından katılması düşünülenlerden toplam 396 delege katılmıştır. Bunlara *Yönetim* (20 kişi), *Yürütme* (9 kişi), *Denetleme* (3 kişi), *Onur* (4 kişi) kurullarıyla *Bölge Temsilcileri* de (9 kişi) doğal delege olarak eklendiğinde toplam delege sayısı 441'e ulaşıyordu. Bu delegelerden 320'si TÖS'ü temsil ederken, 121 'i TÖS dışındandı (Doğal delegelerin dışındaki 275 TÖS delegesi, 220 TÖS şubesinde).

TÖS Dışından Katılan Delegeler:

2 üniversite ve 1 yüksekokul öğrencilerinden 18 delege, FKF ve İstanbul Teknik Üniversite öğrencilerinden 29 delege, 6 işçi sendikasıdan 20 delege, 4 eğitim sendikasıdan 16 delege, *Mimarlar Odası*'ndan 7 delege, *Toplumcu Avukatlar Derneği*'nden 2 delege, *Edebiyatçılar Derneği*'nden 1 delege, *Türk Dil Kurumu*'ndan 3 delege, *basından* 6 delege, eğitim, bilim ve sanat alanından 5 delege, resmî kişilerden 5 delege, üniversite öğretim üyeleri ve yardımcılardan 5 delege, tarımcı ve hukukçulardan 3 delege, halktan 1 delege, toplam 121 delege.

Bildiri Konularının Ana Başlıkları: Şûra'ya 26 bildiri ile gidilmiş ve bu bildiriler 10 ana başlık altında gruplandırılmıştır.

Her biri için bir komisyon oluşturulan bu ana başlıklar şunlardır:

1. *Devrimci Eğitimin Amaçları, İlkeleri, Yöntemi*
2. *Geri Kalmış Ülkelerin Eğitimi Üzerinde Emperyalist ve Kapitalist Etkiler*
3. *Anayasa’da Eğitim İlkeleri ve Ülkemizdeki Temel Çelişkiler*
4. *Bugünkü Eğitim Kurumları ve Yeni Kurumlara İhtiyaç*
5. *Türk Toplumunun Kültür ve Sanat Sorunları*
6. *Türk Eğitiminde Öğrenci Sorunları*
7. *Köy Enstitüsü Uygulamasından Çıkan Sonuçlar*
8. *Ekonomik ve Teknolojik Açısından Devrimci Eğitim*
9. *Türk Eğitiminde Öğretmenin Yeri ve Sorunları*
10. *Türk Eğitiminin Planlanması*

Bildiri hazırlayıp sunanlar 30 kişi ve 2 gençlik örgütüdür. Bu 30 kişiden 8’i TÖS üyeleri ve yöneticilerindendir. 12’si bilimci, 4’ü sanatçı, 2’si hukukçu, 1’i işçi sendikası (DİSK) temsilcisi, 2’si eğitimci, 1’i de düşünür ve yazardır.

Her ana başlığın kapsadığı bildiriler Çalışma Programı’nda-ki sıraya göre önce *Komisyon Raporu*’na, sonra Şûra Kararı’na dönüştürülmüştür.

Gelecek sayıdaki 2. Bölüm, DEŞ’in amacını, içeriği ve yönünün kestirilebilmesine ışık tutan yanlarıyla çalışmalarını ve bir de kısa bir genel değerlendirmesini kapsayacaktır.

Bu bölümü kapatırken şu kadarını söylemeliyim ki DEŞ, örgütlü savaşımın tarihimizin İLK’lerinden biridir. Bireysel ve örgütsel yaşamda bu bizlere; evrendeki tüm canlı varlıklar arasında ancak insana özgü olan bir özelliğin, yani “*varolduğu henüz bilinmeyen bir şeyi ortaya çıkarmanın (keşif)*”, “*ilk kez yeni bir şey yaratmanın (icat/buluş)*” yaşamsal anlamını kavramada ve bireyin, toplumun, tümüyle insanlığın özgürleşmesi yolunda nice İLK’lere doğru durmaksızın ilerlemede esin kaynağı olmalıdır.

abece Dergisi, Aralık 2004

EĞİTİM-SEN'in Demokratik Eğitim Kurultayı Dolayısıyla

24. TÖS'ÜN DEVRİMCİ EĞİTİM ŞÛRASI(DEŞ)'NA GENEL BİR BAKIŞ (2)

Önceki bölümde, DEŞ'in yeterince tanınabilmesi amacıyla TÖS'lü yıllarda Türkiye'de yaşanan siyasal koşullar özetlenmiş; TÖS'ü DEŞ'e götüren nedenler, kimliklerine göre DEŞ'in delege bileşenleri ve sayıları, bildiri konuları; mesleklerine, temsil ettikleri kuruluşlara göre bildiri sahiplerinin sayıları üzerinde durulmuş; DEŞ'te tartışılan 26 bildirinin on ana başlık altında gruplandırıldığı ve her bildiri grubu için komisyonlar oluşturulduğu belirtilmişti.

Bu bölümde DEŞ Genel Kurulu'nun kararlarını ve Sonuç Bildirgesi'ni tanıtmaya çalışacağım. Gelecek 3. Ve 4. Bölümlerde ise III. Bölümde de; günümüzde EĞİTİM-SEN'in simgelediği örgütlü eğitim emekçilerinin özgürlükçü savaşımlarının TÖS dönemindeki İLK'lerinden biri olan *Devrimci Eğitim Şûrası*'nın, 37 yıl aradan sonraki tanıtımını tamamlamış olacağım.

Önce DEŞ Genel Kurulu'nu tanıyalım. Şûranın en yüksek organı olan bu kurulun bileşenleri şunlardı: Doğal delegeler (TÖS'ün Merkez Yürütme, Yönetim, Denetleme ve Onur Kurulu üyeleri), TÖS bölge ve şube temsilcileri, TÖS dışından gelen delegeler, bildiri sunucular, komisyon üyeleri (son iki bileşenlerdeki kişilerden kimileri önceki bazı bileşenlerde de vardır).

DEŞ Genel Kurulu'na sunulan bildiriler, aşağıda görüldüğü gibi üç aşamadan geçilerek Şûra kararına dönüştürülmüştür:

1. Önce sahipleri tarafından tek tek Genel Kurul'a sunulmuş ve tartışılmıştır.

2. Sonra tartışmaların ışığında ilgili komisyon tarafından, gerekiyorsa yeniden düzenlenerek komisyon raporuna dönüştürülmüştür.

3. Genel Kurulda bu kez komisyon raporları halinde bir daha tartışılmış, oylanarak *DEŞ Kararı* haline getirilmiştir.

Bu çalışma bir derginin boyutlarıyla sınırlı olduğundan burada tek tek bildirilerin değil ya da birkaç bildirinin bileşkesi olan ve 3'üncü aşamada *DEŞ Kararı*'na dönüştürülen *komisyon raporlarının içeriği görülebilecektir*.

Bu yöntemsel açıklamayı da yaptıktan sonra DEŞ'in içeriğine ilişkin tanıtımına geçebiliriz.

Açış konuşmasında Genel Başkan Fakir Baykurt'un da açtığı DEŞ'in amaçları şunlardı:

1. Ülkemizin ekonomik, sosyal, kültürel koşulları içinde mevcut eğitim düzenimizin, ilkeleri ve kurumları bakımından ana çizgileriyle eleştirilmesi,

2. Türk toplumunun ihtiyaç duyduğu yeni eğitim biçiminin ilkeleri, amaçları ve bu amaçlara ulaştıracak doğru ilke ve yöntemlerin saptanması,

3. Yeni eğitim biçiminin uygulanmasıyla ilgili metot ve görüşlerin saptanması. (s.11)"

Şûra'da ulaşılan bu amaçlar, raporlara göre kimi komisyonlarda aynı, kimilerinde ise farklı niteliktedir.

Yukarıda görüldüğü gibi amaçlardan ikincisi düşünülen ve benimsenen toplum düzeniyle ya da siyasal rejimle ilgilidir. Doğaldır ki 1'inci ve 3'üncü maddelerdeki amaçlara ulaşılması buna göre biçimlenmiştir.

Bu durumda denilebilir ki üç amacın üçü de toplumsal düzenle ya da siyasal rejimle bağlantılıdır.

Öyleyse yanıtlanması gereken temel soru şu olacaktır:

“DEŞ kararlarına dönüşmüş komisyon raporlarında çözüm olarak düşünülen ya da benimsenen eğitim düzenleri ama ondan da önce bu düzenlerin gerektirdiği siyasal rejimler hangileridir?”

Bu sorunun yanıtlarını, her biri *DEŞ Kararı*'na dönüşmüş komisyon raporlarından bulup çıkaracağız:

1 NO'lu Komisyon Raporu: Komisyon'un tek bir bildiriye dayalı bu raporunu onaylamakla *DEŞ Genel Kurulu*, **“devrimci eğitim”** görüşünü benimsemiştir. *“Devrimci eğitim”* kavramının rapordaki tanımı şöyledir: *“Devrimci eğitim, toplumdaki düzensizliğin, ekonomik bağımlılığın, kültürel yozlaşmanın sorumluluğunu duyacak; kişilerin mutluluğunu sağlayıcı, çağdaş uygarlık düzeniyle bağdaşan akılcı bir düzeni getirmede eyleme geçecek öncü kuşakların yetiştirilmesine dönük eğitim düzeni(dir)”* (s.32).

Rapor'a göre böyle bir devrimci eğitim aslında *“eğitimcilerin genç kuşaklara rehberlik (etmesiyle)”* gerçekleşecekken *“durumun tersine döndüğü bir aşamaya”* gelinmiştir. Şöyle ki; *“statü-kocu baskılar, okul dışı eğitimin bilinçlendirmesiyle yetişenlerin eğiticiye rehberlik etmesi sonucuna varmıştır.”* Demek ki tersine durum şudur: Devrimci eğitimin uygulanması koşulları bu eğitimi uygulayacak olan eğitimciler tarafından değil, öğrencilerin desteğinde ve *“siyasi iktidarı zorlayıcı baskı gruplarıyla ortaya çıkacaktır”*. (s .32)

Kararda “dış güçlerden de yardım gören” “statükocu siyasal iktidar”ın eğitimde amaçladığı kuşaklar şöyle anlatılmaktadır: “... geleceğe değil, düne ve geriye dönük, dinsel inançlara bağlı, bir başka dünyanın nimetlerini bekleyen, hakkını yiğitçe savunucu değil de kendisine verileni ‘kader’ sayıp boyun eğen, toplumun bir bireyi olduğunu düşünmeden kendi kişisel yararını güdecek, her şeyi olduğu gibi kabul edip bunu değiştirebileceğini düşünmeyen, değişiklikten çekinen kuşaklar...” (s.34)

Buna karşılık devrimci eğitimle amaçlanan kuşaklar ise şöyle tanıtılmaktadır: “...yarının toplumuna ve bu dünyaya dönük, toplum yararını ön planda tutan, bağınazlıktan uzak ve geniş ufuklu, bağımsızlık konusunda titiz, iktisadi etkinliği yüksek üretici kuşaklar...” (s.34)

Kararda ayrıca devrimci eğitimin “amaçları, ilkeleri ve yöntemi” açıklanmakta, o günkü “siyasi ve iktisadi yapı içinde” bu ilkelerin uygulanmasının kolay olmayacağı vurgulanmaktadır. (s.32)

Sonuçta da şöyle denilmektedir: “Devrimci eğitim, kaçınılmaz şekilde siyasi iktidarın oluşturmaya çalıştığı tercihler ile çatışacaktır. Önünde sonunda devrimci eğitimle yetişen **kuşaklar siyasi iktidarı ele geçirecektir.**” (s.34)

2 NO’lu Komisyon Raporu: Sanırım aşağıdaki alıntılar; DEŞ Genel Kurulu’nun, üç bildirisinin bileşkesi olan bu rapordaki eğilimi göstermeye yeterlidir: “Eğitim, insanı değiştiren ve yeni amaçlar etrafında oluşturan bilimdir. İnsanı, o ülkedeki kötü koşulları iyiye dönüştürecek nitelikte yetiştirme aracı olarak bu isteğe cevap veren bir biçimde sistemleştirilmelidir. “ (s. 109) “(Ülkemizde), diğer bütün konularda olduğu gibi **eğitimde de bir fırsat eşitsizliği var(dır).** Eğitilmek, bir şans ve belirli bir sınıftan gelmeliğe bağ(lıdır). Özellikle ilkokul sonrasındaki orta ve yükseköğretim, kesin olarak belirli bölgelerde yaşamaya, belirli olanaklara sahip olmaya bağ(lıdır).” (s.110)

“Batı modellerinin, değişik toplum yapısındaki ÷lkemize uydurulması çabaları(yla) eğitim sistemi(miz); (...) toplum sorunlarından kopuk, halka sırt çevirmiş, ancak mevcut düzenin sürdür÷lmesine yatkın düzen bekçileri yetiştirebilecek niteliktedir)” (s. 110)

“Bozuk eğitim düzeni, bozuk toplum düzeninin zorunlu bir sonucudur. Bu bakımdan eğitimin kendi içinde devrim yapabilmesi söz konusu olamaz. **“Devrim İçin Eğitim”** kuralı kabul edilmeli ve bu amaçla çalışılmalı(dır). Bu demektir ki düzene karşı çıkmalıdır. **Düzene karşı çıkış ise, emperyalizme karşı çıkmak, anti-emperyalist savaş** içinde yer almak, demokratik yollarla sosyalist Türkiye’nin kurulması kavgasını vermektir. Düzeni sürdürerek eğitimde devrim yapmak çabaları dahi er geç aynı sonuca varacaktır. Çünkü düzen değişmeden “Eğitimde Devrimin” imkânsızlığı deneylerle ortaya çıkacaktır. Bugünkü devlet düzen,i kendine karşıt bir eğitim düzeni tesadüfen gerçekleşse bile, bunu en kısa bir süre içinde dışarı atacaktır. O zaman, öğretmen devrimci ve öncü sınıfların yan ve aydınlatıcı gücü olarak görevini kesinlikle benimseyecektir. Öğretmen kendi başına sosyal bir sınıf olmadığı için, tüm düzene ve eğitim sistemine varan bir devrimci hareket içinde, devrimci öğrencilerle birlikte, devrimci sınıfların yan kuvveti olmak durumunda ve görevindedir. Emekçi sınıfları henüz yeterince bilinçlenmemiş ve belirmemiş ÷lkelerde bu görev en önemli ve en tarihi bir görevdir. Anti-emperyalist mücadelenin bir bölümü olan son üniversite olayları, öğretmenlerin kendi kısımlarına yol açan devrimci çabaları, öğrenci ve öğretmenlerin tarihsel görevlerinin bilincine hakkıyla vardıklarını göstermektedir.” (s.113)

3 NO’lu Komisyon Raporu: Var olan eğitim düzeni, iki bildiriye dayanılarak geliştirilen bu raporda eleştirel bir biçimde şöyle anlatılmıştır: “Bir yandan çalışan halk kitlelerinin mümkün olduğu kadar okuma-yazma öğrenmeleri ve böylece kendi durumlarının bilincine ulaşma olanağı **önlenmek istenmiş ve öte yandan da ilkokuldan üniversiteye kadar bütün eğitim ve**

öğretim basamaklarında gerek üretim gerek hizmet alanlarında egemen sınıflardan bağımsız bir çalışma yeteneğini elde edecek kişilik sahibi (açıkçası **egemen sınıfların doğrudan yahut dolaylı olarak kul'u durumunda kalmayı kabul etmeyecek** ve buna zorunluluk kalmayacak) kişilerin yetişmesini önlemeye titizlikle özenen bir eğitim düzeni” (s. 136)

Çözüm olarak da şöyle denilmiştir: “Türkiye’de devrimci eğitim eylemi Atatürk ilkelerine bağlı kalmalıdır. Hem öğretmen, hem idareci, devletin devrimci ve laik karakterini titizlikle ve köktenci bir tutumla korumak zorundadır. **Türkiye**’nin varlığı ve selameti Atatürk devrimlerinden şaşmayan bir eğitimin köktenci uygulamasına bağlıdır.

Anayasa’nın bizlere verdiği hakları soyut haklar olarak istemek, akıntıya kürek çekmek demektir. Bu hakların alınma olanaklarını ve yollarını da düşünmeli; hakları savunurken bu yolları da açmak için bilinçli bir mücadele vermeliyiz. Bu anlamda olmak üzere tek başına ve sadece “eğitimde devrim” yapılabileceği düşüncesine katılmıyoruz.

Bu bakımdan devrimci eğitimin amaçlarından biri Anayasa’yı uygulayacak güçlerin siyasal iktidara sahip olmalarını sağlamak üzere kitlelerin bilinçlenmesini sağlamaktır. Ancak bu yöndeki eylemlerin yanında ileride gerçekleştirilecek **eğitim devriminin** de hazırlıklarına şimdiden girişmek zorunluluğu vardır. (s.138)

4 NO’lu Komisyon Raporu: Varolan eğitim düzeninin, yedi bildirinin bileşimi olan bu bildirideki eleştirisi şöyledir: “Yurdumuzda genellikle batıdan doğuya, kıyılardan içerilere, ovalardan dağlık yerlere gidildikçe her derecedeki eğitim kurumları niceliğini ve niteliğini adım adım yitirmektedir. Resmî eğitim kurumlarımızın **dışında kolejlerin, özel okulların da Ankara, İstanbul ve İzmir gibi birkaç büyük merkezde toplandığı göz önünde bulundurulursa eğitim kurumlarımızın yurt ölçüsünde dağılışı büyük dengesizlik olduğu görülür. Planlı çalışmalar-**

la iktidarların tutumu ise dengesizliği azaltacak değil, artıracak yöndedir.

Özet olarak bazı eğitim kurumlarımızın az eksikle ve başarıyla çalıştığı kabul edilse bile, dağılıfta görülen dengesizlikler yüzünden Anayasamızın kabul ettiği fırsat eşitliğini sağlamakdan çok uzak olduğumuzu söyleyebiliriz. Bu durum bizim çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmamızı engelleyen nedenlerin başında gelmektedir.” (s. 244)

Bu raporda eğitimin çeşitli basamakları ve alanlarında bulunan yanlışların ve eksiklerin giderilmesi için önerilerde bulunulmuş, bunun dışında sınıfsal temelde olsun olmasın herhangi bir siyasal iktidar seçeneğine değinilmemiştir.

5 NO’lu Komisyon Raporu: Dört bildiri temelinde geliştirilen bu raporda toplumumuzun “geçiş dönemi”nde olduğu saptanmış ve bu konuda şöyle denilmiştir: “(Kurtuluş Savaşı’nı izleyen) Cumhuriyet düzeni, altyapı kurumlarının tüm değiştirilmeleri alanında çeşitli nedenlerle yetersiz kalmış, fakat üst yapı kurumlarında önemli değişiklikler getirebilmiştir. Yapılmaya çalışılan üst yapı devrimleri de esas olan altyapı devrimlerini gerçekleştiremediği için toplum yapısını bütün yönleriyle ve yurt çapında çağdaş bir gelişme süreci yoluna sokamamış, fakat bu yola yönelme olanaklarını yaratabilmiştir. Türk toplumu bugünkü dünya koşulları içinde iç ve dış sömürünün egemenliği altında bulunmakta, çağdaş bir toplum yapısını gerçekleştirme ihtiyacının güçlendiği, yaşamsal önem taşıdığı bir geçiş dönemi sürecinde görülmektedir.” (s. 291, 292).

Raporda DEŞ’in amacı “Yurt çapında köklü kültür ve sanat kalkınması” olarak saptanmış ve şöyle denilmiştir: “Bu amaç, bütün yurt düzeyinde mümkün olan en büyük halk çoğunluğuna, çeşitli kültür ve sanat dallarında eşit yetiştirme, gelişme ve yetiştirilenlerden halkı yararlandırma olanakları sağlayacak bir anlayışa varmak ve düzen kurmakla gerçekleştirilebilir.” (s. 294)

Öte yandan kültür ve sanat kurumlarımızın *Batı'dan alındığı* da belirtilmiş, onun için “*aktarma ya da yama bir kurum olarak halkın yaşayışına girememesi(nden)*” dengeli bir dağılım halinde olmamasından yakınılarak “*yurt çapında ekonomik bir kalkınmanın ve yurt çapında köklü bir kültür ve sanat kalkınmasının birlikte yürütülmesi*” önerilmiştir. (s.295)

6 NO’lu Komisyon Raporu: *Üç bildirinin bileşimi olan bu raporda DEŞ Genel Kurulu; besin ve beslenmeye, barınmaya, sağlığa, spor, dinlenme ve eğlenmeye, sosyalleşmeye ve ruh sağlığına ilişkin öğrenci gereksinimleri konusundaki önerilerle yetinmiş, bu önerilerin kurulu düzenle, siyasal erkle ilişkisi konusunda herhangi bir açıklamada bulunmamıştır.* (s.361)

7 NO’lu Komisyon Raporu: *Tek bir bildiri ekseninde geliştirilen bu raporda Köy Enstitüleri ele alınmış, “(bu kurumlarla getirilen) metot ve uygulamalar, yasalara rağmen uygulanmayan fırsat ve imkân eşitliği ilkesi; gelenekleşmiş, çağ dışı, bilim dışı ve yurt gerçeklerimizle bağdaşmayan metot ve uygulamaların yanında bir devrim niteliğini taşıyacak kadar önemlidir” denilerek şöyle sürdürülmüştür: “Hatta bu devrim tek parti isteklerine rağmen köyün iç potansiyelinden gelen bir güce ulaşmıştır. Araç olan bilgilerin amaç olarak alınması yerine, üreticilik ve yaratıcılıkta bir araç olarak kullanılması gereği (...) bu kurumlarda, uygulamalar ve alınan sonuçlarla ispatlanmıştır.”* (s.390)

“... tartışılan sorun; Köy Enstitüleri’nin, bugünün ya da yarının koşulları içerisinde açılıp açılmaması değil, ‘devrim için eğitim’ uygulamasında eyleme geçmiş bir tarihsel örnek olduğu gerçeğidir. Bu nedenle Köy Enstitüleri uygulamasından çıkan ilkelere ancak ileride, Anayasa’nın tastamam uygulandığı bir düzende yararlanılabileceği sonucuna varılmıştır.” (s.393)

8 NO’lu Komisyon Raporu: *Tek bir bildiri üzerinden geliştirilen bu raporda ekonomik ve teknolojik eğitimle ülkemizin çağdaş ekonomik düzeye yükseltilmesinin olanaksızlığı anlatılmış;*

ekonomik ve teknolojik eğitim konusunda da çözüm olarak izlenmesi gereken yöntemin, “teknolojik açığın kapatılması için gelişmiş ülkeler düzeyinde eğitim kurumlarının kurulması ve teknik uzman kadrosunun yetiştirilmesi” değil, **“toplumun temel çelişkilerini, yani sınıfsal çelişkilerini çözümleyen sosyal ve ekonomik yapı”** ve eğitimde de, bu yapıyla uyumlu **“top yekûn bir uygulama”** olduğu vurgulanmıştır. Böylelikle, **“sosyalist bir Türkiye”** ve ancak böyle bir Türkiye gerçekleştiğinde olabilecek olan **“çok yönlü (politeknik) eğitim”** önerilmiştir. (s. 420)

9 NO’lu Komisyon Raporu: **Üç bildirinin karışımı olan bu raporda öğretmen sorunlarına, bu sorunların çözümüne yönelik dilekler bağlamında değinilmiş, ancak asıl çözümün “tam bağımsız ve emekten yana” bir Türkiye’den ve bu amacı gözetten “devrim için eğitim”den geçtiği vurgulanmıştır.**

Öğretmen için de bu bağlamda şöyle denilmiştir: **“Öğretmen de eğitici durumda olduğuna göre Türk toplumunun insanca yaşama düzeyine erişmesinde etkin rol oynayacaktır. Ezilen, hor görülen insanların en büyük yardımcısı, destekçisi ve ışık tutucusu olacaktır. Öğretmen okul içinde ve dışında mutlu bir Türkiye’nin kurulması koşullarını araştırarak, bu konuda durmadan somut örnekler verecektir. Kısaca öğretmen, ezilen sınıfların ekonomik ve sosyal düzen içindeki yerini anlayan, bu sınıfların çocuklarına sınıf bilinci veren bir çaba içinde bulunmalıdır.”** (s.471)

10 NO’lu Komisyon Raporu : Tek bir bildiriye dayanan ama komisyonun önerilerini de kapsayan bu raporda eğitimin planlanması istenmiş ve her iki 5 yıllık plan bu bakımdan eleştirilerek şöyle denilmiştir: **“Türkiye’de halka yeter eğitim hizmeti verilemeyeşinin nedenini, kaynak yetersizliğinden önce halktan yana ve halka göre çalışmayan bir yönetimde ve onun yetersiz planlama eyleminde aramak gereğine inanıyoruz. Halktan yana ve halka göre yapılacak bir plan kaynağını(n); kaçırılan vergilerde, yurt dışına aktarılan sermayede, lüks konut ve tüketim**

harcamalarında, NATO standartlı çoğu modası geçmiş ve gereksiz donatımla savunma ve öteki yönetim giderleri israfında olduğunu görmek mümkündür.” (s.495)

“(Bu israfçılık), eğitim yoluyla toplumda yükselme fırsatını kısıtla(mıştır).” Bir de İmam Hatip Okulları’ndan yakınılarak şöyle denilmiştir: “... amaç, Atatürk devrimi ilkelerine dayanan laik Türk eğitimini tahrip etmek ve çağ dışı bilgi ve anlayışlarla donatılmış yönetimler elinde Türkiye’yi zengin sınıf egemenliğinin karanlığına götürmektir. Devrimci meslek ve halk kuruluşlarının bu açıdan TÖS’ün devrimci eğitim çalışmalarına sahip çıkmaları kaçınılmaz bir ödev olarak görülmektedir. (s.495,496)

Daha sonra çözüm olarak bir yandan “halkın siyasal yönden bilinçlendirilmesi”, “devrimci bir iktidara kavuşması (amacıyla); Anayasa ilkelerine, devrimci eğitimin amaçlarına uymayan uygulamaların demokrasi ve hukuk yollarından engellenmesi”, öte yandan “halktan yana bir yönetimin ilerde ihtiyaç duyacağı çalışmaları kolaylaştırıcı)” hazırlıklar için şimdiden çalışılması önerilmiştir. (s.496 ,497)

DEŞ’in son gününde, komisyon raporlarındaki Şûra kararlarının yoğun bir bileşimi olarak yayımlanan ve bir durum saptamasıyla başlayan *Sonuç Bildirisi*’nde şöyle denilmiştir: “Türkiye halkı bugün emperyalist güçlerle birlikte bu ülkeyi sömüren işbirlikçi kapitalistlerin ve toprak ağalarının ekonomik ve siyasal alanda egemen olduğu geri bırakılmış bir toplumsal düzen içinde yaşamaktadır.” (s.499) “Egemen sınıflar eğitimi, dışa bağlı sömürü düzenini sürdürmek üzere bir araç olarak kullanmaktadırlar.” (s.499) Onun içindir ki eğitim düzenimiz, gelişmiş kapitalist-emperyalist ülkelere “beyin ihracına aracılık eden”, “içeride de zenginler için tüketici, kitleler için uyutucu bir yapıya oturtulmaktadır.” (s 499) Eğitimde fırsat eşitliği yoktur. **“İşçiler ve yoksul köylüler eğitime, toplumda yeteneklerine uygun işler başarma olanaklarından yoksun(dur)”** “İrk, din, dil ve bölgeler arasındaki eşitsizlikler ile kadın-erkek ayrımının haksız sonuç-

ları (...) bu eğitim düzeniyle ortadan kaldırılamaz.” “Eğitimin temeli olan öğretmene ve öğrenciye, ulusumuza yararlı olacak yaratıcı ve geliştirici ortam da sağla(namaz). (...) öğretmen ve öğrencilerimize yapılan ağır baskılar bunun en belirgin örneğidir.” (s.500) Öğretmenle birlikte tüm “devrimcilerin karşısında olan ‘sağ’; dışa bağlı işbirlikçi kapitalistler, toprak ağaları ve bunları yöneten emperyalist güçlerdir. Gerçek gerici bugün sömürülmekte olan dinine bağlı yurttaşımız değil, bu bozuk düzenin değişmesini istemeyenlerdir.” (s.501) Sonuç Bildirisi’nde çözüm bağlamında şöyle denilmiştir:

“Ülkemizin bugün içinde bulunduğu koşullarda **eğitim devrimi** yapmanın olanaksızlığı açıktır. Ancak **Türkiye’nin** geleceğinden sorumlu olan devrimci güçlerin eğitim alanında bugün yapacakları çeşitli eylemler vardır. Devrimci Eğitim Şûrası bu eylemleri **‘devrim için eğitim’** görevi olarak saptamıştır.

Devrimci Eğitimin ilk amacı halkın siyasal bilinçlenmesine yardımcı olmaktır. Çünkü devrimci bir yönetimin iktidara gelmesi ancak kitlelerin devrim için eğitilmesi ve bilinçlenmesiyle mümkün olacaktır. İşçi ve köylülerin siyasal hayata ve yönetime bilinçli bir şekilde ağırlıklarını koymalarını ve kendi çıkarlarına yönelen bir düzen kurmalarını sağlamak, eğitimin yerine getirmek zorunda olduğu bir görevdir. Bu bakımdan işçi, öğretmen ve öğrenci örgütlerinin bu yöndeki çabalarını dar anlamda politik bir eylem değil, önceliği olan bir kamu görevi saymak gerekir. Bunu yapmayan kuruluşlar ve kişiler görevlerini yerine getirmemenin sorumluluğunu taşırlar. **Devrimci Eğitim Şûrası’na katılmış** olan öğretmen, öğrenci ve işçi kuruluşları ve aydınlar bu yöndeki eylemlerini işbirliği içinde düzenleme yönünde olumlu adımlar atmışlardır.” (s.500)

Sonuç Bildirisi’nde, siyasal erk sorununun çözümünden sonra gündeme geleceği düşünülen “**eğitimde devrim**” uygulamasının hazırlık çabalarına da bunun yanı sıra başlanması gereği şöyle anlatılmıştır: “Devrimci güçlerin ülke sorunlarının

çözülmesini sağlayacak siyasal koşullara ulaşılması yönündeki eylemleri yanında ilerde uygulanacak eğitim devriminin hazırlanması için de bugünden çaba göstermeleri şarttır.” (s.501)

Bildiride daha sonra “devrimci eğitim örgütlerinin bugün yüklenmeleri gerekli bir başka görev” üzerinde durulmuş, “DEŞ’e katılan güçlerin” bu “görev” le ilgili “eylemlerini saptamada görüş ortaklığına var(dıkları)” belirtilmiştir. Devrimci eğitim örgütlerinin “ana görevi” diye nitelenen bu görev, bildiride şöyle anlatılmıştır: “**eğitimde Anayasa ilkelerine, ülke çıkarlarına, bağımsızlığa ve kişi onuruna aykırı uygulamaları önlemek, bunlara karşı direnme(k). Çocuklarımızın bu temel ilkelere aykırı çağ dışı koşullar altında yetiştirilerek bir azınlığın bulanık emellerine araç edilmesini önlemek.**” (s.501)

Bildirinin sonunda şöyle denilmiştir: “**Devrimci Eğitim Şûrası, devrimci güçlerin Türkiye’de bağımsız, demokratik ve sosyalist bir düzen kurmak yönündeki ortak çabalarında ileri doğru atılmış büyük bir adımdır.**”

Sonuç Bildirisi oybirliğiyle ve ayakta alkışlarla kabul edilmiştir. Ardından, Genel Kurul’un AND içmesi önerisinde bulunulmuştur. Oybirliğiyle kabul edilen bu öneri gereğince, Genel Başkan Fakir Baykurt’un kapanış konuşmasından sonra Genel Kurul AND içmiştir. Can Yücel’in hazırlayıp önerdiği ve okuduğu bu “DEŞ ANDI” şöyledir:

**“Türkümler, doğuruyum, devrimciyim.
Yasam, iç ve dış gâvuru dışarı atmak,
Yurdumu tez elden kalkındırmaktır...
Ülküm, işçiye iş, köylüye toprak, bebeye süt,
Yavru’ya ekmek ve kitap, gence gelecek sağlamaktır...
Varlığım ulusal kurtuluşumuza ve bağımsızlığımıza armağan olsun...”**

TÖS’ün 1. Devrimci Eğitim Şûrası, Genel Kurul’da hep birlikte söylenen “Dağ Başını Duman Almış” marşıyla son bulmuştur.

abece Dergisi, Ocak 2005.

EĞİTİM-SEN'in Demokratik Eğitim Kurultayı Dolayısıyla

25. TÖS'ÜN DEVRİMCİ EĞİTİM ŞÛRASI(DEŞ)'NA

GENEL BİR BAKIŞ (3)

Buraya değin TÖS'lü yıllarda Türkiye'nin siyasal koşullarını, bu koşullarda DEŞ'in oluşumu ve içeriğini başlıca yönleriyle görmüş olduk. Şimdi de konumuzun daha tam ve daha iyi tanınmasına katkısı olabilir umuduyla çeşitli alıntılar aktarmak; ardından, bu bölümü toplu bir bakışla bitirmek istiyorum:

Önce Genel Başkan rahmetli Fakir Baykurt' un DEŞ'in açılışı ve kapanışındaki konuşmalarından (Kaynak: DEŞ kitabı) alıntılar yapacağım.

Açılış Konuşmasından: “Eğitimciler; toplumları uyandırma ve yetiştirme görevlerini tam yapmanın yolunu ve olanağını arayıp bulmak zorundadırlar. Bu zorunluluk; eğitimin meslek olarak taşıdığı büyük sorumluluktan çıkmaktadır.” (s. 16)

“Temel ekonomik yapının, mülkiyet ve üretim ilişkileri sisteminin birer gölgesi olan hukukta, ahlakta, eğitimde düzeltmeler yapılabilmesi için altyapıdaki bozuklukların düzeltilmesi gerektiği, tartışılmaz, yalın bir gerçektir.” (s. 20)

“Yoksul çoğunluğun çocukları bilinçlenir ve yozlaşmadan yetişirse sistem düzelir. Anayasa başta olmak üzere adil yasaların tümüne aykırı olan bu düzenin sürüp gitmesine olanak ve olasılık kalmaz. Bu kadar yalın bir gerçeği halka anlattığımız gün, onu da uyarmış ve bilinçlendirmiş oluruz. Eğitim ve temel sistemdeki

bozuklukları da mantıkla eleştirdiğimiz zaman devrimci çıkar yolları ortaya koymuş oluruz. Eğitimi kendi içinde ve devrimci öğretmenler eliyle bu demokratik çözümü çabuklaştıracak biçimde uyguladığımız zaman görevlerimizi tam yapmış oluruz.” (s. 20-21)

“Halkımız da, bu mutlu ve zengin azınlığın egemenliğinden ulusal ve uluslararası nedenlere dayalı gerilik ve yoksulluktan kurtulup sınıfçı değil, toplumcu bir düzene, toplumcu bir eğitime kavuşmayı başaracaktır. Bunun demokratik yollardan, kansız ve kırımsız olması mümkündür. Biz öğretmenler bunu istiyoruz. Ulusumuzu kanlı ve kırımlı düzen değişikliklerine zorlamaya kimsenin hakkı yoktur; olmamalıdır. Biz öğretmenler, Devrimci Eğitim Şûrası’nı bunun için topluyoruz...” (s. 21)

“Milli Eğitimin ve devletin büyükleri, bizi ‘ağır ve oturaklı’ bulmuyorlar, bizi sapık ideolojiler peşinde görüyorlar. Hata ediyorlar. Bugünün ağır ve oturaklı eğitimcisi, eğitimi tutucu değil devrimci; sınıfçı değil toplumcu; geriye değil ileriye, topluma, insana dönük olarak anlayan ve uygulayan eğitimcidir. (...) Sapık ideoloji toplumcu değil, sınıfçı olan ideolojidir. Öğretmenlerimizin bu ideolojisine kimse sapık diyemez, dememelidir.” (s. 21)

“Bahar geldi, Paris’te, Berlin’de; Roma, Amsterdam, Brüksel, Madrid, Tokyo, Prag, Varşova’da; Kuzey Amerika’da, Meksiko City’de, Ankara ve İstanbul’da yükseköğrenim gençleri dersleri boykot ve üniversiteleri işgal ettiler. (...) Bu davranışlar, eğitim hizmetlerinin işleyiş biçiminden öğrencilerin hoşnut olmadığını, köklü yenileşmelere gidilmesi gerektiğini ortaya koyuyor. Ama bu yenileşmeler, nasıl olacaktır? (...) Eğitim devriminin amaçları, ilkeleri, yöntemi neler olacaktır?” (s. 23)

“Yetiştirdiğimiz gençler, hepimizi mutlu kılacak bir kahramanlıkla eylemlere girişmişlerdir. Bozuk düzenin tümüne, özel okullara, yabancı filolara onlar karşı çıkmışlar, onlar hepimizden önce ilk adımlarını atmışlardır. Sınıfçı değil, toplumcu bir

Ülkü uğruna girmiştikleri kutsal savaşta ilk şehitlerini de vermiş olan genęlerimizi en candan öğretmenlik duygularımızla kutlar, Vedat Demircioğlu'nun ve Atalay Savaş'ın körpe adlarını sevgilerle, saygılarla anarım." (s. 26)

Kapanış Konuşmasından: "Ekonomik yapımızın, yani mülkiyet ve üretim ilişkilerimizin çelişkiler içinde oluşu, yukarıdaki kurumlarımızın (styapı kurumları denilmek isteniyor, F.E.) da çelişkiler içinde bulunmasına yol açmaktadır. Bu çelişkilerden sıyrılıp çıkmadıkça eğitim sorununa çözümler bulunamayacağını anlamış bulunmaktayız. (...) Eğitimi mutlaka başka sorunlarla, özellikle ülkemizin temel çelişkileriyle birlikte düşünmek gereğinden dolayı, öğretmenlerimizin ve bütün devrimcilerimizin çabalarını 'politik faaliyet' diye engellemek isteyenlerin koyduğu taassuba artık boyun eğmeyeceğiz." (s. 503)

BASINDAN ALINTILAR

"Belirli bir toplumsal yapı, belirli bir siyasi sistemi, belirli bir siyasi sistem de belirli bir eğitim düzenini kuracaktır."

"... belirli bir düzene dokunmaksızın eğitim sisteminde devrim yapılabilieceğine inanmıyoruz. Düzenin her yanı düzgün de salt eğitim sistemi mi bozuktur ki devrimin salt eğitim sistemi içinde yapılabilieceği dşnlebilsin."

"Kazara gerçekleştirilebilecek bir devrimci eğitim kuruluşu, düzene dokunulmadıka, bu kuruluşa uygun temel yapı olmadıkça, düzen tarafından yabancı bir madde gibi dışa atılacaktır. Bunun en büyük deneyini Köy Enstitüleri'yle Türkiye yaşamış değil midir?"

"Genç devrimci arkadaşların dediği gibi 'eğitimde devrim' değil, 'devrim için eğitim'."

(Çetin Özek, Devrimci Eğitim Şûrası Toplanırken, ANT Dergisi, 3 Eylül 1968, s. 7)

“Yanılmıyorsak bu, bir öğretmen kuruluşunun özel girişimi ile yurdumuzda toplanan ilk eğitim şûrası olacaktır. Şimdiye dek eğitim konularına değgin şûralar hükümetçe düzenlenegelmekeydi. (...) Gelin görün ki milli eğitim davasını ‘öğretmen kıyımı’ davasından ayırt edemeyen AP iktidarı bu konuda kimseye danışmayı gerekli saymadığı için Bakanlık uzun süredir Şûra toplantılarına ara vermiş bulunuyordu.”

(Nadir Nadi, Cumhuriyet’in başyazısı, 4 Eylül 1968)

“Bakanlık görevini doğru dürüst yapıyor mu ki, öğretmenler ‘ulusal konuları’ savunmaktan geri dursunlar, sadece ABC sınırları içinde, sınıfa kapalı, gerçeklere ve halka sırtı dönük bir eğitimin basit memurluğuna devam etsinler...”

“Emperyalizmin eğitimimizde ve ülkemizde tozunu, sütünunu bile bırakmayacağız. Onu arıtıp tertemiz edinceye kadar devrimci meslek savaşımızı sürdüreceğiz.”

(Fakir Baykurt, Devrimci Eğitim Şûrası, Cumhuriyet, 5 Eylül 1968)

“Neresinden bakılırsa bakılsın, Devrimci Eğitim Şûrası bir eğitim semineri olmaktan çok, bir anarşi kursu şeklinde geçmişti. Eğitim meselelerini bir kıyıya iten konuşmacılar aralıksız düzen değişikliğinden söz etmiş ve öğretmenler ile öğrencileri düzenin değiştirilmesi için anarşist hareketlere geçmeye çağırmışlardı. Hatta ve hatta düzen değişikliğini gerçekleştirmek için kan ve can verilmesinden söz edilen Şûra toplantısı, tek kelime ile bir anarşi kursu olarak eğitim tarihindeki yerini almıştır. “

(9 Eylül 1968 günlü Politika Dergisi’nin “Kapaktaki Konu: Eğitim Şûrası Değil, Anarşi Kursu” başlıklı haber/yorumundan)

“(Devrim ve eğitim sorunu) üzerine eğilen bazı öğretmenler eğitim kavramını soyutlayarak genel devrim dışında ele almayı ve ‘eğitimde devrim’ yapmayı şimdilik kaydıyla yeterli görmekteydiler. Bazı öğretim üyeleri de bu görüşe katılarak tartışmaların ‘eğitimde devrim’ sorununa ışık tutması gerektiğini ve bu çerçeve içerisinde çözüm aramayı uygun bulduklarını belirttiler.

Karşı görüşte olan bazı öğretmenler ve üniversite öğretim üyeleri ile ‘Öğrenci Örgütleri Dayanışma Kurulu’ adına şûraya katılan öğrenciler devrim sorununu bir bütün olarak ele almanın gerekli olduğu görüşünde birleştiler. Yapılacak çalışmaların ‘devrim için gerekli eğitim ve kurumları’ çerçevesinde temellenmesi görüşünü ortaya koydular.”

(Devrimci Eğitim Şûrası başlıklı imzasız yazı, ANT Dergisi, 10 Eylül 1968)

“Yetkililerce hazırlanıp şûraya sunulan bildiriler üstüne yapılan tartışmaların genel havası, ekonomik ve sosyal yapı devrimi olmadan eğitimde devrimin yapılamayacağı merkezinde toplanıyordu. Onun için ‘eğitimde devrim’ değil, ‘devrim için eğitim’ kuralı benimsendi.

(Dursun Akçam, Devrimci Eğitim Şûrası’nın Getirdikleri, Forum Dergisi, 15 Eylül 1968)

“... sorunu değişik açılardan ele alan iki ana görüşün varlığı hemen göze çarpıyordu. Bunlardan birincisi eğitimde devrimin gerekliliği ve bunun mümkün olabileceği görüşüydü. Bu görüşün hazırlık çalışmalarına da temel teşkil ettiği, Şûra programının hazırlanmasından ve bazı tebliğlerin adlarından açıkça anlaşılmakta idi. Bu görüş öğretmenin öteden beri süregelen ve yeni giderilmesine çalışılan kendini ayrı bir sosyal sınıf sanma saplantısını yansıtıyordu.

İkinci görüş ise ayrı bir eğitim sorununun olamayacağı, bunun tüm düzen sorununun bir parçası olabileceği görüşünden

hareket ediyordu. Bu görüş (...) siyasi iktidar düzenindeki değişiklik gerçekleştirilmedikçe eğitim düzeninde de temelden bir değişiklik yapılamayacağını savunuyordu. (...)

... birinci görüşte slogan haline gelen 'eğitimde devrim gereklidir' savına karşı, 'devrim için eğitim gereklidir' savı slogan olarak öne sürülüyordu."

"Devrim için eğitim sloganının bazı tebliğlerde ve özellikle 'Öğrenci Örgütleri Dayanışma Kurulu' nun Şûra'daki temsilcilerinin yaptıkları çalışmalarda güçlü ve etkileyici olarak savunulması, karşı görüşteki şûra üyelerinden önemli bir kısmının da yandaş alınmasına yol açtı. Bunun sonucunda kararların tüme yakınında ve Şûra bildirisinde iki görüşün temsilcilerinin karar birliğine vardıkları görüldü. "

"Devrim için eğitim' sloganını kabul eden Şûra, bunu gerçekleştirmek konusunda temel olarak devrimci işçi, öğretmen ve öğrencilerin, devrim yolunda ortak eyleme geçmesini kabul etti; bu ortak eylemleri, halkı aydınlatmayı, köylüyü örgütlendirmeyi ve sömürüyü sona erdirmeyi amaçlar şekilde nitelendirdi."

"Şûra emperyalizme karşı mücadelenin bir parçası olan son üniversite olaylarını benimsediğini ve desteklediğini açıkça belirtti."

"Eğitim sorunlarının çözümünü sınıf sorunlarının çözümüne bağlı gören ve bunun için de 'Sosyalist Türkiye'nin kurulmasını zorunlu bulan Şûra, kabul ettiği kararlarla devrimci kuruluşları bu yolda yasal kavgaya çağırmaktadır. Umudumuz, alınan kararların uygulama planında güçlü çalışmalar ve eylemler getirmesidir."

(Çetin Özek ve Osman S. Arolat'ın değerlendirmesi. Devrimci Eğitim Şûrası'nın Tarihi Kararı: SOSYALİST VE BAĞIMSIZ TÜRKİYE İÇİN EĞİTİM, ANT Dergisi, 17 Eylül 1968)

“Şûra’nın ve dolayısıyla sendikamızın nitelik sorununa ilişkin slogan tartışmaları, üzerinde durulacak ölçüde ilgi toplamıştır. Ortada üç slogan vardır: ‘Devrimci Eğitim’, ‘Eğitimde Devrim’, ‘Devrim İçin Eğitim’. Bu sonuncu slogan, Gençlik Örgütleri Dayanışma Temsilcileri ile Çetin Özek tarafından ortaya atılmış, Genel Kurul’ca benimsenmiştir. (...) Fakir Baykurt, ‘Eğitimde Devrim’ deyiminin, ‘devrim sonrası dönemin eğitim düzeni için gerekli teknik hazırlıklara şimdiden girişme’ anlamına geldiğini öne sürmüştür.”

“Öğretmen topluluğunun devrimci yapısı bu Şûra’da kendini olanca açıklığıyla belli etmiştir. Gerçekten, sosyalist dünya görüşünü yansıtan düşünce ve öneriler daima coşkuyla karşılanmış; öğretmenler, bu düşünce ve görüşleri onaylayan büyük çoğunluğun içinde ve önünde yer almışlardır. Daha da önemlisi, söz alan her öğretmen, toplumcu Türkiye özlemini dile getirmiştir. Bu durum, oyalayıcı tutumlarını haklı gösterebilmek için öğretmenlerin seviyesinin yetersizliğini öne sürenleri yalanlamış; tersine, öğretmenin devrimci kişiliğine başından beri inanan, bunun içindir ki bilimsel doğrulardan ödün vermeyen tutarlı çevreleri de doğrulamıştır. Giderek belirtelim ki, sorunlara emekçi sınıf açısından bakmak, TÖS eylemini bu açıdan sürdürmek gerektiği yolundaki sendikal görüşün gerekliliği bir kez daha anlaşılmıştır

Şûra’da yer alan ve Genel Kurulu derinden etkileyen görüş ve önerilerin, sendikamızın fiili durumunun ilerisinde olduğu saptanmış; bu hal TÖS yönetimini tarihi ve sendikal doğrultusunda tastamam görmek isteyenleri bir kez daha acı acı düşündürmüştür.”

“Bildiriciler arasında, halk ve eğitim sorunlarının içinde yaşayan öğretmenler hemen hiç yoktu. Bildirilerin hazırlanmasında bilim adamları ile yetinilmemeli, teorinin pratikle olan zorunlu bağıntısı düşünülerek cephedeki öğretmene, hele köy öğretmeni-ne özel bir yer verilmelidir. Yoksa Devrimci Eğitim Şûralarının, karşısında olduğumuz resmî şûralardan pek farkı kalmaz.”

(Feyzullah Ertuğrul, Devrimci Eğitim Şûrası’ nın Ardından, ANT Dergisi, 24 Eylül 1968)

DEŞ'İN İÇERİĞİNE TOPLU BİR BAKIŞ

Şûra kararlarına dönüştürülmüş komisyon raporlarında söylenenleri Sonuç Bildirisi'ndeki yansımalarına dayanarak (DEŞ Kitabı) önceki bölümde belirtilen DEŞ'in amaçlarına göre üç eksen üzerinde gruplandırabiliriz:

1. Varolan Eğitim ve Toplum Düzenine Yönelik Eleştiriler. *“Türkiye halkı bugün emperyalist güçlerle birlikte bu ülkeyi sömüren işbirlikçi kapitalistlerin ve toprak ağalarının ekonomik ve siyasal alanda egemen olduğu geri bırakılmış bir toplumsal düzen içinde yaşamaktadır.” “Türkiye’deki egemen sınıflar eğitimi dışa bağlı sömürü düzenini sürdürmek üzere bir araç olarak kullanmaktadırlar.” “Eğitimimiz, gelişmiş kapitalist ülkelerin ihtiyaçlarını karşılayacak tipte insan yetiştirme ve araştırma yapmak için alet edilmekte, (...) ülke üretimini arttırmak ve Türkiye halkını bilinçlendirmek yerine zenginler için tüketici ve kitleler için uyutucu bir yapıya oturtulmaktadır.” Ayrıca “Türkiye’nin ekonomik ve teknolojik ihtiyaçlarına yönelmeyen gerici bir düzendir” bu... (s. 499)*

2. Ülkemiz İçin Gerekli Eğitim Düzenine İlişkin Eleştiriler: Irk, dil, din ve bölgeler arasındaki eşitsizlik ile kadın erkek ayrımını (...) ortadan kaldıracak (s. 500) *“fırsat eşitliğine”* (s. 499) yol açacak bir eğitim düzeni. *“Anayasa ilkelerine, ülke çıkarlarına, bağımsızlığa ve kişi onuruna aykırı uygulamalara”* kapalı bir eğitim düzeni. *“Yerli ve yabancı özel okullara”* yer vermeyen eğitim düzeni. *“Köy Enstitüleri uygulamasından da”* yararlanmaya yönelik bir eğitim düzeni. *“İşçi-Köylü Üniversitesi”* de amaçlayan bir eğitim düzeni, (s. 501) *“Ulusal istekleri (...) ve Türkiye’nin ekonomik ve teknolojik gereksinimlerini”* karşılayan *“ilerici”* bir eğitim düzeni, (s. 499) *“Eğitimin temeli olan öğretmene ve öğrenciye, ulusumuza yararlı olacak, yaratıcı ve geliştirici ortam sağlaya(cak) bir eğitim düzeni.*

3. Gerekli Eğitim Düzenine Ulaşmanın Yolları: Bu eğitim düzenine “*eğitimde devrim*” yoluyla değil, “*devrim için eğitim*” yoluyla ulaşılabilir. Çünkü “*eğitim de düzenin bir parçasıdır ve hakim güçlerin çıkarlarına uygun bir amaca yöneltilmiştir. Bu koşullarda eğitimde devrim yapılması toplumun ekonomik yapısının değişmesine ve siyasal yönetimin halktan yana olan güçler eline geçmesine bağlıdır. Ekonomik ve siyasal bir devrim olmadan eğitimde devrim olamaz, (s. 499) Onun içindir ki, “Devrimci Eğitim Şûrası”, “devrimci güçlerin eğitim alanında bugün yapacakları” eylemleri ‘devrim için eğitim’ görevi olarak saptamıştır.” (s. 500)*

Sonuç Bildirisi’nde bu görevin yerine getirilmesi “*kitlelerin devrim için eğitilmesi ve bilinçlenmesiyle*” olanaklıdır denilmiş, devrimci bir siyasal yönetime ancak bu yoldan ulaşılabileceği vurgulanmış ve şöyle sürdürülmüştür: “*İşçi ve köylülerin siyasal hayata ve yönetime bilinçli bir şekilde ağırlıklarını koymaları ve kendi çıkarlarına yönelen bir düzen kurmalarını sağlamak, eğitimin yerine getirmek zorunda olduğu bir görevdir. Bu bakımdan işçi, öğretmen ve öğrenci örgütlerinin bu yöndeki çabalarını dar anlamda politik bir eylem değil, önceliği olan bir kamu görevi saymak gerekir. Bunu yapmayan kuruluş ve kişiler görevlerini yerine getirmemenin sorumluluğunu taşırlar. Devrimci Eğitim Şûrası’na katılmış olan öğretmen, öğrenci ve işçi kuruluşları ve aydınlar bu yöndeki eylemlerini işbirliği içinde düzenleme yönünde olumlu adımlar atmışlardır.” (s. 500)*

Daha sonra “*halkın siyasal (olarak) bilinçlenmesi*” kapsamında “*din sorunu*” üzerinde de durulmuş, “*Devrimci güçler kişilerin dinsel inançlarına ve kutsal yerlere saygılıdır.*” denilerek “*ilerici güçlerin halkın dinsel inançlarına karşı*” gösterilmesinin ve “*dinsel inancın sağcılıkla*” özdeşleştirilmesinin “*aldatmaca*” olduğu vurgulanmıştır. (s. 500- 501)

Sonuç Bildirisi’nde bir de şöyle denilmiştir: “*Devrimci güçlerin ülke sorunlarının çözülmesini sağlayacak siyasal koşullara*

ulaşılması yolundaki eylemleri yanında ileride uygulanacak eğitim devriminin hazırlanması için de bugünden çaba göstermeleri şarttır.” Böylelikle Kurultay, “devrim için eğitim” savaşımı sonucunda ulaşılacak toplumsal düzende uygulanmak üzere şimdiden “eğitimde devrim” hazırlıkları yapılmasını da karara bağlamıştır. (s. 501)

Şûra'nın bu kararları ve uygulanması konusunda TÖS yönetiminin Şûradan sonraki düşüncelerine ve tutumuna da değinilmesinde yarar var. Bunun için Devrimci Eğitim Şûrası kitabının başında, altında TÖS Yürütme Kurulu imzası bulunan şu görüşlere yer verilmektedir önsöz'de:

“Önce eğitimi, sonra toplumu düzeltelim biçimindeki düşünceleri geçerli saymak mümkün olmadığı için 4 Eylül 1968'de toplanan ve çalışmaları beş gün süren Devrimci Eğitim Şûrası, Devrim İçin Eğitim' ilkesini saptamıştır.

Hemen belirtelim ki, eğitimi devrim için uygulamanın bin bir riski ve güçlüğü vardır. Eğitimi devrim için uygulama ilkesi, herkesten çok öğretmenlerimizin diriliğine ve uyanıklığına bağlıdır. Devrim için eğitim uygulamasının gerçekleşebilmesi, önce kendisini uyandırmış ve düşüncesini devrimci yöne doğrultmuş öğretmenlerimizin varlığına ve çokluğuna bağlıdır.” (s. 6-7)

“DEŞ'e katılan öğretmen, öğrenci, işçi, aydın ve pek çok meslek kuruluşu temsilcilerinin birleştiğı bu ortak görüş, sonuçta ciddi bir devrimciler dayanışması ile TÖS'e daha güç görevler yüklemektedir. Bu görevler:

1. Öğretmeni örgütlemek ve uyandırmak, bunun için 'tek ve güçlü sendika' ilkesini gerçekleştirmektir.

2. 'Devrim İçin Eğitim' ilkesini uygulamak, öğrencileri 'hayata karşı devrimci tavırlı' kimseler olarak yetiştirmek, yetişkinleri de bu yönde bilinçlendirmektir.

(...) Öğretmenlerimiz ve onların desteği olan devrimci güçler, Anayasamızın, resmî müfredat programlarımızın böyle bir eğitim uygulamasına yasal bir kimlik kazandıran pek çok hükmünü titizlikle kullanacak ve bunları sonuna kadar uygulayacaktır."

"Siz bir meslek kuruluşu değil misiniz? Niçin sınırlarınız dışına çıkıyorsunuz? Öğretmen sorunlarını, meslek sorunlarını bırakıp 'devrim için eğitim' ve 'düzen' tartışmalarına dalmak, politik faaliyetlere dalmak demektir, "diyenlere, diyebilecek olanlara TÖS Yürütme Kurulu'nun yanıtı şöyledir:

"Gerçi Şûra'da öğretmen ve meslek sorunları da ele alınmıştır; çünkü bunlar da asıl sorunun bir yanıdır. Ama Türk öğretmeni sadece bu sorunlar içinde kapanıp kalmayacaktır. Biz çağımız içinde eğitimin genişleyen sorumluluğunu anlıyoruz. Bunun içindir ki halkımıza karşı görevlerimizi yapmak istiyoruz. Türkiye'yi sömürten, onu bu yüzden geri ve yoksul bırakan koşullara daha fazla boyun eğmeyelim diyoruz. Politik faaliyetin 'iktidarı ele geçirmek' olduğunu yasalar bulanık da olsa çizmiştir. Biz iktidara gelmek için çalışmıyoruz. Bu yönde bir çabamız yoktur. Ama iktidara gelme hakkı olan halk kitlelerini demokratik bilince kavuşturmak, onları bu yönde uyarmak, bilinçlendirmek de eğitimin ve eğitimcilerin görevidir. Bu yüzden, yaratılmak istenen 'politik faaliyet' taassubuna asla boyun eğmeyeceğiz." (s. 7)

abece Dergisi, Mayıs 2005

EĞİTİM-SEN'in Demokratik Eğitim Kurultayı Dolayısıyla

26. TÖS'ÜN DEVRİMCİ EĞİTİM ŞÛRASI(DEŞ)'NA GENEL BİR BAKIŞ (4)

Daha çok DEŞ'in içeriğinin tanıtımını kapsayan önceki bölümlerden sonra bu son bölümü, DEŞ'i bütünüyle değerlendirmeye çalışarak bitirmek istiyorum.

Önce içerik üzerinde duracağım. Hemen belirtmeliyim ki, önceki bölümlerde bulunan açıklama ve alıntılar, DEŞ'in içeriğine ilişkin her şeyi kapsamıyor.

Öyle de olsa, bir derginin boyutlarıyla sınırlı bu çalışma yine de önceki ve şimdiki bölümleriyle DEŞ'i tanımaya ve anlamaya sanırım yeterli olabilecektir.

İçeriğin yorumuna ve değerlendirmesine gelince şunları söyleyebilirim:

TÖS bir sendika, DEŞ de bir eğitim etkinliği olduğu halde siyasal niteliğiyle öne çıkan bir Şûra'dır bu.

Belki denilebilir ki, mesleksel ve sendikal sorunların yurt ve dünya sorunlarından türediği anlayışını bu topraklarda ilk kez tüzüğüne geçiren bir sendikadır TÖS. Onun tüzüğündeki, kuruluşunda konulan ve hiç değişmeyen amaçlarından biri şöyledir: “Eğitim mesleğinin gelişmesine, bu meslekte hizmet görenlerin ekonomik, hukukî ve sosyal, kültürel hak ve çıkarlarının korunup çoğalmasına ilişkin genel yurt sorunlarının çözümlenmesinde ilgili demokratik kurumlara yardımcı olmak.”

TÖS'ün yaşamı boyunca *“yasalara aykırı bir siyasal örgüt”* olduğu biçiminde suçlanması ve saldırılara hedef olması, tüzüğündeki bu amaca dayanarak yürüttüğü savaşımın nedeniyledir. Örneğin askeri yargının TÖS davası belgelerini ve bu arada 1. ve 2. DEŞ'le ilgili suçlamaları da içeren bir yayında TÖS için, *“mesleki bir kuruluş değil maskeli devrimci (ihtilalci) bir teşekküldür”, “Gaye ve maksadı, mesleki bir kuruluş olarak, müntesiplerinin (üyelerinin) menfaatlerini korumak değil yapılacak kızıl devrimin bir vasıtası olmaktır.”* denilmesi ve asıl TÖS Davası'nın kendisi bu nedenledir. Genel Başkan DEŞ'i açış konuşmasında *“ulusumuzu kanlı ve kıyımlı düzen değişikliklerine zorlamaya kimsenin hakkı yoktur.”* dediği halde *Politika Dergisi*'nin DEŞ için *“düzen değişikliği amacıyla kan ve can verilmesinden söz edilen Şûra”* diyebilmesi, *“eğitim semineri değil anarşi kursu”* diyebilmesi bu nedenledir.

Geçtiğimiz günlerde Başbakan Tayyip Erdoğan, Dünya Kadınlar Günü'nü kutlama gösterilerinde polislin kadınlara saldırmasını kınayan TÜSİAD'a *“herkes kendi sorumluluk alanında kalsın. Siyasetçiler zaten yüklendikleri sorumluluğun farkındadır.”* (Radikal, 12.3.2005) demiştir. İşte bu da sivil toplum örgütlerinin siyasayla, devlet yönetimiyle olan organik bütünlüğünü yok sayan ve gerçekte TÜSİAD'a değil, TÖS ve KESK gibi EĞİTİM- SEN gibi demokratik sivil toplum örgütlerine gözdağı vermek isteyen bir anlayışın oldum olası tanındığımız kandırmacalarından biridir.

Gerçekte TÖS'ün değeri; bütün savaşımını, yurt ve dünya sorunlarının eğitim mesleğinin ve eğitim emekçilerinin sorunlarıyla da organik ilişkisi temeline dayandırmış olmasındandır. TÖS bir sendika, DEŞ de bir eğitim etkinliği olduğu halde Şûradaki tartışmalarda siyasal erk ve emperyalizm konularına vurgu yapılması da esas olarak onun bu özelliğinden kaynaklanmaktadır. Ama bir de TÖS yıllarındaki yurt ve dünya koşulları unutulmamalıdır.

Bir yanda kapitalist, öte yanda sosyalist dünya sisteminin sürüp gittiği ve iki sistem arasındaki “soğuk savaş” dehşetinin tüm dünyada yaşandığı dönemin koşullarıydı bunlar. Türkiye'nin, kapitalist dünya sisteminin başoyuncusu ABD'nin kısılcasında bulunduğu koşullardı. Ekonomik, toplumsal, siyasal yaşamda bu kısıkaçtan canı yanan yığınların patlamaya yakın oldukları koşullardı. TİP'in sosyalizm adına parlamento içinde ve dışında kapitalizme ve emperyalizme karşı sosyalist dünya sisteminden yana zorlu bir savaşım yürüttüğü ve bu tutumuyla ezilen yığınlardan yana bir siyasal erkin nasıl olabileceğinin sinyallerini verdiği, bilim çevrelerinde, aydın kamuoyunda kendisine seçkin bir yer edindiği koşullardı. Yine TİP'in, o da işbirlikçi egemen sınıfların ve emperyalizmin korkulu düşü olan gençlik devinimlerinde yaşam bulan *Millî Demokratik Devrim* görüşünden, Çekoslovakya'nın işgalinden yansıyan bölünmelere karşın doruktaki bu yerini koruduğu koşullardı. İşçi sınıfının sendikal devinimlerinde DİSK'in sınıf sendikacılığını izlediği ve TİP'in simgelediği siyasal devinimle koşutluk içinde bulunduğu koşullardı. Bir de CHP'nin “*ortanın solu*”na geçtiğini duyurduğu yılların koşullarıydı bunlar. Ama ondan da önemlisi sosyalistlerin “*sosyalizme açık*” olduğunu savladıkları 27 Mayıs Anayasası'nın henüz karartılmamış haliyle yürürlükte bulunduğu koşullardı.

Yineliyorum: DEŞ'te siyasal erk ve emperyalizm konularına vurgu yapılmasında Türkiye ve dünyadaki bu koşulların kuşkusuz ki rolü vardır. Ama TÖS'e mesleksel ve sendikal sorunların çözümü için yurt ve dünya sorunlarına ve bu bağlamda siyasal erk sorununa eğilme görevini ve olanağını sağlayan asıl, valilik onayından geçmiş *Tüzüğü*'nün amaçlarından biri olan yukarıdaki o alıntıdır. Ve TÖS, *Tüzüğü*'ndeki bu amaca dayanarak “*eğitim mesleğinin gelişmesine, bu meslekte çalışanların hak ve çıkarlarının korunup çoğalmasına ilişkin genel yurt ve dünya sorunları*”nı salt DEŞ günlerinde değil her zaman şu ya da bu ölçülerde irdelemiş, yine koşullara göre ölçüsü, boyutları

değişen çeşitli etkinlik ve eylemleriyle bu bağlamda isteklerde, önerilerde, tepkilerde bulunmuştur.

Günümüzde KESK'in ve EĞİTİM-SEN başta olmak üzere ona bağlı sendikalarımızın kendi iş kollarındaki temel sorunların çözümü için yurt ve dünya sorunlarının çözümüyle de ilgileniyor olmalarının temelinde TÖS'ten bu yana sürüp gelen bu sendikal anlayış geleneğinin rolü vardır kanımca.

DEŞ'te siyasal erk ve emperyalizm konularına nasıl vurgu yapıldığını önceki bölümlerde görmüştük. Anımsanacağı üzere DEŞ'in amaçları uyarınca tartışmalar daha çok

1. Varolan eğitim düzeninin eleştirisi,
2. Türkiye'nin gereksinimi olan eğitim düzeninin saptanması,
3. Bu eğitim düzenine ulaşmanın yolları üzerineydi.

Bunlardan ilki konusunda komisyon raporlarında söylenenler aşağı yukarı aynıydı. Başka bir deyişle; raporlardaki eğitim düzenine yönelik tartışmalarda farklılaşmalara rastlanmıyordu.

İkinciye gelince; kuşkusuz ki Türkiye'nin gereksinimi olan eğitim düzeni, kapitalist toplum yeğlendiğinde bir türlü, sosyalist toplum yeğlendiğinde bir başka türlü olacaktı. Öyleyse işçi ve köylülerin siyasal erkini amaçlayan bir devrimden sonra gerekli eğitim düzeni isteyenlerle kapitalizm koşullarında “*eğitimde devrim*” adına eğitimde reform amaçlayanlar arasında Türkiye'nin gereksinimi olan eğitim düzeni bakımından niteliksel bir farklılaşma olması gerekirdi. Ama aşağıda değineceğim gibi bu sonuncular arasında “*eğitimde devrim*” belgisiyle (sloganıyla) kapitalist toplumda sosyalist eğitim düzeni amaçlayanlar da olabilirdi ve vardı. Bunlarla “*devrim için eğitim*”ciler, doğaldır ki Türkiye'nin gereksinimi olarak sosyalist eğitim dü-

zenini yeğlemiş olmalıydılar. Ne var ki bu ikisi sosyalist Türkiye için değil, daha çok bağımsız ve demokratik Türkiye için düşünülebilecek nitelikte bir eğitim düzeni anlamına gelen isteklerde bulunmuşlardır. Sonuçta bu ikisiyle reform anlamında “*eğitimde devrim*” isteyenler arasında işte bu nedenle niteliksel bir farklılaşma olmamış; o da bireysel raporlardan ancak bir tanesinde, sosyalist eğitimin merkezinde bulunan “*poli-teknik eğitim*” kavramına değinilip geçilmiştir.

“*Devrim için eğitim*”cilerin bu durumu *bir temel sınıfın (işçi sınıfı), siyasal erki öteki temel sınıfın (burjuvazinin) elinden alması* anlamında bir devrimi Türkiye’nin o günkü koşullarında ve yakın bir gelecekte olanaklı görmemelerinden ileri gelmiş olabilir.

Ama DEŞ’in üçüncü amacına gelindiğinde, biri ötekini dışılayan iki görüşün ortaya çıktığı görülmüştür. Çünkü Türkiye’nin gereksinimi olan eğitim düzenine ulaşmanın yolu bu görüşlerden birine göre “*eğitimde devrim*”, ötekine göre ise “*devrim için eğitim*” yoludur. Bunlardan birincisi siyasal erkin sınıfsal anlamda el değiştirmesini gerektirmiyor ama ikincisi gerektiriyordu. Bunun içindir ki “*eğitimde devrim*”cilerle “*devrim için eğitim*”ciler arasında açık bir farklılaşma, bunun sonucunda da yoğun bir tartışma yaşandı yukarıdaki amaçların üçüncüsünde.

Bu durumu biraz daha açalım. Ne anlama geliyordu bu iki kavram?

Önce “*eğitimde devrim*” kavramına bakalım: Gerek bildiri-lerde; gerekse komisyon raporlarında bunun iki anlamına rastlanıyor. Bir anlamıyla bu kavram “*Atatürk Devrimleri*” bağlamında ya da kapitalizm çerçevesinde bir “*eğitim devrimi*” olarak düşünülüyor ve benimseniyor (aslında buna “*eğitim reformu*” da denilebilir). Öteki anlamıyla ise kapitalist düzende sosyalist eğitimi amaçlayan bir devrim olarak açıklanıp benimseniyor.

“Eğitim devrimi” ve “devrimci eğitim” deyimleri ise, “eğitimde devrim” in her iki anlamına açık kavramlar olarak anlaşıyor.

Bildirilerde, komisyon raporlarında ve sonuç bildirisinde kullanılan tek anlamıyla “devrim için eğitim”se bir süreç olarak anlaşılabilir ve bu süreç, önce okul içinde ve dışında sosyalist siyasal erk için eğitim, sonra da sosyalist eğitim evrelerini kapsıyor. “Devrim için eğitim” savı; kapitalist toplumda, sosyalist toplumun sosyalist eğitim düzenine hazırlanılmasını da kapsıyor. “Eğitimde devrim”cilerle “devrim için eğitim”ciler arasındaki birlikteliğin sağlanmasında bu da rol oynamış gibi görünüyor. Ama “devrim için eğitim” görüşü üzerinde gerçekleşen uzlaşma asıl, “devrim için eğitim”cilerin, “düzeni sürdürerek ‘eğitimde devrim’ çabalarına girilmiş olsa bile bunun olanaksızlığı deneylerle ortaya çıkacak, o zaman da öğretmen ‘devrim için eğitim’ savını benimseyecektir.” biçiminde esnekçe bir söylemde bulunmalarından ileri gelmiş gibi görünüyor.

“Devrim için eğitim” görüşü nasıl uygulanacaktı?

Bu sorunun yanıtı buraya değin söylenenlerden çıkartılabilir. Ancak soruyu *Sonuç Bildirisi*’nden alıntılarla kısaca şöyle de yanıtlayabiliriz. “...devrimci bir yönetimin iktidara gelmesi ancak kütlelerin devrim için eğitilmesi ve bilinçlendirilmesiyle(...), işçi ve köylülerin siyasal hayata ve yönetime bilinçli bir şekilde ağırlıklarını koymalarıyla mümkün” olduğuna göre; “halkın siyasal (olarak) bilinçlenmesine yardımcı ol(unarak)” uygulanacaktır (DEŞ Kitabı, s. 500). Bunun yanı sıra “öğrenciler hayata karşı devrimci tavırlı kimseler olarak yetiştirilerek” uygulanacaktır (DEŞ Kitabı, s. 7).

Bu sorunun yanıtını bir de Genel Başkan *Fakir Baykurt*’un TÖS Davası’ndaki ifadesinde DEŞ’le ilgili olarak söylediklerinden aktarılan şu alıntıda görelim: “Devrim için eğitim, insanı ve toplumu devrime hazırlayan eğitimidir. Devrim için eğitim, çocukları okulda eğitirken, yenilikçi, değişiklikçi, yani bizim sık

sık kullandığımız anlatımla insanı yaşam içinde "devrimci tavır ve davranışlı" hale getirmek; vaktinde okul yüzü görmemiş yetişkinleri de buna göre uyandırmak ve bilinçlendirmek demektir.

Kuşkusuz bunun pedagojik yol ve yöntemleri, teknikleri vardır. Bulunduğu dersliğin, köyün, mahallenin, kentin, en küçükten başlayarak kötü koşullarını değiştirmeye alışan çocuk, giderek, toplum ve ülkesinin kötü koşullarını değiştirme bilincine ulaşır. Kendisi başkasını sömürmediği gibi, başkasının kendisini sömürmesine de göz yummaz biçimde eğitildiği zaman, ülkesinin sömürülmesine karşı koyar. Sömürmenin sadece klasik yollarla değil, "yeni" yollarla da, yani kredi, yardım vb. yollarla yapıldığının ayırdına varır. Bundan kurtulmak için, öteki toplumların bireyleri gibi, yer altı ve yer üstü kaynaklarını kendisinin işletmesi gerektiğini, bunun için yeni araçlar geliştirmesi, tarımı makineleştirip yeni endüstri kurması gerektiğini anlar.

Yetişkin kimse, büyümüş, yetişmiş ama okul yüzü göremediği için aldığı, sattığının ayırdında değil, bunları nasıl bilecektir? Anayasada temel hak ve özgürlüklerin yer almış olması, okul görmemiş kimse için fazla anlam taşımaz. Öğretmenlerin devrim için eğitim çabası halka Anayasa'da yer alan hak ve özgürlüklerin neler olduğunu öğretecektir; bunları öğretmek yetmez, bunları nasıl, hangi yasalardaki ölçülere göre kullanacağını öğretecektir." (S. 82, 83)

"Eğitimde devrim" ve "devrim için eğitim" görüşleriyle ortaya çıkan bu iki farklı tutumun DEŞ'te en açık biçimde görülebildiği yer rahmetli Prof. Dr. Muammer Aksoy'un Cumhurbaşkanlığı'nı ziyaret önerisi üzerinde yapılan tartışmalardı. "Eğitimde devrim"çilerin desteklediği bu öneriye, yakınılan sorunların kaynağında bulunan devlete değil halka gidilmesi gerektiğini savunan "devrim için eğitim" yanlıları karşı çıkmıştı. Sonuçta öneri Şûra'da az bir oy farkıyla kabul edilmiş; Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'a Fakir Baykurt, Muammer Aksoy ve Osman Nuri Koçtürk'ün de aralarında bulunduğu bir kurul gönderilmesine

karar verilmişti. Ama *Kurul*'un ziyaretten pişmanlık duyduğu öğrenilmiş ve bu olay, "*devrim için eğitim*"cilerin haklılığını kanıtlayan bir gelişme olarak yorumlanmıştır.

DEŞ kitabının önsözünde de belirtildiği gibi; eğitimin salt siyasal erkle, emperyalizmle olan ilişkisi üzerinde durulmuş değildi DEŞ'te (s. 7). Eğitim mesleğiyle, sendikal haklarla doğrudan ilgili sorunlar da irdelenmiş ve tartışılmıştı. Hem de Şûra'ya sunulan bildiriler ve komisyon raporları arasında salt bu sorunlara özgülünmüş ya da mesleksel, sendikal sorunların siyasal yönleri üzerinde ne yazık ki durulmamış olanlar da vardı. Eğitimin siyasal erkle ilişkisi konusunun öne çıkması, o dönemde işbirlikçi kapitalizmin ve onun emperyalizme bağımlı devlet yönetiminin günübürlük siyasal uygulamalarla eğitimde yol açtığı yıkımların ileri boyutlara varmasındandı. Ama daha da önemlisi *AP iktidarı*'nın eğitim emekçileri üzerinde yoğunlaşan ve ünlü "*öğretmen kıyımı*" deyimiyle anımsanan uygulamalarındandı; tümüyle sola yönelik saldırıların öznelere olan gerici, anti-komünist örgütleri kotarması, beslemesi ve desteklemesindendi.

Çalışmayı satırbaşlarıyla kimi noktalara değinerek bitiriyorum:

- TÖS'ün çağrısına teşekkür edip başarı dileyen ve Şûra'yı müfettişlerine izlettiren Millî Eğitim Bakanı İlhami Ertem iletisinde "*öğretmenlerimizin, (...) başarının sırrını her şeyden önce memleket menfaatlerinin isabeti takdirinde ve Atatürk'ün milleti birlik içinde bulundurma idealine samimiyetle bağlılıkta bulacaklarından şüphe etmiyorum.*" demiş ve eklemiştir.

- (...) *Türk eğitiminin milli kültür ve değerlerimize bağlılık-tan güç alması gereğini iyi idrak etmemeye imkan yoktur.*"

TÖS, Şûra kitabında *Bakan*'ın iletideki bu sözlerine karşılık şunları not etmiştir: "*Bakanın her kasabada bir imam-hatip*

okulu açma yarışına girmesi, bizim uğrunda savaş verdiğimiz Atatürk ilkelerine onun inanmadığını gösterir.”

“(Bakan) ‘millî kültür ve değerlerimize bağlılıktan’ asla şaşmayan öğretmenlerimize karşı; insan olanın vicdanını ürperten, kanunsuz olmaktan öte insafsız bir kıyım uygulama görevi” yapmaktadır. (s. 360, 422)

- Millî Eğitim Bakanı DEŞ’in etkisiyle hemen VIII. Eğitim Şûrası’nı toplamaya karar vermiş, iletisinde bütün meslek kuruluşlarını bu Şûra’ya katılmaya çağırmıştır. TÖS ise bunu resmi bir çağrı sayarak Şûra’ya katılacağını duyurmuştur.

- Anıtkabir ziyaretinde Genel Başkan Fakir Baykurt deftere şunları yazmıştır. “...Senin gösterdiğin mutlu amaçlardan çok uzaklarda bocalıyoruz. Borçlu, yoksul ve geri kalmış olarak yabancılardan fayda umuyoruz. Biz öğretmenler buna asla razı değiliz. Bugün çocuk ana babaları Şûramıza yolladıkları bir telde fakirlere uygun bir yol bulun’ diye konuşuyorlar. Bu yol, senin devrimci yolundur. Senin ışıklı yolundayız. Devrimci çıkar yollar bulup, görevimizi yapacağız. Sana saygılar!..” (s. 73)

- Rahmetli Hamdi Konur’un mektubundan: “...eğer bu kararları biz, pratiğe aktarabilirsek, bütün devrimci güçleri bir araya toplayabiliriz. Ve devrimcilik havaya yumruk sallamaktan kurtulur. Diyebiliriz ki bizim sendikamız, devrim hareketinin çekirdek gücü olmak sorumluluğunu yüklenmiştir. Toplantının bir önemi de buradan geliyor. “ 22 Eylül 1968 (s. 118)

- Fatsa Köycülük Derneği İkinci Başkanı Zeki Saruhan ile tisinin sonunda; “Devrimci öğretmene selâm olsun. Bozuk düzenin tümüne birlikte direneceğiz. Omuz omuza vererek alanlara birlikte yürüyeceğiz. Büyük kurtuluş gününün şafağı atmaktadır.” demiştir. (s. 38)

- Denizli Çardak ilçesi Bozkurt İnceler Kasabası ve Söğüt Köyü halkı adına Mahmut Çetin’den: “Ey milletin asil evlatları!

Ey gerçekten bizi düşünen toplumcular! Ey aydın sorumluluğunu yüklenenler! İyi kulak verin köyünüze! Biz topraksız ve açız. Biz doktorsuz, , ilaçsız dertler düğümüyüz. Biz okullarda okuma imkânından yoksunuz. Biz ırgat olduk, çoban olduk. Çocuklarımızı bari okutun, adam edin. Asırlarca ordunun Mehmetçığı olan bizi ve çoban olmaya mahkûm yavrularımızı Allah aşkına tez elden kurtarın. Yetkili kararlar alın. Hepinizin ellerinden öperiz.” 5 Eylül 1968 (s. 30)

Buraya değin anlatılanlardan da çıkartılabileceği gibi DEŞ’in hazırlık süreci daha çok “*eğitimde devrim*” görüşü yönündeydi. Bu görüş Şûra Genel Kurulu’na gelindiğinde karşısında “*devrim için eğitim*” görüşünü buldu. Bu iki görüş üzerinde kümeleşen delegeler, iki görüşten birini ötekine karşı savunmak üzere yoğun bir biçimde tartıştılar. Denilebilir ki, *Genel Kurul* tartışmalarının eksenindeki tartışma buydu. Şûra kararına dönüşen “*devrim için eğitim* “ görüşü, emeğin ve tüm insanlığın kurtuluşunu amaçlayan işçi sınıfı ideolojisi bağlamında kesinlikle sınıfçı bir görüştü özünde. Eşanlamlı bir anlatıyla “toplumcu (sosyalist)” bir görüştü.

Bir anlamıyla “*reformist*” denilebilecek olan “*eğitimde devrim*” kavramıysa öteki anlamıyla kapitalist toplumda sosyalist eğitim anlamına geldiği için aynı zamanda toplumcu bir kavramdı ve denilebilir ki bu anlamıyla bu kavramdan yana olan Şûra delegeleri giderek artan sayıda “*devrim için eğitim* “ görüşünü paylaşıp duruma geldiler. Hem bu durum ve hem de önceki söylediklerimle birlikte tartışmalardaki demokratik esneklik, iki görüşün temsilcilerinin “*devrim için eğitim*” görüşü üzerinde uzlaşmaya varmalarını sağladı.

Artık bu görüş kamuoyunun da ilgi ve desteğiyle TÖS içinde öylesine benimsendi ki *TÖS yönetimi yine bu görüş temelinde 2. Devrimci Eğitim Şûrası’nı* toplamaya karar verdi. 2. DEŞ bu karara uyularak 7-11 Şubat 1971 günlerinde toplanacaktı. Hazırlanan programa göre bu Şûra’da “*devrim için eğitim*” görüşü

temelinde hazırlanıp tartışılacaktı. Bildiri konuları, hazırlayan ve sunucuları çoktan belirlenmiş, üstelik bildirilerden birçoğu broşürler halinde bastırılmıştı da.

Demek ki gerçekleşseydi, 2. DEŞ, 12 Mart (1971) darbesinden yaklaşık bir ay önce toplanmış olacaktı. Ama onun gerçekleşmesini herhalde bu darbenin ayak sesleri engellemiş olmalıydı...²⁷

27 Genel başkan Fakir Baykurt bu Şûra'ya sunulacak bildirileri hazırlayacak komisyondaki kişilere iletmişti 23 Kasım 1970 günlü yazısında 2. *Devrimci Eğitim Şûrası*(DEŞ)'nın 1. DEŞ'in "bir uzantısı 'olacağını vurgulayarak' eğitim sorunlarımızın, toplumu devrimci özelemlerine cevap verecek biçimde ele alınıp çözümlenmesine bugün her günden çok ihtiyaç vardır" diyordu. Ayrıca TÖS Genel Merkezi'nce yayımlanan "2.DEŞ'in Amaçları" arasında şunlar da vardı:

- 1.DEŞ'in bir uzantısı olan bu Şûra'da Türk Halkının iyice belirginleşen devrim özelemini dile getirmek, bunun temel tedbirlerini anlamak ve anlatmak
- "Devrim İçin Eğitim" ilkesini gerçekleştirmede görevlerimizi belirlemek ve açıklığa kavuşturmak, halkla daha olumlu ilişkiler kurabilmenin yollarını saptamak

TÖS Genel Merkezi'nin planlamasına göre 2.Devrimci Eğitim Şûrası'nda 12 konu tartışılacaktı ve her konu için her biri en az 4 kişiden oluşan komisyonlar, tartışılmak ve bir karara bağlanmak üzere bildiriler hazırlayacaklardı. Her komisyonun konusu ve kimlerden oluşacağı Genel Merkez tarafından belirlenmişti. Benim de içinde bulunduğum 7 No'lu komisyon şu kişilerden oluşuyordu: Ali Bozkurt, Avni Aytan, Bahri Savcı, Dursun Akçam, Feyzullah Ertuğrul, Talip Apaydın, Vahap Erdoğan.

Tüm öteki komisyonlar gibi biz de komisyon adına, Şûra Genel Kurulu'na sunulmak üzere 1.DEŞ'in eğilimi uyarınca "Devrim İçin Eğitim" temelinde bir bildiri tasarısı hazırlayacaktık. Bu amaçla yaptığımız komisyon çalışmalarında TÖS içindeki iki farklı görüş nedeniyle ne yazık ki uzlaşmaya varamamıştık. Bunun üzerine, biri Milli Demokratik Devrim(MDD), ötekisi de Sosyalist Devrim(SD) stratejisi olarak bilinen bu iki görüşe göre iki farklı bildiri tasarısı hazırlandıysa da bunların komisyonda tek bir tasarıya dönüştürülmesi sağlanamadı. Çünkü MDD adına hazırlanan bildiri anımsadığım kadarıyla Devrim İçin Eğitim kararından önce 1.DEŞ'e sunulan MDD bildirisinin hemen hemen tıpkısıydı. Bu durum üzerine, Komisyon Devrim İçin Eğitim görüşü temelinde ama SD görüşüyle çelişmeyen öteki bildiriyi hazırlama görevini bana verdiğinden (Bir örneğini koruduğum bu bildiri 30 sayfaya yakındır) TÖS Genel Başkanlığı'na bir dilekçe sunmuştum. 23 Ocak 1971 günlü bu dilekçemin bir örneği tıpkısıyla şöyledir:

Sonuç olarak; TÖS'ün ilklerinden biri olan DEŞ' ten öğreneceğimiz çok şey vardır. Ancak günümüzde kapitalizmin küreselleşmesi yönünde hızlı bir değişim süreci yaşanırken insanlığı da tümüyle kurtaracak olan emeğin küreselleşmesini yaratmak üzere bireyler ve örgütler olarak önce kendimizi sonra da dışa dönük savaşım yöntemlerimizi ivedilikle, özenle yenilemek kooluyla.

Bu çalışmayı; eğitim işkolundaki geçmişimizin yaşayan-yasamayan bütün özgürlük savaşımclarına, günümüzde sendikal savaşımclarını onların sosyalizme uzanan ufkunda ilerleyerek sürdüren sendikamız EĞİTİM-SEN'in ve KESK'e bağılı öteki

TÖS Genel Başkanlığı'na
Ankara

2. Devrimci Eğitim Şûrası için kurulan *Devrim İçin Eğitim Komisyonu*'nda görevlendirilmişim. Komisyon çalışmalarında iki farklı görüş ortaya çıkmış ve bunların uzlaştırılması mümkün olmadığından bu iki görüşe göre iki ayrı bildiri hazırlanmıştı. En son komisyon toplantısında yönetmen *Sayın Hürrem Arman*'ın ifade ettiğine göre, *Genel Merkez*'ce kurulan ve adına uygulama kurulu denildiğı bildirilen bir kurul bu iki farklı bildirinin ışığında ve dışında başka bir bildiri düzenleyecek, komisyonun tartışmasına ve onayına (mümkün olursa) sunacaktı. Oysa bugün baskıya girmek üzere iken ve acele iadesi kaydıyla işyerime gönderilen kesin bildiri MDD açısından hazırlanan önceki bildirinin hemen hemen tam bir kopyasıdır. Eğer durumdan haberdarsanız, bunu, Genel Merkezimizin MDD görüşü açısından yönetilmesine hâlâ da ısrar edildiğinin yeni bir belirtisi saymaya ve ona göre davranmaya hakkımız olacaktır. Değılse, bildiri baskıya verilmeden gereken müdahalede bulunacağınıza inanmak isterim.

Türkiye'nin bugünkü tarih aşamasında geçerliğı hızla gelişen, olaylarla kanıtlanmakta olan sosyalist devrim görüşüne göre tarafımdan hazırlanan rapordaki fikirlerden bir tekini bile içermeyen böyle bir bildirinin üzerine adımın konmaması en azından burjuva ahlâk kurallarının bir gereğıdir. Eğer baskıya verilmek üzere olan MDD görüşlü bu bildiri makamınızca da kabul edilip yayımlanacaksa; tarafımdan hazırlanan bildirinin de basılıp dağıtılması gerekir.

Bu da olmazsa karşıt görüşlerimizi Şûra'da açıklama hakkımız saklı kalmak şartıyla, bu açıklama ve itirazımın yayımlanacak MDD görüşlü bildirinin en son sayfasına aynen eklenmesini sayğı ile dilerim.

sendikalarımızın savaşımcı ruhlu üyelerine saygılar sunarak noktalıyorum...

abece Dergisi, Haziran 2005

Kaynaklar:

- 1. Devrimci Eğitim Şûrası, TÖS Yayını, Mart 1969.**
- 2. Uçurumun Kenarındaki Türkiye: TÖS Dosyası, Töre-Devlet Yayınları (2); Ankara 1973.**
- 3. Fakir Baykurt, İfade (TÖS Savunması), Eğitim-İş Yayınları, Mayıs 1994.**
- 4. Tefik Çavdar, Adalet Partisi, Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, Cilt: 4, 7, 8, İletişim Yayınları.**
- 5. Murat Belge, Türkiye İşçi Partisi, a.g.e. Mete Tunçay, Adalet Partisi, a.g.e.**
- 6. Cem Eroğul, Çok Partili Düzenin Kuruluşu. Geçiş Sürecinde Türkiye, Belge Yayınları. 2. Baskı 1992**
- 7. Türkiye Ansiklopedisi (1923-1973), Kaynak Kitaplar, Cilt: 4. Sosyalist Kültür Ansiklopedisi, Cilt: 6, Cilt: 8.**
- 8. Ali Yıldırım, Belgelerle FKE, Dev-Genç (1. FKE) 1965-1971, Yurt Kitap-Yayın, Nisan 1988.**
- 9. Nihat Sargın, TİP'li Yıllar (1961-1971), Anılar-Belgeler 1, Felis Yayınevi, 1. Baskı, 2001.**
- 10. Feroz ve Bedia Turgay Ahmad, Türkiye'de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi 1945-1971, Bilgi Yayınevi, Temmuz 1976.**

27. GENEL ÖĞRETMEN BOYKOTU’NU ANARKEN¹

Gülstan KOÇ

Giriş

“Türkiye eğitiminin ve öğretmenlerinin içinde bulunduğu bunalım dayanılmaz bir dereceye gelmiştir. Yabancı etkiler altında, sırtı halka dönük, eşitlikten uzak, tüketici, kalitesiz bir eğitim yıllarıdır, çocuklarımızı, halkımızı ve öğretmenlerimizi bıkırmıştır...”

Türkiye Öğretmenler Sendikası, 15 Aralık 1969’da başlayıp 4 gün sürecek olan Genel Öğretmen Boykotu’nun kararını bu cümlelerle deklare etmişti. Türkiye’de görev yapan 156 bin öğretmenden 109 bini iktidarın tüm baskılarına, Boykot’un duyulmasına ilişkin sansürüne, kışkırtmalarına rağmen Boykot’a katılmıştı.

Örgütlü öğretmen mücadelesinin toplumsal muhalefetten aldığı ve aynı zamanda ona kattığı dirence, kararlılığa karşı korkunun gücü, Boykot’u engellemeye yetmemiş; direnen öğretmenlerin mücadelesi türlü yollarla sonlandırılmaya çalışılmıştır. TÖS, Boykot sırasında 50 bin öğretmenin adli koğuştırmaya uğramasına, 19 bini hakkında takipsizlik kararı alınmasına, 45 binin maaş kesim cezası almasına, 6 bin 600’ünün il içinde sü-

¹ Buradaki haliyle gözden geçirilmiş ve biraz da genişletilmiş bu söyleşi, EĞİT-DER’in yayın organı olan *abece Dergisi*’nin Ocak-Şubat 2014 tarihli sayısında yayımlanmıştır.

rülmesine karşın *Boykot*'u gerçekleştirmeye dönük kararlılığını sürdürerek, devrimci öğretmen mücadelesini yükselterek bu eylemi gerçekleştirmişti.

Türkiye öğretmen örgütlenmesinde, toplumsal muhalefetin gelişiminde önemli kırılma noktası olan TÖS'ün öğretmenlerini, TÖS'ün hem kurucularından olan ve hem de kısa bir süre *Genel Başkanlığı*'nı yapan *Feyzullah Ertuğrul* ile konuştuk...

Gülistan Koç: Hocam öncelikle kendinizden bahseder misiniz?

Muğla'nın *Yatağan* ilçesine bağlı *Nebiköy*'de doğup büyüdim. 7 kardeşlik. Köyümüzde 3. sınıfa değin okudum ama köy enstitüsüne gidebilmem için 4. ve 5. sınıfı da bitirmek gerekiyordu. Onun için devamını tamamlamalıyım. Köyümüzden 4 arkadaşlık. Yaya bir saat ötedeki *Yatağan*'a iki yıl boyunca her gün birlikte gidip gelerek. İlkokulu böylelikle bitirdik ve İzmir'deki *Kızılçullu Köy Enstitüsü*'ne alındık. 5 yıllık öğrenimden sonra ilk kez Ormancı Türküsü'ne neden olan olayın yaşandığı *Yatağan*'a bağlı *Gevenes köyüne* atandım ve bu köyde 9 yıl çalıştıktan sonra askere alındım. Askerlikten sonra yine *Muğla*'ya bağlı *Milas*'ın bir köyü olan *Bahçeyeni*'de yaklaşık 2 yıl, ardından *Aydın*'in *Germencik İlçesi İlkokulu*'nda 4 yıl çalıştıktan sonra müfettişlik kursunu bitirerek 1 yıl *Yozgat*'ta, 1961 ya da 1962'den itibaren de 4 yıl *Ankara*'da ilköğretim müfettişliği yaptım.

Gülistan Koç: TÖS, Türkiye'de öğretmen örgütlenmesindeki kırılma noktası olarak görülüyor. TÖS'ün kuruluşundaki siyasal atmosferi, TÖS'e duyulan ihtiyacı ve TÖS'ün böyle tanımlanmasının nedenlerini açıklayabilir misiniz?

Bu ikinci sorunuz için de şunları diyebilirim: Mesleksen yaşamın yanı sıra örgütsel yaşamla da ilgiliydim. Bir ara *Türkiye Öğretmen Dernekleri Milli Federasyonu*'nun (TÖDMF'nin) Ge-

nel Yönetim Kurulu üyesiydim. 1948’de kurulan TÖDMF’nin ardından köy enstitülü öğretmenler olarak 1949’da *Ege Bölgesi Köy Öğretmenleri Derneği*’ni kurduk. Enstitü çıkışlı öğretmenlerin Ege Bölgesi’nden başlattıkları bu devinim *Türkiye*’nin öteki bölgelerindeki enstitülü öğretmenlerin de köy öğretmen dernekleri kurmalarına yol açtı. Bizler, öte yandan 50’li yılların ikinci yarısında TÖDMF’ye bağlı öğretmen derneklerine de girerek bu derneklerin yönetimlerini, delegeliklerini kazanma savaşımına koyulduk. En sonunda 1960’a gelindiğinde TÖDMF’nin *Sivas*’daki Genel Kurulu’nda o yıllarda “*nabza göre şerbet verenlere*” karşıtlığıyla ünlenen ve oldukça popüler olan *Turhan Feyzioğlu*’nu TÖDMF’nin genel başkanlığına seçip getirdik ve genel yönetimine ağırlığımızı koyarak TÖDMF’yi *Bakanlık* güdümündeki bir kadronun elinden kurtardık. *Turhan Feyzioğlu*’nun ardından *Kızılçullu Köy Enstitüsü* kökenli ve *Yüksek Köy Enstitüsü* çıkışlı *M. Şükrü Koç* oylarımızla TÖDMF’ye 4 dönem genel başkanlık yaptı. Ondan sonra da yine köy enstitüsü çıkışlı bir değerimiz olan *Hayrettin Uysal* seçildi TÖDMF’nin genel başkanlığına. Sonraki yıllarda *Koç Aydın*, *Uysal* da *Sakarya* milletvekili oldular. *Uysal*’dan sonraki TÖDMF Genel Başkanımız ise enstitü çıkışlı bizlerle kaynaşık bir bilimsanısı olan *Prof. Dr. Bahri Savcı*’ydı.

Amerikalı *Prof. Fay Kirby İmece Yayınları*’ndan ve 1962 basımlı *Türkiye’de Köy Enstitüleri* adlı kitabında diyordu ki özetle, “*Köy Enstitüleri*’nde köy çocukları, doğada henüz var olmayan yapıtları, ürünleri var etme savaşımının ruhuyla yetiştirildiler.”

Buna bir de şunu eklemek gerekir: *Köy Enstitüleri*’ndeki toplumsal yaşam ve eğitim ortamı köy çocuklarını özgürce düşünüp davranmaya iteleyen nitelikteydi. Örneğin her köy enstitüsünde cumartesi günleri tüm sınıfların katılımıyla haftalık değerlendirme toplantısı yapılırdı. Bu toplantıda kültür ve iş dersleri saatlerinde ve bütünüyle enstitü yaşamında olup bitenler öğrencilerce özgürce irdelenirdi. Tabii bu arada gerektiğin-

de yöneticiler ve öğretmenler de özgürce eleştirilirdi. Onlar da yine gerektiğinde özgüvenle özeleştiriye bulunurlardı.

Köy Enstitüleri'nde köy çocuklarının savaşımçı bir ruhla yetiştirildikleri sanırım bu kadarıyla bile kabul edilebilir.

Köy çocukları *Köy Enstitüleri*'nde kazandıkları bu savaşımçı ruhla toplumsal yaşama atıldıklarında bulundukları yörelerdeki okul içi, okul dışı çalışmalarıyla övgüye değer başarılarla imza atmışlardır genellikle. Dahası, yapıtlarıyla köy yazını alanında çığır açan, yurt ve dünya çapında ünlenen değerlerimiz de vardır onlar arasında. Bilim ve siyasa alanlarında da ünlenmişler vardır.

Enstitü çıkışlı bütün bu değerlerimiz başka kökenlerden gelmiş kendileriyle kaynaşık eğitim emekçileriyle birlikte az önce dediğim gibi, özgürlükçü öğretmen örgütlerinde de vardır.

Konumuz olan *Genel Öğretmen Boykotu*'nun özneleri TÖS ve İLKSEN'in Genel Başkanları Fakir Baykurt ile Kenan Keleş'in köy enstitüsü çıkışlı olmaları da sanırım bu durumu kanıtlayan anlamlı bir örnektir.

1965'e gelindiğinde, 61 Anayasası'na dayanılarak devlet memurlarına *Cumhuriyet Tarihi*'nde ilk kez sendika hakkı sağlayan 624 sayılı yasanın kabulünden tam bir ay sonra 8 Temmuz 1965'te kurduk TÖS'ü. İlk memur sendikasıydı o. Açılımdaki adıyla *Türkiye Öğretmenler Sendikası*'ydı. *Genel Başkanlığa* rahmetli *Fakir Baykurt* arkadaşımızı getirdik. Benim genel başkanlığa seçildiğim kısa bir sürenin dışında kuruluşundan 12 Mart 1971'deki askersel darbe yönetimince kapatılıncaya değin TÖS'ün genel başkanlığını hep *Fakir Baykurt* sürdürdü. Bir ara, feshedinceye değin TÖDMF'nin de genel başkanlığını yaptı o.

TÖS'ün öğretmen örgütçülüğündeki özgürlükçü kimliğinin tanınmasına katkısı olabilir umuduyla TÖS sürecinde ve bu süreci izleyen sürecin başlarında yaşadıklarıma da değinmek

istiyorum:

8 Şubat 1967’de TÖS genel başkanlığına seçildikten 10 gün sonra Ankara’daki İlköğretim Müfettişliği görevimden alındım ve Elazığ’ın Baskil ilçesine bağlı Karagedik köyüne atanarak sürgüne uğratıldım. Ankara’da kalan ailemin yanına birkaç günlüğüne gidebilmek için bile izin verilmediğinden 18 Şubat 1967’de sürüldüğüm köyden 7 ay sonra 22 yıl emek verdiğim öğretmenlik mesleğimden istifa etmek zorunda bırakıldım. Tabii bu nedenle işsiz de kalınca yaklaşık 5-6 ay ailecek sıkıntılar yaşadıkten sonra Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü’ne, bu enstitünün yönetmeni olan rahmetli Prof. Dr. Nusret Fişek tarafından, Halk Eğitimi Uzmanı kadrosuyla işe alındım. Değerli bilim insanı Nusret Fişek’le 6-7 yıl birlikte çalışmanın ardından yine Ankara’da ve Anafartalar Lisesi’nde bir yıl öğretmenlikten sonra 1975’te emekli oldum. Emeklilik sürecinde ilkin TÜRK-İŞ’e bağlı KOOP-İŞ Sendikası’nda çalışırken TÖB-DER’in 1978’deki Demokratik Eğitim Kurultayı’na sunduğum “Eğitim Hakkı ve Bu Hakkı Türkiye’de Kullanım Boyutları” başlıklı bildirimden ötürü 12 Eylül Cuntası Mahkemesi’nce tutuklanarak hapsedildim. Hapisten sonra Mülkiyeliler Birliği’nde çalışırken, *abece Dergisi*’nden geçişle 1988’de kısa adıyla EĞİT-DER olarak bilinen ve halen de yaşayan, biz emeklilerin kurduğu bu derneğin önce Yönetim Kurulu’nda bulundum. Daha sonra da genel kurulunda arkadaşım Ali Bozkurt’tan sonra genel başkan seçilerek, çalışan eğitim emekçilerine sendika hakkı yolundaki savaşlarımızı yoğunlaştırdık. İlk memur sendikası olarak 1990’da EĞİT-DER’in bağrından doğan EĞİTİM-İŞ kurulduğunda; ardından yine EĞİT-DER’in bağrından doğan EĞİT-SEN’in kurulduğunda “sendikaya geçiş işlevi”ni tamamlayan EĞİT-DER Genel Başkanlık görevim sürüyordu.

TÖS’ün kurulduğu 1965 yılı dolaylarında Türkiye’deki siyasal, sendikal ortam çok kısa bir anlatımla şöyleydi:

Bilindiği gibi en çok Adnan Menderes’in simgelediği Demok-

rat Parti (DP) 27 Mayıs 1960 askeri darbesiyle kapatıldıktan neredeyse hemen sonra buna karşı hafiften devinimler başladı ve 1961 Şubatı'nın ilk yarısına doğru kısa adıyla AP denilen Adalet Partisi'nin kurulmasıyla açıktan ve doğrudan muhalefet sürecine geçildi. AP'nin "*Hayır demekle hayır vardır*" belgisiyle karşı kampanya yürütmesine karşın kabul edilen 9 Temmuz 1961 Anayasası'na muhalefete, kabulünden sonra da devam edildi. Tabii neredeyse salt özgürlükçü maddelerine... 10 Ekim 1965'deki milletvekili seçimlerinde AP'nin yüzde 53.29 oranında oy alması ve ardından *Demirel Hükümeti*'nin kurulmasıyla (27 Ekim 1965), AP'nin 61 Anayasası'na bu muhalefeti yükselişe geçti.

Kısacası TÖS dönemi, AP'nin işte böylece giderek daha da yoğunlaşan Anayasa muhalefeti koşullarında yaşandı.

Ama bunun yanı sıra, 23 Ocak 1965 tarihinde *Seçim Yasası*'na *Milli Bakiye* sisteminin konulmuş olması sayesinde 15 milletvekiliyle *Türkiye İşçi Partisi* (TİP) de TBMM'ne katıldı. Böylelikle AP muhalefetine karşı CHP'nin yanı sıra, dinamik bir sınıfsal ve siyasal özne olarak TİP de kamuoyunda saygın ve güvenilir bir yer edinmenin savaşımlarına koyuldu.

Daha sonra 12 Şubat 1967'de, kısa adıyla DİSK olarak bilinen ve günümüzde de yaşayan *Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu* kuruldu. Bu, sermayeye karşı emeğin sendikal alandaki sınıfsal kimliğini simgelemek üzere var edilen konfederasyondur. Onu kuranlar TÜRK-İŞ'ten ayrılan sendikalardır. Onların ayrılış nedenlerinin anımsanması, hem TÖS'ün içinde bulunduğu koşulların tanınmasına ve hem de günümüzdeki sendikal devinimlerin sağlıklı bir yolda yürütülmesine katkısı bakımından yararlıdır.

TÜRK-İŞ'ten ayrılarak DİSK'i kuran sendikacılara göre TÜRK-İŞ'in sapmalarından birkaçı özetle şunlardı:

- *İşçi sınıfının mücadelesini engellemek, bilimin gösterdiği yolun dışına saptırmak.*

- *İktidarların paralelinde bir yol izleyerek işçi sınıfını sömürücülere teslim etmek.*

- *Tam bağımsız Türkiye isteyenlere daima karşı çıkmak, Amerikan çıkarlarından yana olmak.*

- *Sosyal sınıfları inkâra varan bir yol izlemek.*

- *Lokavtı (patronların işçileri topluca işten çıkarmasını) savunmak ve buna karşı çıkanları suçlamak.*

- *Bütün haklı grevlere karşı çıkmak.*

DİSK'in kuruluştaki amacına doğru ilerleyen sendikal siyasa ve eylemleri bir yerden sonra *sermaye sınıfını* bu gelişmeye karşı önlemler almaya iteledi ve 70'li yılların Haziran ayı dolaylarında bu bağlamda girişimlerde bulunmaya yönlendirdi. En sonunda *Anayasa'nın* 46 ve 47. maddelerine aykırı olarak 274, 275 sayılı yasaların kimi maddelerini değiştirmek üzere *yasa tasarısı* hazırlanarak TBMM'ne sunuldu; Meclis'te hiçbir engele takılmadan ve çabucak kabulünü sağlamak üzere sıkıyönetim ilan edildi. Tasarı 11 Haziran 1970'te Meclis'te görüşülmeye başlandı. Amaç, 23 Haziran 1970 günlü *Devrim Gazetes'i*nde *Doğan Avcioğlu'nun* dediği gibi "*DİSK'i ortadan kaldırmak, TÜRK-İŞ üyesi az sayıdaki sendikalara toplu sözleşme yapma yetkisi ve tekelini sağlamak*" Başka bir deyişle, TÜRK-İŞ'in "*İşçi hareketi üzerinde kanun yoluyla kendi tekeli kurmasını*" sağlamaktı.

İşte böyle bir ortamda DİSK 15 Haziran'da ya da tasarının Meclis'te görüşülmeye başlanmasının 5. gününde, denilebilir ki neredeyse kaşla göz arasında işçi sınıfının "*kendiliğinden sınıf*" iken "*kendisi için sınıf*" olabileceğini dosta düşmana gösteren "*DEV BİR ADIM*" atmıştır. Şöyle ki *İstanbul* ve *Kocaeli yöresinde* 100 binin üstünde DİSK'li işçinin katılımıyla iki gün iş

bırakarak grev eyleminde bulunmuştur. 16 Haziran günü sadece *Numune Hastanesi*'ne götürülen en az 150 ağır yaralı işçiyle kurtarılamayan 10 işçi anımsatmak bile, DİSK'li işçilerin bu eylemde canını dişine takabilecek denli bilinçli ve coşkulu olduklarını göstermeye yeterlidir.

Sonuçta TÜRK-İŞ'le sermaye sınıfının istekleri gereğince kotarılan söz konusu yasa tasarısı TBMM'ce kabul edilmiştir ama *Türkiye İşçi Partisi*'nin Anayasa'ya aykırılık savıyla Anayasa Mahkemesi'ne açtığı dava sonucunda iptal edilmiştir.

Yankıları Türkiye ve dünya çapında yıllarca süren ama burada kısacık hem de ancak birkaç yönüyle anımsatmaya çalıştığım 15-16 Haziran olayları, 12 Mart 1971'deki askersel darbeye ve darbe yönetimi tarafından TÖS'ün de kapatılmasına az kala olsa bile, TÖS döneminin sendikal, toplumsal ve siyasal koşullarının tanınmasına ışık tutan yanlarıyla oldukça önemlidir.²

TÖS dönemindeki gençlik devinimleri içinse sanırım şu kadarı yeterlidir:

Avrupa'da bomba gibi patlayan gençlik devinimlerinin etkisiyle Türkiye'de DEV-GENÇ'in simgelediği antiemperyalist ve antifeodal gençlik devinimleri, 1968'li yılların bir yerinde, üstelik “*asosyalizm*” söylemleriyle de 1971'deki 12 Mart Cuntası'na doğru oldukça yükselişteydi.

TÖS'de olup bitenleri ya da yaşananları yukarıda anlatılan ve TÖS'ü de çevreleyen bu tarihsel koşulların ışığında değerlendirmek gerekir.

2. sorunun yanıtını bitirirken son olarak şunu diyebilirim:

Bu koşullarda TÖS'ü 12 Mart Cuntası'na doğru olmayan ve hem de emeğin sınıfsal savaşlarından sapmayan bir yerde buldurmaya oldukça gereksinim vardı.

² Bknz. İKİNCİ BÖLÜM I. KESİM Sıra No:12.

Gülistan Koç: TÖS deyince akla Devrimci Eğitim Şûrası, Genel Öğretmen Boykotu, Büyük Eğitim Yürüyüşü gelir. Bundan 44 yıl önce 109 bin eğitim emekçisinin katılımıyla gerçekleşen Genel Öğretmen Boykotu'nun örgütlenmesine ve yapılışına ilişkin neler söyleyebilirsiniz?

Şimdi olduğu gibi kaynaktan kesilmediği için devşirme yoluyla elden ele topladık aylık sendika ödentilerini. Boykot'u kapsayan 15-18 Aralık 1969 günlerinde Türkiye'de 156 bin öğretmen varken sizin de söylediğiniz gibi 109 bin öğretmen boykota katılmıştı. Boykot zamanı TÖS'ün 70 bin dolayında üyesi vardı en azından ve 30 bin TÖS üyesi olmayan öğretmen de eyleme katılmıştı. Hiç unutmam, boykottan sonra birçok milliyetçi öğretmen derneği tabelasını kaldırmış, onların üyeleri TÖS'e üye olmuşlardı.

Boykot yapıldığı sırada ben Hacettepe Üniversitesi'nde çalışıyordum; bu nedenle boykotun örgütlenmesinde doğrudan emeğim yoktur.

TÖS ve T.İLKSEN bu eylemi birlikte yaptılar. *Türkiye İlkokul Öğretmenleri Sendikası* İLKSEN TÖS'ten sonra kuruldu. Biz TÖS'ü engellemeyi amaçlayan Bakanlık güdümünde bir sendika sandık onu önce ve onlara karşı kıyasıya mücadele verdik 1-2 yıl. Fakat baktık ki bu arkadaşlarımız bizimle aynı görüşleri paylaşıyorlar ve bunun üzerine onlara karşı olan bu bakışımızdan vazgeçtik.

Boykottan sonra iki sendikanın birleşmesi amacıyla *Ortak Kurultay* düzenlendi ama sonuç vermedi.

Gülistan Koç: Boykot, hazırlık aşamasında iktidarın yoğun baskı ve kışkırtmasıyla engellenmek istenmiş. Buna rağmen TÖS ve T. İLK-SEN, talepler karşılanmadığı takdirde boykotun gerçekleşeceğini açıklamıştı. Böylesi bir kararlılığın nedeni neydi sizce?

Bunun için 624 sayılı yasadaki yasaklara değinmek sanırım yeterlidir. Ne deniliyor bakın bu yasanın 14. maddesinde:

Devlet personel teşekkülleri herhangi bir siyasi faaliyette bulunamazlar, herhangi bir partinin lehinde ya da aleyhinde konuşamazlar. Siyasi partilerden veya onlara bağlı teşekküllerden, işçi ve işveren kuruluşlarından herhangi bir maddi yardım kabul edemezler. Grev yapmak şöyle dursun grev yapanları destekleyici davranışlarda bulunamazlar. Devlet personeli hukukuna veya kamu hizmeti görevlilerine ilişkin mevzuatın uygulanmasına dair isteklerini açıklamak veya desteklemek amacıyla açık yer toplantıları ve gösteri yürüyüşleri yapamazlar.

Boykot'un hangi koşullarda yapıldığının bilinebilmesi için bu gerçeği dikkatinize sunuyorum. Bu ve benzeri yasaklar bir tarafta dururken *Genel Öğretmen Boykotu* diye adlandırılan ama bana göre gerçekte “*Genel Grev*” sayılması gereken bu eyleme girişmek ve onu başarmak kolay bir şey midir? Hiç kuşumuz olmasın ki böylesine zorlu bir eylemi başarabilmek öncelikle savaşımçı bir ruh gerektirir. Bu savaşımçılık ruhunu bizler *Köy Enstitüleri*'nde kazanmışızdır. Bu gerçeği kendimce açıklayan ve *Köy Enstitüleri*'yle özgürlükçü öğretmen örgütlerinin organik bütünlüğünü savlayan görüşlerim için istenirse *Köy Enstitüleri Sistemi ve Düşündürdükleri* adındaki henüz yayımlanmamış iki kitabıma ileride bakılabilir ve ayrıca enstitü çıkışlı arkadaşlarımızın anılarını içeren yüzlerce kitaba ulaşılabilir.

Gülistan Koç: Eylemin, eyleme katılan eğitim ve bilim emekçileri üzerinde nasıl bir etkisi oldu? Diğer bir yandan toplum üzerinde yarattığı etkiye ilişkin neler söyleyebilirsiniz?

Şimdi bir iş başarıyorsunuz ve o işi başarmış olmanın kıvanacı var, kendinize güveniniz artıyor, daha bir cesaretli oluyorsunuz, öyle bir ruh hali egemen oldu bütün arkadaşlarımıza.

Tabii ki bir gün değil bir saat değil dört gün kamuoyu bu eylemle çalkalandı. Dört günün ötesinde de yankılar sürüp gitti. Eşliğinde kamuoyunun takdiri ve beğenisi alabildiğine yükseldi. Bu eylemden sonraki süreçte demokratik öğretmen hareketinin dinamizmi daha bir ivme kazandı.

Şimdi unutuldu tabi, yıllar geçti aradan. Grev sürecinde çocuklarını okula göndermeyen veliler, destekleyen köy muhtarları vardı. Ama genellikle *Türkiye* kamuoyunda büyük destek gören bir eylem olarak tarihe geçmiş bir olaydır ve bunun o kadar çok öfkesi ya da öç alma tutkusu oldu ki başta iktidar partisi olmak üzere bütün düzen partilerinde...

1969'da oldu bu eylem 1971'de 12 Mart geldi. Cutya yönetimi, başta TÖS olmak üzere bütün sendikaları kapattı ve sonra da TÖS'lü arkadaşlarımızı, yöneticilerimizi içeri attı. İşkence görenler oldu ve herkes çok yiğitçe mücadele verdi. TÖS askeri yargı önünde mahkûm edildi. Sonra "*af*" geldi fakat bizim arkadaşlarımız "*biz suç işlemedik. Af değil, yeniden yargılanmak istiyoruz*" dediler. TÖB-DER döneminde de yaşandı buna benzer bir durum: Eylül'ün (1980) Cunta TÖB-DER yöneticileri birçoğu ile canlarını kurtarmak için *Avrupa*'ya kaçtılar. Fakat *Türkiye*'de hapse atılan TÖB-DER'li yönetici ve üye arkadaşımızla, başta *Genel Başkan Gültekin Gazioğlu* olmak üzere yurt dışındaki sığınmacı TÖB-DER'li arkadaşlarımız, *Türkiye*'deki sivil mahkemelerden birine aynı konuda dava açıp kazandılar. Böylelikle biri TÖB-DER ve davalı TÖB-DER'lileri mahkûm eden, ötekisi de aklayan, yargısal bir skandal çıktı ortaya.

Anımsanacağı üzere TÖB-DER'li Eğitim emekçilerinin dışından tırnağından arttırılarak edinilen bütün mal varlıklarına askeri mahkemenin mahkûmiyet kararıyla devlet tarafından el konulmuştu. Şimdiyse TÖB-DER *Genel Başkan Yardımcısı İsmet Yalçınkaya* başta olmak üzere TÖB-DER'i yeniden kuran özgürlükçü arkadaşlarımız TÖB-DER'in gaspedilen tüm mallarını EĞİTİM SEN ve EĞİT-DER'in desteğinde kurtarmaya

alışıyorlar.

Gülistan Koç: Genel Öğretmen Boykotu’nun deklare metninde yer alan “Öğretmen yalvarmaz, boyun eğmez, el açmaz. Öğretmen ders verir” sözleri bir öğretmende bulunması gereken en temel özelliğı hatırlatıyordu belki; TÖS’ün vurguladığı bu özelliğı, bugün hâlâ öğretmenin nasıl olması gerektiğine ilişkin bir özet olarak kullanıyoruz. Bu tanımı biraz daha açacak olursanız, TÖS’lü öğretmenler nasıl öğretmenlerdi?

Bizim TÖS’de söylediğimiz; öğretmen eğitim mesleğinin öznesidir. Her şeyden önce kendi mesleğinde en yetkin olmalıdır ve öğretmenliğini dört dörtlük yapabilmelidir o. Gerek mesleki, gerekse sendikal yaşamında kendisini durmaksızın yenilemelidir. Eğitimci olmanın, özgürlükçü öğretmen örgütünde yer almanın önkoşulu olarak düşünölmelidir bunlar. Özellikle illerde, ilçelerde, işyeri temsilcisi arkadaşlarımızın, hem eğitimcilik vasıflarıyla, hem güvenilirlikte, hem de dostlukta, insanlıkta, insancılıkta parmakla gösterilir olmaları gerekir.

Sendikamız EĞİTİM SEN’in en temelinde işyeri temsilcilerimiz vardır. Özellikle onlar bu bakımdan her gün biraz daha yetkin olabilme tutkusu ve sürecindeyseler sendikamız EĞİTİM SEN’in nicel ve nitel üstünlüğü o denli yükselişte olur. Bu konuda TÖS tarihi, sanırım oldukça öğreticidir.

Gülistan Koç: TÖS’ten, TÖB-DER’den aldığı mirası bugünkü mücadelesine taşıyan EĞİTİM SEN’e ilişkin neler söyleyebilirsiniz?

Bu iyi niyetli ve güzel bir ifade. Ancak onun yaşamda var edilmesi önemli. Fiziksel olarak dışında olduğum için çok bilmiyorum; fakat şu gözlemleri yansıtan arkadaşlara rastlıyorum: Protesto eylemine katılanların sayısının giderek azalmakta olduğunu söylüyorlar. Bu eğer doğruysa oturup ciddi ciddi düşünmemiz gerekiyor bizim, ne yapmalıyız ki bunu aşabile-

lim diye. Özellikle bu duruma *düşülmesinin bizden kaynaklı nedenlerini araştırıp bulmalı, ona göre bir çalışma programına ve uygulamalarına yönelmeliyiz.*

Özgürlükçü, demokratik kültür değerlerine ters düşen bir hali yok EĞİTİM SEN'in. Bu konuda söyleyecek sözüm yoktur onlara. Ancak burada şunu da vurgulamalıyım: Nitelik ve nicelik bir bütündür; eğer niceliğiniz yoksa niteliğiniz ses getirmez. Niteliğiniz yok ise, sizi amacınıza ulaştırmaya yeterli niceliğiniz olmaz. Bu nedenle ikisine de aynı önemi verebilmek gerekir. Bir başka önemli şey de yaşamın içinde olmaktır ama aynı zamanda yaşamın içindeki bulunduğunuz yerdir.

Gülstan Koç: Öğretmen örgütlerinin toplumsal muhalefetin gelişimine nasıl bir katkısı var sizce?

Öğretmenin işi zaten insan yetiştirmektir; insan ki çok önemlidir. *İnsanın her gün biraz daha insanlaşması bir o kadar önemlidir. Öğretmenler olarak bizim nesnemiz insandır. O halde işimiz çocukları her gün biraz daha insan olma yönünde yetiştirmektir.* Bunun yanında öğretmenlerin, çocukların anne ve babalarıyla insani ilişkiler kurması çok önemlidir. Onlarla kurulan ilişki, potansiyel bir gücü eğitim, toplum ve insanlık yararına ortaya çıkarmak amacını içermelidir.

Öğretmenin *eğitimcilik mesleğinden bir birey olarak gerçek kimliğinin özeti budur.*

Ama böyle bir kimliğin örgütsel yaşamdaki durumu için şöyle denilebilir:

Öğretmen, *mesleğinin de doğası gereği örgütsel alanda her zaman özgürlükçü olabilmelidir.* Öyleyse onun sivil toplum örgütleri alanında yeğleyeceği yer, *mesleğinin de doğası gereği gerçekten özgürlükçü bir sendika olmalıdır.*

Ancak böylelikle ki kurulu düzenin ister ezilen, ister ezen

olsun herkes için insanca yaşanılabilir bir toplumsal düzene dönüştürülmesine öğretmen de katkısı olabilir.

Değerli Gülistan Hanım Kardeşim;

Üniversite için bir tez konusu olarak *Türkiye*'nin toplumsal ve siyasal tarihinde önemli bir yeri olan sendikamız TÖS'ü yeğlediğin ve birkaç yönüyle onu kısacık tanıtabilme olanağını bana sağladığın için teşekkür ediyorum.

Kaynaklar

1. Turgut Arınır-Sırrı Öztürk, İşçi Sınıfı Sendikalar 15-16 Haziran. Sorun Yayınları 1976. s.23.
2. Feroz ve Bedia Turgay Ahmad, Türkiye'de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi 1945-1971.
3. Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi Cilt 4. İletişim Yayınları.